O ISTORIE MAI PUŢIN OBIŞNUITĂ
În culisele frontului secret din România
EDITURA POLITICA.
Bucureşti
Coperte: ANDREI G. DAN Redactor: LIVIU MARCHITAN
„Istoria este suma vieţii noastre" M/HA/L *EMINESCU*
Cuprins cuvânt înainte i-i n
Partea I: ÎNCERCUIREA
1. Circumstanţele unui orizont întunecat îl T!! 18
2. România a fost pusă la index 21
3. În jungla spionajului total…26
A. Serviciile aliate şi „regula jocului" 34
5. Marasmul… 42
Partea a II-a: SPRE MATCA MARILOR PRIMEJDII
1. Presiuni şi riposte 58
2. În calea răutăţilor 63
3. O forţă redutabilă 66
Partea a III-a: ZODIA APOCALIPSULUI
1. Numărătoarea inversă, a agresiunii nazisto-horthyste împotriva României a fost declanşată 71
2. Dejucarea noilor tentative…78
3. Armele de bază ale horthysmului-fascist 87
Partea a IV-a: REPLIEREA
1. Daţi foc Europei! 100
2. Omul tuturor speranţelor! 10*
3. A patra armă 110
T
Partea a V-a: SPRE NOILE AVANPOSTURI
1. S.O.E. – via Istanbul…124
2. „Taxim-Bar" 129
3. Filiera… 131

Partea a VI-a: ÎNCERCĂRI DE JONCŢIUNE
1 Caruselul demersurilor secrete 139
2. Emisiuni radio în Orient 144
Partea a VII-a: DUEL. CU REGULI PROPRII
1 Infiltrarea r! T 154
2. Surprize în lanţ I I; i. 162
3. De la „Taxim" la... „Malmaison" 166
4. Apar implicaţiile 170
Partea a VIII-a: EPILOGUL MARILOR DISPUTE
1. După modelul batalioanelor de şoc... 177
2 – Înfruntând teroarea...?!! 192
3. Dimensiuni ale rezistenţei naţionale „205
Partea a IX-a: PE TAPETUL VECHILOR PRETENŢII
1. Obsesia 212
2. Revizionism integral. 219
Partea a X-a: SPIONUL CARE A FOST NUMIT „INSENSIBILUL".
1 Biografie încărcată I 234
2. Bancher peste noapte *l Л*! 237
3 – Spre o nouă bază!!!? I î. 242
4. Implantare dificilă 243 5 – Toboganul suspiciunilor! „! 247
6. Punctul critic a fost depăşit. 250
7. Misiuni de anvergură... i! î! 1 1 252 e-Cursa de urmărire a şefului S.S.I. 258
Partea a XI-a: „DOCTORUL ECKO* ESTE PROPULSAT
ÎN SCENA
Un personaj fără scrupule! îl!!! î! 268
2. Atragerea...! ţ!!!! 5!! 269
3. Prima călătorie în Turcia!!!!!!! 273
4. Recrutarea!! îl! SII! la.î 275
5. Serviciul Special de Informaţii descifrează... *, J ţ 230

6. La Istanbul, ca agent nazist. *; 5). 233
7. Surprizele de la Sofia! 5! *! 290
8. Perspective sigure";! ţ!!! îl. 251
Cartea a XII-a: PENETRAREA DISPOZITIVULUI SECRET AL S. OJ5* – ISTANBUL
1. „Doctorul Ecko" trebuie să devină agent englez! I 296
2. Infiltrarea a reuşit!! 298
3. Informaţii cu valoare maximă: 301
4. Nerăbdarea Abwehr-ului... *Z*! I 7 I * \ 308
Partea a XIII-a: MISIUNE DECISIVA
1. O preocupare esenţială: dezinformarea adversarului *I*! 317
2. În perspectiva lansării unor comandouri engleze *„1* 322
3. „Englandspiel"-ul a fost ratat... 392
Partea a XIV-a: CERCUL SE ÎNCHIDE
1. Suspectat de a fi cadru al Serviciului secret englez! 338
2. Manevre de ultimăoră 341
3. Somat să se retragă în Germania 342
4. Ultima cursă?! 5 5! „344
Note 356
Cuvânt înainte

...Istoria celui de-al doilea război mondial continuă să se scrie. Desfăşurarea celei mai mari conflagraţii pe care a cunoscut-o omenirea, a fost şi este analizată încă pe numeroase planuri de către istorici, memorialişti, oameni politici şi militari, de cadre ale fostelor servicii de informaţii ale statelor beligerante. Este publicată o vastă literatură: anual apar în întreaga lume şi astăzi, mii de studii şi lucrări de specialitate. O activitate cu adevărat remarcabilă!

Cum poate fi explicat acest fenomen? Au fost

formulate numeroase judecăţi în acest sens. Începând de la impactul deosebit de grav pe care tristul eveniment l-a impus definitiv în memoria generaţiilor, până la faptul că unele realităţi predominante ale lumii de azi îşi au originea în perioada celui de-al doilea război mondial.

Ar putea fi oare uitate vreodată marile suferinţe ce au fost produse omenirii, ar putea fi trecute cu vederea cauzele lor, alimentate în mod premeditat ani îndelungaţi şi implicând în mod esenţial crima de a înrobi ţări şi popoare libere şi independente, de a cotropi şi stăpâni în mod samavolnic teritorii naţionale în baza unor prelinse „drepturi istorice" ale agresorilor neînfrânaţi?

Dezbaterile, pe care conflictul închis în 1945 continuă să le anime, explică indubitabil nevoia oamenilor pentru dezvăluirea şi cunoaşterea deplină a adevărului istoric în legătură cu unele din marile probleme ale conflagraţiei mondiale, despre care există convingerea că explicaţiile furnizau au avut doar un caracter conjunctural menit să escamoteze circumstanţe de fond care au facilitat producerea sinistrului hecatomb de către statele fascistrevizioniste împotriva celorlalte ţări şi popoare. Este astăzi pe deplin justificat, de pildă, să nu se admită că doar un singur individ – considerat de unii pe jumătate nebun, pe jumătate actor, dar în realitate perfect lucid şi deloc lipsit de viclenie perversă – a reuşit să exploatwe în mod magistral pasivitatea unor politicieni importanţi ai timpului, chipurile, oameni placizi care ar fi greşit doar prin aceea că s-au dovedit înclinaţi să se legene în iluzii, îngroziţi şi descumpăniţi în acelaşi timp, de apropierea ineluctabilă a cataclismului pe care de altfel îl prevedeau ca nişte neputincioşi…

*

În mod evident, pe uriaşa agendă a cercetării

istorice, *frontul secret* ocupă un loc impus de rangul, dar mai ales de implicarea sa nemijlocită în desfăşurarea marilor evenimente ale celui de-al doilea război mondial. Studierea lui reflectă cel mai adesea cerinţa – cunoaşterii faptelor dincolo de umbra de nepătruns a epocii, din unghiurile eventual defrişate de invocaţiile cu caracter politic sau diplomatic ce maschează adeseori intenţiile şi scopurile reale.

Deşi până astăzi au rămas necunoscute multe dintre acţiunile serviciilor speciale din perioada conflagraţiei secolului, cele pe care le ştim ne permit, în ansamblu, să desluşim modul în care acestea au răspuns menirii lor fundamentale, şi anume, de a sprijini şi înlesni eforturile propriilor ţări aflate în război. În temeiul acestor date cunoscute, istoria frontului secret a celui de-al doilea război mondial şi-a formulat deja unele din concluziile generale, desigur foarte importante şi acceptate ca atare.

Aşa cum se ştie, între 1939 – 1941, operaţiunile pe teatrele militare au evoluat total nefavorabil pentru Naţiunile Unite, iar frontul secret nu a făcut nici el excepţie de la acest declin, care s-a prelungit, chiar şi în cursul anului 1942. Acest din urmă an s-a înscris însă în istoria marii conflagraţii mondiale ca timp al marilor cotituri, ceea ce s-a înregistrat, de asemenea, pe frontul secret. Serviciile speciale aliate au avut câteva izbânzi strălucite în momente-cheie ale conflictului: Midway, debarcarea în Africa de nord, El-Alamein şi Stalingrad. Pentru oficinele naziste, dimpotrivă, nu se poate spune că anul 1942 a fost un an fericit; unele reuşite ale lor – retragerea prin strâmtoarea Calais a cuirasatelof „Scharnhorst”, „Gneisenau” şi „Prinz Eugemn cadrul Operaţiei „Cerberus”, descoperirea reţelei „Rote Kapelle”, Dieppe etc. – nu au fost de natură să modifice cursul războiului, ba, mai mult, nici nu au uşurat înfrângerile

catastrofale ale Reichului, Italiei şi Japoniei pe câmpurile militare. În ultimii ani ai conflagraţiei, serviciile speciale aliate au declanşat o ofensivă neîntreruptă şi generalizată, ceea ce a coincis cu trecerea în defensivă a celor similare Axei.

Iată, în linii foarte mari, cum au înfăţişat istoricii marele periplu al frontului secret din timpul celui de-al doilea război mondial. Fireşte, pentru numeroase motive, descifrarea semnificaţiei şi rolului unora dintre acţiunile serviciilor speciale se dovedeşte a fi încă o întreprindere anevoioasă. Cauzele sunt numeroase. În conformitate cu normele care guvernează acest domeniu, unele fapte vor rămâne în mod definitiv necunoscute. Altele, prin trecerea anilor, nu vor mai putea fi relevate, în virtutea legilor naturale ale uitării...

Totuşi, în efortul de a elucida până la capăt adevăru —rile şi miturile perioadei în discuţie, cercetătorii frontului secret continuă să investigheze arhivele şi să asculte martqrii timpului. Rezultatele sunt adeseori notabile. Numai în ultimii ani, de pildă, studiile cu privire la cifruri şi coduri arată că acestea au jucat un rol deosebit de important în desfăşurarea războiului. Deloc întâmplătoare, aşadar, tăinuirea cu străşnicie a secretelor în legătură cu acestea, şi despre care aflăm în mod fragmentat abia în zilele noastre. Doar un exemplu: aşa cum se ştie, Anglia a impus măsuri excepţionale de securitate în legătură cu păstrarea secretului utilizării sistemelor foarte perfecţionate de decriptare cu ajutorul maşinilor „Enigma” şi „Ultra”. Dezvăluirea, chiar şi numai parţială, a rezultatelor dobândite, mai ales prin utilizarea „Ul trei”, oferă o cunoaştere mult măi apropiată de realitate a desfăşurării unor renumite bătălii, în care deciziile hotărâtoare au fost luate în perfectă cunoştinţă de cauză cu privire la intenţiile strategice ale adversarului. În acest

mod, deşi inaccesibile încă, unele dosare secrete vor putea releva noi adevăruri, contribuind la redimensionarea unor concluzii despre marii oameni ai timpului şi faptele lor. „Astăzi, ne asigură unul dintre cercetătorii aflaţi într-o permanentă căutare a resorturilor intime dintre faptele frontului din umbră şi marile epopei militare, când în aprecierea consecinţelor luptelor purtate luăm în considerare rolul jucat de maşina de cifrat „Enigma" şi de aceea de descifrat „Ultra". Şi când cântărim ceea ce ştiqu în legătură cu pregătirea campaniei o tabără şi cealaltă, trebuie ca, în destule cazuri, să ne ajustăm judecăţile. Astfel, multe bătălii ne vor apare într-o lumină nouă. Un comandant, care a cunoscut dinainte intenţiile adversarului, nu ne mai apare ca un geniu"[1].

*

Poate fi considerată valabilă şi pentru România concluzia analizei generale privind rolul şi poziţia activităţii serviciilor speciale în perioada celui de-al doilea război mondial? Se poate spune că în mare parte frontul secret românesc s-a înscris în evoluţia de ansamblu enunţată, înregistrând însă o seamă de trăsături proprii rezultate mai ales din eforturile depuse pentru depăşirea situaţiei grave în care fusese târâta ţara.

Deşi un bilanţ al tuturor acţiunilor, rezultatelor şi eşecurilor va fi foarte greu de făcut întrucât unele documente nu se mai află în ţară şi nici nu există intenţia de a fi declasificate, anumite aprecieri de fond asupra frontului secret din România în anii conflagraţiei secolului sunt posibile.

Se poate spune că în desfăşurarea evenimentelor premergătoare şi a celor din perioada primilor ani de război, spionajul nazist a reuşit să penetreze în România o

1 P. Borovifka, Cifruri strict secrete, Bucureşti, 1984, p. 10.

serie de domenii şi sectoare, îndeosebi economice, şi să obţină avantaje importante pentru al III-lea Reich. În conflictul ascuns cu serviciile speciale aliate, organismele secrete ale Germaniei naziste au beneficiat de aportul a numeroase reţele infiltrate din vreme, în locurile şi mediile ce prezentau interes, dispunând astfel de unele date care i-au permis să aplice severe măsuri de neutralizare împotriva oficiilor speciale aliate, potrivit sistemului cunoscut sub denumirea de spionaj total, noţiune încă puţin dezbătută.

În acelaşi timp, trebuie relevat că în numeroase şi importante probleme, serviciile secrete ale celui de-al III-lea Reich nu au reuşit să descifreze stările reale de lucruri din România, fiind surprinse în mod grav de mersul evenimentelor, îndeosebi în a doua parte a războiului, când se poate aprecia fără rezerve că nu au mai stăpânit desfăşurarea acestora. împrejurările legate de readucerea ţării în cadrul alianţelor ei fireşti şi tradiţionale, şi îndeosebi pregătirea şi declanşarea cu succes a insurecţiei naţionale, antifasciste şi antiimperialiste de la 23 August 1944, *constituie una dintre cele mai elocvente mărturii istorice în acest sens din întreaga desfăşurare a celui de-al doilea război mondial*.

Fără a exclude impedimentele rezultate pentru serviciile speciale aliate din evoluţia nefavorabilă, inclusiv pentru ele, a evenimentelor politice din România în primii ani ai războiului, se impune totuşi constatarea unor carenţe de adaptare la noii parametri impuşi în arena frontului din umbră de către spionajul nazist, prin decizie, perseverenţă şi duritate. În contextul unei atitudini de aşteptare şi temporizare, a lipsei de incisivitate şi de hotărâre, serviciile speciale aliate au lăsat să evolueze şi să se consume în favoarea adversarului hitlerist, fapte şi acţiuni previzibile. În aceeaşi perioadă, criza de informaţii

importante din România s-a resimţit în mod acut la Londra şi Washington, influenţând procesul fundamentării unora dintre decizii. Necesitatea cunoaşterii exacte a situaţiei din România a repus în discuţie cerinţa creării unor noi reţele informative cu posibilităţi de penetrare, îndeosebi după lichidarea celor ce funcţionaseră până în toamna anului 1940, de către spionajul nazist cu sprijinul direct al poliţiei legionare. Lipsite de o bază de sprijin autentică, serviciile de informaţii ale statelor occidentale s-au dovedit şi în continuare vulnerabile, multe din acţiunile lor – aşa cum au fost încercările de blocare a şenalului navigabil al Dunării în zona Porţilor de Fier şi de incendiere a petrolului românesc – eşuând fără cehivoc.

*

Examinarea frontului secret *din România* în anii din preajma şi din timpul celui de-al doilea război mondial se relevă deosebit de utilă în contextul general al demersului istoric românesc. Acţiunile autentice privind ţara noastră din perioada tulbure şi tensionată a celei mai mari conflagraţii a omenirii, văzute din unghiul aparte al frontului fără tranşee, pot proiecta uneori o lumină mai clară asupra conturului unor întrebări ce se mai pun încă legat de evenimentele acelor ani. Este de reţinut că lucrările autorilor străini cu privire la frontul secret din România cuprind referiri succinte în raport cu problematica vastă care a implicat cele mai multe dintre serviciile speciale ale statelor beligerante pe teritoriul nostru naţional, devenit, pentru multiple interese străine, obiect a numeroase acţiuni de jaf şi cotropire.

Frontul secret relevă şi în cazul României audienţa şi participarea ei nemijlocită la faptul istoric al vremii.

El depune o elocventă mărturie asupra luptei de rezistenţă naţională a poporului român, pentru apărarea

fiinţei naţionale în faţa cotropitorilor străini. Investigarea instrumentelor specifice rezultate din activitatea de informaţii şi contrainformaţii a aparatului de stat român, pune în evidenţă în mod pregnant că înfruntarea cohortelor hitleristohorthyste în ţara noastră a fost realizată de către întreaga naţiune, cu imense jertfe şi sacrificii, creându-se o vastă şi originală epopee de rezistenţă. Aria manifestărilor de împotrivire şi ostilitate a dobândit foarte curând un caracter de masă, rolub hotărâtor. În această direcţie revenind Partidului Comunist Român, principala forţă care a adoptat de la început deviza luptei deschise împotriva invadatorilor şi a guvernanţilor aserviţi lor.

În lucrarea de faţă vom continua să investigăm şi alte episoade importante ale confruntării dintre organismele speciale ale puterilor aliate şi spionajul nazist pe teritoriul românesc ori în afara acestuia, dar care au implicat în mod nemijlocit ţara noastră[2]. Pe traseul inedit al frontului din umbră vom pătrunde în intimitatea unor noi fapte şi realităţi, iar din loc în loc, ajunşi în unele zone de luminiş, vom putea reflecta încă odată la natura reală a unora dintre elementele de forţă care s-au insinuat în viaţa României, impunându-i grave ingerinţe şi imense. nedreptăţi.

…Au trecut peste patru decenii de la consumarea acestor fapte. Balanţa timpului le-a cumpănit pe fiecare în

---

2 A se vedea, Acţiuni secrete in România, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1973 ; Aspecte ale activităţii de informaţii ţi contra-informaţii puse in slujba luptei seculare a poporului român pentru apărarea libertăţii, formarea statului naţional fi cucerirea independenţei de stat depline, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1977 ; Momente din activitatea organelor de ordine, informaţii ţi contrainformaţii româneşti in perioada 1878—1918, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1979, şi Impact la pora-fela 45°, Editura Junimea, Iaşi, 1980, de acelaşi autor.

parte cu răbdarea oferită de perspectiva istorică. Esenţialul rămâne, aşa cum s-a spus deja, ca pentru fiecare generaţie istoria să capete sensul şi valoarea epocii în care este percepută. Cunoaşterea istorică rămâne aşadar deschisă explorării.

Autorul

Partea I

Încercuirea

1. Circumstanţele unui orizont întunecat

Echilibrul versaillez s-a năruit de la o zi la alta. Instaurarea nazismului în Germania şi pregătirile sale pentru o nouă conflagraţie au lovit cu putere întregul sistem de alianţe defensive din Europa, construit cu migală după 1919 în temeiul principiilor solidarităţii şi colaborării universale.

În faţa furtunii declanşată de către cel de-al III-lea Reich, orice perspectivă de menţinere a statu-quo-ului interbelic a fost eliminată fără echivoc. Omenirea era aruncată în cea mai mare catastrofă din întreaga ei existenţă.

Antecedentele se regăsesc într-un ansamblu de cauze şi răspunderi. Principala vină a fost atribuită, nu fără temei, calculului politicianist al puterilor occidentale care au concesionat Reichului nazist libertatea şi independenţa ţărilor mici şi mijlocii ale Europei, scontând, în final, pe drenarea forţei militare naziste spre răsărit.

În termenii acestei evoluţii, desfăşurarea evenimentelor avea să cunoască nu numai o dramatică înlănţuire dar şi răsturnări dintre cele mai spectaculoase, în cadrul cărora toate calculele egoiste se vor dovedi iluzorii, statele occidentale devenind şi ele obiect al agresiunii nesăţiosului Reich nazist.

Lui Hitler i s-a îngăduit, cu o toleranţă inadmisibilă, sfidarea tuturor prevederilor Conferinţei Păcii de la Paris.

Faptul că Germania a putut trece nestânjenita, încă înainte de 1933, la o înarmare febrilă, aşa-zis clandestină, a constituit o primă confirmare a mesajului favorabil primit în procesul testării sistemului său politic opţional din partea puterilor occidentale.

În ianuarie 1933 Reichul a reocupat regiunea Saar cu asentimentul lui Laval, devenit succesor la Quay-d' Orsay, şi care, asemenea primului ministru englez Baldwin, făcea jocul planurilor agresive germane. Două luni mai târziu, Germania decreta legea privind introducerea serviciului militar obligatoriu. Cu un larg avânt generos, Marea Britanie parafa, la 18 iulie acelaşi an, acordul naval anglogerman, care permitea Germaniei să-şi refacă flota navală, în timp ce aviaţia ei o depăşise de mult pe cea engleză.

La congresul de la Nürnberg din anul 1936, Göring declara cu dezinvoltură*: „În realitate noi suntem* de pe *acum în război, deşi râu. a fost trasă nicio lovitură de tun*" 1 (s.n., H. B.).

Deşi forţa militară a nazismului tindea spre cotele unui real pericol, omenirea dispunea încă, la acea dată, de ţoale mijloacele pentru a se apăra. Speranţele ţărilor mici şi mijlocii pentru menţinerea ordinii europene aveau să fie însă foarte curând nimicite prin refuzul acelor mari state, efectiv potenţiale de a riposta încă din start faţă de provocările Berlinului.

Mânat de convingerea predestinării sale, Hitler a trecut la reorganizarea forţelor armate, după ce beneficiase de o nouă dovadă a lipsei de fermitate a Franţei care i-a îngăduit să remilitarizeze Renania. În 1933 el a promulgat legea prin care concentra în mâinile sale întreaga putere militară

Puterile occidentale nu erau dispuse să se angajeze într-o nouă confruntare militară cu Germania, manifestând

o largă predispoziţie spre conciliatorism, convertită, în unele cazuri, chiar în colaboraţionism.

Hitler a exploatşt situaţia în modul cel mai copios. În martie 1938 a trecut la anexarea Austriei. Poarta spre sud-estul Europei era deschisă. Privirile cancelarului nazist se îndreptau deja spre următoarea victimă: Cehoslovacia. În acest scop el dispune elaborarea „Planului verde", ordin întărit la 28 mai printr-o directivă adresată şefului

O.K.W., generalul Keitel, în termeni caracteristici: „Hotărârea mea este *de a zdrobi Cehoslovacia* în viitorul apropiat, printr-o acţiune militară" 3 (s.n., H. B.).

Anglia şi Franţa tutelează cu o gravă complicitate sacrificarea Cehoslovaciei, semnând, la 29 septembrie 1938 actul dezmembrării, alături de Hitler şi Mussolini. „Münchenul avea să intre în istorie ca «întâlnirea infamiei». Întors la Londra, Chamberlain pretinde că a... salvat pacea. Foarte curând speranţele s-au risipit, în martie 1939 Hitler a anexat şi restul Cehoslovaciei".

Acceptarea sacrificării ţărilor mici şi mijlocii se dovedise pe cât de imorală, pe atât de iluzorie în faţa agresivităţii fără limite a cancelarului nazist. Din acest moment pertractările cu Berlinul şi-au pierdut sensul şi caracterul tactic protector. Puterile occidentale au înţeles tardiv „că „cel de-al III-lea Reich nu putea fi un sprijin pentru nimeni. El îşi zdrobea adversarii şi îşi supunea prietenii115.

Nu au fost oare Chamberlain şi Daladier avizaţi din timp asupra rapacităţii naziste şi a riscurilor ce şi le asumau nesocotindu-i perfidia? Faptul este în afară de orice îndoială! Aveau să constate curând că Hitler îşi modifică ordinea priorităţilor şi îi vizează direct. O spune deschis la o conferinţă cu participarea conducătorilor militari, din economie, şi ai partidului nazist, la 8 martie 1939: „Avem nevoie de Praga ca mijloc de acces la

materiile prime. Ordinul a fost dat ca trupele să ocupe Cehoslovacia în câteva zile, la 15 martie cel mai târziu. În continuare va fi rândul Poloniei. Nu trebuie să ne aşteptăm aici la vreo rezistenţă puternică. Dominaţia Germaniei asupra Poloniei este necesară pentru ca Germania să poată fi aprovizionată cu produse agricole şi cărbune polonez. În ce priveşte Ungaria şi *România*, ele fac parte din *spaţiul vital indispensabil* al *Germaniei*. Căderea Poloniei şi o presiune corespunzătoare le vor face, fără îndoială, să se acomodeze. Vom controla atunci, în întregime, vastele lor resurse agricole şi petroliere. Acelaşi lucru se poate spune în legătură cu Iugoslavia. Acest plan va fi realizat înainte de 1940» Şi atunci-Germania va deveni invincibilă. În 1940 şi 1941 Germania va regla pentru totdeauna socotelile cu inamicul său ereditar, Franţa. Această ţară va fi şteargă de pe harta Europei. Anglia este o ţară îmbătrânita şi slăbită de democraţie. Când Franţă va fi învinsă, Germania îşi va stabili lesne dominaţia asupra Angliei, deţinând bogăţiile şi posesiunile acesteia din lumea întreagă. În acest fel, după ce vă uni pentru prima oară continentul european conform noii concepţii, Germania va întreprinde operaţiunea cea mai grandioasă cunoscută vreodată în istorie: folosind ca bază posesiunile franceze şi britanice, în America vom încheia socotelile cu Statele Unite...” 6.

Totul rămânea numai o chestiune de timp. Războiul mondial bătea la uşă...

2. România a fost pusă.la index

La injoncţiunile acestor evenimente, poporul român, profund ataşat ideilor nobile ale asigurării progresului şi propăşirii patriei, respectării independenţei şi suveranităţii altor ţări şi popoare, creării unui climat de securitate, de colaborare şi pace între toate naţiunile lumii, a descifrat în fascism, încă de la apariţia lui pe arena vieţii politice, un grav pericol social, un duşman de moarte al progresului şi

civilizaţiei umane.

În întreaga perioadă interbelică România a participat activ la viaţa politică internaţională, iniţind acţiuni menite să salveze statu-quo-ul, pacea şi securitatea colectivă în Europa. Ea s-a ridicat împotriva actelor agresive ale statelor fasciste şi revizioniste şi a politicii de încurajare a militarizării Germaniei naziste. Importşnite personalităţi ale vieţii politice româneşti, dând dovadă de luciditate şi realism, s-au manifestat activ pe linia politicii de pace, bunăvecinătate şi securitate colectivă, contra revanşismului şi agresiunii.

În ansamblu, poporul român s-a dovedit ostil şi a respins cu hotărâre toate curentele şi orientările fasciste, rămânând adept tradiţional al ideilor democratice, al respectului faţă de unitatea, libertatea şi independenţa fiecărei naţiuni, faţă de valorile materiale şi spirituale ale civilizaţiei umane.

În această acţiune de anvergură mişcarea muncitorească din ţara noastră s-a situat în fruntea luptei antifasciste. Masele largi populare din România, în frunte cu comuniştii, s-au ridicat cu dârzenie la lupta pentru demascarea tendinţelor agresive ale fascismului, pentru bararea ascensiunii lui. Partidul Comunist Român, care a înţeles cu limpezime pericolul grav pe care îl reprezenta hitlerismul pentru pacea, libertatea şi destinele României, a organizat numeroase şi importante acţiuni, atrăgând atenţia întregii Europe prin cea dintâi mare manifestaţie antifascistă de masă care a avut loc pe continent după venirea lui Hitler la putere în Germania: eroicele lupte revoluţionare ale clasei muncitoare din ianuarie-februarie 1933.

Ţara era pândită de o gravă primejdie. Între ezitările şi compromisurile marilor ei aliaţi tradiţionali şi intenţiile fără echivoc ale Reichului nazist, România a căutat calea

cea mai potrivită pentru evitarea sacrificării şi a distrugerii ei. În anii premergători marii conflagraţii mondiale, ea a parcurs un drum politic de eforturi diplomatice, de ponderaţie şi neangajare, de evitare sistematică a înlănţuirii ei la carul Germaniei, obiectiv conturat fără echivoc în ansamblul intenţiilor naziste.

Permanent ameninţată, România va mai putea găsi doar înăuntrul ei soluţii împotriva marilor primejdii, fără a-şi mai face iluzii asupra sprijinului pe care l-ar putea obţine de la Londra sau Paris. Oamenii politici lucizi au înţeles că în centrul Europei nu mai există niciun punct de sprijin. Evenimentele ce au precedat „acordurile" de la München şi cele care i-au urmat, nu au mai lăsat să planeze nicio îndoială asupra acestui subiect. „Germania, a cărei putere devenea din ce în ce mai ameninţătoare revendica un spaţiu vital care viza, când fostele sale colonii, când ţările din Est, de la Baltica până în Balcani, când regiunile cele mai fertile ale Rusiei. Acest «spaţiu vital» care răsărea în imaginaţia dinamică a doctrinarilor nazişti, se orienta în toate direcţiile şi nu se sfârşea nicăieri. El n-a putut să înceapă să fie realizat decât printr-o răsturnare în Europa. Ţările din Est îşi dădeau seama de pericolul pe care îl reprezenta pentru ele expansionismul german. Ele ştiau că independenţa lor riscă să se topească în interiorul spaţiului vital al celui de-al III-lea Reich".

Încă la 6 martie 1938, pornind de la constatarea că politica nazistă reprezenta, în esenţă, un ansamblu de agresiuni, omul politic Armand Călinescu, nota în „Jurnalul" său: „Evenimentele din Austria constituie doar o etapă în planul de expansiune germană. Dunărea (va deveni – n.n.) un bulevard comercial şi strategic între Est şi Vest. Toate statele care au fost aşezate aici au suferit mari agresiuni. Austria, apoi Cehoslovacia, ar urma România, care are *bază aeriană prin* petrol* 2.

România se decide să reziste, definindu-şi linia politică, diplomatică şi militară.

În şedinţa Consiliului Suprem al Armatei, din 19 aprilie 1938, este expus punctul de vedere al Marelui Stat Major: „În situaţia politică actuală, mai ales după alipi.

rea Austriei de către Germania, pericolul iminent este la „Vest, unde Ungaria, şi cu deosebire Germania, ne-ar pune în situaţia de a duce un război în condiţiuni foarte grele, fără un ajutor eficace din partea Cehoslovaciei, care ar putea fi înăbuşită de Germania... Toţi membrii Consiliu –, lui sunt de acord cu acest punct de vedere" 3.

Ţara continuă să desfăşoare un larg evantai tactic, acţiorfind cu fermitate de pe poziţia convingerilor şi simţămintelor ei tradiţionale, conştientă că figurează în „spaţiul vital" german, iar la Berlin este deja cotată ca fiind „ţara cea mai tentantă".

În cadrul tratativelor din mai – iunie 1938 cu Germania, pentru integrarea tuturor convenţiilor în acordurile generale –, delegaţia română a refuzat dezvoltarea schimburilor în compensaţie, precum şi mărirea cotei sale de petrol în volumul total al exportului. Protocolul semnat la 21 iunie 1938 limita penetrarea economică a Germaniei în domenii importante, îndeosebi în cel al petrolului.

Încercările României de a se menţine în cadrul politicii sale independente, acţiunile ei diplomatice din primăvara şi vara anului 1938 pentru contracararea expansiunii economice şi politice a celui de-al III-lea Reich spre sud-estul european au fost tot mai mult subminate de dezvoltarea politicii britanice de concesii faţă de Germania şi de pasivitatea Franţei. Sub imperiul agravării situaţiei ei internaţionale, al (îreşterii primejdiei agresiunii nazistohorthyste, în condiţiile în care nevoia de armament a României a căpătat o importanţă tot mai mare, la 13

august 1938 s-a decis exportul suplimentar de petrol şi cereale în Germania.

O astfel de evoluţie ar fi putut fi evitată de Anglia şi Franţa, care dispuneau de pârghia atât de importantă a capitalurilor, ce exercita o influenţă activă în balanţa românească. Dar la Londra se cristalizase orientarea de a nu spori importurile din România, admiţând Germaniei prioritatea în economia românească în temeiul că aceasta era o „piaţă naturală" care, în cazul unui război european, ar putea cădea cu uşurinţă sub control efectiv german 4. La o şedinţă a cabinetului britanic din 23 noiembrie 1938, primul ministru Neville Chamberâain, referindu-se la acţiunile Germaniei de a obţine controlul complet asupra Europei centrale şi Balcanilor, afirma că ar fi de dorit să se stopeze acest lucru, dar... „ar fi dificil să se facă aşa ceva, în special dacă vrem să prevenim aparenţa de a deveni parte la o politică de încercuire" 5.

Potrivit acestei atitudini concesive, cinci zile mai tir* ziu, Ashton Gwatkin, directorul Departamentului economic din cadrul Foreign-Office-ului îi preciza deja consilierului economic al Legaţiei germane la Londra, Riitter, că „în conformitate cu declaraţia primului ministru din Camera Comunelor, britanicii au recunoscut faptul că Germania constituie principalul client pentru produsele statelor balcanice şi, în consecinţă, aceasta poate pretinde o poziţie predominantă în Balcani" 6. Comunicând la Berlin cele de mai sus, Rutter menţiona că aceasta nu înseamnă altceva decât o *recunoaştere definitivă* a priorităţii germane *în Balcani1*.

Manifestând o uimitoare miopie politică, premierul Chamberlain îi declarase în toamna anului 1938 regelui Carol al II-lea: „O serie întreagă de forţe naturale (?) au dus la faptul că în prezent este inevitabil ca Germania să se bucure de o poziţie preponderentă în domeniul

economiei” 8 (româneşti – n.n.).

România a fost astfel concesionată iremediabil Germaniei deşi era sigur că „o ofensivă masivă din partea Angliei, desfăşurată la sfârşitul anului 1938, înaintea ocupării Cehoslovaciei, ar fi măturat poziţiile germane din România” 9.

Pe deplin stimulată, Germania declanşează în toamna anului 1938 o „ofensivă” menită să-i întărească poziţiile în România sub raport economic şi politic. Asaltul a fost început de însuşi Hitler, care încearcă să profite de prezenţa regelui Carol la Berghoff, acesta din urmă fiind insistent „prelucrat” de unchiul său, Frederich von Hohenzollern în legătură cu planurile cancelarului nazist de a invada România. „Întâlnirea cu diavolul” a decurs dezastruos – potrivit unui martor ocular. Hitler i-a prezentat două texte ale-unul tratat, gata redactate, lăsându-i regelui a înţelege că nu are altă alternativă. În baza acestor „tratate”, în România ar fi trebuit adusă urgent la putere

Garda de Fier în frunte cu Corneliu Zelea Codreanu. Totodată, România urma să se retragă din Societatea Naţiunilor, să denunţe toate tratatele oficiale şi secrete, precum şi convenţiile militare, economice şi comerciale contrare spiritului şi literei unui tratat de alianţă totală germanoromână, care ar fi urmat să constituie bâza politicii interne şi externe a României. Evident, Carol al II-lea a refuzat să semneze. În acel moment discuţia a devenit dramatică. A urmat o dispută atât de violentă, încât Hitler l-a ameninţat pe rege cu nimicirea („Vemichtung”) … Vorbeau în picioare, cu Göring între ei, după ce acesta împiedicase, ba pe unul, ba pe celălalt să se retragă fără a se saluta 10.

La înapoiere, aflat încă în trenul care îl readucea în ţară, Carol al II-lea a telegrafiat la Bucureşti şi a dispus ca

până la sosirea lui, Corneliu Zelea Codreanu, aflat în închisoare, împreună cu alţi 12 conducători legionari, să fie suprimaţi. Ordinul a fost executat în noaptea de 29/30 noiembrie 1938. Germania pierdea prin Codreanu pe cel mai devotat slujitor al ei în România şi pe cel mai util element al politicii de penetrare.

La aflarea veştii, Hitler a făcut una dintre cele mai grave crize de furie ale sale. România a fost pusă definitiv pe lista neagră a inamicilor celui de-al III-lea Reich, a cărei soartă trebuia cât mai repede decisă.

Relaţiile dintre cele două ţări înregistrează de acum cote de maximă încordare. „În interior, legionarii, turbulenţi şi anarhici, instigaţi din afară, ameninţau ordinea ţării. Viitorul României era direct pus în cauză. La rândul lor, demnitarii germani, civili şi militari, în frunte cu mareşalul Göring, s-au dedat la manifestaţii de ostilitate dintre cele mai grave, înapoind regelui decoraţiile româneşti pe care tocmai le primiseră de la acesta. Faptul că execuţia avusese loc chiar după întâlnirea dintre Hitler şi regele Carol, constituia o coincidenţă (pentru Berlin – n.n.) care putea duce la interpretarea falsă că măsura luată de rege obţinuse asentimentul prealabil al lui Hitler. În acelaşi timp ea ar fi putut să pară altor observatori drept o provocare pe care regele o făcea la adresa gazdei sale atât de puternice, numai la câteva ore după ce se despărţise de ea” II.

„Paradoxal, va nota Grigore Gafencu, gestul a servit Germaniei să-şi atingă mai repede importantele sale obiective în România, într-o vreme când, la numai zece luni după moartea lui Codreanu, evenimentele au evoluat rapid şi categoric în favoarea Germaniei. În acelaşi timp, faptul de a fi asociat statul la violenţe vinovate, care până atunci fuseseră apanajul forţelor extremiste [...] a dat naştere unei lungi serii de crime politice, aşa cum România nu mai

cunoscuse până atunci” 12.

Amplificarea stării de presiune asupra României era concertată la Berlin prin numeroase luări de poziţie care au ajuns a fi „de o rară violenţă”, după cum relata Brabelziahu, însărcinatul român cu afaceri în Germania1: î.

În urma injoncţiunilor Germaniei hitleriste, regele Carol a dispus, în decembrie 1938, rechemarea ministrului român de la Berlin, Radu Djuvara. La rândul său, ministrul german în România, Wilhelm Fabricius, a plecat „în concediu”, pentru a reveni doar pentru câteva zile, în ianuarie 1939, după care iarăşi s-a întors la Berlin. „Pauza diplomatică11 a încetat numai după ce guvernul român a anunţat că Djuvara îşi va relua postul în primire, iar Fabricius a revenit la Bucureşti, la 30 ianuarie 1939 14. Între timp, la 10 decembrie 1938, fusese semnat acordul prin care Germania obţinea posibilitatea de a încheia acorduri în compensaţie arme-petrol şi dreptul de a importa porumb şi orz. Cuprins de un optimism nesperat, ministrul german Karl Clodius, care a condus din partea germană aceste tratative, scria la Berlin încă la 13 decembrie 1938: „Evenimentele anului 1938 au provocat în România o modificare substanţială [...] Şi-a făcut loc, în general, convingerea că este necesară o anumită colaborare cu Germania, dar această modificare de atitudine nu se bazează pe simpatie ci pe *teamă faţă de Germania* 15 (s.n.). El sublinia de altfel. În aceeaşi corespondenţă, că tensiunea politică ce a urmat morţii lui Codreanu, a favorizat încheierea acordului economic germano-român din 10 decembrie 1938, întrucât „Bucureştii au evitat să lărgească diferendul cu Reich-ul” 1 (i.

Germania, care pregătea expansiunea sa spre estul Europei, se grăbea să îngenuncheze România, a cărei soartă fusese decisă astfel în mod ineluctabil!

3. În jungla spionajului total

Lupta celui db-al III-lea Reich pentru aservirea României s-a desfăşurat cu o deosebită intensitate inclusiv pe frontul acţiunilor secrete. Serviciile naziste de spionaj au aruncat în luptă, aşa cum vom vedea, agenturile numeroaselor sale filiere secrete potrivit formulei consacrate deja, a „spionajului total”.

Este o noţiune de la care porneşte în mod necesar orice discuţie în materie, şi care a fost deseori invocată de istorici, memorialişti şi cercetători ai frontului secret. Spionajul total a constituit un produs apărut în Germania lui Bismarck în deceniul al şaptelea al veacului trecut, ca o concepţie conformă cu scopurile şi ambiţiile urmărite de tânărul imperialism german în ascensiune, ajuns cu întârziere la împărţirea şi stăpânirea lumii, şi care va însoţi încă de la naştere, într-o perfectă simbioză, războiul total.

În mod evident, scopurile lui Bismarck. depăşeau cu mult câmpul de activitate al epocii sale. El l-a însărcinat pe Wilhelm Stieber cu organizarea spionajului secret al Prusiei pe baze totale, ordin materializat de abilul avocat şi poliţist prin saturarea unor ţări sau zone-obiectiv cu un număr masiv de agenţi, capabili să obţină şi să transmită în orice moment informaţii de detaliu asupra tuturor aspectelor – militare, economice, politice etc. – ale inamicului. În consecinţă, el a inundat această ţară, în preajma războiului de la 1870, cu o armată de agenţi, care au putut trimite în Germania o cantitate impresionantă de informaţii. îmbinate şi evaluate de specialiştii din statul-major german, ele s-au dovedit foarte utile pentru înfrângerea în anul 1870 a armatei lui Napoleon al III-lea, după ce, potrivit unui sistem similar, sprijinise cucerirea Austriei în 45 de zile, în anul 1866.

Wilhelm Stieber a rămas în istoria serviciilor secrefe ca precursor al spionajului total. Urmaşii lui Wilhelm

Stieber nu s-au dovedit însă la înălţimea sarcinilor încredinţate lor de către imperialiştii germani. În 1918, la prăbuşirea celui de-al II-lea Reich, bilanţul activităţii serviciilor secrete germane consemna eşecuri de proporţii.

Serviciile «de spionaj ale celui de-al III-lea Reich, dornice de revanşă, s-au ambiţionat să împingă folosirea sistemului până la „perfecţiune", reuşind, în cursul celor 12 ani de dictatură naziâtă, care a dus poporul german la dezastru, să-i dezvăluie până la capăt viciile de structură şi funcţionare. Pe fondul noilor planuri de dominaţie mondială, spionajul total a devenit un instrument de temut care a împletit culegerea informaţiilor – spionajul propriu-zis – cu acţiunile provocatoare şi crima organizată. Exacerbându-şi dezvoltarea, el şi-a formulat devize absolutizante, de genul „Oricine poate fi spion – oricine trebuie să fie spion", imaginând o organizaţie gigantică de spionaj şi diversiune, un sistem menit să impună penetrarea tuturor domeniilor şi locurilor. În acest scop, numeroasele sale organisme şi filiere s-au implantat pe mapamond în valuri succesive, concurându-se de multe ori prin suprapunere în cadrul aceloraşi spaţii de interes, împrejurare în care departajările de competenţă deveneau o problemă foarte relativă, soluţionată, după numeroase şi acerbe dispute, în favoarea celui mai puternic, prin înghiţirea unor întregi structuri, aşa cum s-au petrecut lucrurile şi cu dizolvarea Abwehr-ului în februarie 1944, transformarea lui într-o secţie (Militaramt) în cadrul R.S.H.A. şi urcarea amiralului Canaris pe eşafod cu numai câteva luni înainte de deznodământul marii conflagraţii.

O scurtă privire în această veritabilă *junglă* indică impunerea de la început în lupta pentru supremaţie în ochii conducerii naziste a spionajului şi contraspionajului în domeniul politic, apanaj al serviciilor secrete conduse de Heinrich Himmâer şi Reinhard Heydrich. Încă în noiembrie

1925 Hitler renunţa la „Stosstruppe” – Trupele de şoc, creând „S.S.-ul – „Schutzstaffer –, care dispunea de faimoasele „S.A”. – „Sturmabteilung” – Batalioanele de asalt, superioare ca număr, organizare şi importanţă faţă de vechile trupe de şoc.

La 6 ianuarie 1929, Heinrich Himmler a preluat comanda „S.S.”-ului, având gradul de Reichsführer S.S., asigurând partidului nazist sprijinul unor cadre fanatice care au instaurat o cruntă teroare în lupta pentru cucerirea puterii de către Hitler. şi partidul său, N.S.D.A.P.

În cadrul S.S.-ului, începând din anul 1931, a funcţionat un „Serviciu de Siguranţă11 – „Sicherheitsdienst” – (S.D.), creat iniţial pentru a descoperi şi identifica elementele ostile din partid. Cu reorganizarea acestui serviciu a fost însărcinat în 1932 Reinhard Heydrich, devenit adjunctul şi concurentul lui Himmler. În calitate de şef nemijlocit al S.D.-ului, Heydrich s-a ocupat personal de recrutarea elementelor admise a funcţiona în cadrul acestui organism cu totul special. La 30 ianuarie. 1933, după cucerirea puterii de către Hitler, S.D.-ul reprezenta esenţa cea mai fanatică a nazismului. În 1939 el avea doar 3.000 membri, în timp ce S.S.-ul, considerat „elita” Reichului hitlerist, număra, în acelaşi an, 250.000 membri.

Locul şi rolul S.D.-ului în cadrul sistemului poliţist al nazismului au fost definite treptat, pe măsura dezvoltării acestuia. La 6 septembrie 1934, un decret dădea S.D.-ului calitatea de „singur serviciu de informaţii al partidului”.

S.D.-ul s-a dovedit a. fi de un real sprijin pentru Hitler în lupta împotriva oponenţilor săi din interiorul partidului nazist, Otto Strasser, Ernst Röhm şi alţii, confirmând astfel calitatea sa de poliţie unică a partidului, devenind, după cucerirea puterii, şi unica poliţie politica a statului, fiind subordonată direct Reichsführerului S.S.

Heinrich Himmler.

Noul organism a înglobat iniţial şi vechiul personal al poliţiei secrete politice a statului. Acesta nu avea însă oameni pe placul lui Reinhard Heydrich, deoarece, conform opiniei sale, erau „impregnaţi de vechea ideologie11. Heydrich avea nevoie de cadre suficient de „flexibile" din punct de vedere moral, gata să îndeplinească absolut orice însărcinare. El a găsit asemenea indivizi în rândul tinerelor vlăstare alejaurgheziei zdruncinate de îndelungata criză economică, voluntari entuziaşti pentru formaţiunile S.S.-ului, gândind numai în termeni extremişti, aderenţi de bază ai dinamismului fără doctrină, ai unei tehnologii a tiraniei 2.

O etapă principală care a precizat în timpul dictaturii naziste locul S.D.-ului, a constituit-o unificarea întregului sistem poliţist german, la 17 iunie 1536. În fruntea lui a fost numit Heinrich Himmler, „Reichsführer S.S. und Chef der Deutschen, Polizei" (R.F.S.S.u Ch. Dt. Pol.) care a departajat următoarele verigi în cadrul organizaţiei sale:

Orpo – Poliţia de ordine (Ordnungspolizei), sub conducerea generalului de poliţie Daluege;

Sipo – Poliţia de „siguranţă11 sau „politică* (Sicherheitspolizei), sub comanda generalului S.S. Reinhard Heydrich;

Gestapo – Poliţia Secretă de Stat, condusă de Heinrich Müller;

Poliţia criminală, condusă de Arthur Nebe.

În acest cadru, S.D.-ul a devenit, aşa cum a fost conceput, un veritabil serviciu de spionaj şi contraspionaj, la început al N.S.D.A.P. – udui, iar mai târziu al întregului stat hitlerist.

La 23 septembrie 1939, Reinhard Heydrich a procedat la reorganizarea tuturor poliţiilor politice ale

Germaniei, pe care le-a reunit în R.S.H.A. (Reichssichertheitshauptamt) – Oficiul Central al Siguranţei Reichului.

Acest organism avea şapte servicii (sau Amt-uri), dintre care menţionăm:

— Amt III sau Serviciul de contraspionaj intern (S.D. – intern). S-a aflat sub comanda generalului S.S. Otto Ohlendorf;

— Amt IV sau Gestâpo-ul-Poliţia secretă politică. Era de fapt nucicul R.S.H.A. şi – cuprindea şase grupe;

— Amt vi s-au Serviciul de spionaj în străinătate (S.D. – extern). S-a aflat de la început sub comanda generalului S.S. Heinz Jost până în iunie 1941, când i-a succedat generalul S.S. Walter Schellenberg. Grupele care intrau în componenţa serviciului de spionaj în străinătate erau organizate pe zone geografice şi specialităţi.

Cele trei Amt-uri depindeau nemijlocit de Reinhard Heydrich, „geniul răului" în cel de-al III-lea Reich şi care le-a imprimat trăsăturile specifice regimului criminal nazist3. El a depus eforturi deosebite pentru a extinde aria activităţii S.D.-ului şi în domeniul spionajului militar, în dauna Abwehr-ului. După moartea lui Heydrich, survenită în iunie 1942 ca urmare a unui atentat, a fost urmat în fruntea R.S.H.A. de către Ernst Kaltenbrunner, care avea o reputaţie de călău notoriu.

În legătură cu misiunile de prim ordin încredinţate lui S.D. VI în timpul războiului, este de reţinut faptul că ele au înregistrat importante eşecuri. Ne referim îndeosebi, la planul de asasinare a celor trei mari şefi ai Naţiunilor Unite – Roosevelt, Stalin şi Churchill; sabotarea regiunilor petrolifere din Irak şi Baku; împiedicarea navigaţiei prin Canalul de Suez 4.

În schimb, S.D.-ul s-a remarcat prin activitatea grupei VI-S (Sabotaje). De la 20 aprilie 1943, şefia acestei grupe

de sabotaje, diversiuni şi crime a preluat-o Otto Skorzeny, care şi-a creat un nucleu după modelul Diviziei Brandenburg a Abwchr-ului, intitulată Oranienburg.

Gestapo-ul – Geheime Staats Polizei – a fost înfiinţat în aprilie 1933, deci la numai trei luni de la dobândirea de către Hitler a funcţiei de cancelar al celui de-al III-lea Reich. Paternitatea sa i-a aparţinut lui Göring, pe atunci ministru de interne al Prusiei, sub conducerea căruia a şi fost aşezat. În luna noiembrie a aceluiaşi an, când Göring devine ministru – preşedinte al Reichului, Gestapo-ul era scos şi el din subordinea Ministerului de Interne al Prusiei dar a continuat să fie subordonat lui Göring până în 1936, când a avut loc amintita reorganizare din iunie.

După această dată, aflat sub conducerea lui Himmler şi Heydrich, Gestapo-ul a cunoscut o dezvoltare fără limite, extinzându-şi măsurile de supraveghere şi represiune atât în interiorul cât şi în afara Germaniei, în scopul combaterii tuturor curentelor ostile statului nazist. Pentru a-i asigura desfăşurarea nestânjenită a activităţii, Hitler a interzis încă de la început, printr-un ordin special adresat tuturor serviciilor Partidului Naţional-Socialist German al Muncii, de a întreprinde măsuri în problemele date în competenţa Gestapo-idui (în mod deosebit în legătură cu tentativele de complot sau de înaltă trădare împotriva statului) 3.

Ges tapo-ul şi-a lărgit în mod considerabil reţeaua informativă în afara graniţelor Germaniei. El dispunea de patru fişiere centralizate pentru agenţii proprii, agenţii folosiţi de puterile străine, emigranţii politici germani din străinătate şi adversarii regimului naţional-socialist domiciliaţi în străinătate. De altfel, Gestapo-ul era împuternicit, între altele, să supravegheze germanii domiciliaţi permanent sau temporar peste hotare, aplicând măsuri de forţă (răpiri sau suprimări de persoane) faţă de cei ostili regimului naţional-socialist. Nu puţine au fost

cazurile când ridicările de persoane, asasinatele şi crimele, camuflate sub forma unor sinucideri sau accidente, au fost practicate nu numai asupra germanilor din străinătate, ci şi asupra altor cetăţeni, oameni politici sau de stat care militau împotriva Reichului nazist.

În contextul pregătirilor tot mai intense pentru război, *spionajul militar* german a avut un rol de prim rang în ierarhia oficinelor secrete naziste. Organismul anume consacrat acestui scop, Abiuehr-ul, a fost creat încă în anul 1920, pe bazele vechiului serviciu de informaţii al armatei Kaiserului Wilhelm al II-lea – Nachrichtendienst – ce fusese condus de colonelul Walther Nicolai.

La 4 ianuarie 1938, după crearea înaltului Comandament al Wehrmachtului (O.K.W.), avându-l pe Hitler comandant suprem şi pe generalul Wilhelm Keitel şef nemijlocit, Abwehr-ul sub denumirea de „Amtsgruppe Auslandnachrichten und Abwehr" – tradus literal „Departamentul de informaţii externe şi contraspionaj îşi măreşte influenţa, fiind inclus între organismele care alcătuiau Statul Major al O.K.W.-ului.

Condus încă din 1934 de către un versat specialist, amiralul Canaris, Abwehr-ul era considerat serviciul de informaţii cel mai profesionalizat al Germaniei naziste. La izbucnirea celui de-al doilea război mondial, organizaţia amiralului beneficia de serviciile a peste 15.000 de agenţi, dispersaţi în peste 500 de zone ale globului. În vremea războiului, serviciul lui Canaris s-a dezvoltat şi mai mult, acesta dispunând de o adevărată armată de spioni de circa 60.000 de oameni6.

Abwehr-ul îşi recruta personalul din rândul ofiţerilor activi, cu pregătirea şi aptitudinile necesare activităţilor de spionaj. Un procent relativ însemnat al cadrelor sale provenea din marină, ai cărei ofiţeri erau consideraţi mai „stilaţi" în comparaţie cu cei din trupele de uscat. Prin

natura profesiei, ei cunoşteau limbi străine şi veneau mai des în contact cu străinii în timpul croazierelor şi în porturi.

Întrucât Abwehr-ul se afla exclusiv la dispoziţia lui Hitler şi a înaltului Comandament al Wehrmachtului, s-a căzut de acord ca pentru obţinerea informaţiilor specifice fiecărei arme, acestea să-şi organizeze servicii sau birouri proprii de spionaj. Astfel, în cadrul Wehrmachtului, în afară de Abwehr, au funcţionat şi alte oficii de informaţii dependente de O.K.W., O.K.H. sau O.K.L., după cum urmează:

— În armata terestră (O.K.H.) activitatea de spionaj era controlată direct de către statul major general printr-un Oberquartiermeister IV. Acest post a fost ocupat în primii trei ani ai războiului de către generalul Kurt Von Tippelskirsch *, care avea în subordine trei secţii: Abteilung 3 (Fremde fleere Ost), Abteilung 12 (Fremde Heere West) şi Attache Abteilung, care se ocupau, aşa cum indică şi denumirile lor, de culegerea informaţiilor despre armatele străine din Răsărit, din Apus şi, respectiv, de ataşaţii militari.

În timpul războiului, cea mai solicitată a fost, în raport cu rolul şi durata bătăliei, cea de pe frontul din Est

— Secţia Fremde Heere Ost (F.H.O.), care s-a ocupat, în principal, cu spionajul militar asupra U.R.S.S. Ca şef al F.H.O., între 1942 – 1945 a funcţionat colonelul, apoi generalul Reinhard Gehlen, care a devenit după război conducătorul serviciului secret al Germaniei federale.

— Ministerul Flotei Aeriene, aflat sub conducerea mareşalului Göring, dispunea de-un organ propriu de informaţii denumit „Serviciul de investigaţii11 – Forschungs-Generalul Kurt von Tippelskirsch a îndeplinit misiuni cu caracter deosebit în România. Între altele, şi aceea de a trata cu Ion Antonescu problemele privind

aducerea, trupelor germane în ţară.

amt. Mijloacele sale de bază erau recunoaşterea (spionajul aerian) şi interceptarea comunicaţiilor radio. Se preocupa, în cooperare cu Abwehr-ul şi S.D.-ul, şi de culegerea unor informaţii economice, militare şi tehnico-ştiinţifice privind aviaţia. Staţiile sale de interceptare radio de pe frontul de răsărit, colaborau cu cele ale lui Gehlen.

— Serviciul de informaţii al Ministerului de Externe, aşa-numitul „Oficiu de legătură" („Vorbindungsstab), concentra informaţiile pe care le obţineau în străinătat; diploma* îi hitlerişti. Se afla în strânsă legătură cu R.S.H.A., pe ai cărei oameni îi acoperea acolo unde c-rj nevoie, şi era în mare concurenţă cu Abwehr-ul. De pilc: „În cea de-a doua jumătate a anului 1943, rezidente! R.S.H.A. şi ambasadorul lui Ribbentrop din Spania, a* acţionat în deplină complicitate pentru compromuerta rezidenţei Abwehr-ului şi a lui Canaris.

— „N.S.D.A.P. – Auslandorganisation" – „Organizaţia pentru străinătate a partidului nazist, condusă de Ernst Bohle. era organul central de care aparţinea şi secţia dli România a N.S.D.A.P. – „Nationalsozialistische Deutscl Arbo, p v tei-Landesgruppe Rumänien. Până în 1939, A.O. (Au's; a id organisation) a constituit în mai toate regiunir globului, circa 350 de grupe regionale ale N.S.D.A.P., cav; nu erau altceva decât oficii de spionaj şi instrumente per „tru activitatea membrilor coloanei a V-a în ţările desero. nate să cadă pradă Reichului nazist:

— „Serviciul central pentru problemele persoanelor de origine germană stabilite în străinătate11, condus de gruppenführerul S.S. Lorenz, îndruma în România organizaţia G.E.G.

— Grupul Etnic German şi anexele acesteia.

Pe lângă cele de mai sus, între organismele germane care s-au ocupat cu activitatea de spionaj trebuie amintit şi

„Institutul de cercetări” al Poştei (Forschunganstait der Deutschen Reichspost), care a reuşit, în martie 1942, *să intercepteze convorbirile telefonice efectuate între* Anglia şi *Statele Unite*. Graţie acestui fapt, germanii au ob. Ţinut în perioada următoare inform am importante prin. vând transporturile de trupe, materiale, amploarea furni. turilor americane de război, concentrările de armate îi vederea invaziei pe continent etc. Au. fost interceptaie mai multe convorbiri directe Churchill – Roosevelt, iar în septembrie 1942, germanii au intrat în posesiaunte dale despre stadiul fabricării bombei atomice de către americani.

La capătul acestui incurs, evident sumar, se cuvine să semnalăm că spionajul nazist înfăţişează o desfăşurare extraordinară de forţe. El a implicat energii şi importante mijloace care au costat sume imense. A produs o masă fantastică de informaţii prin proporţiile ei.

O problemă de cel mai mare interes, şi anume, cea a eficacităţii lui, a primit deja răspunsul istoriei. Fără a ne propune să formulăm răspunsuri globale la care s-au referit deja autori de prestigiu, vom încerca să examinăm unele piese ale „dosarului românesc”, menite să se alăture şi ele, verdictului pronunţat deja, şi care poate fi formulat astfel: „În pregătirea, declanşarea şi purtarea războiului mondial din 1939 – 1945, serviciile secrete naziste au avut un rol care nu poate fi neglijat; în egală măsură, ele poartă responsabilitatea pentru dezastrul Germaniei în anul 1945”.

Serviciile aliate şi regula jocului 4

Predispoziţia spre o accentuată atitudine de compromis faţă de Garmania nazistă din partea conducătorilor Angliei şi Franţei, s-a resimţit în epoca respectivă şi în sfera activităţii serviciilor speciale aliate. Deşi aparatul s-a străduit şi a reuşit, în ansamblu, să-şi

facă datoria, eforturile sale s-au lovit adeseori de neîncrederea şi scepticismul unor factori decizionali în procesul evaluării informaţiilor despre stările reale de lucruri din intimitatea celui de-al III le-a Reich.

Este pe deplin atestat că pregătirile hitleriste pentru o nouă conflagraţie au fost raportate în timp oportun Londrei şi Parisului de către serviciile lor secrete. În.ca la începutul anului 1934, când Vansittart. ministrul adjunct al Afacerilor Externe avea o convorbire cu primul ministru englez asupra înarmării febrile a Germaniei, pe baza datelor furnizate de organele de informaţii, el a observat cu Uimire, totala indiferenţă a lui Stanley Baldwin faţă de această chestiune. Mai mult, premierul englez, aflat el însuşi în posesia unor informaţii valoroase despre această problemă, avea să declare în Camera Comunelor, la 29 noiembrie 1934, că datele privind reînarmarea Germaniei „sunt cu totul exagerate, şi că nu există niciun motiv de alarmă!”

În 1936, când Churchill a aflat de la Intelligence Service (M.I. – 6) că Germania cheltuia echivalentul a cel puţin un miliard de lire sterline pe an pentru înarmare, a cerut o dezbatere pe această temă în Camera Comunelor.

A fost însă refuzat, „pentru a nu se crea o alarmă inutilă...” 2.

Cu tot contextul nefavorabil, reţeaua de agenţi britanici care lucra în intimitatea celui de-al III-lea Reich a acţionat pentru a afla, prin modificările produse în structura economiei germane, cât de intense erau pregătirile de război ale lui Hiller. Datele obţinute au fost în măsură să acrediteze o imagine reală despre intenţiile conducătorilor Germaniei naziste. Cu toate acestea, aşa cum relatează John Baker \Vhite. care a lucrat ca agent al Intelligence-Service-ului în Germania hitleristă, „părerea autorităţilor britanice despre puterea militară germană era

uimitor de naivă: War Office-ul şi Amiralitatea nu voiau de loc să ia în considerare noile metode de luptă ale nemţilor, care li se păreau... dezagreabile. La sfârşitul anului 1937 am trimis în două rânduri amănunte pe care viitorul avea să le confirme într-un fel extrem de penibil pentru noi... De fiecare dată mi s-a răspuns cam aşa:

— Foarte interesant, dragul meu! Şi probabil că ai dreptate pe hârtie. Dar noi ştim cu certitudine că germanii nu au cu ce să se înarmeze şi să echipeze diviziile despre care vorbeşti dumneata" 3.

După cum ne asigură acelaşi John Baker White, şi împreună cu el şi alţi colaboratori ai serviciilor secrete engleze, guvernul britanic era surprinzător de tolerant chiar şi faţă de organizaţiile naziste de spionaj ce se infiltrau în Marea Britanie. Aceştia vorbesc în lucrările lor despre „paralizia la care era condamnat M.I. – 5: (Military Intelligence – principalul organ de contraspionaj englez). Un astfel de lucru nu trebuie să apară totuşi surprinzător dacă ţinem seama că în fruntea Ministerului de Interne al Angliei s-a aflat într-o perioadă crucială, sir Samuel Hoare, unul dintre promotorii politicii de conciliere faţă de Hitler. În împrejurările în care spionii nazişti invadau Anglia sub cele mai diferite acoperiri, poziţia lui Samuel

Moare ne apare deosebit de edificatoare dacă reproducem adnotarea sa făcută într-un sumar al situaţiei din ţară trâms lui Chamberlain la 16 noiembrie 1938: „... Se fac presiuni asupra mea pentru a reprima mai energic «spiona germani care au împânzit Anglia». D.C. Probabil Duff Cooper, pe atunci prim lord al Amiralităţii şi adversar al conciliatorilor – n.n.) m-a ameninţat chiar cu o interpelare în parlament... Aceşti oameni suferă de o adevărată mame. Se pare că spionistica a devenit un fenomen care se produce acum şi în timp de pace... / 4.

La fel de dăunătate s-a dovedit prezenţa în fruntea

serviciilor secrete engleze a unor conducători depăşiţi, marcaţi de un diletantism notoriu, devenit adeseori subiectul unor copioase glume de club ale cadrelor din breaslă. Un exemplu tipic în acest sens l-a oferit Vernon Kell, cel care s-a aflat nu mai puţin de... trei decenii la cârma lui M.I. – 5, perioadă în care s-a ilustrat printr-o ignoranţă profesională de proporţii ce stârnea îngrijorarea şi ironia subordonaţilor săi. Abia în toamna anului 1940, după descoperirea lui Brian Howard, cadru al lui M.I. – 5 care fusese recrutat de spionajul german, Kell şi o parte din colaboratorii lui direcţi au fost daţi afară în urma unei anchete efectuată de o comisie numită de Churchill pentru verificarea activităţii celor două servicii secrete engleze – M.I. – 5 (Military Intelligenee) şi M.I. – 6 (S.Î.S. ori intelligence Service).

Înţeligence Service avea în fruntea sa la izbucnirea războiului pe amiralul Hugh Sinclair, care, semnificativ, deş1 ocupa o asemenea funcţie, nu avea niciun fel de încredere în utilitatea serviciilor de informaţii. În schimb, manifesta o toleranţă fără limite faţă de opiniile subalternilor săi, inclusiv faţă de cei cu vădite înclinaţii profasciste. Decesul său survenit în decembrie 1939, când în fruntea lui M.I. – 6 a fost numit colonelul Stewart Menzies, a scutit importantul organism secret britanic, deşi nu în totalitate, de acceptarea mentalităţii încărcate de apatie a fostului ei conducător.

Subaprecierea constantă a pericolului nazist a situat Anglia, la începutul războiului, într-o flagrantă disparitate înraport cu potenţialul militar german implicând eforturi supraomeneşti pentru a se putea face faţă celei mai grave crize din istoria acestei ţâri, în perspectiva invaziei hitleriste.

Situaţia frontului secret nu era nici ea mai uşoară. Spionii şi sabotorii germani infiltraţi în Anglia atinseseră

cifre neobişnuite. ChurchiU însuşi, estima, la numirea sa în guvern, 30 august 1939: „Pe atunci se ştia că există în Anglia peste 20.000 de nazişti organizaţi, ceea ce ar fi fost în perfectă concordanţă cu metodele aplicate de ei în alte ţări... / astfel încât / izbucnirea războiului să fie precedată de un violent preludiu de sabotaje şi asasinate11!

Pe fondul carenţelor şi slăbiciunilor – mai ales de ordin politic – serviciile secrete ale Angliei şi Franţei nu au exploatat nici înainte, nici după declanşarea ostilităţilor, posibilităţile favorabile create de unele formeala opoziţiei faţă de Hitler. Să amintim că încă în vara anului 1933, câţiva ofiţeri superiori şi înalţi funcţionari germani îngrijoraţi de evoluţia crizei cehoslovace şi de riscurile unui război insuficient pregătit, intenţionau sal anihileze pe Hitler. Conspiratorii, Carl Goerdek-i. primarul Leipzigului, Ulrich von Hassel, fost ambasador la Roma, Johannes Popitz, ministrul finanţelor, generalii Ludwig Beck, Franz Halder, Erwin von Witzleben. Erich von Brockdorff-Ahlefeld şi colonelul Hans Osiei (adjunctul amiralului Canaris la conducerea Abwehr-ului), coveau drept condiţie esenţială ca Franţa şi Anglia să apei e integritatea Cehoslovaciei. Emisarul lor, baronul Ewald – von Kleist a sosit la Londra pentru tratative secrete, la 1". august, şi a fost primit» de sir Robert Vansittart. adversar hotărât al politicii de conciliere, care l-a informat, la rândul său, pe Chamberlain. Primul ministru a tratat problema cu un scepticism dezarmant. La rândul său, M.I. – 6 nu numai că nu a mai verificat în niciun mod intenţiile grupului german (de altfel foarte decise) dar le-a şi dezavuat, raportând lui Chamberlain că „nimeni nu ştie exact în ce măsură se poate conta pe afirmaţiile lui Kleist despre o rezistenţă împotriva cancelarului Reich-ului" 6.

Seriozitatea intenţiilor grupului a fost întărită prin demersul colonelului Oster, care a revenit şi l-a informat la

21 august pe ataşatul militai britanic la Berlin printr-un agent al Abwehr-ului, că „o acţiune fermă a străinătăţii îl va sili pe Hitler să renunţe la actualele sale proiecte, moment din care acesta va fi incapabil să supravieţuiască eşecului... Tot astfel, în eventualitatea unui război, intervenţia imediată a Franţei şi Angliei ar duce la prăbuşirea regimului" 7.

Ambasadorul englez la Berlin, Neville Henderson, mare admirator al lui Hitler şi conciliator neobosit, care nu scăpase prilejul de a-l denigra pe Kleist în ochii lui Chamborlain, şi-a avertizat guvernul că mesajul lui Oster nu constituie decât... o manevră de propagandă, sabotând astfel eforturile conspiratorilor.

Un alt reprezentant al grupului, locotenent-colonelul Hans Boehm-Tettelbach, trimis ulterior de către generalul Halder la Londra, la începutul lunii septembrie, s-a străduit şi el în zadar să-i convingă pe britanici de necesitatea unei atitudini ferme faţă de pretenţiile lui Hitler, ca premisă a reuşitei complotului. Pentru a se dispensa de incomodul emisar, Foreign Office-ul l-a sfătuit să se adreseze Intelligence Service-ului. Discuţia acestuia cu reprezentantul serviciului secret englez, relatată de Leonard Kirkpatrik, unul dintre cei mai profunzi analişti ai activităţii serviciilor speciale engleze, poate servi drept model pentru una dintre cele mai izbutite dovezi ale ipocriziei conciliatorilor, menită să descurajeze cu o rară inconştientă, orice iniţiativă a conspiratorilor. Incredibilul a atins proporţiile unei farse groteşti în momentul în care, dorind să pună cu orice chip la îndoială existenţa şi intenţiile grupului german, reprezentantul lui M.I. – 6 a început să-l ridice în slăvi pe liderul nazist, susţinând că „în Germania nu există practic nimeni care să nu fie de acord cu dl. Hitler afirmaţie care a stârnit dezaprobarea firească şi vehementă a lui Boehm-Tettelbach, acesta

replicând ferm: „Îmi permit să vă contrazic şi încă foarte categoric. În înaltul Comandament al Wehrmachtului sunt mulţi cei care gândesc că Hitler va precipita lumea într-o catastrofă… Şi Germania va fi prima care va avea de suferit, prima şi în modul cel mai grav. Tocmai de aceea am luat hotărârea să acţionăm. Nu vă cerem nimic, nici bani, nici arme. nu vă cerem absolut nimic pentru noi. Vă rugăm numai să adoptaţi o atitudine intransigentă faţă de el şi cererile sale privitoare la Cehoslovacia11. El a insistat ca Intelligence Service să se edifice prin oamenii săi din Germania, „care vă pot informa despre existenţa sau nonexistenţa unei opoziţii faţă de planurile lui Hitler. Cu alte cuvinte, puteţi verifica prin ei dacă grupul pe care-l reprezint oferă garanţii de seriozitate şi în ce măsură puteţi conta pe noi”. După ce i s-a răspuns cu o senină infatuare că „guvernul maiestăţii-sale britanice nu primeşte de la nimeni lecţii în materie de politică internaţională” iar M.I. – 6 nu are niciun amestec în acest domeniu, ofiţerul german a fost concediat cu o largă ironier.

aş

Ultima încercare a grupului de a readuce problema *h* atenţia englezilor s-a făcut prin Theodor Kordt, consilia la ambasada Reichului de la Londra, care s-a adresat fără succes, la 5 septembrie 1938, lui Horace Wilson, omul de încredere al lui Chamberlain şi lordului Halifax, ministrul de externe al Angliei. Concesiile lui Chamberlain au spulberat însă toate aşteptările complotiştilor.

Cotropirea Cehoslovaciei şi apoi a Poloniei aveau să mărească prestigiul lui Hitler în ochii generalilor săi. Când, la 16 octombrie, Hitler semna „directiva ultrasecretă numărul *6* „prin care îşi anunţa statul-major că îi va ataca pe anglo-francezi „la o dată cât mai apropiată, trecând prin Belgia, Olanda şi Luxemburg”,

toate trei state neutre, după o primă stare de surpriză şi teamă din partea comandamentului suprem al Wehrmachtului faţă de o posibilă decimare a armatei germane, conspiratorii ajung la concluzia că „nu existau perspectivele unui succes hotărâtor”, J.

Istoriografia frontului secret aliat a înregistrat şi alte momente nu numai jenante dar mai ales, deosebit de costisitoare. Dintre acestea vom mai face referire doar la cel care a fost cunoscut sub numele de „raportul de la Oslo11, în luna octombrie 1939, ataşatul militar al legaţiei britanice din Norvegia, maiorul Brodley, primea un mesaj anonim cuprinzând o lungă listă cu inovaţii de ordin ştiinţific şi tehnic la care lucrau naziştii sau pe care le şi introduseseră în practică. Cele mai importante dintre acestea erau: două sisteme de radiolocaţie; bomba „zburătoare” teleghidată de tip Henschell 293, destinată angajamentelor navale; rachete de lungă distanţă cu încărcături explozivă de mare tonaj; bombele propulsate de rachete sau lansate de pe bordul avioanelor fără pilot (expeditorul scrisorii indica şi locul unde începuse producţia şi experimentarea acestei arme: insula Peenemünde de pe coastele Mării Baltice); un sistem de navigaţie prin radio, permiţând decolarea, efectuarea raidului de bombardament şi aterizarea în condiţii de lipsă totală a vizibili, tatii (nume de cod Knickebein); proiectoare de rază mare şi protejate de sticlă rezistentă la gloanţe şi schije10.

Deşi documentul conţinea, aşa cum avea să se dovedească mai târziu, informaţii exacte, de o covârşitoare importanţă, specialiştii Intelligence Service-ului au ajuns îl concluzia, după un studiu superficial, că… lista era mult prea lungă şi mult prea variată pentru ca un singur om să fi putut avea cunoştinţă în mod real despre cele menţionate în ea. Scrisoarea era deci, potrivit aceleiaşi

pripite opinii, fie rodul unei minţi bolnave, fie minciuna premeditată a unui agent german, menită să scadă moralul englezilor. Mesajul anonim a fost aruncat într-un fund de sertar iar maiorul Brodley instruit să nu mai acorde niciun credit corespondenţelor de acest gen şi mai ales să nu complice existenţa superiorilor săi, împovărându-i cu o maculatură inutilă.

Datele din „raportul de la Oslo" aveau să se confirme una după alta, deşi, conform unor susţineri dintre cele mai autorizate „dacă s-ar fi acordat importanţa cuvenită, s-ar fi câştigat aproape doi ani şi jumătate" *.

În acelaşi timp, identitatea misteriosului corespondent s-a pierdut şi ea definitiv în negura timpului.

Serviciile franceze au fost împinse într-un mod asemănător, pe drumuri lipsite de orice perspectivă în faţa asaltului nazist de către conciliatorii proprii, sprijiniţi într-o măsură poate chiar mai mare decât în Anglia de cercurile capitalului financiar şi ale aristocraţiei franceze.

Este foarte cunoscut modul în care serviciile naziste l-au implantat în Franţa încă în anii '30 pe agentul lor Otto Abetz, care va deveni unul dintre cei mai eficienţi spioni, datorită modului incredibil în care a reuşit să penetreze mediile de vârf ale cercurilor economice, politice şi militare, utilizând un bogat arsenal al metodelor clasice de corupţie şi şantaj.

Datorită posibilităţilor pe care şi le-a creat în Franţa, spionajul german a obţinut date de o inestimabilă valoare despre zonele cele mai slabe ale liniei Siegfiid precum şi asupra modului de gândire depăşit şi infatuat ale cadrelor înaltului Comandament francez. În timp ce generalul Gamelin, comandantul suprem al armatei franceze se lamenta, în aprilie 1940, în legătură cu lipsa de decizie a

— Inamicului german de a-l ataca, el avea să fie în curând lovit de acesta cacea mai puternică forţă exact în

sectorul Ardenilor, cel mai slab apărat de francezi.

Succesul repurtat cu atâta uşurinţă de armata germană la Sedan a umplut de stupoare poporul francez care s-a întrebat cum ajunseseră hitleriştii în posesia acestor date şi de ce nu au fost luate din timp măsuri pentru eliminarea gravelor neajunsuri semnalate cu mult înainte despre vulnerabilitatea liniilor franceze. Adevărul se afla în concepţiile învechite, statice, exclusiv defensive ale Comandamentului francez, aureolat de victoriile dobândite în primul război mondial.

La rândul lor, organismele speciale franceze – Deuxième Bureau, serviciul de informaţii al armatei franceze şi D.S.T.-ul, Defense et surveillance du teritoire – au fost efectiv surprinse de declanşarea celui de-al doilea război mondial. Ele au subapreciat agentura nazistă infiltrată în Franţa. Renumitul Otto Abetz, care avea pe statele sale, între alţii, şi doi dintre conducătorii D.S.T.-ului, Noel Lattour şi Mathieu Vincent, şi şapte comisari de la Surete Naţionale – Direcţia generală a Siguranţei, căreia îi aparţinea şi D.S.T.-ul – a reuşit să strângă o cantitate de informaţii extraordinară. Abia în vara anului 1939, ca urmare a declaraţiilor publice insolente ale agentului nazist, s-a trecut la arestarea principalilor săi colaboratori secreţi iar el a fost invitat să părăsească Franţa.

La plecarea din Franţa a lui Abetz, în iulie 1939, ministrul de externe francez, Georges Bonnet a profitat de întrevederea acordată acestuia pentru a „deplânge împrejurările care-l obligaseră să ia această măsură şi a-şi exprima speranţa că acesta va reveni la Paris în circumstanţe mai agreabile11 12. Speranţele lui Bdhnet aveau să se îndeplinească mai devreme decât îşi imaginase el: „Abetz se înapoia Ta Paris în august 1940 ca ministru plenipotenţiar al celui de-al III-lea Reich.

*

* * *

Acordând chiar şi numai un credit limitat numeroaselor lucrări publicate după război de către cadre ale aparatului de informaţii şi contrainformaţii ale statelor combatante, de istorici şi memorialişti, vom constata, din multitudinea situaţiilor examinate, reflectarea, şi în acest domeniu, a imaginii fidele tarelor conciliatorismului şi a consecinţelor deosebit de grave la care exponenţii acestuia şi-au expus cadrele şi agenţii infiltraţi în teritoriile în care războiul secret bântuia cu furie. Nu mai puţin grav ne apare refuzul premeditat al acestora de a acorda creditul cuvenit datelor secrete de maximă importanţă furnizate dezinteresat de patrioţi aflaţi sub ocupaţie. Drama acestor paradoxuri le-a aşezat de-a dreptul în spaţiul incredibilului.

Deşi judecăţile de ansamblu în acest domeniu invită la prudenţă, este în afară de orice îndoiala, că în anii în care Germania declanşa valul acţiunilor sale revanşarde, şi îndeosebi în perioada premergătoare şi în cea de început a conflagraţiei, atât concepţia activităţii serviciilor aliate cât şi organizarea procesului de obţinere şi valorificare a informaţiilor – criterii de fond pentru eficienţa oricărui serviciu special –, au reflectat un mesaj combativ scăzut în raport cu periculozitatea spionajului nazist. A trebuit să treacă timp până ce organismele speciale aliate să se edifice asupra metodelor şi mijloacelor utilizate de agenturile secrete ale celui de-al III-lea Reich. Depăşirea acestei perioade impregnată de mentalitatea blazării şi a indiferenţei conciliatorilor din posturile guvernamentale şi ale conducerii serviciilor speciale aliate, sporeşte meritul şi înnobilează eforturile şi sacrificiile aparatului care s-a sesizat totuşi la timp de pericolul ce se prefigura.

Am evocat cele de mai sus pentru a reţine atenţia asupra faptului că şi pe spaţiul României, după cum vom vedea, unele dintre acţiunile serviciilor speciale aliate s-au

dovedit insuficient pregătite, soldându-se cu rezultate puţin scontate şi evident, dăunătoare Angliei şi Franţei.

Marasmul

I

Cum au pătruns şi evoluat în România agenturile de spionaj ale celui de-al III-lea Reich? Aparatul român de informaţii şi contrainformaţii a considerat aceasta ca fiind o principală problemă aflată pe agenda sa de lucru, pe care a urmărit-o cu un simţ al datoriei care se impune a fi subliniat, cu atât mai mult cu cât „Problema hitleristă” – cum era denumită fără ocolişuri, a figurat în documentele oficiale râu numai în perioada premergătoare celui de-al doilea război mondial, ci şi pe durata anilor 1940 – 1944. Faptul devine cu atât mai notabil cu cât, ţinând seama de dificultăţile reale impuse de urmărirea cât mai organizată şi deosebit de conspirată a spionajului nazist în România, Eugen Cristescu a obţinut aprobarea lui Ion Antonescu de a alcătui o structură „acoperită” în cadrul Secţiei de contrainformaţii a Serviciului Special de Informaţii pentru această problemă, dar care, în realitate, era coordonată direct de el. În aceeaşi etapă au fost iniţiate, în cadrul unui proces mai amplu de manifestare a opoziţiei faţă de ingerinţele naziteşt măsurile de dezinformare a serviciilor speciale germane. Ca urmare în acea gamă largă a comportărilor contradictorii ale unor cadre ale aparatului român de informaţii şi contrainfurmaţii, faptele acestora nu pot fi desigur privite într-o optică globală. Menţionând atitudinea probă, de apărare a demnităţii naţionale în numeroase împrejurări ale unor importante cadre, nu pot fi trecute cu vederea nici actele de colaboraţionism ale altora. Rămâne însă fapt că în cadrul principalelor componente ale aparatului român a existat o preocupare constantă, demonstrată de documentele timpului, pentru supravegherea activităţii spionajului nazist în România,

care constituia una din principalele căi de penetraţie a celui de-al III-lea Reich.

În acelaşi timp atrage atenţia faptul că faţă de serviciile speciale aliate a predominat atitudinea rezonabilă, decurgând din vechile relaţii de colaborare şi din schimbul de experienţă pe care aparatul român le-a menţinut de-a lungul zecilor de ani cu acestea în cadrul unui sistem, devenit tradiţional. Sprijinul primit, îndeosebi în împrejurările grele ale primului război mondial de la aparatul francez de informaţii, formarea cadrelor române în şcolile speciale din Franţa şi Anglia îşi puseseră definitiv amprenta pe viziunea acestora, încât ele lucrau după sistemele serviciilor occidentale, iar în faţa asaltului declanşat împotriva lor de spionajul nazist, acestea din urmă au fost totuşi protejate de către organele române în cadrul unor limite foarte largi şi nu fără însemnate riscuri pe care le-am examinat deja în lucrările anterioare şi pe care le vom evidenţia şi în continuare. Pe de altă parte, întrepătrunderea intereselor economice ale burgheziei româneşti cu cele franco-engleze constituia şi pentru exponenţii aparatului român o realitate ce nu putea fi subestimată.

Aparatul român se va găsi astfel în faţa unei situaţii inedite: confruntarea, pe propriul teritoriu, a doua grupări de forţe secrete ireductibil ostile. Dincolo de amintitele înclinaţii pentru cauza serviciilor speciale aliate, aparatul român era pus adeseori în faţa faptului împlinit, în condiţiile în care dictatul unora submina existenţa altora, e! fiind somat să aplice măsuri greu de evitat, mai ales când deciziile impunitive naziste erau alimentate şi de unele slăbiciuni ori imprudenţe ale serviciilor aliate.

*

Datele obţinute de către organele speciale române cu privire, la evoluţia spionajului nazist în ţara noastră, a

permis desluşirea unui tablou deosebit de complex: dimensiunile neobişnuite ale rezidenţelor informative, ansamblul vast al căilor de penetrare, acoperire şi finanţare, numărul foarte mare al obiectivelor, problemelor şi persoanelor supravegheate, angajarea „pe cont propriu” de operaţiuni represive, toate acestea erau de natură să îngrijoreze, confirmând fără dubii exercitarea caracterului total al spionajului nazist, orientat în direcţia surpării forţelor interne ale statului, ca o condiţie indispensabilă în procesul ancorării României la carul nazist.

Între oficinele naziste, Gestapo-ul şi-a disputat fără menajamente locul prioritar în concurenţa sa cu Abwehr-ul, sub apanajul împuternicilor exprese ale cancelarului nazist de a impune la conducerea statului grupările politice de nuanţă fascistă. În condiţiile în care oamenii amiralului Canaris deţineau deja unele poziţii relativ stabile în România, ca urmare a actului de colaboraţionism decis de Carol al II-lea şi înfăptuit de Mihail Moruzov, agenţii Gestapo-ului au angajat prin intermediul elementelor legionare o luptă dârză de recuperare a terenului *jeu* ajutorul unor elemente corupte din Siguranţa Generală. Un duel pe teritoriul românesc de natură a reproduce lupta dintre oficinele naziste din Reich, dar cu rezultate diferite, şansele Gestapo-ului fiind contracarate de acţiuni ostile generalizate ale românilor.

Cu toate acestea, Gestapo-ul a desfăşurat în România o activitate subversivă cu grave implicaţii. Tentaculele sale s-au întins în mediile şi locurile în care predominau interesele celui de-al III-lea Reich, pentru a contracara

— Efectele opoziţiei româneşti. A exercitat atribuţiuni de contra spionaj, concurând şi Amt-Ausland-ul în lupta împotriva serviciilor secrete aliate, direcţie în care şi-a asumat îndeosebit”. competenţa” reprimării cadrelor şi agenţilor acestora din România. A urmărit partidele şi

oamenii politici democraţi, îndeosebi evoluţia şi dezvoltarea Partidului Comunist Român în viaţa politică a ţării. A organizat formaţiuni speciale de „kommandos" pentru intervenţii de forţă cu caracter decisiv. A urmărit guvernul, armata, aparatul de stat, în ansamblu tentaculele lui neavând limite. S-a dovedit, în acelaşi timp, a fi unul din principalele focare de propagandă naţional-socialistă în România.

În faţa acestui amplu tablou al imixtiunii Gestapo-ului în viaţa ţării, rezultă o situaţie destul de complicată pentru delimitarea sferelor lui de acţiune. Reţelele sale de informaţii s-au constituit, în cele mai multe cazuri, din elemente care aderaseră pe plan politic la nazism, dar şi dintre informatorii „de profesie 1 ai lumii interlope. Informaţiile produse de aceste surse, deşi destul de numeroase în plan cantitativ, s-au dovedit de multe ori lipsite de temei real, excelând prin caracterul lor voit provocator.

Preferinţa nedisimulată spre violenţă a Gestapo-ului a fost demonstrată de executarea pe cont propriu şi în spatele organelor române a unor măsuri cu caracter represiv prin intermediul unor rezidenţe anume specializate în acţiuni de răpire, anchetare secretă şi lichidare a unor oameni consideraţi adversari politici. De pildă, una dintre rezidenţele sale, condusă de nazistul Elter Iohann, s-a ocupat, între altele, de urmărirea organizaţiilor patriotice ale refugiaţilor polonezi din România. De asemenea, i-a urmărit pe foştii demnitari şi diplomaţi ai statelor neutre ori cotropite de Germania nazistă care se aflau în România. S-a ocupat astfel şi deurmărirea fostului consilier al Legaţiei iugoslave la Bucureşti, între anii 1932 – 1941, Popovici Novack, ce rămăsese în România cu paşaport elveţian şi desfăşura activitate în favoarea ţării sale aflată sub ocupaţie.

În anul 1943, rezidenţa lui Elter Iohann l-a răpit pe Popovici Novack şi l-a transportat în mod secret în Reich unde a fost anchetat şi apoi asasinat. Când Serviciul Special de Informaţii a sesizat dispariţia diplomatului iugoslav, a trecut la elucidarea cazului, stabilind că în spatele acestei acţiuni se afla Gestapo-ul. Faptul a condus la declanşarea unui conflict deschis cu organele naziste din România şi la expulzarea din ţară a lui Elter şi a oamenilor săi

În luna noiembrie 1943, un buletin al Direcţiunii Poliţiei de Siguranţă din Prefectura Poliţiei Capitalei, reţinea: „Biroul iugoslav (din cadrul Diviziei Speciale de la Legaţia Elveţiei – n.n.) a rămas descompletat după plecarea lui Novack Popovici, care îşi organizase un numeros grup de colaboratori externi între sârbii din România, cu care *lucra intens pe linie informativă, cu toată presiunea mare a agenţilor germani*”. (s.n., H. B.).

Gestapo-ul din România a fost condus de către „ataşatul de poliţie” de pe lângă Legaţia germană, Kriminalratul colonelul Peter Geissler, de Hauptsturmführerul

Gustav Richter şi alte cadre. A dispus de secţii speciale şi oficii conspirate ca organe cu acoperire diplomalică, ori încadrate în aparatul diverselor firme şi societăţi cu capital german, în asociaţiile culturale, de propagandă de.

Principalul sediu „operativ11 al Gestapo-ului s-a aflat într-o clădire spaţioasă din actuala stradă Ilfov, care dispunea de toate anexele necesare, inclusiv beciuri pentru torturarea celor care le cădeau în mină. De asemenea, în strada Wilson, actuala stradă Snagov, funcţiona o secţie pentru legăturile cu rezidenţii şi primirea informaţiilor, sub acoperirea consulatului german. Aici îşi desfăşurau activitatea rezidenţii Bauer şi

Chaperouge, ultimul cu misiuni exprese de urmărire a polonezilor refugiaţi în România. În rândul cărora reuşise să recruteze şi să infiltreze agenţi.

Întrucât nu ne propunem să epuizăm aici amplul „dosar” al Gestapo-ului, dar pe care îl vom înfăţişa în mod progresiv în procesul derulării acţiunilor în care a fost implicat, să amintim numai declaraţia fostului şef al Serviciului Special de Informaţii) Eugen Cristescu, făcută la procesul din luna mai 1946: „Ţin să menţionez, domnule Preşedinte, că Gestapo-ul german exista în ţara românească încă din anul 1934, şi a fost amestecat în toate atentatele: contra lui Duca, lui Călinescu şi toate celelalte. El a avut o acţiune foarte puternică în legătură cu legionarii; el a avut o acţiune foarte mare în ce priveşte afacerea de la Jilava şi din cercetările făcute atunci a rezultat că Gestapo-ul a fost cel care a dat arme legionarilor care i-au executat pe cei de la Jilava (în noaptea de 26/27 noiembrie 1940 legionarii au ucis la Jilava 65 persoane – oameni politici, miniştri, înalţi funcţionari ai aparatului de stat şi de justiţie – n.n.), iar mai târziu, cu ocazia rebeliunii (legionare – n.n.) s-a constatat că o bună parte din armele legionarilor erau furnizate tot de către acesta (Gestapo – n.n.).

Gestapo-ul era condus de Geissler, care trăise clandestin până în septembrie 1940. Atunci s-a oficializat, iar în urma cercetărilor făcute am stabilit că Geissler avea un mare serviciu în România şi influenţase aceste operaţiuni. A venit un avion într-o zi şi 9 inşi împreună cu Geissler au fost expulzaţi în Germania...” 1.

Un rol aparte în angrenajul spionajului nazist în Romî

— Nia l-a avut *S.D. – VI* (*S.D. – Ausland*) *sau Serviciul de spionaj în străinătate*. A fost condus mult timp de Kurt Auer şi încadrat cu elemente de carieră pe profil de spionaj propriu-zis, care se foloseau de identităţi contrafăcute, cu

acoperire aparent plauzibilă, în cadrul firmelor şi societăţilor germane.

Pe teritoriul României au operat cele mai importaqte grupe ale S.D. – Ausland, şi anume, Grupa VI-E, specializată în acţiunile de spionaj în Europa răsăriteană, Grupa VI-S, specializată în acţiunile de sabotaj, şi Grupa VI-WI, ce avea competenţă pe linia războiului economic.

Pentru a suplimenta concurenţa pe seama Abwehrului, S.D. – Ausland s-a implicat şi el într-o însemnată măsură în acţiunile spionajului militar. În legătură cu aceasta, Walter Schelleriberg, conducătorul S.D.-ului, va declara după război: „Sarcina noastră principală era acum (în 1941 – n.n.) să organizăm spionajul împotriva Uniunii Sovietice. Ţările mai importante în acest sens erau: România, Ungaria, Polonia şi Finlanda. Sectoarele occidentale ale reţelei noastre de securitate au trebuit să fie slăbite, pentru a întări sectoarele orientale1. Faptul că S.D. – Ausland a încălcat adeseori responsabilităţile Abwehr-ului, a fost motivat de Schellenberg prin aceea că organele de informaţii sovietice au creat, la rândul lor, agentură în unele ţări considerate în zona de influenţă a Germaniei.

Reţeaua numeroaselor rezidenţe ale Gestapo-ului şi

S.D. – Ausland asigurau necesarul de informaţii acestor oficine reunite din 1939 de Reinhard Heydrich în Oficiul Central al Siguranţei Reichului (R.S.H.A.). Funcţionau 14 rezidenţe în regiunea petroliferă, respectiv, 6 la Ploieşti.

6 la Câmpina şi 2 la Moreni; 24 de rezidenţe în principalele porturi de la Dunăre şi Marea Neagră, adică 6 la Galaţi.

6 la Brăila, 3 la Constanţa, 3 la Orşova, şi câte două la Sulina, Reni şi G-iurgiu. În alte centre administrative, industriale şi noduri de comunicaţii au fost create 19

rezidenţe: 6 la Braşov, 5 la Timişoara, 4 la Iaşi, şi câte două la Sibiu şi Craiova. În faţa acestei adevărate avalanşe, chiar şi cea mai bogată imaginaţie pare depăşită. Pe bună dreptate, un reputat cercetălor român avea să menţioneze, nu fără o notă de firească ironie: „Cum vor fi încăput 3 rezidenţe ale serviciului de spionaj german într-o localitate ca Orşova, este o problemă care întrece posibilităţile de înţelegere!” în spate le acestei vaste activităţi de spionaj se regăsea, aşa cum am mai amintit. împletirea strânsă a atribuţiunilor între serviciile secrete ale R.S.ÎI.A… având ca principal scop creşterea puţinii Gestapo-ului şi S.D.-ului, ale curor atribuţiuni au fost tot mai mult extinse. Să menţionăm, de pildă, evoluţia aproape surprinzătoare a atribuţiunilor unui organ ălasic de spionaj ca S.D. – Ausland, care a primit misiunea să-şi extindă competenţa, după târârea României în război, în legătură cu modul în care guvernul Antonescu aduce la îndeplinire cererile Berlinului.

El a fost angajat chiar şi în acţiunile duse împotriva organizaţiilor şi grupărilor de rezistenţă, în supravegherea activităţii economice, a nivelului producţiei, a exporturilor pe alte pieţe decât cea a Reichului, în depistarea şi anihilarea acţiunilor de sabotaj duse de patrioţii români împotriva maşinii de război hitleriste.

Un rol aparte între oficinele de spionaj ale celui de-al III-lea Reich prezente în România, a revenit *Abwehr-ului*. Reţinem că acesta dispunea de o organizare dintre cele mai sofisticate, fiind prezent prin filierele sale în ţoale zonele geografice ale lumii care prezentau interes pentru culegerea informaţiilor. Cu o asemenea structură, Abwehr-ul a fost considerat serviciul de informaţii cel mai eficient al Germaniei naziste. Desfiinţarea lui în 1944 fiind apreciată de către unii cercetători printre cauzele care au grăbit prăbuşirea celui de-al III-lea Reich. La rândul său,

amiralul Canaris, deopotrivă admirat ori dezavuat, a rămas una dintre cele mai controversate figuri ale vârfurilor Germaniei naziste.

În ce priveşte România, să consemnăm însă că amiralul Canaris, tactician versat, folosindu-se de propunerile de colaborare secretă din 1939 ale lui Mihail Moruzov, a angajat măsuri deosebit de ofensive pe toată durata anilor 1939 – 1944, în direcţia susţinerii acţiunilor de subordonare economică a României, îndeosebi pentru asigurarea fermă a livrărilor de petrol.

În acelaşi timp, el s-a implicat şi în alte domenii ale subjugării României de către Reichul nazist. Conform documentelor cunoscute de noi până în prezent, amiralul Canaris a fost convocat de nenumărate ori la raportul personal al lui Hitler pentru problemele din România. Astfel, la 29 şi 30 august 1940, precum şi la 4, 5, 7, 9, 10, 14 şi 18 septembrie cât şi la 14 octombrie acelaşi an, el a raportat cancelarului nazist date cu privire la situaţia deosebit de gravă creată în ţară după impunerea dictatului odios de la Viena şi sfârtecarea teritoriului naţional, precum şi după instalarea la putere a dictaturii fasciste legionaro-anto –, nesciene.

Abwehr-ul a folosit pentru acţiunea de supraveghere informativă a României şi serviciile sale din Königsberg şi Breslau, afectate „Sectorului de Răsărit11 precum şi pe cele din München şi Viena, prin care era coordonat „Sectorul Balgani”. În preajma războiului, Abwehr-ul şi-a creat aşa numitele K.O. – (Kriegsorganisation), oficine de spionaj şi diversiune menite să opereze în cadrul acţiunilor de contrasabotaj şi contraspionaj şi să descopere mişcările de rezistentă din „teritoriile străine neocupate”. În acelaşi timp, amiralul Canaris este cel care a creat în cadrul Abwehr-ului renumita „Divizie Brandenburg11, organizată sub forma unor trupe speciale pentru purtarea războiului

subversiv în zonele considerate vitale pentru al III-lea Reich. În cadrul acestei divizii au fost înfiinţate „detaşamente pentru România11, încadrate cu elemente provenind din rândul saşilor şi şvabilor din ţara noastră. Ele au fost «deplasate în regiunea petroliferă şi în cea a Cataractelor dunărene pentru misiuni de protecţie împotriva actelor diversioniste aliate.

Serviciul de Informaţii al Armatei Germane din România (S.I.A.G.), cum se intitula Abwehr-ul la Bucureşti, a fost cei mai mulţi ani condus de colonelul Rodler, care avea ca adjunct pe maiorul Waldemar von Gregory. În primăvara anului 1944 colonelul Rodler a fost înlocuit cu colonelul Bauer, acesta trebuind să facă faţă presiunilor tot mai mari din partea Gestapo-ului de a anihila S.I.A.G. Eugen Cristescu scria într-o declaraţie pentru acuzatorul public Dumitru Săracu', în anul 1946:

„... în ceea ce priveşte Abwehr-ul, trebuie să arăt că el avea o colaborare tainică, neoficială, cu Serviciul Secret Român, de sub conducerea lui Moruzov, încă de prin anii 1938 1939. Acesta avea legături şi se întâlnise în mai multe rânduri în străinătate cu şeful Abwehr-ului german de la Berlin, primise în ţară şi plasase în mod secret în zona petroliferă şi în porturile dunărene un important număi de agenţi ai Abwehr-ului german, care făceau operaţiuni de contraspionaj şi contrasabotaj, pentru paza regiunii şi transporturilor petroliere. Aceşti agenţi erau împerecheaţi cu agenţi ai Serviciului Secret Român. De asemenea, Moruzov mai avea o colaborare neoficială şi pe teren informativ-militar şi politic cu Abwehr-ul, fapte care s-au dovedit mai târziu în arhivele serviciului cât şi din relaţiunile ce mi le-am luat de la colaboratorii mei din serviciu.

În cursul lunii decembrie 1940, s-a prezentat la mine colonelul Rodler, şeful Secţiunii Abwehr-ului german de la

Bucureşti, care mi-a declarat că este venit în ţară în mod oficial în componenţa Misiunii Militare Germane care se găseşte la Bucureşti, şi mi-a cerut colaborarea. Am răspuns colonelului Rodler că această chestiune trebuie să o supun Mareşalului Antonescu, care trebuie să-mi dea dezlegare pentru această colaborare şi, eventual, dacă o autorizã, să-mi dea şi instrucţiunile necesare. Am supus domnului Mareşal Antonescu cererea colonelului Rodler, iar domnia sa mi-a ordonat să fac această colaborare *cu două condiţiuni esenţiale*: *serviciul german să nu facă operaţiuni de arestări pe teritoriul român şi, al doilea, serviciul german să nu se amestece, aşa cum făcuse Gestapo-ul, în politica internă a României*.

De la această dată, colaborarea S.S.I.-ului cu Serviciul de Informaţii German, se transformă dintr-o colaborare neoficială, într-o colaborare oficială, ordonată, autorizată şi reglementată de Preşedinţia Consiliului de Miniştri.

Colaborarea a constat, în principal, în acţiunea de contrasabotaj în zona petroliferă, cât şi în porturile dunărene, unde echipe de agenţi germani şi români făceau o acţiune de supraveghere şi, eventual, de împiedicare a actelor de sabotaj. De asemenea, pe teren informativ, se comunicau reciproc informaţiunile externe, care interesau o parte şi cealaltă, înţelegerea fiind făcută astfel încât *germanii nu comunicau informaţiuni din ţările aliate lor, iar românii nu comunicau informaţiuni din ţările p/netene lor…"*

Am stăruit asupra acestor precizări întrucât pe parcursul lucrării vor fi constatate serioase încălcări de către Abwehr a convenţiei amintite, lucru de altfel stabilit de către Eugen Cristescu încă din primele luni de „colaborare1… Foarte curând, între cele două servicii va interveni o rezervă marcată în domeniul acţiunilor de

contraspionaj şi ale activităţii de informaţii în străinătate. Această stare de lucruri va îngusta terenul de dezvoltare al Abwehr-ului în România, fapt cu atât mai supărător pentru amiralul Canaris cu cât el resimţea din plin concurenţa rezidenţelor de spionaj în străinătate ale S.D.-ului.

Principala osatură pe care s-a sprijinit coloana a V-a a Germaniei naziste, alături de organizaţia legionară, a constituit-o mişcarea hitleristă din România.

În anul 1931, în scopul de a grupa pe toţi germanii din străinătate potrivit „principiilor" emise de Hitler în „Mein Kampf. a fost creată „Organizaţia pentru străinătate a N.S.D.A.P.", Şeful acesteia, Ernst Bohle a avut rangul de gauleiter în partid şi, începând din anul 1937, şi de secretar de stat în Ministerul de Externe german, când N.S.D.A.P., A.O. a fost cooptată ca secţie în cadrul acestui minister.

În realizarea acestui program, hitleriştii s-au văzut nevoiţi să constate multă vreme că în România lucrurile nu pot merge întocmai cum au fost programate la Berlin, deoarece majoritatea populaţiei române de naţionalitate germană manifestă o scăzută disponibilitate pentru o ideologie şi o mişcare extremiste, menite să o situeze dincolo de rosturile ei fireşti zidite în cadrul statului român, şi căruia nici nu aveau de altfel a-i formula revendicări de vreun fel anume. Timp de peste 800 de ani această comunitate îşi împletise întreaga ei existenţă cu cea a poporului român, beneficiase de toate drepturile şi de o recunoscută consideraţie pentru marile ei talente de hărnicie, inventivitate, corectitudine şi tenacitate. Se ridicase alături de poporul român pe baricadele luptei împotriva acţiunilor de maghiarizare forţată şi denunţase şovinismul unora dintre vecinii României, menit să-i primejduiască şi ei împlinirile de veacuri. Raţiunea statornică şi luciditatea istorică o îndemnau la reţinere

faţă de un program naţional hitlerist suprasaturat de iluzii ce nu se încadrau motivaţiilor ei. Încercările lui Fritz Fabricius, care încă din 1922 depusese eforturi de a anima o mişcare în spirit naţional-socialist, se loviseră de o serioasă opoziţie din partea fruntaşilor politici şi confesionali germani din România, ui frunte cu şeful bisericii evanghelice lutherane din ţară, t. piscopul dr. Glondys, adversar declarat al naţional-socialismului.

Cu toate acestea, ascensiunea partidului nazist în Germania a determinat în mod treptat şi în rândurile unor cetăţeni români de naţionalitate germană o dezvoltare a curentului nazist. Societatea de întrajutorare „Selbsthijfe”, creată la Sibiu în anul 1932, a devenit nucleul mişcării naziste din rândurile populaţiei germane din România. Tot în anul 1932 a început să activeze „Partidul naţional-socialist al şvabilor** din Banat, organizat după modelul hitlerist. pe sistemul batalioanelor de asalt, echipate cu cămăşi albastre, renlimane cu diagonal – cuţite, pumnale şi revolvere. După acapararea puterii de către nazişti în Germania, organizaţia hitleristă a şvabilor bănăţeni şi-a intensificat activitatea, desfăşurând o intensivă propagandă atât prin viu grai, cât şi prin mijloace imprimate, răspândite de redacţia ziarului „Der Sturmer” din Timişoara. Scopurile mărturisite ale acestui partid erau „deşteptarea şi cultivarea sentimentului naţional german”, „organizarea economică şi politică a elementului şvăbesc”, iar ţelul său final, nedeclarat, era „alimentarea curentului pangerman pe ţeritoriul statului român, pentru ca la momentul oportun, când s-ar realiza planul lui Hitler, să poată constitui piloni puternici şi forţe inexpugnabile ale curentului pangerman”.

În prima jumătate a anului 1933, ca urmare a propagandei intense desfăşurate şi a sprijinului primit odată cu acapararea puterii de către nazişti, Partidul

naţional-socialist al şvabilor şi-a sporit numărul aderenţilor 3.

Având în vedre programul separatist al organizaţiilor hitleriste din România, metodele lor de luptă politică, precum şi faptul că erau finanţate şi dirijate de o putere străină, guvernul Tătărescu a hotărât, în iunie 1934, dizolvarea lor.

În aprilie 1935 s-a constituit însă „Deutsche Volkspartei în Rumanien" (Partidul poporului german din Românul) cu o orientare făţiş hitleristă, organizat după modelul nazist, condus de Alfred Bonfert şi Waldemar Gust. Un an mai târziu, odată cu alegerea lui Fritz Fabricius ca preşedinte al Partidului german, şi acestui partid i s-a imprimat o orientare vădit naţional-socialistă 4. Aceste organizaţii urmăreau antrenarea populaţiei germane din România la acţiuni de subminare a statului român.

Intrate, rând pe rând, în subordinea naziştilor, organizaţiile naţionalităţii germane din România au participat la alegerile parlamentare din decembrie 1937 sub titulatura de „Partidul poporului. german", obţinând un număr de 43 612 voturi.

În perioada dictaturii regale, după interzicerea partidelor politice, cetăţenii români de naţionalitate germană s-au organizat în „Volksgemeinschaft der Deutsche în Rumänien" (Comunitatea poporului german din România). În ianuarie 1939 această organizaţie a fost inclusă în Frontul Renaşterii Naţionale, iar unii fruntaşi ai minorităţii germane, ca Hans Hendrich, au fost numiţi în Directoratul şi în Consiliul superior al F.R.N. Cu toate acestea, ea a continuat să acţioneze ca una dintre principalele elemente ale coloanei a V-a naziste în România. Comunitatea germanilor din România – consemna S.S.L. Într-un studiu întocmit în anul 1939 – „se

consideră, sub raport ideologic şi politic, ca făcând parte din unitatea germană naţional-socialistă şi, ca atare, are la baza acţiunii sale premisele naţional-socialiste din Reich" 5. La rândul său, Inspectoratul regional de Jandarmi Timiş aprecia că activitatea V.D.R. „trebuie privită cu multă îngrijorare, fiindcă, cel puţin în raza acestui inspectorat, constituie principalul pericol pentru interesele şi siguranţa statului român416.

Organizaţiile fasciste ale naţionalităţii germane din România urmăreau ca, odată cu creşterea puterii militare şi agresivităţii Reichului hitlerist, să determine transformarea Transilvaniei în protectorat german. Pregătind atmosfera în acest scop, ele au recurs la răspândirea unor materiale în care se făceau afirmaţii – fără bază reală – că Ardealul şi Banatul, ca şi alte teritorii din această parte a Europei, ar fi. fost din timpuri vechi „centre de dezvoltare germană 1, „sjfiţiu de viaţă german11 etc.

Elementele hitleriste din rândul naţionalităţii germane din România au jucat pe cartea nazistă cu un fanatism demn de o cauză mai bună, fiind racolate cu o anume preferinţă în cadrul rezidenţelor secrete germane din vara noastră întrucât prezentau avantajul de a cunoaşte specificul naţional şi limba ţării.

Cu sprijinul lor, N.S.D.A.P./A.O. Îşi dezvoltă ansamblul măsurilor organizatorice, de propagandă şi spionaj în România, devenind una dintre cele mai active grupe ale partidului nazist, din cele 350 răspândite pe tot globul. S-a remarcat îndeosebi printr-o intensă activitate informativă, desfăşurată în conformitate cu misiunea secretă a centralei, de a organiza ample acţiuni de spionaj în statele în care trăiau cetăţeni de origine etnică germană şi de a asigura supravegherea adversarilor politici germani din străinătate, Sub acest aspect, reţinem că activitatea

informativă a precedat-o chiar pe cea politică a Volksgemeinschaft-ului. În vreme ce aceasta era autorizată să funcţioneze oficial abia la 10 ianuarie 1938, A.O./N.S.D.A.P. din România îşi organizase încă înainte de anul 1938 o secţie cu atribuţiuni informative în Bucureşti, şi birouri de informaţii la Timişoara şi Braşov.

Activitatea de culegere a informaţiilor era coordonată de cadre importante, ca inginerul Kohihammer, director la societatea de transporturi Schenker & Co, unul din şefii Secţiunii din România a partidului naţional-socialist german, care exercita o autoritate deosebită şi în calitate de şef al coloniei germane din România, autoritate de care era nevoit să ţină seama şi ministrul Killinger. Un rol, de asemenea important în activitatea de informaţii, l-a avut inginerul Bruncken, unul dintre conducătorii filialei din Bucureşti a marii societăţi electrotehnice germane A.E.G. şi şef al „secţiei de arianizare" (Arisierungsabteilung) al A.O./N.a. D.A.P. din România. În această calitate el a exercitat un control sever asupra tuturor factorilor economici germani din România, mai ales în ce priveşte relaţiile acestora cu evreii.

Secţiunea din România a A.O., /N.S.D.A.P. a dispus de o largă reţea informativă, în bună parte şi ca urmare a faptului că „supuşii germani** încadraţi în organizaţie erau obligaţi să raporteze şefilor lor politici tot ce prezenta interes pentru acţiunile Reichului în România. Informaţiile erau centralizate în Capitală iar constatările raportate centralei din Berlin, fiind folosite în stecial de organele Poliţiei secrete de stat.

Gestapo-ul se putea declara mulţumit în privinţa colaborării sale secrete cu elementele din cadrul Secţiunii pentru România a N.S.D.A.P.-ului. O examinare atentă a modului în care erau definite misiunile Gestapo-ului în afara graniţelor, ne lămureşte şi asupra facilităţilor sale de

penetrare şi utilizare a acestor organizaţii. Astfel, Gestapo-ul fusese împuternicit să asigure „supravegherea germanilor domiciliaţi permanent sau temporar în străinătate, *precum* şi *organizarea germanilor de peste hotare* (cetăţeni sau necetăţeni ai Reichului) *în spirit naţional-socialist sau pangerman şi exercitarea de presiuni asupra acelora care erau indiferenţi sau ostili Reichului nazist, precum şi organizarea şi înarmarea pe ascuns a cetăţenilor germani din străinătate, a minorităţilor germane şi a formaţiilor autohtone simpatizante care, în ipoteza unui război sau revolte, ar fi putut forma elemente de dezordine sau de rezistenţă*" 7. Un sistem din tentaculele căruia orice scăpare era aproape cu neputinţă, chiar pentru germanii care se aflau pentru puţin timp în străinătate, întrucât cu ajutorul A.O. se exercita un riguros control şi asupra acestora. De altfel, nici un german din Reich nu putea să plece în afara graniţelor *dacă nu se obliga că va procura informaţii despre întreprinderea sau domeniul în care urma să-şi desfăşoare activitatea*. S-a remarcat astfel că mai toţi germanii care plecau în străinătate deveneau informatori ai Gestapo-ului sau ai celorlalte organe secrete germane.

Secţiunea din România a N.S.D.A.P. a format obiectul unor intense solicitări şi presiuni din partea Berlinului, în noiembrie 1939 i se scria: „Trebuie să înzecim eforturile noastre pentru izbânda finală. În România acţiunea noastră *trebuie să fie tot aşa de vigilentă ca şi în caz* de *război1*. Prin Legaţia germană i se cerea să „comunice zilnic activitatea informativă desfăşurată pentru a putea fi informate cât mai rapid organele centrale din Berlin14. La mijlocul lunii decembrie 1939 Berlinul trimite şi un ordin de natură să impulsioneze: „Suntem extrem de nemulţumiţi de felul cum se desfăşoară activitatea informativă în România, mai cu seamă în actualele

împrejurări. Reichul nu poate fi satisfăcut să ia numai cunoştinţă de faptele petrecute fie ele politice sau economice, ci doreşte să fie informat anticipat de toate speculaţiunile prezente şi viitoare şi de toate planurile acestor speculaţiuni".

Acţiunile naziste desfăşurate în România de către A.O./N.S.D.A.P. au înregistrat o activizare deosebită în preajma războiului prin încadrarea unora dintre membrii săi în unităţile S.S.

Influenţa şi directivele celui de-al III-lea Reich s-au făcut simţite într-o anumită măsură şi asupra *Grupului etnic german din România*, care a îndeplinit misiuni legate de culegerea informaţiilor. Activitatea secretă de informaţii a Grupului etnic german a fost organizată prin intermediul unui serviciu anume creat, avându-l în frunte pe ziaristul Walter May, unul dintre colaboratorii cei mai fideli ai lui Andreas Schmidt. Acest serviciu şi-a creat birouri de informaţii la Timişoara, condus de Iosif Henz, şi la Braşov, condus de şeful „cercual", Guido Petrovich. De altfel, la Braşov îşi avea un al doilea sediu şi, Walter May, sub acoperirea de conducător al Secţiei culturale a Grupului etnic german.

În ce priveşte activitatea propriu-zisă, cu ajutorul „specialiştilor" veniţi de la Berlin, au fost selecţionaţi cam

500 de „supuşi germani 1 care dispuneau de posibilităţile necesare pentru a asigura „serviciile de informare şi colectare a informaţiilor precum şi de executare a planurilor naziste în zonele vitale. În majoritate, cei 1.500 erau consideraţi ca făcând parte din „Einsatzstaffel14, adică din elita organizaţiei, şi au îndeplinit misiuni foarte variate. În domeniul culegerii informaţiilor cu caracter secret, au avut şi misiunea întocmirii fişelor cu privire la importanţi oameni politici, comandanţi militari şi înalţi funcţionari români din

economie şi aparatul de stat, semnalând la Berlin pe cei care puteau fi consideraţi „suspecţi” prin atitudinea lor de ostilitate faţă de nazism.

Rolul de coordonare şi conducere al tuturor acţiunilor spionajului nazist în România a revenit *Legaţiei germane din Bucureşti*. În acest scop ea şi-a dublat personalul în anul 1939, printre noii veniţi să întărească activitatea aflându-se oameni experimentaţi, ca: Arthur Adolf Konradi, şeful Secţiei A.O./N.S.D.A.P. din România, camuflat ca, ataşat comercial; dr. Gerdhardt Steltzer, consilierul politic al legaţiei; Hermann von Ritgen şi Hans Berndt von Haeften, „specialişti” în problemele de propagandă; colonel Alfred Gerstenberg, ataşat militar aeronautic şi intim colaborator al mareşalului Göring, şi alţii.

Faptul că Hitler l-a trimis în fruntea Legaţiei germane din România chiar pe vechiul său prieten, baronul Manfred von Killinger, care răspundea şi de problemele spionajului nazist în Balcani, era un act deosebit de semnificativ pentru importanţa pe care ţara noastră o prezenta în planurile Berlinului.

Organele informative ale Legaţiei germane (Deutsche Gesandschaft) au desfăşurat o intensă activitate informativă sub conducerea lui Killinger. Considerat unul dintre cele mai vechi şi influente cadre ale partidului nazist, el a primit ordinul de a concentra în mâinile sale forte toate problemele spionajului nazist, şi, în mod deosebit, pe cele ale Gestapo-ului, care reuşise să se compromită în modul cel mai lamentabil, îndeosebi cu prilejul rebeliunii legionare. La puţin timp după ce Killinger şi-a luat în primire postul de la Bucureşti, la începutul anului 1941, rezidentul organelor române... Karr”, infiltrat în sânul Legaţiei germane, semnala că „activitatea de centralizare a informaţiilor a fost

reorganizată, fiind încredinţată unor oameni instruiţi special în acest scop, unor condi-ători cu experienţă veniţi din Germania, subordonaţi din punct de vedere politic lui Killinger”. În acelaşi timp, „Karr” informa că „pentru camuflarea personalului Gestapo-ului, s-au creat, pe lângă Legaţia din Bucureşti, secţiuni speciale, oficii şi organisme, a căror funcţionare pare a fi normală, legată de activitatea în diferite domenii1.

Întrepătrunderea activităţii oficiale cu cea de spionaj era relevantă în numeroase cazuri ale diplomaţilor nazişti. Ataşatul comercial, Arthur Adolf Konradi de pildă, pe lângă activitatea politică de conducător al A.O./N.S.D.A.P., desfăşura şi o intensă activitate de spionaj economic prin reţeaua proprie din Bucureşti şi cele 13 consulate răspândite pe teritoriul ţării. La rândul său, Hermann von Ritgen, care figura ca ataşat de legaţie, era, în realitate, conducătorul în România al S.D. – VI (Extern). Consulul general Karl Freiherr von Gregory (a nu fi confundat cu Waldemar von Gregory, adjunctul colonelului Rodler, şeful S.I.A.G.), sosit la Bucureşti în toamna anului 1943, deţinea importantul rol de adjunct al şefului Gestapo-ului. Se va ocupa intens de restabilirea legăturilor cu elementele legionare pentru eventualitatea înlocuirii mareşalului Antonescu de la conducerea statului, şi va exercita un control informativ atent asupra opoziţiei democrate.

Autorităţile române erau în posesia unor documente ce atestau că unul dintre mijlocitorii principali ai sprijinului acordat de Germania elementelor fasciste din România şi, în special, conducătorilor Gărzii de fier, era Ernst Cristoph Schepky, care fusese introdus în ţară în anul 1934, împreună cu un grup de astfel de „ziarişti14 8. Tot sub acoperirea de „corespondent de presă[3] (al ziarului

---

3 *. Cu toate puterile nelimitate pe care şi le-a arogat spionajul german în

„Deutsche Allgemeine Zeitung44) activa la Bucureşti, din 1938, şi spioana Edith von Cohler, agenta personală a lui Heinrich Himmler.

Partea a II-a

Spre matca marilor primejdii

Presiuni şi riposte

Pentru atingerea ţelurilor sale, Germania îşi intensifică în mod deosebit acţiunile în direcţia României. În etapa 1938 – martie 1939, raporturile dintre cele două ţări au fost într-o criză aproape permanentă, definindu-se pericolul real al cotropirii României de către armatele hitleristohorthyste. Tactica nazistă ieşea acum tot mai mult la iveală. „După regulile noii strategii diplomatice, nota Grigore Gafencu – România trebuia *să fie izolată de prietenii ei, neliniştită prin revendicările din ce în ce mai vehemente ale unora dintre vecini, slăbită de aplicarea unui revizionism excesiv în dauna ei* (astfel încât – n.n.) să fie împinsă să caute un adăpost şi o protecţie pe lângă marele Reich. Acest plan – căruia evenimentele neprevăzute şi răsturnările europene provocate de război i-au dat un sprijin decisiv – va reuşi pe deplin, în ciuda eforturilor energice şi disperate pe care România le-a depus pentru a scăpa de destinul ei”.

Prin acordul din 10 decembrie 1938 România

România, faptele au arătat că el nu a justificat decît într-o anumită măsură, şi numai în prima jumătate a conflagraţiei mondiale, încrederea ce i-a fost acordată de către Berlin. Fără a ne propune un bilanţ, se cuvine totuşi să consemnăm că în pofida unor poziţii ce păreau a-i fi favorabile şi a unor succese temporare, el nu a reuşit să preîntîmpine unele mari eşecuri în România pentru interesele Reichului nazist. Intre acestea, neputinţa de a paraliza mişcarea de rezistenţă naţională condusă de Partidul Comunist Român, de a anihila influenţa şi activitatea forţelor democratice. Pierderea treptată a controlului asupra situaţiei din România, a constituit de altfel împrejurarea cu implicaţii decisive pentru reuşita revoluţiei de eliberare socială şi naţională din August 1944,

câştigase doar un răgaz de scurtă durată, lucru de care oamenii de stat români erau pe deplin conştienţi, după discuţiile din noiembrie de la Berchtesgaden. La 19 ianuarie 1939, Reichul încunoştinţa guvernul român că este hotărât să nu mai admită statelor mici din sud-estUL Europei o politică de neutralitate. „Ele trebuie să-şi sincronizeze politica externă cu aceea a Reichului" îi comunica Voerman, important cadru al Ministerului de Externe german, însărcinatului român cu afaceri la Berlin, Brabetzianu 2.

Grăbită şi interesată în împlinirea aspiraţiilor sale revizioniste, Ungaria horthystă aderase deja la Pactul anticomintem. Avertismentul german adresat României, care survine chiar după acest act, căpăta noi semnificaţii, cu atât mai mult cu cât, foarte curând, era declanşată o acţiune cu caracter concertat hitleristo-horthystă. O zi numai după primirea de către ministrul român de externe a telegramei lui Brabetzianu, mediatorul lui Göring la Bucureşti, Gerstenberg, îi făcea cunoscută lui Grigore Gafencu, „atmosfera potrivnică României din capitala Reichului după – asasinarea lui Codreanu", adăugând, însă că „singurul binevoitor ar fi rămas mareşalul aerului, dar şi el, pentru a-l împăca pe Hitler, ar dori să ştie dacă este sau nu cu putinţă ca între Germania şi România să se stabilească o legătură economică trainică, în cuprinsul unui plan mai larg şi de mai lungă durată". Göring – menţiona acelaşi Gerstenberg – „Se interesează de petrol şi de cereale, în condiţiile pe care le-a supus regelui Carol cu prilejul vizitei acestuia în Germania, în noiembrie 1938, adică achiziţionarea întregii supraproducţii de petrol şi cereale. În scopul de a evita orice tergiversare, Göring propune să trimită urgent în România pe directorul ministerial Wohlthat, cu condiţia ca acesta să trateze direct cu regele Carol şi negocierile să se desfăşoare

foarte rapid” 3.

După convorbirea avută cu col. Gerstenberg, Grigore Gafencu l-a primit, la cererea acestuia, şi pe ministrul german Fabricius, care i-a declarat, fără ocol, că… Reichul aşteaptă din partea României soluţii economice, fapte, şi limpezirea atmosferei de neîncredere” 4.

Guvernul român a examinat situaţia cu o deosebită atenţie. Nici Anglia, nici Franţa nu se dovedeau deloc dispuse a lua în considerare o rezistenţă cât de cât serioasă împotriva Germaniei, în acest început de an 1939, fapt demonstrat prin lipsa oricărei reacţii faţă de ocuparea oraşului Praga şi a Boemiei. În atari împrejurări, nimic n-ar fi putut împiedica Germania să întreprindă o expediţie de pedepsire a României, iar pentru aceasta din urmă nu exista decât o singură posibilitate de a evita pericolul german care o ameninţa-şi anume, de a găsi modalitatea unei anumite înţelegeri cu Reichul, dincolo de antecedentele istorice şi inadvertenţele politice, atât de greu de trecut cu vederea, mai ales în faţa noului imperialism german care se dovedea decis să întreacă toate recordurile de rapacitate.

Guvernul român se decide cu greu să negocieze cu Reichul, fiind conştient că intenţiile sale nu coincideau cu scopurile Berlinului. Urmare a repetatelor demersuri germane, regele şi-a dat acordul pentru începerea tratativelor economice şi venirea în ţară a lui Wohlthat. În prima rundă a convorbirilor (13 – 22 februarie 1939) germanii au avansat deja un proiect de tratat ce ducea la o subordonare a ţării intereselor Reichului nazist. Întrucât delegaţii români au respins astfel de propuneri şi s-au menţinut fermi pe poziţie, convorbirile s-au întrerupt. Wohlthat a revenit în martie la Bucureşti cu propuneri care mergeau chiar mai departe decât cele din februarie pe linia aservirii economice a României. Luând act cu

stupefacţie că Wohlthat insista acum pentru constituirea unei „zone libere”, *reprezentanţii* firii *noastre au prezentat în chiar ziua invadării Cehoslovaciei, 15 martie 1939, un document în care era stipulată expres opinia, că „proiectul Wohlthat depăşea cadrul strict economic, având implicaţii asupra independenţei economice a României*. Tratativele erau în mare parte compromise.

La aceeaşi dată, Armand Călinescu nota în Jurnalul său: *„Jrtcă o etapă a* mişcării de *înaintare germană*. *O nouă etapă poate fi subjugarea României*.

F ce cale şi prin ce metodă? Prin provocarea dezagregării interne cu ajutorul unui procedeu diversionist. *provocarea unui conflict cu Ungaria* şi cu minorităţile germane.

Dacă lăsăm Germaniei libertatea de manevră, vom cădea sigur. Pentru germani, economicul e important şi docisiv, iar politicul element de şantaj. Noi vrem să asigurăm fruntariile (hotarele, H.B.) şi să plătim. Ce poate să doi cască Germania? Petrol, pentru a se asigura. Întrucât urmărim politicul, să-l obţinem” (prin economic, n.n., II. B.).

Intenţiile imediate ale celui de-al III-lea Reich nu mai lasă nicio îndoială: trupele hitleriste, care invadaseră Cehoslovacia, *îşi* continuă *înaintarea, ajungând în scurt timp la 360 km de frontiera româno-ungară*. *Acţiunea era concertată cu trupele horthyste, care, după ce ocupaseră Ucraina subcarpatică, se masaseţă de-a lungul frontierei* cu *Rnmânia, creând premisele unui conflict iminent*. Încă în zilele când trupele germane se aflaseră în plin marş prin localităţile Moraviei, s-a petrecut un fapt încărcat de semnificaţii: după afişarea ordonanţei noilor autorităţi militare naziste, s-a constatat că *aceasta* fusese *tipărită* în limbile *germană şi română* (!). *Ceea ce se bănuia mai de mult, devenea o certitudine*” (*s.n., H. B.*).

Evenimentele erau urmărite cu vădită îngrijorare. Referindu-se la apropierea trupelor germano-horthyste de graniţele Transilvaniei, ziarul parizian „L'ordre", într-un articol semnificativ intitulat „Monstruoasa cursă întinsă de Germania41, arăta între altele: „Prin jocul grosolan al Berlinului, această provincie riscă a deveni ţara sudeţilor de mâine, prin care s-ar crea un coridor ce ar aduce frontierele Germaniei la mai puţin de la 100 kilometri de zăcămintele de petrol româneşti.

Primejdia atacării României de către trupele germanohorthyste *a fost absolut reală*, fapt pe care ministrul Germaniei, Wilhelm Fabricius, i l-a mărturisit după septembrie 1939 ministrului român de externe, menţionând că această primejdie fusese evitată numai prin încheierea şi stricta îndeplinire a acordurilor economice.

La Berlin, Göring defineşte cu exactitate poziţia şi intenţiile Reichului nazist, declarând ministrului român Djuvara, care se prezentase în audienţă de rămas bun cu ocazia încheierii misiunii sale diplomatice: „A sosit momentul ca România să decidă definitiv dacă voieşte sau nu să meargă cu Germania44.

În faţa acţiunilor agresive concertate ale Germaniei şi Ungariei horthyste, România se pregăteşte de rezistenţă armată. La 18 martie, Grigore Gafencu a trimis circulare către toate ambasadele şi legaţiile României, prin care a făcut cunoscut că guvernul a luat toate măsurile pentru a întări puterea de apărare şi de rezistenţă a naţiunii. „Voinţa *guvernului de a apăra în afară drepturile şi interesele ţării şi ale statului este* tot atât *de dârză şi de temeinic închegată, ca şi voinţa lui ăje pace. Ţara este pregătită astfel să facă faţă cu toată liniştea şi cu o deplină autoritate morală şi politică*, desfăşurării *evenimentelor*".

La 21 martie, în faţa pericolului invaziei, *România a trecut la mobilizarea armată parţială*, fiind decisă să se

opună *în cazul în care trupele străine ar încerca să pătrundă în satele din vestul Carpaţilor*. S-a constituit în acest scop grupul de forţe militare „Maramureş”, care avea în compunere două corpuri de armată, totalizând şapte divizii.

Primul ministru român, Armand Călinescu, situat ferm pe linia rezistenţei armate şi a respingerii agresiunii germano-maghiare, declara fără echivoc: „În ziua când România va fi atacată, *ea se va apăra împotriva oricui şi va lupta pinu la limita puterilor sale pentru integritatea teritoriului său. România se va bate fără a lua în considerare rezultatele actuale ale războiului* întregul popor a răspuns cu elan patriotic deosebit, prezentându-se la concentrări cu o hotărâre de luptă nestrămutată.

Perspectivele de rupere definitivă de către România a tratativelor economice cu Germania nazistă deveneau aproape sigure. Pentru a împiedica un asemenea grav eşec, în după amiaza zilei de 22 martie, Wohlthat şi Fabricius au intervenit în mod violent pe lângă Grigore Gafencu. declarându-i că un nou refuz al guvernului român va avea urmări foarte grave. Intervenţia a fost continuată în faţa lui Armand Călinescu. A doua zi, la 23 martie, s-a acceptat semnarea acordului, în împrejurări dramatice, după ce chiar şi această decizie, va fi, pe rând, revocată, şi din nou admisă.

Tratatul economic germano-român leza în mod grav suveranitatea ţării, independenţa ei economică, vizând-o, implicit, pe cea politică. „Acordul încheiat cu Germania, conţinea evident un risc de care guvernul român era conştient... România se aventura în spaţiul vital german şi înfrunta astfel un pericol pe care ultimele teorii naţional-socialiste nu făceau altceva decât să-l sublinieze. Din acel moment – scria Grigore Gafencu – independenţa României a devenit o problemă de rezistenţă, de rezistenţă

răbdătoare, constantă şi susţinută faţă de solicitările pe care fără îndoială Reichul le va face în cadrul colaborării economice fixate. Pe de altă parte, această rezistenţă depindea de importanţa propriilor forţe ale României şi de jocul alianţelor sale…” 6.

…În sfârşit, Hitler putea fi optimist. Nouă zile mai târziu, el îi declara lui Crutzescu, noul ministru al României la Berlin: „Astăzi stomacul primează şi, deci, cu o ţară bogată ca a Dv., cu atât mai bine se vor dezvolta lucrurile”.

Guvernul Armand Călinescu a încercat însă să tărăgăneze punerea în aplicare a prevederilor acordului din martie. Cu toate acestea, Chamberlain a reacţionat într-un mod de neînţeles faţă de circumstanţele în care România cedase în faţa pericolului ce o ameninţa. El a considerat necesar să riposteze prin sistarea livrării către România a materialelor de război, şi care fuseseră de fapt cerute tot la sugestia Angliei.

În calea răutăţilor

În zorii zilei de 1 septembrie 1939 trupele Wehrmachtului au invadat teritoriul Poloniei. A doua mare conflagraţie a secolului a început…

Drumul parcurs de România din 1939 până în 1945 a fost plin de nenumărate pericole şi imense sacrificii. Ţară aflată „în calea răutăţilor”, potrivit unei aprecieri încărcată de adevăr, ea avea să rămână teatrul de înfruntare a unor forţe divergente ce-i ameninţau integritatea teritorială şi drepturile sale inalienabile.

Poporul român a acţionat cu o dârzenie remarcabilă. Puternica mişcare de rezistenţă naţională a profilat în opinia publică internaţională imaginea unui popor profund ataşat idealurilor de libertate şi de independenţă, demn de tradiţiile eroice ale înaintaşilor săi.

Deviza sub semnul căreia poporul român s-a regăsit

în totalitate pe baricadele rezistenţei a fost rostită pilduitor de şeful guvernului român, omul politic temerar care a fost Armand Călinescu, la 1 Mai 1939, în faţa Congresului breslelor muncitoreşti: *„Generaţia care ne-a precedat a avut nobila misiune de a realiza unitatea naţională. Generaţia noastră a răspuns la datoria ei de a se sacrifica pentru păstrarea ei”* 1.

Într-adevăr, România s-a aflat printre primele ţări din Europa care s-au ridicat la luptă împotriva pericolului fascist, chemând toate popoarele lumii la o atitudine vigilentă şi responsabilă. În perioada ce a marcat nemijlocit izbucnirea celui de-al doilea război mondial, România a rămas fidelă, peste toate riscurile, alianţelor promovate de Anglia şi Franţa, a iniţiat multiple acţiuni menite să preîntâmpine – pe plan general şi, mai ales, local – extinderea agresiunii.

După ce, la 6 septembrie 1939. Consiliul de Coroană a hotărât, în unanimitate… observarea strictă a regulilor neutralităţii stabilită prin convenţiile internaţionale faţă de beligeranţii din actualul conflict”, politica României s-a remarcat plin atitudinea adoptată faţă de Polonia, înlesnind operaţiunile de rezistenţă ale statului aliat şi vecin de la nord.

În acelaşi context, premierul român, în convorbirile avute la 11 şi 12 septembrie 1939 cu ambasadorul Franţei la Bucureşti, Andrien Thierry, şi cu ministrul Angliei, Sir Reginald Hoare, a exprimat acordul de principiu al guvernului român asupra propunerii Aliaţilor privind declanşarea acţiunii de distrugere a petrolului românesc în cazul invaziei germane asupra ţării. Pentru a face dovada deplină. În legătură cu poziţia lui, guvernul român a autorizat, în aceeaşi perioadă, Marele Stat Major al Armatei Române să prezinte în mod confidenţial reprezentanţilor Angliei şi Franţei planurile definitive

întocmite de specialiştii militari români în acest scop 2., în acelaşi timp, Ministerul de Război al Angliei a trimis şi el în România o echipă de genişti pentru executarea unei misiuni asemănătoare, după cum ne asigură colonelul Bvckham Sweet-Escott, cadru de conducere al Ramurii Operaţionale a S.O.E. „Genistii făceau parte din organizaţia engleză de gherilă numită G (R) ce avea sediul în Orientul Mâjlociu. Prevăzuţi cu paşapoarte şi îmbrăcaţi în haine civile, genistii ar fi trebuit ca, scăpând atenţiei autorităţilor române, să distrugă mari cantităţi de petrol" destinate Germaniei. Planul a eşuat întrucât cineva a vorbit, iar echipa de genişti a trebuit să fie trimisă înapoi în Orientul Mijlociu 3.

Ţara se află în faţa unei grave primejdii. Refuzul guvernului român în faţa acţiunii de subordonare economică a Germaniei naziste, sprijinul acordat Poloniei, decizia făţiş antinazistă de a pregăti autodistrugerea petrolului ei în cazul unei invazii nazisto-horthyste au fost doar câteva dintre motivele care au urgentat decizia Berlinului de executare a unei lovituri de forţă care să instaleze Garda de Fier la conducerea statului român. Aceasta a şi fost astfel concepută încât să se producă în momentul când trupele germane, care invadaseră Polonia, urmau să atingă graniţele ţării româneşti. Semnalul ei urma a fi dat printr-un nou asasinat politic. De data? aceasta alegerea Berlinului a fost fără echivoc: şeful guvernului, Armand Călinescu, trebuia lichidat!

Hotărârea rămâne cu atât mai fermă cu cât primul ministru avea demnitatea de a se menţine decis pe poziţiile apărării intereselor naţionale, în vreme ce regele Carol era tot mai mult înclinat spre concesii în favoarea Reichului nazist.

Împotriva primului ministru este declanşat un adevărat război psihologic. La cabinetul lui sosesc,

aproape zilnic, scrisori de amenințare; i se anunță, în termeni triviali, cu cinism, că mișcarea legionară l-a condamnat la moarte. Prin toate acestea se urmărea, evident, crearea unei atmosfere de continuă tensiune şi panică în jurul premierului. Se încearcă şi răpirea fiului lui Armand Călinescu, dar, printr-o fericită întâmplare, planul eşuează…

Între timp, tensiunea creştea la graniţele ţării. Despre modul în care Berlinul a pus la cale destabilizarea României, fostul secretar general al Ministrului Afacerilor Externe, Alexandru Cretzianu, va nota în memoriile sale:… O bombă a explodat pe scena noastră internă. La 21 septembrie, primul ministru Armand Călinescu a fost împuşcat mortal de către o bandă a fanaticilor Gărzii de Fier. Nu putea fi nicio îndoială că asasinarea fusese organizată în Germania. Horia Sima – unul din căpeteniile cele mai turbate ale Gărzii de Fier, care fugise în Germania după rebeliunea din anul precedent, tocmai se reîntorsese pe ascuns în România şi devenise clar că el era acela care aranjase în toate amănuntele acest asasinat. El a reuşit să scape încă o dată, fugind în Germania. Actualii ucigaşi ai primului ministru se furişaseră de asemenea, din Germania. De îndată ce au comis actul, ei au avut îndrăzneala să se precipite spre postul de radio Bucureşti, unde au imobilizat funcţionarii şi au procedat la difuzarea unor cuvântări fulminante. Când, în cele din urmă, a sosit poliţia şi i-a arestat, conducătorul grupului a manifestat o aroganţă ce nu era, în mod evident, complet lipsită de temei. «Cum îndrăzneşti dumneata să pui mâna pe mine?» – s-a răstit la un poliţist, care-l înghesuia. «Ce vei spune la noapte când vei auzi că-eu sunt primul nfinistru? «".

Existau raţiuni pentru a crede că acest act nu era *decât o* parte dintr-un complot mult *mai vast prin care Hitler căuta să provoace acum o insurecţie a Gărzii de*

Fier. Data însăşi – 21 septembrie – părea să fi fost aleasă pentru izbucnirea acestei răscoale, deoarece era ziua în care armatele germane, urmărind resturile forţelor poloneze de-a lungul Galiţiei, *trebuia să atingă frontiera românească*. *Ideea conducătoare a Berlinului a contat pe prezenţa acestor coloane victorioase* din *preajma* ţării noastre *spre a paraliza într-o măsură suficientă autoritatea regelui şi a guvernului*, *asigurând* succesul *loviturii*. Aceasta este cauza pentru care asasinii fuseseră instruiţi să nu încerce să fugă – cum ar fi putut s-o facă destul de uşor –, ci să pună stăpânire pe postul de radiodifuziune de la Bucureşti şi să dea semnalul pentru răscoala generală. Răscoala însăşi ar fi fost un pretext suficient pentru ca Wehrmachtul să intre în România şi „să restabilească ordinea… Planul pentru lovitura din România a fost anulat în ultimul moment[4]… Dar actul iniţial – împuşcarea primului ministru şi ocuparea postului de radio – nu mai putuseră fi contramandate la timp…” 4.

O forţă redutabilă

*

În războiul purtat de Naţiunile Unite împotriva fascismului, mişcarea de rezistenţă naţională a popoarelor subjugate a ocupat locul imediat următor după încleştările forţelor armate, constituindu-se, prin epopeea şirului ei nesfârşit de fapte eroice şi strălucitoare combatanţi, ca o coordonată esenţială a victoriei.

Mişcarea de rezistenţă din România s-a dezvoltat viguros, cuprinzând clase şi pături sociale tot mai

4 Autorul apreciază că „germanii, în concordantă cu înţelegerea Ribbentrop-Molotov, trebuiau să le cedeze (sovieticilor — n.n.) teritoriul în Galiţia. Coloanele Wehrmacht-ului depăşiseră aproape Lvov-ul, dar au trebuit sâ se întoarcă şl să consimtă la înaintarea armatei roşii“, fapt care a condus şi Ia contramandarea loviturii de stat din România, Berlinul apreciind că în această împrejurare, nu ar mal li putut exploata situaţia în interesul său.

numeroase. În fruntea acţiunilor s-a situat, din primul moment, clasa cea mai înaintată şi revoluţionară – proletariatul, condus de Partidul Comunist Român, purtătorul celor mai înalte tradiţii şi exponentul cel mai autorizat al idealurilor naţiunii române. În anii dictaturii şi ai războiului, P.C.R., cu toate că a avut de înfruntat teroarea şi condiţiile grele ale ilegalităţii, a reprezentat principala forţă catalitică a mişcării de rezistenţă din ţara noastră.

Când marşul războinic al Germaniei hitleriste a creat grave pericole pentru independenţa şi integritatea teritorială a României, Partidul Comunist Român, animat de un profund patriotism, a acţionat cu hotărâre în vederea concentrării tuturor forţelor democratice într-un larg front patriotic antifascist şi mobilizării întregului popor la luptă pentru apărarea patriei. La 25 noiembrie 1938, în articolul „Nori grei deasupra României”, publicat în ziarul „Scânteia”, conducerea P.C.R. avertiza asupra accentuării izolării României pe plan internaţional, cât şi asu –, prea pericolului unui atac hitleristo-horthyst asupra ţării noastre. „România după München e mai mult ca oricând o ţară pândită – după o expresie a lui Nicolae Iorga. Şi pândită nu numai de corbii de pradă ai revizionismului maghiar, ci şi de sălbatica fiară îmbătată de sângele jertfelor sfâşiate, care este fascismul german… Nori grei se strâng deasupra ţării noastre. Existenţa ei liberă este ameninţată… Partidul nostru nu va cruţa nicio sforţare, nicio jentă, pentru a strânge laolaltă muncitorimea şi a porni în fruntea ei la unirea tuturor forţelor dornice să apere pacea şi independenţa României.

Conferind originalitate şi forţă mişcării de rezistenţă antifascistă din România, P.C.R. a desfăşurat largi acţiuni pentru unirea tuturor partidelor şi organizaţiilor politice, a claselor şi grupărilor sociale ale căror interese coincideau

cu cele ale ţării, ale democraţiei, într-un larg front popular de luptă pentru apărarea independenţei şi integrităţii teritoriale, pentru a se bara calea fascismului şi războiului.

Se poate aprecia că între viziunea sa şi aceea care a dus la crearea Comitetului Naţional Antifascist în 1933, precum şi la cea care a stat la baza alianţelor politice largi având drept obiectiv făurirea frontului unic naţional al poporului român, care a chezăşuit victoria epocală a insurecţiei din august 1944, există o legătură de continuitate şi de mesaj istoric.

La 24 ianuarie 1939, cu prilejul aniversării Unirii făurite la 1859, „Scânteia" sublinia: „Astăzi, când independenţa naţională a poporului român şi unitatea ţării sunt din nou în primejdie, amintirea luptelor duse pentru unire trebuie să îndemne la o luptă dârză şi hotărâtă contra duşmanilor din afară şi a agenţilor lor dinăuntru'.

După lichidarea Cehoslovaciei ca stat, în Manifestul C.C. al P.C.R. din 17 martie 1939, se arăta răspicat: „... Partidul Comunist din România dă alarma! Să fie pregătit de luptă întreg poporul român şi toate naţionalităţile conlocuitoare pentru apărarea ţării împotriva cotropitorilor fascişti. Hitler vrea să ne răpească grâul, petrolul şi teritoriul. El vrea să ne arunce în robie... Partidul Comunist Român declară: comuniştii vor lupta cu arma în mână

În primele rânduri. Uniţi-vă cu toţii într-un singur front puternic contra lui Hitler şi a aliaţilor săi revizionişti..."

În contextul noilor orientări survenite în poziţia Internaţionalei Comuniste faţă de hitlerism, după încheierea tratatului sovieto-german din august 1939, orientări şi directive care veneau în contradicţie cu linia politică a partidului comunist, cu imperativele luptei împotriva fascismului şi agresiunii hitleriste, comuniştii din

România, cadrele de bază ale partidului au meritul de a fi ştiut, în acele grele momente, să depăşească dificultăţile ivite şi să promoveze în mase o linie politică conformă cu interesele ţării2.

Dând expresie elocventă respingerii unor teze străine intereselor naţionale, Partidul Comunist Român s-a ridicat la lupta dreaptă pentru apărarea fiinţei statale. Sub conducerea sa, forţele patriotice au trecut în mod hotărât la acţiuni menite să lovească frontal interesele maşinii de război a Reichului hitlerist. Într-un interval de timp record, au fost executate acte de sabotaj şi diversiune în importante obiective din domeniul industriei petroliere, sector de importanţă capitală pentru ducerea războiului de către Germania nazistă. Debutul se produce încă în luna noiembrie 1938 la rafinăria „Româno-Americană" din – Ploieşti, care este distrusă în cea mai mare parte prin explozie.

Forurile germane descifrează fără prea multă greutate sensul declanşării „flagelului sabotajului românesc" astfel cum consemnează şi în protestele lor scrise, care devin tot mai numeroase, pe măsură ce acţiunile se extind asupra mijloacelor de transport a petrolului. Legaţia germană face un prim bilanţ: la numai două garnituri de cisterne sosite la Viena în intervalul a 48 de ore, s-a acţionat asupra frânelor „Kunze-Knorr" de la 37 de vagoane-cisternă! Evenimentul este decretat ca fiind urmarea directă a unor acte de sabotaj, cerându-se, printr-un protest scris adresat Ministerului Afacerilor Străine al României, „să sc. 4 a măsuri pentru arestarea vinovaţilor şi împiedicarea pe viitor a unor asemenea fapte care dovedesc că răufăcătorii săvârşesc faptele lor în scopul de a îngreuna din ce în ce mai mult traficul de petrol dintre România şi Germania, punând astfel obstacole neutralităţii ţării".

În timp ce Serviciul Secret de Informaţii şi Direcţia Generală a Poliţiei dispun organelor în subordine luarea de „măsuri pentru prinderea autorilor, fiind vorba de un grup organizat”, şirul actelor de sabotaj continuă cu şi mai multă vigoare. La 2 decembrie 1939 se produce grava ciocnire a doua convoaie petroliere germane în gara C.F.R. Băicoi, soldată cu deteriorarea a 12 vagoane, arderea a vagoane şi deraierea a 16 vagoane-cisternă, iar la 4, 5 şi decembrie 1939 sunt incendiate consecutiv rafinăriile „Orion”, „Apollon** şi imoris”, toate din Ploieşti.

Faptele creează o neobişnuită iritare la Berlin, în condiţiile în care, nu mai târziu decât la 3 decembrie, reprezentantul amiralului Canaris, mr. dr. Wagner, revenise din România şi raportase plin de optimism despre primele rezultate ale colaborării dintre Abwehr şi S.S.l. În domeniul prevenirii actelor de sabotaj în zona petroliferă şi la Dunăre.

Mareşalul Göring îl admonestează pe amiralul Canaris, şi, din ordinul personal al cancelarului nazist, îl trimite de urgenţă în România, fără a mai ţine seama nici chiar de precauţiile privind deplasările în străinătate ale unui asemenea cadru important al aparatului german de informaţii. În discuţiile sale avute cu Mihai Moruzov, la Bucureşti, în ziua de 10 decembrie 1939, şeful Abwehr-ului declară tăios că „Führerul i-a ordonat să analizeze acţiunile de sabotaj, cărora li se acordă o importanţă considerabilă la Berlin, avându-se în vedere că această ţară constituie *singura sursă de aprovizionare a celui de-a.1 III-lea Reich, în special cu petrol*”. În acest scop, el dorea „să constate personal dacă măsurile luate de autorităţile române pentru prevenirea actelor de sabotaj sunt sincere şi suficiente spre a oferi Germaniei siguranţa şi liniştea necesare în această privinţă, urmând ca, în caz contrar, Germania să-şi spună cuvântul”.

Pentru întărirea măsurilor de pază împotriva actelor de sabotaj, Abwehr-ul, cu acordul lui Mihau Moruzov, suplimentează efectivele agenţilor săi ce acţionau în România sub acoperirea Serviciului Secret de Informaţii.

Cu toată prezenţa agenţilor germani, în regiunea petroliferă a României actele de sabotaj continuă să se desfăşoare. În ianuarie 1940, numai „Astra-Română" formează obiectul a trei acţiuni de sabotaj. La 9 ianuarie erau declanşate incendii de proporţii la Atelierele şi Depoul Gării Ploieşti Nord, despre care, în raportul S.S.l se menţiona: „Ambele clădiri au fost aproape complet distruse, împreună cu întregul material (rulant). Focul a fost stins de pompieri cu mare greutate. Pagubele trec de 20 miliarde lei".

După numai cinci zile, era incendiată instalaţia de asfalt a societăţii „Astra-Română" din Ploieşti; la 18 ianuarie un „accident" asemănător cuprindea schela petrolieră Scăeni a aceleiaşi societăţi, şi tot la „Astra-Română", la 22 ianuarie, se producea o explozie foarte gravă. A doua zi era incendiată una dintre cele mai productive schele, a societăţii „Româno-Americană", cea din Ariceşti.

Acţiunile se succedau fără încetare. La 9 februarie 1940 era incendiată pentru a doua oară rafinăria „Orion" din Ploieşti; iar la 20 februarie, o puternică explozie arunca în aer sonda 425 a societăţii „Unirea", urmată, la numai patru zile, de o altă explozie produsă la rezervoarele rafinăriei „Steaua-Română".

La Berlin nervii lui Hitler ating nivelul cotelor de criză. Mihail Moruzov este invitat în capitala celui de-al III-lea Reich unde i se declară fără ocol sentimentele de *„teamă ale Abwehr-ului*, atât *ţaţă de actele de sabotaj de anvergură asupra regiunii petrolifere şi transporturilor destinate Germaniei, cât şi faţă de actele generalizate de*

sabotaj asupra aprovizionărilor de urice fel din România" (s.n., H.B.).

Partea a III-a

Zodia apocalipsului

Numărătoarea inversă a agresiunii nazisto-horthyste împotriva României a fost declanşată

Eşecul acţiunii serviciilor speciale engleze de aruncare în aer a Porţilor de Fier pentru blocarea transporturilor pe Dunăre spre Germania[5], se consumă în toiul pregătirilor germano-maghiare pentru invadarea României, amplificând impactul problematicii româneşti în sfera militară şi a relaţiilor politico-diplomatice. „Situaţia României a devenit deosebit de dificilă" – scria la Roma Pellegrino Ghigi, ministrul Italiei la Bucureşti. O confirmă la scurt timp şi colegul său de la Monaco, consulul general Pittalis, care transmite şi el contelui Ciano: „După o mărturie provenind de la o persoană care, din cauza funcţiei înalte pe care o deţine, este în măsură să fie bine informată, am aflat că pregătirile pentru o acţiune militară germană în România pot *fi considerate ca încheiate*, *astfel* că *această acţiune poate fi realizată chiar şi* munc" 2 (s.n., H.B.).

Într-adevăr, încă în a doua jumătate a lunii ianuarie 1940, *au fost definite obiectivele cooperării militare germano-maghiare* în *acţiunea de intervenţie militară împotriva României*. *La 18 ianuarie*, *generalul Kurt von Tippelskirsch a dezbătut cu reprezentanţi ai* conducerii *militare horthyste problemele referitoare la coordo*narea *operaţiilor militare ale celor două armate* când *România va deveni teatru de război*. „Într-o *atare eventualitate*, *care* implica *pericolul distrugerii industriei petroliere din România*, *fie de agenţii Marii Britanii şi Franţei*, *fie de*

5 A se vedea pe larg, H. Brestoiu, Impact Ia paralela 45, Iaşi, 1986, p. 174 şi urm.

guvernul român însuţi, a *precizat generalul Kurt von Tippelskirsch, se va pune în aplicare* placul *german de ocupare a zonei petrolifere din Valea Prahovei, prin intervenţia militară comună a armatelor 9 ermană şi ungară*. Câteva zile mai târziu, guvernul Teleky a fost informat mai pe larg despre condiţiile în care O.K.W.-ul – prevedea agresiunea împotriva României11 3 (s.n., H.B.).

„Alertă la Budapesta – notează Ciano în memoriile sale. Teleky a trimis pe dr. Borânyay în misiune la Roma pentru a informa despre un demers ttcut de Statul Major german pe lângă Statul Major ungar... *Germania vrea să ocupe regiunile petrolifere ale României* şi cere Ungariei drept de trecere pentru trupele sale. Ca răsplată pentru asentimentul său, *Ungaria va primi Transilvania*..." 4

La sfârşitul lunii martie şi începutul lunii aprilie, coordonarea planului de operaţii germano-horthyst împotriva României a intrat într-o nouă fază. În zilele de

7 aprilie, la Cartierul General al armatei germane, planul de operaţiuni militare împotriva României a constituit obiectul unor intense dezbateri. Varianta cea mai apropiată a fost efectuarea unui atac dinspre Vest, prin Ungaria, socotindu-se că în 28 zile infanteria, iar în 7 zile trupele motorizate germane, pot ocupa România5.

Între 7 – 9 aprilie a avut loc o consfătuire la Budapesta între O.K.W. şi reprezentanţi ai conducerii armatei Ungare, pentru punerea de acord a planului de operaţii germano-ungar împotriva României. Pe baza raportului prezentat de Kinzel – care reprezentase O.K.W.-ul la consfătuirea de la Budapesta –, generalii Halder şi Iakob, de la Comandamentul suprem al armatei germane, şi generalul Wagner, şeful Secţiunii a VI-a a O.K.W., *au. formulat coordonatele desfăşurării acţiunilor comune germano-ungare de ocupare a României*. Această problemă a foăt discutată într-un context mai larg, cu participarea

specialiştilor militari şi a cadrelor de conducere din Auswârtiges Amt. A predominat părerea că singura posibilitate de a domina România este „o intervenţie militară rapidă. Dacă vrem să aducem România într-o atitudine de respingere a alianţei cu Anglia putem face acest lucru cel mai bine printr-un atac militar, nu pe cale diplomatică” – a notat generalul Halder pe marginea dezbaterilor 6.

Pe acest plan, O.K.W.-ul se dovedea un adept constant al punctului de vedere militar, ţinând seama de nevoile acute de petrol ale Germaniei în desfăşurarea conflagraţiei şi de pericolele reale ce existau în legătură cu protejarea intereselor sale în acest domeniu. În consecinţă, el şi-a formulat fără echivoc intenţiile: „Scopul nostru trebuie să fie cucerirea tuturor teritoriilor interesând în mod special economia de război 7. Evoluţia evenimentelor avea să confirme pe deplin că o latură importantă a strategiei marilor puteri în ajunul şi în timpul marii conflagraţii a constituit-o stabilirea unui control militar efectiv asupra surselor de petrol şi a rutelor de transport sau a zonelor ce le separă de adversar, sau numai ameninţarea lor.

Această concepţie s-a conturat încă de la începutul anului 1940 când, datorită opiniilor lui Hitler privind eventualitatea unui atac asupra câmpurilor petrolifere din Valea Prahovei dinspre coasta Mării Negre sau, în special, dinspre Salonic, şeful statului-major al armatei terestre, generalul F. Halder, a dispus elaborarea unui studiu de operaţiuni privind ocuparea zonelor petrolifere româneşti. Concepţia fusese alimentată de încercarea nereuşită britanică de a bloca Porţile de Fier şi de informaţiile deţinute de Serviciul secret german şi Legaţia din Bucureşti asupra discuţiilor din Consiliul restrâns de la Palat dii 19 aprilie 1940, care, în cazul unui atac german asupra ţării, luase din nou în considerare distrugerea

exploatărilor petroliere 8.

Într-adevăr, în conformitate cu decizia Consiliului di Coroană din 19 aprilie, care a hotărât „*opunerea forţei* militare *în faţa oricărei intervenţii străine, indiferent în et context s-ar* produce” 9, armata română a fost pregătiţi şi amplasată astfel încât să facă faţă primelor atacuri... Datele existente atestau concomitent, „că ar fi fost pus la punct şi ultimele pregătiri tehnice şi militare în vederea incendierii sondelor şi a industriei de prelucrare i petrolului” 10.

Berlinul era permanent informat în legătură cu mişurile pe care România era decisă să le înfăptuiască ia cazul invaziei asupra teritoriului săunaţional. Un mesaj transmis de către Secţia Abwehr din Viena nu mai lasă nicio îndoială asupra pregătirilor româneşti pentru distrugerea industriei petroliere: „Din sursă absolut oficială, *pregătirile de dinamitare au fost deja* ordonatela rândul său, Abwehr II raporta despre circulara nr. 231 din 28 martie 1940 emisă de Casa autonomă a monopolurilor statului, adresată tuturor asociaţiilor petroliere, având următorul conţinut: „Din ordinul Marelui Stat Major, toate asociaţiile petroliere sunt obligate să depoziteze dinamită pe şase luni, deoarece, din anumite motive, procurarea dinamitei nu va fi posibilă în perioada care urmează4 J1.

Teama sporeşte când la procesul intentat de hitlerişti la Praga unor marinari greci ce refuzaseră să respecte contractele de navigaţie, a rezultat că vasul grecesc „Delphi” care efectua curse pe ruta Marsilia – Constanţa, transportase o încărcătură misterioasă de 34 lăzi, preluate de reprezentanţii unor societăţi petroliere engleze din România. Declaraţii făcute cu prilejul instrucţiei procesului, precizau că în lăzi se aflau... bombe şi fitiluri 12.

Îngrijorat şi convins de cooperarea între România şi

Anglia în acţiunea de distrugere a petrolului, ministrul Fabricius raporta la 14 aprilie, la Berlin: „... Acelaşi lucru

4 – a exprimat acum un membru al Legaţiei engleze faţă de un agent. În cazul că românii şi englezii, împreună, distrug producţia de petrol şi mijloacele de transport (conductele, n.n.), acest *lucru nu poate ţi împiedicat*".

Reichul are în vedere însă şi ipoteza unei acţiuni convergente din Est, menită să-i afecteze şansele controlului deplin asupra petrolului românesc. Problema fusese de altfel examinată de către von Killinger cu prilejul unei lungi audienţe la rege, după care, în amintita telegramă din 14 aprilie, atrage în mod special atenţia Berlinului: „Chestiune secretă de stat. – Regele Carol s-a exprimat că în cazul unui atac al Rusiei asupra României, *va* autodistruge *întreaga producţie* se *petrol a României şi că s-au făcut deja pregătiri în acest scop*..." M (s.n., H. R.).

Pe termen scurt, Abwehr-ul pregăteşte în secret acţiuni menite să „asigure contramăsuri germane pentru eventualitatea pătrunderii unor forţe inamice în România44. Între altele, s-a elaborat planul Operaţiei „Sigmaringen41 privind pregătirea aruncării în aer a podului de la Cernavodă şi închiderea canalului de la Sulina Concomitent, Abwehr-ul îşi întăreşte măsurile de „kommandos" în vederea ocupării zonelor petrolifere româneşti în caz de pericol. Amiralul Canaris a pregătit în acest scop, în colaborare cu A.O.-N.S.D.A.P., pe cei mai devotaţi membri ai partidului nazist din România, desemnând pentru conducerea grupurilor, 150 de nazişti, care au şi primit misiunea de a identifica şi marca locurile pentru desantarea detaşamentelor Diviziei „Brandenburg. În vederea asigurării succesului acţiunii, era pregătită paraşutarea unei divizii întregi16.

Spionajul nazist situează irevocabil în fruntea listei de priorităţi datele cu caracter militar-strategic despre

România. Încă în primele zile ale lunii martie, ataşatul militar, colonelul Wahle, şi ataşatul aeronautic, colonelul Gerstenberg, fuseseră chemaţi la Berlin pentru a prezenta rapoarte asupra situaţiei militare a României.

Informaţiile transmise în Germania capătă proporţii. Studierea atentă a. datelor interceptate permite concluzia că de fapt spionajul celui de-al III-lea Reich trecuse efectiv la aplicarea chestionarelor de culegere a informaţiilor specifice stării de război. Ataşatul militar, colonelul Karl Wahle expedia la Berlin rapoarte amănunţite despre situaţia fortificaţiilor de la graniţele de vest şi de est ale României, precum şi asupra ultimelor pregătiri de ordin militar ale ţării. El remarca în rapoartele sale, că „echiparea, armarea şi moralul armatei sunt bune”. Valiza diplomatică a Legaţiei germane era efectiv încărcată cu rapoarte despre potenţialul armatei române, amplasarea locurilor de instrucţie, dislocările trupelor, moralul acestora, dotarea tehnică, pregătirea cadrelor ofiţereşti, posibilităţile de transport şi de hrană. Colonelul Gerstenberg semna şi el numeroase date despre aviaţia românească. Alte rapoarte cuprindeau date amănunţite despre depozitele de muniţii, explozibili şi carburanţi, măsurile de alarmare şi mobilizare a populaţiei în caz de război, stadiu] concentrărilor, starea sistemului energetic naţional, producţia de gaz metan, capacitatea conductelor şi traseele lor, consumul civil şi industrial, situaţia centralelor termice şi a uzinelor electrice, consumul la orele de vârf. O notă informativă din 20 martie detalia aprovizionarea cu energie şi gaz metan a Capitalei, având anexate schiţe şi hărţi. Erau căutate informaţii despre aprovizionarea cu apă a marilor oraşe, situaţia stocurilor din depozitele de alimente, medicamente şi îmbrăcăminte, starea edificiilor publice, a reţelelor de transport urban, locurile de amplasare a sediilor poştei, radioului, poliţiei,

tipografiilor etc. Un raport informativ semnala cu îngrijorare dispariţia de la sediile societăţilor străine a unor importante planuri geologice cuprinzând regiunile petrolifere de mare productivitate.

Potrivit Secţiei a II-a a Marelui Stat Major, activitatea oficinelor naziste de spionaj din România din această perioadă, „luase o *întindere* extraordinară". Să examinăm numai activitatea de spionaj desfăşurată de către Secţiunea A.O./N.S.D.A.P. Aceasta îşi crease un birou special de spionaj militar, care organiza o intensă activitate în acest domeniu. *Potrivit raportului de activitate trimis conducerii pe ţară a Secţiunii N.S.D.A.P., şi intrat în posesia organelor române de contraspionaj, numai în intervalul a patru luni – aprilie-iunie 1940 a fost întocmit şi înmnţat la Berlin un număr de lucrări greu de imaginat*: *1040*! Dintre acestea, pe locul principal, se situau, detaşat, cele din domeniul spionajului militar. Pentru o cât mai deplină edificare consemnăm chiar datele raportului întocmit de Fritz Pastemeck, conducătorul biroului evidenţei din cadrul Secţiunii N.S.D.A.P. în legătură cu sinteza activităţii de spionaj desfăşurată în perioada amintită a <? elor patru luni de agenţii N.S.D.A.P.-ului.

314 lucrări cu privire la *organizarea militară a României*;

222 lucrări cu privire la activitatea delegaţiunilor şi misiunilor străine din România (politice, economice şi militare);

181 lucrări cu privire la *sabotarea activităţii germane din România*;

126 lucrări cu privire la situaţia internă din România (politică, socială şi culturală);

66 lucrări cu privire la *organizarea şi activitatea tineretului român*.

Se impun atenţiei câteva concluzii înlegătură cu

activitatea Reich-ului german cu privire la România în această etapă, în lumina datelor de mai sus oferite de spionajul german însuşi:

— Germania nazistă se afla în pragul unor măsuri de maximă importanţă, ce reclamau tot mai multe date şi informaţii. Sub acest raport, România figura pe tigenda *intenţiilor imediate* ale Reichului nazist, *cele mai numeroase* preocupări *de culegere a informaţiilor fiind consacrate acestui domeniu*;

— Natura datelor căutate arăta că România era studiată sub raportul capacităţii şi deciziei sale de a se apăra cu armele împotriva oricărei agresiuni, examenul informaţiilor oferind un răspuns edificator asupra riscurilor şi daunelor decurgând dintr-o invazie militară străină;

— Prezenţa germană în România era considerată esenţială, din cel puţin două motive:

— În scopul de a apăra pe termen scurt şi în mod ferm interesele sale economice şi strategice în această parte a Europei;

— Pentru dobândirea unui posibil aliat în perspectiva nu prea îndepărtată a punerii în aplicare a Planului „Barbarossa" – atacarea Uniunii Sovietice. În măsura în care România ar fi putut fi ampinsă să caute singură o protecţie la Berlin, faptul era cu atât mai preferat;

— Analiza datelor indica* o atmosferă nefavorabilă Germaniei naziste în România, în privinţa realizării obiectivelor sale pe cale „paşnică*: sabotarea activităţii germane în România era certificată drept o realitate incontestabilă, în măsuri să îngrijoreze şi să preocupe conducerea celui de-al III-lea Reich, pe fondul ostilităţii generale a poporului român faţă de nazism. În consecinţă, pentru realizarea obiectivelor sale, soluţia de forţă rămânea prevalentă la Berlin.

— Cele 66 de lucrări cu privire la „organizarea şi activitatea tineretului român”, nu trebuie să inducă în eroare: deşi ocupă ultimul loc al „clasamentului”, ele traduceau în fapt atenţia cehii de-al III-lea Reich faţă de problemele organizaţiei legionare, în terminologia timpului, „tinerii9 – fiind denumiţi legionarii, în comparaţie cu politicienii „bătrânie din cadrul partidelor burgheze. Iar faptul că un singur partid politic îşi afla o asemenea cotă de preocupări pe agenda spionajului nazist, explica neîndoios intenţiile germane pe termen scurt în direcţia aducerii Gărzii de Fier la conducerea statului român, singurul garant pentru înfăptuirea intereselor naziste în România.

Dacă ţinem seama că cele 1014 lucrări la care ne-am referit mai sus, proveneau de la o singură filieră, cea a

N.S.D.A, P.-ului, poate şi cea mai numeroasă sub raportul surselor de informare, se poate conchide că, în ansamblu-„analiştii Berlinului nu au dus lipsă de informaţii din România. Interpretarea acestora, şi nu de puţine ori, luarea propriilor dorinţe drept, realităţi, au constituit însă puncte nevralgice esenţiale chre l-au condus pe cancelarul nazist, în formularea strategiei sale, la o gravă eroare de ordin psihologic: el a mizat cu o uimitoare trufie pe „supunerea” poporului român, subapreciind pilduitoarele lecţii istorice oferite de acesta, care nu a înţeles niciodată să accepte jugul străin.

Dejucarea noilor tentative

În condiţiile unei puternice presiuni şi pe fondul consternării produse în rândul opiniei publice româneşti de invadarea în zorii zilei de 9 aprilie 1940 a Danemarcei şi Norvegiei de către trupelfe germane comandate de generalul Falkenhorst, Karl Clodius trece cu toată fermitatea la exploatarea conjuncturii create şi, la 11 aprilie, formulează României, într-un limbai fără drept de

replică, noi pretenţii de ordin economic. În faţa acestor presiuni, sunt date asigurări că vor fi, livrate restanţele de petrol pe ultimele şase luni, iar la 24 aprilie, printr-un protocol confidenţial, au fost înlăturate blocările din transportul de plăţi şi sporite cantităţile permise la export pentru diferite categorii de produse.

Berlinul era decis să elimine, de asemenea, şi surprizele unor acţiuni aliate la Dunăre, mai ales că mişcarea vaselor engleze nu contenea, sporind teama şi enervarea agenţilor germani.

Întrucât, după eşuarea aruncării în aer a stâncilor de la Porţile de Fier, Departamentul „D" a hotărât să treacă totuşi la scufundarea în şenalul navigabil a unui mare vapor încărcat cu materiale grele, cel de-al III-lea Reich nu a întârziat să acţioneze pentru punerea sub controlul său a întregii navigaţii pe Dunăre. Pentru a preveni o atare situaţie, ministrul român al Aerului şi Marinei a hotărât „completarea măsurilor de precauţiune" împreună cu partea iugoslavă, iar la 18 aprilie, Direcţia Marinei Comerciale a elaborat „Dispoziţiunile pentru efectuarea poliţiei în apele naţionale", prin care se instituiau sancţiuni severe împotriva tuturor actelor de natură a pune România în conflict cu statele beligerante.

Eforturile organelor române conduc la dejucarea tentativelor germane privind preluarea cu forţa a punctelor strategice de pe întregul traseu al Dunării româneşti. Un adevărat exod de agenţi nazişti se îndreaptă spre ţară şi se îmbarcă pe vasele de la Dunăre, transformate în navepatrule militare, cu echipaje militare la bord, ceea ce încălca în mod flagrant prevederile acordului de la Belgrad. Vasele comerciale germane dispuneau acum şi ele de dotări care le permiteau să servească unor scopuri militare.

În Ungaria au fost observate trupe germane. echipate

cu uniforme italiene, care se îndreptau, în secret, spre graniţa românească. Se conturează, totodată, folosirea teritoriului bulgar pentru depozitarea armamentului şi a combustibilului. În portul Rusciuk, un mare număr de militari germani aşteaptă în şlepuri consemnul de acţiune, iar la Bratislava, Viena şi Ratisbona sunt amenajate nu

— Meroase şlepuri pentru transportul trupelor germane.

Pentru anihilarea planurilor naziste, statul român creează la 2 mai 1940, „Sectorul de apărare a Dunării Superioare", pus sub ordinele comandorului Stoianovici, care dispunea de militari şi armament. În susţinerea acestei acţiuni, au fost stabilite şi măsuri de cooperare cu Corpul VH-armată, care avea şi obligaţia de a efectua urmărirea informativă asupra reţelelor germane din regiunea Orşova, în colaborare cu Secţia a 11-a a Marelui Stat Major şi cu organele poliţiei locale.

Întrucât datele despre agenţii Gestapo-ului plasaţi pe diferite nave germane indicau legătura acestora cu elemente naziste din localităţile româneşti riverane, se organizează o atentă urmărire, iar la 24 aprilie se interzice prin ordonanţă, atât debarcarea echipajelor cât şi accesul străinilor în zonele petroliere ale porturilor Constanţa şi Giurgiu, paralizând astfel legăturile dintre reţelele secrete naziste şi rezidenţii din porturi.

La 28 mai, generalul Ilcuşu emite o ordonanţă pentru preîntâmpinarea actelor de diversiune la Dunăre. Tot în luna mai se acţionează pentru eşuarea intenţiilor naziste de a tăia comunicaţiile cu marea, ca urmare a acţiunilor de prevenire întreprinse în porturile Sulina, Brăila, Galaţi şi Constanţa, de către organele militare române.

Concomitent cu dislocarea unor efective militare camuflate în România[6], Reichul trece la „mobilizarea pe

6 Semnificativă în acest sens este Circulara Chesturii Politiei Ploieşti

loc" a. germanilor din România, care numărau, la 6 iunie 1940, potrivit fişelor şi raportului colonelului Gerstenberg, 2344 ofiţeri.

Secţiunea N.S.D.A.P. Înfiinţează şi ea un „serviciu de alarmă" pentru a aduce la cunoştinţă – telegrafic sau telefonic – orice decizie luată de conducătorii acestei organizaţii şi a le comunica membrilor cu misiuni speciale, ordinele necesare.

Pe fondul acestei stări de tensiune, Serviciul Secret de Informaţii descoperă unul din canalele germane de introducere clandestină în ţară a armamentului destinat organizaţiilor naziste şi membrilor trupelor de Kommandos intraţi în ţară ca turişti cu „paşapoarte de serviciu[7] (Diensptass). În legătură cu acest armament, care se introducea în cisternele goale ce soseau din Germania pentru a fi încărcate cu produse petroliere, Mihail Moruzov a adresat, la 16 mai, un protest scris amiralului Wilhelm Canaris în care denunţa procedeul şi aducea acuzaţii reţelelor germane ilegale din România, a căror activitate, preciză el, „prejudiciază relaţiile dintre cele două state", la fel ca şi imixtiunile reprezentanţilor nazişti

---

către organele din subordine în care se atrage atenţia asupra faptului că în România pătrund agenţi germani ca turişti :

7„ Slnt informaţii că se găsesc in ţară un număr important de tineri supuşi germani veniţi în formă de turişti în care scop posedă acte în regulă şi viza Ministerului Propagandei Naţionale.

Aceştia s-ar deplasa în diferite puncte ale ţării.

In legătură cu cele arătate, sîntem informaţi că toţi aceşti streini turişti, atunci cînd vin in ţară, ar avea ca punct de adunare oraşul Sibiu, unde in prezent s-ar afla un număr de 3 000 germani, care tot sub calitate de turişti ar porni in grupuri în diferite direcţii.

Faţă de cele de mai sus, veţi lua măsuri de urgenţă pentru verificarea celor semnalate, raportîndu-ne la timp relaţiunile complecte în această privinţă". Arh. St. Filiala PLOIEŞTI, foadlil Filipeşti, dosar 15/1940, fila 276.

în chestiunile interne ale minorităţii germane din Bucovina. Poziţia lui Mihail Moruzov este considerată la Berlin drept o intenţie de a întrerupe legăturile de colaborare secretă cu Abwehr-ul, ceea ce determină trimiterea de urgenţă a amiralului Canaris în România pentru a aplana situaţia. Angajamentele formale ale amiralului nu au condus însă la niciun fel de rezultat.

Situaţia rămâne deosebit de încordată, în contextul în care, la 10 mai, sub pretextul „salvgardării neutralităţii Iot împotriva unui iminent atac anglo-francez" (!?) se produce şi invadarea de către Germania nazistă a Belgiei, Olandei şi Luxemburgului Tensiunea sporeşte la Bucureşti şi ca urmare a faptului că în chiar preziua acestor invazii, colonelul Gerstenberg prezentase lui Carol al le-a o sugestivă scrisoare personală din partea mareşalului Göring prin care se cereau regelui asigurări ferme că va accepta „ajutorul" Germaniei în cazul când forţele aliate ar intenţiona să atace România, (?!) pentru a face imposibilă aprovizionarea Reichului, în special cu produse petroliere. În schimbul acestor asigurări, Germania se obliga să garanteze integritatea României faţă de orice agresiune. Răspunsul întârzia, spre iritarea Berlinului, care dorea să evite totuşi o confruntare în Balcani, în perspectiva foarte apropiată a atacului împotriva Franţei.

La 3 mai, se produce o altă intervenţie cu caracter deosebit, de data aceasta pe canalul Abwehr-S.S.I.: maiorul dr. Wagner, emisarul lui Wilhelm Canaris, soseşte în grabă la Bucureşti şi în numele amiralului îi cere lui Mihail Moruzov să supună regelui aceeaşi chestiune: „În cazul când anglo-fraacezii, nemulţumiţi de neutralitatea României o vor afară, în scopul de a distruge zonele şi stabilimentele ei petrolifere, România va accepta sprijinul amical armat al Germaniei, pentru apărarea teritorială? Mihail Moruzov evită să se implice în obţinerea unui

răspuns, cerut de altfel în modul cel mai imperios şi declină chestiunea sub motiv că depăşeşte cadrul competenţelor sale.

La 24 mai, în cadrul unei lungi întrevederi între şeful Serviciului Secret de Informaţii şi von Killinger, la cererea acestuia din urmă, este examinată din nou poziţia' rezervată a României faţă de Germania. Observatorul lui Hitler în Balcani pledează pentru necesitatea ca România să se situeze neîntârziat alături de Germania, „aceasta fiind, după părerea Berlinului, unica *soluţie* de urmat. *Această hotărâre* – preciza von Killinger – *trebuie să se producă însă cât mai curând, adică acum, când victoria finală a armatelor germane nu este perfect definită şi pentru ca führerul şi poporul german să aprecieze la justa lor valoare sentimentele* cu care *România doreşte să perfecţioneze legătura cu Germania*. *Totul depinde deci de hotărârea României*. *Trebuie însă* să nu *fie*. *prea târziu*.

AQată la capătul unui drum în care ţinuse „să nu lege politica sa în mod hotărâtor de politica nici unuia dintre grupurile de puteri care îşi stăteau faţă în faţă cu duşmănie" 1 politica externă a României urma să fie influenţată adânc de prăbuşirea frontului aliat şi dezastrul de la Dunkerque.

În a doua parte a lunii mai 1940, România era confruntată cu o situaţie deosebit de gravă. „Pretutindeni se înregistra o creştere efectivă a sentimentelor de îngrijorare şi de teamă faţă de soarta statutului teritorial al ţării, statut ce fusese dobândit prin lupta eroică a întregii naţiuni, în 1918". La Budapesta era confirmată decizia de a se da trupelor germane trecere liberă spre România, în schimbul dreptului de a anexa Transilvania2, iar ministrul României în U.R.S.S. făcea cunoscut că ministrul Ungariei informase deja Moscova despre măsurile militare luate de guvernul său3. La 22 mai se putea constata că importante

forţe militare sovietice se deplasau spre sud, în direcţia României, fapt ce a fost de urgenţă comunicat de către Ministerul Afacerilor Străine al României tuturor misiunilor diplomatice ale ţării din străinătate.

În acest context, la 27 mai 1940 este încheiat „Acordul asupra schimbului de armament german contra produselor petrolifere româneşti", cunoscut sub denumirea de „Pactul petrolului" (Olpakt), care satisfăcea toate cerinţele germane cu privire la cantitatea şi preţul petrolului. România se obliga să livreze Germaniei cotele de petrol la preţurile stabilite în toamna anului 1939, iar Germania, în aceleaşi condiţii, arme şi echipament, îndeosebi tunuri antitanc. Stipulaţiile acestui pact păreau să creeze un moment de răgaz. În realitate el a condus la o adevărată înfeudare şi nu a asigurat României nicio garanţie împotriva gravelor pericole care o pândeau.

În aceeaşi zi, primul ministru Gheorghe Tătărescu a înmânat lui Fabricius un memorandum în care era exprimată neliniştea crescândă a României faţă de masivele concentrări de trupe la frontierele ţării. Guvernul român era informat că Ungaria urmărea cu atenţie evoluţia evenimentelor pentru a găsi un pretext care să-i justifice ocuparea Transilvaniei.

În rândul politicienilor grupaţi în jurul lui Carol al

II-lea s-au format două tendinţe cu privire la concesiile ce se cereau a fi făcute. În speranţa că Germania hitleristă va adopta o atitudine binevoitoare faţă de România.

Ion Gigurtu şi alţii erau de părere să se realizeze o apropiere totală faţă de Reich, iar Gheorghe Tătărescu propunea doar concesii parţiale. Carol al II-lea a optat pentru poziţia adoptată de către acesta din urmă.

Guvernul român s-a văzut astfel nevoit să întreprindă demersuri oficiale în vederea unei apropieri de Germania

şi Italia. „Izolat şi speriat de un atac sovietic, pe 29 mai 1940, Carol a decis să alieze România cu Germania. În încercarea de a-l împăca pe Hitler, Tătărescu l-a informat pe Fabricius că România doreşte o cooperare mai strânsă, nu numai în domeniul economic, ci în toate – domeniile. Pactul provizoriu germano-român privind petrolul a fost definitivat. România a rămas să îmbunătăţească condiţiile de transport” 4.

La 29 mai 1940 are loc Consiliul de Coroană care hotă, răşte, în esenţă, să se solicite Germaniei protejarea hotarelor. În telegrama secretă din aceeaşi zi, Killinger, care avusese şi o întâlnire cu Mihail Moruzov la cererea acestuia pentru explicarea noilor orientări, transmitea la Berlin: „Românii ştiu desigur, că noi avem neapărată nevoie de petrolul lor tocmai acum, şi bazându-se pe aceasta speră că Germania va reuşi să-i reţină pe ruşi de la un atac asupra României… Moruzov mi-a relatat că dacă Rusia atacă, România va lupta. Lupta este fără perspective. Dacă-ruşii se apropie se petrol, atunci românii îl vor distruge sau îl vor vinde Germaniei. Şi în cazul că Germania atacă România, vor distruge petrolul. De menţionai că într-adevăr, s-au făcut pregătiri în acest sens… Sunt de părere, după ce am analizat încă odată toate posibilităţile. ca şi mai înainte, că dacă românii îşi autodistrug petrolul, acest lucru nu poate îi împiedicat…”

La comunicarea verbală a guvernului român, şi exploatând situaţia deosebit de gravă apărută în faţa ţării Reichul a condiţionat, cu cinismul de rigoare, strângerea relaţiilor cu România, „de măsura în care guvernul acesteia intenţiona să ia în considerare eventuale cereri de revizuire din partea vecinilor”, după cum a comunicat Fabricius la 2 iunie 1940, împreună cu precizarea, nu mai puţin fariseică, potrivit căreia, „în acel moment, Germania nu este în nicio privinţă interesată în chestiunea graniţelor

din Balcani” 5.

Hitler a ţinut totuşi să se asigure în faţa unui posibil atac din Est asupra României, iniţiind în acest scop unele demersuri la Moscova. La 25 mai, von Ribbentrop a făcut cunoscut Uniunii Sovietice că o acţiune asupra României, în acelmoment, „ar displăcea nu numai Germaniei ci şi Italiei”. În iunie, „întrucât se iviseră asperităţi ce indispuseseră în mod deosebit pe Hitler, care considera că zona petroliferi era în primejdie au existat demersuri similare e.

În condiţiile politice expuse, Grigore Gafencu demisionează la sfârşitul aceleiaşi luni din funcţia de ministru al Afacerilor Străine, pentru „a se înlesni aceste schimbări în orientarea politicii externe a României”. În locul său era numit progermanul Gigurtu. „Aliaţii au pierdut şi ultimul prieten român, iar germana au câştigat un prieten”.

— Va nota în legătură cu aceste schimbări istoricul american Francis Trevelyan Miller 7.

La foarte scurt timp după demisia sa, respectiv, la 13 iulie 1940, fiind învinuit că în politica externă pe care a promovat-o, ar fi urmărit „ţeluri sentimentale”, Grigore Gafencu a prezentat un „Promemoria”, în care, referindu-se la situaţia deosebit de dificilă în care se găsea ţara, arăta între altele: „... *Nimănui nu. i se poate lua în nume de rău de a nu fi dorit* cu *patimi* o victorie *totală a Axei*, *adică o răsturnare a echuibrului de forţe în Europa* – echilibru care întotdeauna a fost pentru statele mici o chezăşie de neatârnare... Politica noastră externă este şi trebuie să fie înainte de toate conservatoare. Ea este aşezată în faţa unor probleme de conservare teritorială: avem teritoriul cel mai râvnit din Europa – pentru situaţia lui geografică, aşezată la Gurile Dunării şi la încrucişarea unor Imperii care se întind; pentru bogăţiile lui economice,

folositoare în timp de pace, neapărat trebuincioase în timp de război; pentru ţinuturile româneşti, în sfârşit, împotriva cărora se ridică revendicările teritoriale ale vecinilor. Avem şi un alt patrimoniu de conservat, cel puţin tot atât de însemnat pentru noi ca cel teritorial: viaţa noastră naţională, de sine stătătoare şi neatârnată. Această politică de conservare s-a desfăşurat timp de 20 de ani după marele război, în cadrul unor legături fireşti, unele cu caracter politic iar cele mai multe cu caracter moral, cu puterile mari şi mici alături de care am câştigat victoria, prin care s-a împlinit întregirea neamului şi aşezarea României Mari… Fireşte, nu se poate susţine azi, când rezultatele războiului continental sunt cunoscute (*războiul* mondial nu *este* însă *sărţit*…) că un stat mic nu se poate apăra prin străduinţe de echilibru, ci trebuie să se alăture de un sistem de forţe mai însemnat. *Primejdia însă a unei alegeri, în caz de alegere greşită, poate fi catastrofală pentru un stat mic. O mare putere rezistă şi la consecinţele unei înfrângeri totale – o ţară mică, nu. Iată de ce cârmuitorii aşezaţi astăzi în faţa unor asemenea răspunderi au tot dreptul să se ferească a alege*[*8] (*s.n., H. B.*).

O profesiune de credinţă cu totul remarcabilă, prin puterea ei de previziune.

Începea o nouă etapă în politica externă a ţării, de înfeudare la cel de-al III-lea Reich. Cererile germane de remanieri guvernamentale devin tot med numeroase.

Pe fondul unor asemenea presiuni, se produce un eveniment deosebit de grav care amplifică starea de tensiune în relaţiile româno-germane: la 19 iunie 1940, în localitatea franceză Charite-sur-Loire, Abwehr-ul descoperă documentele secrete ale Marelui Stat Major francez, abandonate cu o rară iresponsabilitate în trenul de comandament al generalului Gamelin. Între

documentele capturate se descoperă şi planurile privind distrugerea industriei petroliere româneşti. Reichul dispune acum de o pradă extraordinară care dovedeşte colaborarea secretă a celor două ţări împotriva Germaniei. Presa germană trece la o susţinută campanie de propagandă, publicând planurile şi numele francezilor aflaţi în România cu misiuni precise în vederea executării actelor de sabotaj petrolier.

Guvernul român încearcă să mai atenueze gravitatea situaţiei. După ce primul ministru transmite Berlinului că „guvernul român consideră colaborarea dintre România şi Germania ca fiind necesară în toate domeniile11, Mihail Moruzov la rândul său, îl invită de urgenţă pe von Killinger în ţară şi îl chestionează îndelung asupra atmosferei din capitala celui de-al III-lea Reich privitoare la România. Discuţiile stăruie şi asupra situaţiei de la frontiera româno-sovietică. La *27* iunie, Killinger este primit şi de Carol al II-lea care îi cere părerea în legătură cu ultimatumul sovietic, cerându-i ca Reichul să oprească cel puţin Ungaria şi Bulgaria de la agresiunea împotriva României. Cererea lui Carol al II-lea îl lasă însă indiferent pe Hitler.

La 24 iunie 1940, a doua zi după ce ambasadorul german la Moscova a fost informat oficial despre intenţiile guvernului Uniunii Sovietice în legătură cu România, se – creţarul de stat la Ministerul de Externe german, Weizsäcker, într-un memorandum către Ribbentrop, cere să se atragă atenţia de a nu se depăşi linia Prutului şi a Dunării… fiindcă în acest fel, interesele noastre petroliere vor fi ameninţate”. Ca urmare, la 25 iunie au fost transmise verbal ambasadorului german la Moscova instrucţiunile lui Ribbentrop, în care, exprimându-se acordul în privinţa teritoriului dintre Nistru şi Prut, se preciza: „… în restul României, Germania are foarte importante interese economice. Acestea includ terenurile

petrolifere, ca şi pământul pentru agricultură. În consecinţă, aşa cum repetat am informat guvernul sovietic, Germania este extrem de interesată să prevină ca aceste zone să devină teatru de război".

La 27 iunie i s-a transmis şi ministrului german la Bucureşti: „Pentru a preveni un război între România şi Uniunea Sovietică, singurul lucru pe care îl putem recomanda guvernului român este să consimtă cererii guvernului sovietic" 9.

O zi mai târziu, respectiv, la 28 iunie 1940, în urma ultimatumului adresat guvernului României de către guvernul sovietic, teritoriul dintre Prut şi Nistru precum şi partea de nord a Bucovinei, au fost încorporate la Uniunea Sovietică.

Se produc apoi şi schimbările cerute de Berlin în cadrul guvernului, după ce Carol al II-lea hotărâse să transforme şi Frontul Renaşterii Naţionale într-un partid totalitar. La 1 iulie 1940, la propunerea lui Argetoianu, noul ministru de externe, Consiliul de Miniştri a adoptat un comunicat prin care se proclama noua orientare politică externă a României, ca fiind „determinată de noua ordine europeană în curs de aşezare". La 3 iulie 1940, guvernul român renunţă la garanţiile anglo-franceze, care se dovediseră ineficiente. În aceeaşi zi, regele Carol al II-lea l-a convocat pe Fabricius, căruia i-a adus la cunoştinţă hotărârea sa privind „o strânsă colaborare cu Germania în toate domeniile, garantată prin tratate politice, în beneficiul ambelor ţări", precum şi cererea adresată personal Führerului, „de a ne proteja în aceste vremuri de grea încercare, prin trimiterea unei misiuni militare germane în România".

Răspunsul categoric primit după două zile, prin care regele Carol era sfătuit de Hitler ca mai întâi să înceapă negocieri cu Ungaria horthystă şi cu Bulgaria în problema

revizuirilor teritoriale, ca o „condiţie primordială”, demonstra cât de iluzorii şi chiar periculoase pentru securitatea ţării erau speranţele regelui că va reuşi, printr-o politică de1 apropiere de Axă pe plan extern, şi de colaborare cu legionarii şi cu celelalte cercuri politice ultrareacţionare, pe plan intern, să depăşească momentele critice în care se găsea ţara.

La 4 iulie 1940 este format guvernul Gigurtu, având în componenţă şi câţiva legionari. După instalare, guvernul a dat publicităţii o declaraţie în care arăta că „înţelege să facă o politică de integrare sinceră în sistemul creat de Axa Berlin-Roma”.

*

În acest mod, perioada neutralităţii României în cel de-al doilea război mondial s-a încheiat, fără a se fi soldat, precum în cazul conflictului mondial dintre 1914 şi 1918 cu situarea ţârii în tabăra aliaţilor, *aşa cum irr*. *puneau interesele şi dorinţa expresă a poporului român*. *Condiţiile generale s-au dovedit în 1940 mai puternice* decât *voinţa României*.

În analele istoriei românilor, *ctu greu se pot întâlni perioade atât de dureroase şi pline de tensiune*, *precum cea din vara anului 1940*. Ajunsă atunci în plin proces de izolare politică internaţională şi, ca atare, lipsită de orice sprijin eficient şi sfat util din afară, frământata de contradicţii interne şi, pe deasupra, pândită de imense pericole, râvnita de marile puteri, România a traversat „faza operaţională”. Aidoma unui pacient sănătos, a fost pusă, în ciuda dezacordului total al poporului român, pe masa de operaţie şi amputată fără şovăire. În numai şaizeci de zile, statul român realizat în 1918 prin lupta îndelungată şi plină de abnegaţie a maselor populare, a fost redus cu circa 100.000 km², pierzând aproximativ 7 milioane locuitori, din care majoritatea zdrobitoare erau

români10.

3, Armele de bază ale horthysmului-fascist

Prin tratatele de pace încheiate după primul război mondial, Ungaria a fost obligată să demilitarizeze şi să reducă simţitor organizaţiile sale de spionaj, teroristdiversioniste şi poliţieneşti, care au avut un rol deosebit de nociv în cadrul acţiunii de reprimare a luptei de eliberare a naţionalităţilor asuprite din cadrul fostei monarhii austro-ungare. Aceste dispoziţii cu caracter restrictiv au fost însă nesocotite în mod constant şi sistematic. Statul horthyst nu numai că le-a menţinut, dar le-a şi asigurat o dezvoltare cu totul deosebită, aşa cum au procedat de altfel şi celelalte state fascist-revizioniste. Pe acest plan, Ungaria horthystă s-a remarcat printr-o procedură similară Germaniei hitleriste, organizând activitatea grupărilor fascist-revizioniste pe baze totale, la nivel de stat, începând cu cabinetul regentului Horthy şi până la ultima verigă a organizaţiilor militarist-revanşarde, de spionaj şi teroare.

Aşa cum se ştie, Ungaria horthystă s-a făcut părtaşă la un şir de agresiuni şi ocupaţii samavolnice împotriva teritoriilor statelor vecine. După ce la 29 septembrie 1938, Hitler, Mussolini, Chamberlain şi Daladier semnau „acordul” prin care teritoriile sudete ale Cehoslovaciei erau încorporate la Reich, a venit rândul Ungariei să profite de pe urma vecinului ei cehoslovac. În contextul „înţelegerii” manifestată de Germania faţă de „lupta ungurilor împotriva tratatelor”, mai ales după München, care a ridicat moralul cercurilor revanşarde din Ungaria, acestea au rupt imediat tratativele de la Komarom cu Cehoslovacia. „Succesul” a fost dobândit foarte curând, la 2 noiembrie 1938, când Hitler şi Mussolini au consfinţit dezmembrarea Cehoslovaciei, prin atribuirea către Ungaria a unui teritoriu de peste 12.000 kmdin Slovacia şi

Ucraina Subcarpatică, cu o populaţie de peste un milion de locuitori. Agresiunea a fost desăvârşita la 15 martie

4.: trupele hitleriste au intrat în Praga, iar cele horthyste au ocupat părţi din teritoriul Cehoslovaciei, consfinţindu-şi „dreptul” de ocupaţie asupra Ucrainei subcarpatice.

În august 1940, Ungaria horthystă a răpit României nordul Transilvaniei, iar la începutul anului 1941 a secondat Germania hitleristă şi în războiul împotriva Iugoslaviei, în speranţa cotropirii Slovenier şi Croaţiei, precum şi a dobândirii accesului la Marea Adriatică.

Dezvoltarea unor acţiuni de o asemenea gravitate a fost posibilă şi ca urmare a creării unei vaste structuri de organizaţii şi grupări revanşarde, cu misiuni teroriste, de diversiune şi spionaj, şi care au constituit osatura de baza a iredentismului fascist ungar. Un rol deosebit a fost acordat de către regimul horthyst formaţiunilor paramilitare, formate din elemente fanatizate, pentru executarea prin forţă şi cruzime a „ordinii interne” şi a pregătirii terenului prin mijloace subversive în ţările vizate de agresiunile fasciste ale Ungariei. Aceste organizaţii s-au dovedit, totodată, un bun mijloc pentru mascarea pregătirii de luptă a contingentelor care nu puteau fi instruite în cadrul armatei regulate, potrivit prevederilor Tratatului de la Trianon. Erau de altfel, finanţate de către Secţia a II-a de pe lângă Consiliul de Miniştri, alcătuind şi un aparat pentru culegerea de informaţii şi acţiuni diversionist-teroriste.

Din grupa formaţiunilor paramilitare făceau parte: Uniunea Generală Ungară de Apărare a rasei („Garda Zdrenţăroşilor”); Vânătorii Turanici; Organizaţia de zece; Uniunea asociaţiilor camaradereşti „Turul”; Asociaţia generală a tiraliorilor unguri; Divizia secuiască şi Divizia secuiască de frontieră.

Angajate pe terenul luptei subversive, aceste organizaţii desfăşurau o intensă activitate de exaltare a spiritului de revanşă. Este suficient să amintim că asociaţia „Steagul ţării”, de pildă, a ridicat, începând din 1926, în fiecare oraş şi comună din Ungaria câte un monument, „spre a ţine trează memoria asupra tratatului de la Trianon şi a protesta împotriva «ciuntirii» Ungariei”. În semn de „doliu” pentru teritoriile „pierdute”, steagul era ţinut coborât la jumătatea catargului, urmând a fi ridicat până la vârf unmai după „recâştigarea” tuturor teritoriilor, inclusiv Croaţia, Slovenia, întreaga Transilvanie, Banatul, Burgelandul şi Fiume. Steagul a fost ridicat până sus în prima zi de paşte a anului 1939, cu ocazia alipirii Ruteniei, apoi după anexarea părţii nord-vestice a României, şi, a treia oară, cu ocazia ocupării regiunii Novi Sad (Bacika).

Cercurile conducătoare horthysto-fasciste au folosit intens aceste organizaţii împotriva României. „Garda Zdrenţăroşilor” a condus cele mai importante organizaţii teroriste şi de spionaj ungare descoperite în România. Ea s-a aflat, de asemenea, în primele rânduri ale acţiunilor de atacare a trupelor regulate româneşti, în săvârşirea de atentate împotriva personalităţilor oficiale şi în cele mai oribile crime şi torturi comise împotriva locuitorilor români din nordul Transilvaniei după răpirea acesteia, în aceeaşi perioadă, organizaţia „Vânătorii Turanici” a executat misiuni subversive împotriva României, prin infiltrarea de echipe special instruite pe teritoriul acesteia pentru acţiuni de spionaj, agitaţie, alarmism şi defetism, de distrugere a lucrărilor de artă, a obiectivelor militare şi strategice. Pe măsură ce armata ungară ar fi înaintat pe teritoriul românesc, ele urmau să asigure spatele acestei armate prin identificarea şi executarea persoanelor ce nu prezentau încredere. Organizaţia „Turur, rezervaţi exclusiv acţiunilor contra României, era considerată, potrivit

informaţiilor deţinute de către Serviciul Secret de Informaţii, cea mai periculoasă organizaţie teroristă. În cazul unui conflict cu România ea conta pe 150 – 200 celule, sau circa 70 – 80 echipe de terorişti, din care 18 echipe erau pregătite pentru a fi lansate din avion, fiind instruite în acest sens pe aerodromul Militar din Mâtyâsfold (Budapesta). Pregătirea asigura, de asemenea, cunoaşterea temeinică a poporului român sub toate aspectele – limbă, port, obiceiuri, psihologie, calităţi, defecte etc. Se studia în cele mai mici detalii topografia Transilvaniei, pe hărţi cu regiunile repartizate fiecărei echipe.

Acţiunile de spionaj şi diversiune ale statului fascisthorthyst îndreptate împotriva României în perioada premergătoare dictatului de la Viena din august 1940, demonstrează cu prisosinţă că dezmembrarea teritoriului naţional român a constituit principalul obiectiv al organizaţiilor amintite.

Încurajate de succesul obţinut la Viena în noiembrie 1938 cercurile conducătoare horthyste au declarat făţiş că întregul lor efort diplomatic şi militar va fi îndreptat împotriva României în vederea obţinerii prin forţă a Transilvaniei. Autorităţile româneşti erau informate că toate manifestările publice din Ungaria au o turnură îndreptată împotriva ţării noastre, că în presă, broşuri şi prin expuneri de hărţi se făceau cunoscute public pretenţiile teritoriale ale Ungariei fasciste asupra României.

Adoptând metodele criminale întrebuinţate în Cehoslovacia[8], cercurile conducătoare horthyste *au trecut*

---

8 Garda Zdrenţăroşilor a fost folosită ‘intens cu ocazia dezmembrării Cehoslovaciei, îndeosebi după primul ..arbitraj“ de 1» Viena, şi în ajunul ocupării Ruteniei de către Ungaria. Pentru a crea impresia ci în Rutenia ar exista o puternică minoritate maghiară care se „revoltă

*din vreme la angre*narea *elementelor fasciste maghiare din Transilvania, care au fost organizate* în direrse *grupuri. teroriste. Încă în perioada „crizei cehe" din* anii 1938

Serviciul de Informaţii Ungar a primit ordin, prin Ministerul Apărării Naţionale a Ungariei, ca în colaborare cu *Marele Stat Major să organizeze pe teritoriul României o reţea teroristă care să servească* în *avangarda armatei operative ce urma să intre în Transilvania. Planul de acţiune stabilea drept obiective neutralizarea rezistenţei unităţilor armatei române şi a populaţiei, ocuparea punctelor strategice, distrugerea principalelor căi de comunicaţii, aruncarea în aer a depozitelor de muniţii, asasinarea conducătorilor politici români, capturarea ofiţerilor armatei române* etc.

În momentul începerii operaţiunilor militare, *postul de radio Budapesta urma să transmită semnalul convenţional şi ordinele necesare pentru declanşarea acţiunii teroriste pe întreg teritoriul Transilvaniei de către membrii organizaţiei*. În acest scop urmau să fie instalate pe teritoriul românesc un post de radio emisie-recepţie şi o serie de posturi de ascultare. *Aparatura radio a fost depozitată în localul seminarului teologic maghiar din Satu Mare, după ce a fost adusă fraudulos peste frontieră*, prin intermediul unor linii de curieri special create. Pe aceeaşi cale au fost *transportate şi armamentul, explozibilii şi fondurile băneşti. Guvernul horthyst a destinat pentru finanţarea complotului terorist suma de 6.500.000 lei, iar pentru organizarea şi executarea primelor misiuni punând* la *dispoziţie suma de 2.000.000 lei*.

Membrii grupului terorist trebuiau să acţioneze sub conducerea locotenent-colonelului *Czukos şi a căpitanilor*

împotriva stăpinirii cehoslovace", guvernul de la Budapesta a folosit această organizaţie'diversionistă pentru acte de teroare in rîndul populaţiei, comise cu ajutorul bandelor înarmate.

Szigetvâry şi Cserey din armata ungară, iar *punerea în aplicare a planului terorist urma a fi înfăptuită cu sprijinul direct al preoţilor maghiari şi maghiarizaţi din România*, îndeosebi *a celor catolici şi protestanţi*.

Organizaţia fascist-teroristă din Satu Mare a cuprins *130 de persoane* recrutate d-n categorii sociale şi profesionale foarte diverse. Conducerea ei a fost încredinţată preotului Kdpf Karol, şvab maghiarizat de la Episcopia romano-catolică din Satu Mare, fost profesor de teologie. Recrutarea sa a fost intermediată de către preotul maghiar originar din Transilvania şi stabilit la Budapesta, Orosz Găbor, care l-a pus în contact direct cu locotenent colonelul Czukos şi căpitanul Szigetvâry. După stabilirea planului de acţiune, Kopf Karol a fost chemat şi instruit la Budapesta. Pregătirea sa în mânuirea armelor, bombelor şi materialelor explozive s-a realizat la fabrica de armament din insula Csepel. În legătură cu utilizarea aparaturii de radio-emisie au fost instruiţi Lâdislâu Pataky şi Gábor Sârkâdy.

În toamna anului 1938, Kopf Karol a trecut la constituirea organizaţiei fascist-teroriste din Satu Mare. După recrutarea membrilor organizaţiei a fost numit un „comitet central”, din care făceau parte Gobl Zoltán – medic, Sârkâdy Gabor – farmacist, Linzenbold Ferencz – preot, Szekely Sandor – frizer, Roth Bela – fabricant de cântare, Osvald Ioan – preot reformat, Ioan Mezaros

— Secretar al Episcopiei şi alte persoane.

Membrii grupului terorist din Satu Mare – care număra în toamna anului 1938 31 persoane, ţineau şedinţe de instruire la ldeuinţa preotului Kopf Karol şi a altor membri ai organizaţiei, la intervale de două săptămâni, în cadrul cărora discutau probleme cu caracter revizionist şi pregăteau acţiunile teroriste stabilite a fi executate.

Pentru a nu fi descoperiţi de autorităţile româneşti,

în perioada octombrie-noiembrie 1938, cu prilejul acţiunii ungare împotriva Cehoslovaciei, membrii grupului şi-au sistat temporar activitatea.

În luna februarie 1939, Kopf Karol a prezentat la Budapesta raportul asupra stadiului pregătirilor grupului ce-l conducea. A primit misiunea de a trece la mărirea numărului membrilor organizaţiei şi crearea de noi grupări teroriste în localităţi unde locuiesc cetăţeni de naţionalitate maghiară. S-a preconizat mai întâi constituirea unor nuclee formate din 3 – 4 membri, care să pună, la rândul lor, bazele viitoarelor grupări teroriste pe întreaga Transilvanie. Configuraţia pe localităţi a acestor grupări a fost stabilită de Secţia operaţii a Marelui Stat major al armatei ungare. Conducătorul grupului terorist pe întreaga Transilvanie a fost desemnat, de asemenea, Kopf Karol, care a fost instruit asupra măsurilor pentru asigurarea conspirării organizaţiei şi verificării sistematice a membrilor ei. Întors la Satu Mare, l-a numit pe Sârkâdy Gábor conducător nemijlocit al organizaţiei din Satu Mare, *iar el a trecut la dezvoltarea pe centre a organizaţiei*.

Pentru Oradea, au fost desemnaţi conducători ai grupului fascist-terorist, preoţii Osvald Ioan şi Hossu Lâdislâu, care au recrutat la rândul lor alţi 22 membri. Între aceştia, s-au aflat Lakatos Lâdislâu, fost funcţionar la primăria din acel oraş; Legyal, comerciant; Alexandru Hegedüs; Borsănzsky Iosif, preot roman o-cato-Lic; Naghy Gheorghe, proprietar; Papp Adâlbert, inginer, Doboczy Gheorghe, şi alţii.

În preajma invadării Cehoslovaciei, în martie 1939, Kopf Karol a fost din nou chemat la Budapesta, unde i s-au dat indicaţii exprese asupra modului de acţiune a organizaţiei pentru a facilita pătrunderea trupelor horthyste în România. Întrucât acţiunea trebuia precedată de înarmarea elementelor teroriste, i s-a dat misiunea de a

stabilit „canalele” pentru introducerea, clandestină în România a armelor şi materialelor explozive. Întors în tară, Kopf Karol, ajutat de noul şef al organizaţiei fascist-teroriste din Satu Mare, Sârkâdy, a făcut mai multe incursiuni pe graniţa româno-ungară, stabilind ca punct favorabil de trecere clandestină locul denumit „Pădurea Neagră”. Pentru a verifica dacă organele româneşti nu se află pe urmele organizaţiei, au trecut mai întâi prin acel punct materiale inofensive, apoi au fost introduse armamentul, substanţele explozive şi aparatura radio şi depozitate în localul Episcopiei romano-catolice din Satu Mare. S-au fixat totodată parolele ce trebuiau transmise de postul de radio Budapesta.

În aşteptarea acelui moment, *Kopf Karol a organizat* nuclee *fascist-teroriste şi în alte localităţi din Transilvania, după cum urmează*:

— *Nucleul din Cluj*, condus de Poczi Mihai, inginer şef la Secţia VI linie C.F.R. din acest oraş, care a atras 22 de persoane, îndeosebi dintre salariaţii Direcţiei Regionale C.F.R. Cluj. Unul dintre membrii grupului a primit ordinul de a procura planul oraşului Cluj cu rezervoarele de apă şi transformatoarele electrice;

— *Nucleul din Odorhei*, compus din 3 persoane, care a primit materialele explozive din Satu Mare şi le-a depozitat la călugărul franciscan Deszo Ipoly;

— *Nucleul din* Baia Mare, constituit din preotul evanghelic Reîdgy Carol, preotul reformat Olân Alexandru şi preotul romano-catolic Pakocs Carol. Şi-a depozi* tat materialul exploziv într-o criptă din cimitirul populaţiei maghiare din acest oraş;

— Nucleul *Marghita* (Bihor), condus de comerciantul Wilheim Iuliu;

— *Nucleul Carostenic*, condus de preotul romano-catolic Hoszu Vasile;

— Nucleul *Miercurea Ciucului*, condus de proprietarul Adorjân Emeric;

— Nucleul *Târgu Mureş*, care a avut printre membrii săi, şi pe directorul gimnaziului romano-catolic din localitate, înghi Dionisie.

Alte nuclee fascist-teroriste s-au constituit la Abrud, *Zalău*, Şimleu *Ciucului*, *Homorod-Băi*, *Cehu Silvaniei* şi *Sugatag*.

Încercarea organizatorilor de a crea nuclee teroriste la Arad, Timişoara, Mediaş, Braşov, Alba Iulia şi în alte oraşe unde locuia şi populaţie de naţionalitate maghiară nu *s-a încheiat cu rezultatul dorit*, cetăţenii cărora li s-a propus, refuzând să adere la această gravă acţiune iredentist-fascistă.

Organizaţia fascist-teroristă condusă de Kopf Karol urma să intre în aeftune în *primăvara anului* 1939, *când trupele germane* şi *ungare au fost masate la graniţa de nord-vest a României*. *Măsurile ferme luate de guvernul român pentru apărarea integrităţii teritoriale* şi *vigilenţa populaţiei române au determinat aminarea acţiunii pentru împrejurări „mai favorabile1*. Între timp, în primăvara şi vara anului 1939 *au*. *continuat transporturile clandestine peste frontieră de arme şi materiale explozive din Ungaria către centrele teroriste din Transilvania*, iar Kopf Karol a stabilit legături şi cu episcopul romano-catolic din Satu Mare, Ştefan Fiedler, care a sprijinit pregătirea acţiunilor teroriste. S-au intensificat totodată legăturile conducătorilor organizaţiei teroriste cu baronul Aczel Endre, mare proprietar din Zaul de Câmpie, care, „împreună cu câţiva tineri grupaţi în jurul lui, făceau legătura cu organizaţia teroristă ungară „Garda Zdrenţăroşilor11.

După declanşarea agresiunii hitleriste împotriva Poloniei, la 1 septembrie 1939, organele de stat româneşti,

care deţineau date importante asupra pregătirii agresiunii armate hitleristo-horthyste asupra României *au trecut la lichidarea organizaţiei fascist-teroriste condusă de*

Kopf Karol şi arestarea tuturor membrilor acesteia. Cu prilejul descinderilor operate la sediile organizaţiei din Satu Mare şi ale nucleelor ei din Transilvania, au fost descoperite *însemnate cantităţi de armament, muniţii, materiale explozive, aparatură radio, documente privind acţiunile teroriste pregătite, şi un mare număr de cocarde confecţionate din culorile steagului ungar, care urmau a fi purtate de membrii organizaţiilor teroriste pentru a fi recunoscuţi de organele militare ungare după Pătrunderea acestora pe teritoriul României*.

Acţiunea terorist-fascistă pusij la cale de cercurile conducătoare horthyste, care viza destrămarea unităţii statale a României, nu şi-a atins scopul, fiind zădărnicită de către organele de informaţi şi contrainformaţii ale statului român. Eşecul ei a fost resimţit cu putere la Budapesta şi Berlin. Pe baza documentelor şi corpurilor delicte descoperite, a declaraţiilor celor implicaţi, ministrul român al Afacerilor Străine, Grigore Gafencu, a întreprins acţiuni oficiale de protest. Ministrul Fabricius, ia 3 noiembrie 1939, transmitea de urgenţă la Berlin: … Această organizaţie a pregătit acţiuni de sabotaj în cazul înaintării trupelor ungare… Gafencu l-a chemat pe ambasadorul ungar şi i-ai explicat acest lucru pe bază de fotocopii şi alte materiale, fapt care a făcut ca «domnul von» Bârdossy să plece imediat la Budapesta şi să raporteze”. În aceeaşi telegramă, ministrul german la Bucureşti, ruga să fie de urgenţă încunoştinţaţi în legătură cu cele petrecute, O.K.W.-ul şi Abwehr-ul, care urmau să primească rapoarte amănunţite de la colonelul Wahle, ataşatul militar german la Bucureşti, ce fusese informat la rândul său de către Marele Stat Major al Armatei Române

în legătură cu cele întâmplate. *Dar, acest eşec*

— *Usturător, nu a determinat Ungaria horthystă* să *renunţe la întrebuinţarea mijloacelor teroriste pentru pregătirea agresiunii militare împotriva României*. Imediat după declanşarea marii conflagraţii mondiale, *ea a* trecut la *organizarea unor noi grupuri fascist-teroriste pe teritoriul Transilvaniei*, cu scopuri şi intenţii similare, care au fost, de asemenea, lichidate de organele de stat româneşti, şi anume:

— Organizaţia teroristă „Valea lui Mihai", creată la 15 august 1939, care a activat *până în februarie 1940*, când a *fost lichidată*;

— Organizaţia teroristă Bocicău-Sighet, care şi-a desfăşurat activitatea împotriva statului român între august 1939 şi *ianuarie 1940, când a fost lichidată*;

— Organizaţia teroristă „Oaşul Nou", înfiinţată la 15 octombrie 1939 şi *lichidată la 7* ianuarie *1940*;

— Organizaţia teroristă Andrid-Săcăşeni, creată tot în august 1939 şi *anihilată în iunie 1940*.

În vara anului 1940, acţiunile diplomatice şi militare ale Ungariei horthyste au fost însoţite de o puternică activitate subversivă îrqpotriva României, pentru a crea o stare de încordare şi a pregăti intervenţia trupelor horthyste şi hitleriste. Faptul devenise atât de evident încât şi reprezentantul Abwehr-ului, la Bucureşti, mr. dr. Wagner, cuprins de nelinişte, i-a făcut cunoscut lui Mihail Moruzov, la data de 4 august 1940, că *„ungurii au hotărât să provoace agitaţii în regiunile revendicate de ei din Transilvania, cu ajutorul* «Gărzii *Zdrenţăroşilor*». *O serie de astfel de gardişti au şi fost aduşi peste graniţă* cu *ordinul de a provoca incidente* în timpul tratativelor de la Turnu Severin, noile *grupe teroriste aveau misiunea expresă de a incendia sate cu populaţie de naţionalitate germană din Transilvania pentru a atrage intervenţia*

militară a trupelor germane. *Centrul coordonator al activităţii fascist-teroriste din vara anului 1940 s-a aflat la Oradea unde a fost creată o organizaţie condusă de Szolkay László, ce avea numele conspirativ dr. Kuba Agoston, compusă din 16 membri*. Misiunile organizaţiei erau foarte ample: de a distruge căi ferate şi rutiere, de a incendia păduri şi sate româneşti, de a otrăvi fântânile, de a arunca în aer depozitele de muniţii şi aeroporturile, de a culege date şi în formaţii secrete necesare trupelor horthyste şi propagandei revizioniste.

În cazul eşuării tratativelor româno-maghiare, ele *aveau misiunea de a declanşa o acţiune teroristă de proporţii, a crea o stare de panică pentru a determina intervenţia armatelor horthyste* şi *hitleriste în vederea „restabilirii ordinii"* şi *anexării de către Ungaria* a teritoriilor *revendicate*.

La pregătirea şi realizarea acţiunilor urmau să participe direct, cadre ale Serviciului de informaţii ungar, ale Marelui Stat Major şi elemente din cadrul organizaţiei i, Garda Zdrenţăroşilor", reîntoarse de pe frontul din Finlanda. În cazarma unităţii de pionieri din Budapesta, tnembrii „Grăzii Zdrenţăroşilor" au fost instruiţi de către un inginer specialist asupra modului de punere a explozivilor la şinele de cale ferată. Ei au fost organizaţi în echipe de 2 – 6 membri, li s-au dat banii necesari şi o hartă a regiunii în care trebuiau să acţioneze. Apoi au fost trecuţi în mod clandestin peste graniţă, în România. Pentru reuşita acţiunilor teroriste împotriva României, au fost trimişi, concomitent, în Transilvania, cu paşapoarte eliberate de Prefectura poliţiei din Budapesta, instructori şi cadre de conducere ale acestei organizaţii cu experienţă dobândită în misiunea teroristă din Finlanda, unde participaseră la sabotaje şi diversiuni. În termen de 30 de zile, aceştia trebuiau să treacă la constituirea reţelelor

secrete de curieri şi depozitari ai materialului de luptă, cu sprijinul elementelor fasciste din sânul naţionalităţii maghiare care îndeplineau, între altele, funcţia de „indicatori”, adică de recomandare a elementelor capabile de acţiune şi de desemnare a viitoarelor victime.

În aceste circumstanţe a venit la Oradea, şi „dr. Kuba Agoston cu paşaportul nr. 96642 eliberat la Budapesta. Era începutul lunii iulie 1940 când acest „procurator la calea ferată maghiară1, era supus unei atente supravegheri informative din partea organelor române de contrainformaţii. Prima sa legătură, Gizela Aschner, proprietara unui atelier fotografic, veche agentă a Budapestei, asigura realizarea întâlnirilor conspirative dintre Kuba Agoston şi reţeaua informativă. Un rol special a avut şi avocatul Hallos Vilmoş care îi fusese prezentat lui Kuba Agoston de către Serviciul ungar de informaţii la Budapesta, şi împreună cu care, au pus bazele organizaţiei teroriste de la Oradea.

La 8 *august* I940, au intrat în *România cetăţenii unguri Walter Henrich, instructor al organizaţiei teroriste „Garda Zdrenţăroşilor” şi Tokayer*, cadru *al serviciului de spionaj maghiar*. Cu sprijinul lui Aranyossy Katalin, logodnică de circumstanţă a lui Kuba Agoston, cei doi agenţi au *asigurat transportarea* ţi *depozitarea materialului exploziv şi a armelor necesare* la tatăl respectivei Aranyossy Katalin şi la proprietarul unui atelier de vulcanizare din Oradea, Moldovány Ferencz, membri ai „Gărzii Zdrenţăroşilor”. Introducerea materialului exploziv şi a armelor s-a făcut prin vagoanele de cale ferată ale trenului de persoane ce venea din Ungaria prin Episcopia Bihorului.

Pentru cuprinderea întregii Transilvanii în acţiunea teroristă organizată împotriva României, în vara anului 1940 au fost trimise noi elemente cu *experienţă în*

organizarea acestei activităţi, pregătite la Budapesta în cadrul organizaţiei fasciste „Garda Zdrenţăroşilor”. Misiunea lor a fost aceea de a crea noi nuclee teroriste la Sibiu, Cluj, Braşov, Alba Iulia şi Timişoara. Urmărite sistematic încă de la venirea lor în România au fost anihilate împreună cu elementele lor de legătură. *Astfel*, *la Sibiu*, *a fost lichidat în fază incipientă nucleul terorist în frunte cu* Baboş *Găbor*, venit din Ungaria la 10 august 1940, cu paşaport eliberat de Prefectura Poliţiei din Budapesta. Era membru al organizaţiei teroriste „Garda Zdrenţăroşilor”, şi luase parte la campania din Finlanda. Fusese pregătit personal de Kovács Tivadar, conducător al respectivei organizaţii, pentru *misiunea de a distruge linia ferată Sibiu – Turnu Roşu* – Râul *Vadului spre a* se *împiedica evacuarea populaţiei române din regiunile ce se scontau că vor fi rupte de România*. Pentru a crea stare de panică în rândul populaţiei de naţionalitate germană, trebuia să incendieze pădurea „Jünger Wald” de lângă Sibiu. Tot el urma să creeze un nucleu terorist la Huedin, destinat îndeosebi depozitării materialelor explozive şi armelor ce se trimiteau din Ungaria.

La *Cluj a fost neutralizat Tokayer E* de sosit din Ungaria în acelaşi scop.

La Braşov *s-a acţionai cu succes împotriva* lui *Komârony* Edomer, care venise din Ungaria la 11 august 1940 sub numele conspirativ Ángelâny Ianoş. El avea misiunea să distrugă linia-ferată Braşov – Predeal, să producă incendii în satele cu populaţie săsească.

La Alba Iulia a fost trimis, *la 9 august 1940*. cu misiuni similare, inginerul Krystofoletty Layoş, iar la Timişoara, avocatul Rethi Sandor, de asemenea anihilaţi.

Organele române de informaţii şi contrainformaţii au urmărit şi descifrat pe întreaga sa filieră *acest vast* complot *cu caracter terorist-diversionist*, şi *la mijlocul lunii*

august 1940, au trecut la arestarea elementelor implicate. Cercetările au confirmat în întregime rolul jucat de organizaţia paramilitară „Garda Zdrenţăroşilor şi conducătorul ei, Kovacs Tivadar în organizarea acţiunilor cu *caracter fascist destabilizator desfăşurate împotriva statului român*. Un număr de 12 membri ai complotului terorist au fost înaintaţi Curţii Marţiale a Comandamentului militar al Capitalei pentru a fi judecaţi.

Partea a IV-a

Replierea

1. Daţi foc Europei!

După numirea lui Winston Churchill în fruntea cabinetului britanic, la 10 mai 1940, acesta a acţionat cu nestăvilită energie pentru dinamizarea activităţii frontului secret. Deţinând, ca premier, şi calitatea de responsabil al tuturor serviciilor secrete britanice, el dispunea în mod automat şi de dreptul de control asupra lui J.I.C. (Joint Intelligence Committee – Comitetul reunit al informaţiilor), în temeiul competenţelor, el a ordonat, aşa cum am mai amintit deja, o anchetă asupra activităţii celor două servicii secrete, M.I. – 5 şi M.I. – 6 soldată cu desfiinţarea Departamentului „D" şi crearea, din luna iunie 1940, a unei alte organizaţii, denumită „Special Operations Executive" (Biroul pentru operaţii speciale) – S.O.E.

După desfiinţarea Departamentului „D" şi transferarea celor mai capabili colaboratori ai săi la S.O.E., noua organizaţie a fost detaşată complet de M.I. – 6 şi pusă în subordinea Ministerului Economiei de Război, în fruntea căruia se afla Hugh Dalton. Cartierul general din Londra al organizaţiei S.O.E., aflai pe Baker Street acoperea trei zone geografice: Europa de nord şi de vest; Europa de sud-est; Orientul Mijlociu şi Extremul Orient. Misiunea fundamentală a lui S.O.E., aşa cum a definit-o

Winston Churchill în 1940, era „să *dea foc* Europei

cotropită *de naziști 1*. Prin aceasta, premierul englez înţelegea împânzirea teritoriului continental cu agenţi pregătiţi să treacă la acţiuni diversioniste de proporţii, susceptibile să jeneze considerabil funcţionarea maşinii de război a puterilor Axei. Pe acelaşi plan stătea şi sarcina de a stabili contacte cu mişcările de rezistenţă antifascistă din Europa, cărora le-a acordat un sprijin important, concretizat mai ales în paraşutări de arme, muniţii şi echipament. Era o ilustrare a modului în care W. Churchill definise în vara anului 1940, marea încleştare a bătăliilor din umbră, şi anume: *„Un război al soldaţilor necunoscuţi, în care frontul este peste tot”* l.

În fruntea S.O.E. s-a aflat sir Frank Nelson, preluat de la I.S. împreună cu nucleul Departamentului „D”, urmat, în ordine, de Sir Charles Chambro şi colonelul, apoi generalul Sir Colin Gubbins, acesta din urmă fiind considerat marele patron al organizaţiei. Deşi îl obseda în

5. grija de a nu fi socotit prea bătrân pentru noul său post, ceea ce l-a determinat în câteva rânduri să se lanseze în acţiuni insuficient pregătite, şi deşi ignora aproape complet mentalitatea fascistă, ceea ce l-a făcut, de asemenea, să comită unele greşeli deosebit de costisitoare.

S.O.E. a obţinut sub conducerea sa numeroase succese.

Demarajul s-a dovedit totuşi deosebit de lent şi infructuos, el fiind explicat în mare măsură de situaţia grea creată după înfrângerea armatelor aliate din vestul Europei, care a antrenat importante consecinţe negative şi pentru serviciile secrete aliate. Ele au constatat că nu dispuneau de planuri şi mijloace pe termen lung, astfel încât total trebuia improvizat. Reconstituirea reţelelor secrete se putea realiza numai cu mari greutăţi, în condiţiile în care totul trebuia luat de la început: recrutarea şi formarea agenţilor, organizarea legăturilor,

exploatarea informaţiilor.

Fiecare serviciu secret aflat în exil în capitala Angliei se lovea de greutăţi proprii. Operatorii de radio norvegieni, evadaţi prin Suedia, nu aveau experienţă. La rândul lor, polonezii nu aveau suficienţi operatori. Olandezii au trebuit să-şi creeze din toate rămăşiţele un serviciu secret nou. Comitetul generalului de Gaulle a făcut acelaşi lucru, pentru că Biroul 2 francez a rămas la Vichy şi continua să funcţioneze în cadrul armatei de armistiţiu.

În acelaşi timp, în ţările ocupate, rezistenţi de primă oră, pornind de la experienţa anului 1941, depăşită mult, dar pe care ei o credeau încă valabilă, încercau să construiască reţele de informaţii. Mijloacele de care dispuneau erau derizorii în faţa tehnicilor noi practicate de poliţia şi contraspionajul german. Aceste prime reţele de amatori au fost repede decimate de către ocupant. Rezistenţii ţărilor ocupate nu puteau spera că vor duce, prin forţele proprii, o acţiune suficient de coordonată şi eficace pentru a atinge inamicul în părţile sale vitale, remarca pe bună dreptate istoricul R. Gheysens2.

În ce-i privea pe ofiţerii care lucrau în cadrul Departamentului „D”, şi care erau însărcinaţi cu elaborarea planurilor de coordonare a activităţii Rezistenţei, erau şi ei fără experienţă, misiunea lor prinzând contur abia după crearea S.O.E.-ului.

5 – O situaţie aparte o prezentau Statele Unite ale Americii. După un lung turneu european început în decembrie 1940, colonelul Donovan, trimisul special al preşedintelui Roosevelt, i-a raportat acestuia, la începutul anului 1941, că „ţara trebuie să se pregătească de război şi, în aceşti scop, este necesar să-şi creeze, înainte de toate, un serviciu de informaţii14. Guvernul american, care, de la George Washington nu mai ştia ce înseamnă un

serviciu de informaţii, a improvizat, în câteva luni, o mare organizaţie, care a acoperit în 20 de ani, întreaga lume.

În iulie 1941, colonelul, devenit generalul Donovan, a fost numit şeful Biroului Coordonării Informaţiilor (C.O.I.), organism care, la 13 iunie 1942 s-a scindat în Oficiul Serviciilor Strategice (O.S.S.), în frunte cu Donovan, şi Oficiul Informaţiilor de Război (O.W.I.), însărcinat cu propaganda şi războiul politic.

Primele operaţii pe teren ale O.S.S. s-au terminat cu un grav eşec. La drept vorbind, O.S.S.-ul nu era decât un mic birou de amatori entuziaşti, instalaţi în decembrie 1941 în clădirea Rockefeller din New York. Alături de generalul Donovan, George Bodwen, Allen Dulles şi David K.E. Bruce, au creat din toate „bucăţile" un serviciu de informaţii.

După acest început, O.S.S. se pune serios pe treabă. Allen Dulles se instalează la Berna pentru a construi o reţea care va acoperi Germania. E. Bruce s-a stabilit la Londra preluând conducerea activităţilor O.S.S. în teatrul operaţiilor din Europa. Până în anul 1943, O.S.S.-ul a fost în mare măsură dependent de serviciile secrete britanice în privinţa activităţii de spionaj şi diversiune în Europa. Din iniţiativa lui Donovan, Departamentul de Stat a acceptat instalarea de ofiţeri O.S.S. la misiunile diplomatice americanei din Elveţia. Suedia, Spania, Portugalia şi Turcia

2? Omul tuturor speranţelor

În circumstanţele expuse, Londra devine teatrul unor Intense activităţi ale frontului secret. Încă la 27 mai 1940, în perspectiva că înfrângerea Franţei va determina Marea Britanie să continue singură războiul, un memorandum al şefilor de state majore considera că „înfrângerea Germaniei s-ar putea realiza *printr-o îmbinare a presiunilor economice, atacurilor aeriene asupra*

obiectivelor economice germane şi asupra moralului populaţiei şi prin fermentarea unei largi revolte în teritoriile ocupate”.

Aceste orientări, care vizau între celelalte ţări şi România, dpşi nu anulau explicit ideea acţiunilor directe de sabotaj şi diversiune, stabileau o nouă tactică, în conformitate cu posibilităţile aflate încă la dispoziţia Angliei.

Totuşi în ce privea România, faţă de întreaga evoluţie a evenimentelor, metoda „presiunilor economice”, deşi constituia o armă îndreptată irevocabil împotriva Germaniei, ea leza în continuare statul ce probase timp îndelungat şi în mod convingător bunele sale intenţii faţă de aliaţii lui tradiţionali. Acest considerent conta mai puţin la Londra, deşi chiar experienţa foarte apropiată demonstrase că orice constrângere sau renunţare engleză pe seama României, au fost convertite cu promptitudine în beneficiul său de către Reich-ul nazist. Se pare însă că diplomaţia anglo-saxonă nu mai avea răgazul ori dispoziţia necesară pentru asemenea reflecţii, decretând că „România a mers prea. departe spre puterile Axei”, deşi, „reacţia Angliei faţă de dramele teritoriale ale acesteia, a fost resemnată şi pasivă”, după cum avea să remarce pe bună dreptate istoricul englez Elisabeth Barker, unul din specialiştii cei mai reputaţi în problemele României şi ale sud-estului european ale acelor ani 2.

Londra avea să emită, în aceeaşi perioadă, şi unele consideraţii tactice ce ne apar surprinzătoare, aşa cum a fost, de pildă, cea cuprinsă în instrucţiunea Foreign Office-ului din 6 august 1940, care opina: „Restaurarea României pe o poziţie de reală independenţă neutră este evident cea mai de dorit şi *chiar dacă ar fi împiedicată prin intervenţia cu forţa a Germaniei, o astfel de intervenţie, prin ea însăşi, ar servi scopului nostru, deoarece ar facilita situaţia care*

să conducă la o *ciocnire între Germania* fi *Rusia*" 3 (s.n., H. B.).

Caracteristic pentru concepţia de a exercita presiuni asupra României, care concomitent să sporească tensiunea germano-sovietică, era că printre opţiunile prezentate de Legaţia engleză din Bucureşti la Londra, în aceeaşi lună se avansa di „o *formă efectivă de presiune ar fi ţi o ameninţare de a vinde* concesiunile *noastre petroliere guvernului soviettca. Astfel, căutarea mijloacelor de a ieşi din izolarea* militară şi de a *plasa Reichul într-o luptă pe două fronturi, care să-i dreneze forţa militară spre răsărit, jără vreun scrupul* în ce *priveşte România*, se îmbina cu o altă latură a politicii britanice – paralizarea aprovizionării inamicului cu petrol4 (s.n., H. B).

În ciuda a numeroase stagnări şi insuccese, Bucureştiul era socotit la Londra drept „un important centru de spionaj englez" 5. împrejurările dramatice impuse României prin dictatul de la Viena, oferă serviciilor secrete engleze un prilej de a-şi intensifica activitatea. La 9 august 1940, Legaţia britanică din Bucureşti raporta Londrei: „Noi încurajăm mişcarea de rezistenţă clandestină directă, care a *obţinut deja succese remarcabile9* e.

Într-adevăr, în România se înregistra o largă potenţare a energiilor naţionale în urma marilor tragedii impuse ţării prin sfârtecarea teritoriului naţional Antagonismul poporului român faţă de nazism se afla la cele mai înalte cote, determinând o largă adeziune faţă de cauza aliaţilor şi o convingere unanimă în şansele de victorie ale acestora. Repudierea jafului hitlerist şi ostilitatea marcată faţă de trupele germane care invadaseră ţara, existenţa unor forţe politice angajate în lupta pentru refacerea teritoriului tării, toate acestea şi încă multe alte considerente ofere & u o bază largă de

sprijin precum şi nenumărate posibilităţi pentru serviciile aliate de a se implanta şi dezvolta în teritoriul românesc. Faptele aveau să demonstreze însă că acestea s-au menţinut în limitele unor orientări înguste, evitând să stabilească legături cu forţele cele mai active ale rezistenţei naţionale, care erau animate electiv de o puternică şi reală dorinţă de acţiune şi de sacrificiu.

Cercurile occidentale au preferat să mizeze însă numai pe Iuliu Maniu şi pe cei din jurul său. Faptul poate fi acreditat, pentru momentul în discuţie, disponibilităţii liderului P.N.Ţ. de a reîncepe vechea sa luptă în împrejurările dramatice ale trecerii sub jug străin a nordului Transilvaniei. Pentru acest motiv el se afla de altfel sub observarea atentă a serviciilor naziste de spionaj.

La 7. august 1940, Heinrich Himmler, şeful poliţiei de Siguranţă şi al S.D. îl informa îngrijorat pe Ribbentrop despre „situaţia prezentă din România, care, prin atitudinea fostului prim-ministru Iuliu Maniu cunoaşte o permanentă ascuţire… Cedarea regiunilor transilvănene către Ungaria se loveşte de refuzul întregului popor român. Convorbirile oamenilor de stat ai României care au avut loc la Salzburg, respectiv la Obersalzberg, *precum şi soluţionarea*, pe această bază, a *cererilor* revizioniste *ungare şi bulgare*, *au dus la o considerabilă* ascuţire a *situaţiei politice interne*… Fostul preşedinte al Partidului naţional-ţărănesc şi prim-ministru, Iuliu Maniu, este astăzi şeful cercurilor cu poziţie strict antirevizionistă din România… Maniu *înoată acum complet în apele engleze*…

La rândul lor, serviciile speciale engleze contau pe faptul că Iuliu Maniu ar putea dispune de toate forţele pentru a prelua conducerea, mai ales că el, după cum reţinea un studiu al Serviciului Special de Informaţii, „îşi arogă iniţiativa coaliţiei civile şi militare care va determina

plecarea monarhului, fără a sesiza că de fapt soarta regelui era virtual sfârşita şi că forţe mult mai tari hotărâseră să pună capăt domniei lui Carol. Hegemonia germană în sud-estul Europei era aceea care urma să patroneze măsura şi să proclame noul conducător, util şi dispus să i se supună numai ei".

Deşi stabilise un acord de guvernare cu Ion Antonescu, acesta II „înşală** (Maniu l-a aşteptat y-adarrţiţ» ceasuri întregi pe general la restaurantul „Cinaa din Ploieşti pentru a stabili împreună lista de guvern), având în acelaşi timp o înţelegere cu Legaţia germană şi cu legionarii. Se instituie o nouă dictatură care exclude grupările democratice şi consolidează legăturile externe cu Axa.

Atenţia serviciilor engleze rămâne totuşi mai departe îndreptată spre Iuliu Maniu, cu toate deziluziile provocate de ezitările acestuia, la care se vor adăuga altele pe termen scurt, în măsura în care liderul naţional-ţărănist nu va reuşi să confirme speranţele puse în el.

Dacă eşuase în acţiunea de a se situa în fruntea echipei conducătoare, cercurile engleze aşteaptă acum de la el să exercite o înrâurire sigură asupra noului prim-ministru, eventual să se opună noului guvern şi, la nevoie, chiar să-l răstoarne. „Ele se bazau foarte mult pe popularitatea lui Iuliu Maniu, în speranţa că acesta va organiza o răsturnare a lui Antonescu" 7. Maniu era, în perioada de referinţă, *omul tuturor speranţelor8* iar mai apoi, atunci când liderul naţional-ţărănist tot amina momentul „acţiunii", *al marilor deziluzii*

Partizanii lui Maniu sunt derutaţi şi dispuşi să se resemneze, nevăzând altă soluţie decât o lungă expectativă. „Potrivit obiceiului său, relevă acelaşi studiu al S.S.I., Maniu nu înfruntă valul de ostilităţi din partid. Metoda sa e înceată şi persuasivă. El aşteaptă ca „apele să

se aşeze”, ca timpul să lucreze în favoarea sa. Mihalache, Mihai Popovici şi dr-ul Lupu proclamă armistiţiul între partid şi guvern. Madgearu se află pe o linie de mijloc. Maniu mai aşteaptă: el nu-şi închipuie că noul şef al mişcării legionare va ignora pe mandatarul testamentar al lui Corneli u Codreanu, la ale cărui soluţii legionarii trebuiau să facă apel în momentele hotărâtoare. Curioasa înţelegere între un şef democrat şi o mişcare totalitară, care stârnise uimire şi proteste, „poate să prindă bine”! Noua conducere legionară se lasă însă aşteptată; Maniu nu este consultat, înţelegând că nu mai poate păstra rezerva”.

El declară că grupările democratice nu puteau fi chemate să colaboreze cu un regim care se întemeiază înăuntru pe principii opuse democraţiei parlamentare, iar în afară pe o alianţă cu puterile totalitare, care ne-au rupt teritoriile. Regimul Antonescu, spune dânsul, a fost impus de evenimentele externe; între acest regim şi Partidul naţional-ţărănesc nu pot exista afinităţi nici în privinţa ordinii externe, nici a celei interne. *Partidul nu înţelege să facă însă dificultăţi noului guvern*...

În acelaşi timp, el preconizează o politică filoengleză şi cultivă numeroase relaţii în cercurile britanice. Ghiţă Pop şi Cornel Coposu au sarcina să câştige legaţia engleză, care scăpase până atunci influenţei lui Maniu, probabil şi ca urmare a faptului că el s-a aflat în relaţii încordate cu ministrul Angliei, şi indiferente cu cel al S.U.A. la Bucureşti. Legăturile continuă prin intermediar. Ghiţă Pop e în relaţii aproape zilnice cu Alexandru Pember de la Legaţia britanică şi îl cultivă, de asemenea, pe tânărul Watson, care juca un rol însemnat în acţiunea de alimentare a Direcţiei războiului politic (P.W.E.) prin datele furnizate despre România.

Iuliu Maniu îşi propune să facă din lupta pentru apărarea cauzei teritoriilor pierdute, pivotul întregii sale

politici şi e încredinţat că în faţa acestui ţel naţional, guvernul îi va lăsa întreaga libertate de acţiune, ceea ce de fapt, se va şi întâmpla în mare măsură, Ion Antonescu având, pe acest plan, convingeri similare liderului P.N.Ţ.-ului.

Serviciile engleze aveau în vedere însă antrenarea lui Iuliu Maniu în realizarea unor obiective secrete cu caracter informativ, care nu se încadrau în concepţia acestuia şi cu atât mai puţin în modul său reticent faţă de acţiunile de această natură. Este ilustrativ în această privinţă modul în care Iuliu Maniu şi-a dezvoltat mobilurile în procesul determinării lui Alexandru Cretzianu să demisioneze din Ministerul Afacerilor Străine şi al convingerii acestuia să plece în Anglia şi Statele Unite pentru a explica acolo poziţia particulară a ţării noastre. În merr. oriile sale, Alexandu Cretzianu a notat despre aceste discuţii avute cu Iuliu Maniu: „El admitea că şansele erau încă departe. Problema de a-l răsturna pe Antonescu este simplă – spunea el – dar eu n-am intenţia de a-l răsturna numai pentru plăcerea de a face aceasta. Aşa cum stau astăzi lucrurile, germanii ar aduce imediat la putere un guvern al Gărzii de Fier şi aceasta ar însemna sfârşitul… în consecinţă, bărbaţii de stat de la Londra şi Washington trebuiau făcuţi să înţeleagă că Maniu nu *avea intenţia să facă vreo acţiune* spectaculară *al* cărei singur *efect ar fi întărirea poziţiei germanilor*.

Fără a reflecta cu profunzimea necesară la logica lui Iuliu Maniu, poate şi pentru faptul că acesta căuta să se folosească de ea şi pentru a-şi construi la nesfârşit justificări, ministrul Angliei la Bucureşti, Hoare, ajunsese la concluzia că „Maniu era complet lipsit de inspiraţie”, iar mai târziu a scris că liderul P.N.Ţ. era „prea obsedat de problemele constituţionale şi legale şi de tipul de negocieri-cerşeală practicate în imperiul austro-ungar,

încât el nu mai era în stare să strângă puterea în jurul său în perioada grea a anului 1940” u.

Cu toate acestea, serviciile speciale engleze, angajate pe o singură direcţie de înaintare, continuau să se conformeze unei singure devize: „*Şi amu sau* nimic*! 12 În conformitate cu speranţele pe care şi le puneau în acesta.

S.O.E. pregăteşte scoaterea lui din ţară. În acest sens, colonelul Byckham Sweet-Escott precizează că „atunci când devenise evident că invadarea României de către trupele Axei era doar o chestiune de timp, Gardyne de Chastelain, care era principalul nostru reprezentant în Bucureşti, întocmise *un plan pentru iniţierea rezistenţei în momentul invaziei, aranjând evacuarea lui Iuliu Maniu. În Orientul Mijlociu. Noi eram de părere că odată ajuns* acolo, *Maniu* or *fi fost în stare să organizeze activitatea subversivă în interiorul ţării* mult mai *eficient de* cât *dacă ar fi rămas în România. Ministrul nostru din Bucureşti a fost* pus la curent cu *planul*; *se părea, totodată, că Maniu era pe de-a-ntregul de acord să* meargă”.

La 24 octombrie 1940, la o şedinţă de la Ministerul de Externe al Angliei, şeful S.O.E.-ului a şi raportat că *Maniu e de acord să părăsească ţara la momentul potrivit.* S-*a concluzionat* (*însă*) *că ar fi mai folositor ca Maniu să se stabilească la Istanbul sau Cairo şi nu la Londra. Cum trupele germane se îndreptau deja spre România, hotărârea de a-l scoate pe Maniu afară din ţară ar fi însemnat că Anglia avea speranţe în el, în calitate de conducător al unei organizaţii de rezistenţă împotriva nemţilor* în anii ce *vor urinai* (s.n., H. B.).

Reţine de la început atenţia că Anglia *nu se declara dispusă să-l accepte pe Iuliu Maniu la Londra ca politician şi conducător al unui guvern român în exil deşi acolo se aflau toate guvernele ţărilor cotropite de nazişti şi este puţin probabil că Iuliu Maniu, atunci* când *i* s-a propus

instalarea în Orientul Apropiat nu a sesizat diferenţa de *tratament politic, inclusiv nerecunoaşterea calităţii sale ca atare*. Cauzele rezervelor pe care le impunea Londra erau numeroase. S-a evocat, la acea dată, şi îndeosebi mai târziu, eliminarea unor eventuale suspiciuni în procesul asiduu de apropiere de U JI. S.S. pe care guvernul englez îl desfăşoară la Moscova prin Stafford Cripps. Rămâne însă fapt, că dincolo de incertitudinea pe care o inspira firea permanent ezitantă şi îndelung calculată a lui Iuliu Maniu, un argument care nu poate fi subestimat, este acela că liderul *P.N.Ţ. nu dispunea în realitate de o forţă organizată în accepţiunea reală a luptei de rezistenţă* (s.n., H. B.).

S-au avansat şi alte explicaţii, fiecare în parte cu ponderea ei în ansamblul situaţiei. „... Nouă ne trebuiau bani ca să-l ţinem în exil – scria acelaşi colonel Byckham Sweet-Escott[9] şi, de asemneea, era *necesar ca noi să convingem Ministerul de Externe că ideea merită să fie materializată*. În consecinţă, eu am fost desemnat să iau cuvântul la o şedinţă prezidată de Sir Orme Sargent, reprezentantul ministrului secretar de stat. *Ideea noastră a fost respinsă cu energie. Mi s-a spus ca, în cazul* ocupării *României, să ne legăm* (*mai curând nu*) *speranţele de* dr. *Ţâlea, ministrul român la Londra*[10]*... decât de* «un *politician discreditat ca* Maniu». Ca urmare, bietul de de

9 A lucrat la „Secţia Balcani* a Departamentului „D“ apoi în cadrul S.O.E., unde a coordonat numeroase activităţi privind România, preluînd, în martie 1944, conducerea Secţiilor bulgară română şi ungară din cadrul „Forţei 133“, denumire codificata a remurii S.O.E. din Cairo.

10 In vreme ce la Londra, V. Tilea face primele încercări să constituie un Comitet Naţional Român, Maniu îi contestă dreptul de a reprezenta România, declarind că „e de datoria guvernului (?) să trimită în Anglia oameni politici care să dezvolte o activitate in vederea consolidării relaţiilor anglo-româneu.

Chastelain a trebuit să fie împiedicat de a acţiona. Maniu n-a părăsit niciodată ţara, deşi a lăsat de multe ori impresia că ar fi pe punctul s-o facă; el a lăsat această impresie în perioada ce a precedat plecarea din România a reprezentanţelor diplomatice britanice... Existau mulţi alţi români care reuşiseră să plece în Orientul Mijlociu jşau Anglia şi care considerau că noi ar fi trebuit să-i recunoaştem drept o *mişcare a* «*Românilor liberi*», *dacă nu cumva drept nucleul unui guvern român* în *exil şi că ar fi trebuit să-i găzduim în apartamentele hotelului Ritz, plătite de contribuabilul britanic*... Eu trebuia să redactez lungi note, demonstrând că oricât ar fi de admirabili aceşti oameni, şi oricât de autentică ar fi dorinţa lor ca aliaţii să câştige războiul, ei *sunt inutili pentru S.O*. (*2*) (Ramura operaţională a S.O.E. – n.n.) *atâta vreme* cât *n-au organizaţii care să poată fi folosite pentru activităţi subver** *sive* 1:!

În toamna anului 1940, serviciile americane au început să stabilească şi ele contacte mai importante cu oponenţii guvernului Antonescu, şi în primul rând, cu Iuliu Maniu. Potrivit unor mărturii neverificate, unul dintre aceşti rezidenţi americani în România a fost Frank G. Wiesner. După ce a fost angrenat în activitatea de spionaj desfăşurată de americani în Germania antebelică, în

6. a fost trimis în România unde a reuşit să recruteze câteva elemente utile serviciului de informaţii american. După ce a intervenit starea de război, Wiesner a fost mutat în Turcia, unde, pe lângă bătălia pe care a angajat-o cu reţelele germane ce operau acolo, avea posibilitatea să ţină sub observaţie şi cele ce se petreceau în zona vechiului său post din România 16.

A patra armă

Ceea ce s-a numit cu un termen mai mult sau mai puţin propriu „războiul psihologic”, a fost apreciat ca o

primă şi importantă inovaţie a celei de-a doua conflagraţii mondiale a omenirii. O recunoaştere oficială în acest sens o constituie faptul că el a fost considerat de specialişti drept o *„a patra armă”* a părţilor beligerante, celelalte trei fiind flota, armata de uscat şi aviaţia4.

Desfăşurat, în principal, cu ajutorul unei propagande extrem de diversificate, atât prin intermediul mijloacelor clasice cât şi ale frontului secret – motiv pentru care a fost apreciat, deopotrivă, şi ca o inovaţie în materie de spionaj –, războiul psihologic a fost utilizat pentru două scopuri majore: distrugerea moralului armatelor inamice, şi al populaţiei ţărilor inamice, în vederea dobândirii victoriei militare 2.

Într-o încercare de definire a conceptului de „război politic”, Reginald Leeper, înalt funcţionar al Foreign Office, însărcinat cu conducerea departamentului ce răspundea de organizarea propagandei împotriva inamicului şi în teritoriile ocupate de acesta, scria în 1941: „Războiul total este o combinaţie a *forţelor armate şi a moralului civil*. Cele două elemente sunt atât de strâns legate, încât forţele armate singure, nu pot câştiga războiul pentru nou *Noi trebuie să influenţăm moralul civil în Europa în sensul ca populaţia să facă ce vrem noi*. *Acesta este războiul politic, parte integrantă a războiului total” 3*.

Mulţi oameni politici, militari, istorici, sociologi, având în vedere tocmai gradul înalt de angajare a propagandei în ducerea războiului, rezultatele remarcabile obţinute pe această cale în ridicarea moralului forţelor proprii, ca şi contribuţia ei la diminuarea capacităţii de luptă a inamicului sau la intensificarea mişcării de rezistenţă a populaţiei din teritoriile ocupate de acesta, vorbesc despre existenţa unui adevărat „război spiritual (geistige Kriegführung) [11], „război psihologic”

11 Noţiunea este folosită, de exemplu, de Goebbels, ministrul

(psychologische Kriegführung sau psychological Warfare) [12], sau „război poutic” (political Warfare), ca parte componentă a războiului total ce se ducea între Germania nazistă şi coaliţia antihitleristă 4.

Propaganda a jucat un rol de prim ordin în arsenalul mijloacelor folosite de regimul naţional-socialist, stând alături de măsurile de ordin militar, economic sau politic. Relevante în ceea ce priveşte rolul imens acordat propagandei de regimul naţional-socialist sunt cuvintele lui Hitler, care declara: „Propaganda ne-a permis să cucerim şi să păstrăm puterea; ea ne va da posibilitatea de a cuceri lumea!” De notat că el consacrase un capitol special acestei probleme şi în „Mein Kampf”, şi în care aprecia că propaganda de război „trebuie să contribuie la obţine.

rea victoriei, indiferent de mijloacele folosite şi indiferent de principiile umanitariste” 5.

Pentru instaurarea supremaţiei celui de-al III-lea Reich în Europa şi în lume, Ministerul de externe german, Ministerul propagandei, O.K.W.-ul şi serviciile de spionaj ale Germaniei naziste au fost în mod expres, investite să folosească propaganda ca o armă de război împotriva adversarului. Punând în bătaie un larg registru de mijloace propagandistice şi o armată de agenţi, prin intermediul emisiunilor de radio în limbi străine, şi cu ajutorul răspânditorilor de zvonuri false aflaţi în slujba lor, aceste oficine s-au străduit să semene panica şi dezorientarea în rândul popoarelor ce li se opuneau, exagerând până la

---

propagandei in cel de-al treilea Reich, in articolul „Uber die geistige Kriegfiihrung", apărut în nr. 9 din 2 martie 1941 al publicaţiei oficiale „Das Reich".

12 O astfel de terminologie este folosită de Paul M. A. Line- barger în lucrarea Schlachi en ohne Tote. Psychological Warfare, Berlin und Frankfurt am Mein, 19G2 ; Gerhard Zazworka, Psycolo- gische Kriegfiihrung. Eine Darlerung, ihrer Milei und Methodan, Berlin, 1962 (ed. a 11-a) etc.

proporţii fantastice capacitatea de luptă, tehnica militară şi succesele Wehrmachtului.

Nu trebuie trecut cu vederea nici faptul că înaintea şi chiar la începutul celui de-al doilea război mondial, inactivitatea unor personalităţi influente din Anglia şi Franţa a asigurat un teren favorabil activităţii de propagandă desfăşurată de importanţi emisari ai celui de-al III-lea Reich. Unul dintre pilonii de bază ai spionajului şi propagandei germane în Anglia, era dr. Herbert Rosei „corespondent" la Londra al ziarului „Die Nazional Zeitung", care a reuşit să creeze o vastă „reţea de influenţă", formată din câteva mii de englezi, între care şi subsecretari de stat, membri ai Camerei Lorzilor, deputaţi în Camera Comunelor, directori de bănci, preşedinţi ai unor consilii de administraţie, ziarişti, scriitori etc. *care vizitaseră Germania nazistă* şi *îşi împărtăşiseră apoi în public impresiile favorabile despre maşina de război germană*.

Pentru a învălui într-o perdea de fum relaţiile sale cu elementele pronazist? din Angliar Rosel înfiinţase asociaţia Anglo-German Information Service. Aceasta a fost un mijloc ideal de intoxicare morală, expediind mii de buletine de propagandă germană simpatizanţilor ei. Mulţi dintre membrii amintitei asociaţii erau organizaţi în cluburi şi cercuri, cel mai important dintre acestea, „The Link" (Legătura), fiind înfiinţat în 1937 pentru „a promova prietenia anglo-germană". El şi-a creat nu mai puţin de... 48 filiale până în august 1939, iar la izbucnirea războiului, totalul membrilor, recrutaţi aproape din aristocraţie şi marea burghezie, se ridica la 4 329! Clubul dispunea de propria lui presă prin care arau prezentate tezele venite de la Propagandastaffel şi se aduceau calomnii la adresa oamenilor politici care preconizau o atitudine de fermitate faţă de pretenţiile hitleriste ori erau atacate măsurile de

securitate pe care autorităţile britanice începuseră să le ia împotriva agenturii germane care atinsese cifre impresionante. Potrivit opiniilor exprimate de însuşi Churchill, la 30 august 1939, când a fost numit în guvern, „se ştie cd *există* în *Anglia 20.000 de nazişti organizaţi*" 6.

În iunie 1939, ca urmare a unor anevoioase conciliabule în cadrul guvernului englez, oficina lui Rosei era închisă, iar acesta expulzat din Anglia.

În împrejurările pline de dramatism ale invadării şi capitulării Franţei, războiul psihologic s-a regăsit şi el între factorii dezastrului, întreţinut abil de importantele reţele ale celui de-al III-lea Reich. Cu puţine excepţii, pericolul constituit de agentura nazistă era tratat cu indiferenţă sau uitat cu desăvârşire, atunci când nu era încurajat într-o formă mai mult sau mai puţin directă. Renumitul Otto Abetz, despre care am făcut deja menţiune într-un capitol anterior, depunea eforturi stăruitoare pentru a influenţa, în sensul dorit de nazişti, opinia miniştrilor şi diplomaţilor, a generalilor şi marilor industriaşi, a directorilor de ziare.

Ca şi Rosei în Anglia, Abetz a folosit „Comitetul Franţa-Germania" şi alte câteva organizaţii asemănătoare, pentru a împleti activitatea de spionaj cu cea de propagandă, în conformitate cu principiile directoare ale celui de-al III-lea Reich. Din fondurile naziste se înfruptau mii de trădători. Rezultatul a fost că, din acest punct de vedere, situaţia prezenta o gravitate mai mare chiar decât în Anglia.

Războiul psihologic s-a desfăşurat cu o deosebită virulenţă şi peste ocean, urmărind să lipsească Anglia de ajutorul american şi să împiedice intrarea S.U.A. în război. O parte din aceste activităţi au fost organizate sub firma Ambasadei germane din Washington de către agenţi cu grade înalte, acreditaţi în mod special, ca de exemplu, dr.

Gerhard Alois Westrick, consilier comercial şi acţionar la o serie de concerne. Acesta avea misiunea de a-i convinge pe oamenii de afaceri americani că războiul era deja cis tigat de Germania şi să-i determine astfel să sprijine campania izolaţionistă.

Numărul mare de americani de origine germană sau născuţi în Germania – existau peste un sfert de milion de asemenea Reichsdeutsche în Statele Unite – reprezenta un canal comod pentru propaganda inamică. La 16 mai în momentul prăbuşirii Franţei, preşedintele Roose –, velt prevenise Congresul despre activitatea perfidă a coloanei a V-a datorită căreia, „persoane care trec drept cetăţeni paşnici formau în realitate un detaşament al unităţilor de ocupaţie inamice", iar zece zile mai târziu, la o „convorbire la gura sobei", radiodifuzată, a atras atenţia auditorilor săi americani asupra faptului că *securitatea ţării putea fi ameninţată nu numai cu armele de foc*. *„Cunoaştem noi metode de atac – spunea el –* calul *troian*, *coloana a* V-a *care iau prin surprindere o naţiune că nu se aşteaptă la trădare*. *Spionii*, *sabotorii şi trădătorii sunt actorii acestei tragedii1"* (s.n., H. B.).

Cu toate eforturile propagandistice naziste, şi în ciuda mijloacelor impresionante pe care le avea la dispoziţie şi a metodelor rafinate pe care le folosea, propaganda germană în străinătate nu şi-a atins decât în parte obiectivele, şi aceasta doar în prima parte a războiului.

*

—

Deşi ţările coaliţiei antihitleriste s-au angajat în războiul psihologic cu o oarecare întârziere faţă de cel de-al le-a Reich, succesul lor în acest domeniu a fost incomparabil mai mare decât al adversarului, iar contribuţia propagandei la obţinerea victoriei finale a fost

unanim apreciată. Pornind tocmai de la recunoaşterea rolului major al propagandei în anii celui de-al doilea război mondial, generalul Dwight D. Eisenhower, comandantul suprem al forţelor armate aliate din occident, declara i „Fără nicio îndoială *războiul psihologic şi-a dobândit dreptul de a ocupa un loc de prim ordin în arsenalul nostru militar*" 8.

Acest merit pe deplin justificat al războiului psihologic dus de Aliaţi împotriva Axei a fost de altfel confirmat şi de adversar. La 24 iulie 1943 – zi ce marchează în istorie prăbuşirea fascismului italian – Mussolini declara Marelui consiliu fascist reunit la Veneţia: „Războiul a ajuns într-o fază critică… în situaţia în care ne aflăm, toate curentele de opinie fac bloc comun împotriva noastră.). În acest moment, sunt omul cel mai detestat şi mai urât din Italia. În ce priveşte masele ignorante, care au fost crud încercate, sinistrate, subalimentate, supuse, pe de o parte, uzurii fizice şi morale a bombardamentelor inamice, iar pe de altă parte, *insinuărilor propagandei de la radio Londra* această ură faţă de mine este perfect logică" 9.

Anglia şi-a creat încă în 1940 în cadrul S.O.E., Divizia de propagandă (S.O. 1), cunoscuta maţ târziu sub numele de Direcţia războiului politic – Political Warfare Executive (P.W.E.).

La rândul său, S.U.A. şi-a creat Oficiul informaţiilor de război – U.S. Office of War Information – (O.W.I.), care a avut îndeosebi menirea de a pregăti din punct de vedere psihologic poporul american pentru război, întrucât chiar după ce Statele Unite deveniseră ţară beligerantă, în aprilie 1942 un sondaj de opinie indica faptul că 53% dintre americani nu aveau. Încă o idee clară şi corectă asupra obiectivelor majore urmărite de S.U.A. în război10.

Ţările coaliţiei antihitleriste, în special marile puteri,

au utilizat numeroase mijloace pentru desfăşurarea războiului psihologic, între care, propaganda radiofonică s-a dovedit mijlocul cel mai eficient. Numărul foarte mare al ascultătorilor emisiunilor de la B.B.C., radio Moscova sau „Vocea Americii", a fost considerat, deloc întâmplător, o dovadă a creşterii sentimentelor antinaziste în rândul popoarelor lumii.

P.W.E. a organizat în anii războiului câteva zeci de posturi de emisie clandestine – aşa numitele „staţii negre" (black radio). Până la sfârşitul anului 1940 funcţionau deja patru astfel de staţii în limbile germană, italiană, franceză *şi română*. Staţia *de radio în limba română*, care şi-a început activitatea la 12 octombrie 1940, la câteva zile după intrarea trupelor germane în România, era deservită de unii dintre foştii diplomaţi de la Legaţia română din Londra care nu recunoşteau regimul militaro-fascist din România şi care colaborau strâns cu profesorul englez R.W. Seton-Watson, specialist de renume mondial în problemele sud-estului european 11.

România s-a aliat şi ea în centul unor intense preocupări ale războiului politic desfăşurat de Germania nazistă. Atitudinea net antiievizionistă şi antiievanşistă a Roma mei a determinat cercurile guvernante ale celui de-al le-a Reich să elaboreze şi să urmărească un program complex pentru modificarea orientării şi conţinutului politicii externe a ţării noastre, pentru înfrângerea rezistenţei sale, pentru impunerea unui regim fascist.

Oficiul de politică exteirnă al Partidului Naţional Socialist al Muncii din Germania – Aussenpolitiches Amt (A.P.A.) der N.S.D.A.P., Ministerul de externe german – Auswărtiges Amt –, şi celelalte organe germane au aplicat un program sistematic de acţiuni cu caracter propagandistic, de presiuni politice şi manevre de culise pentru atragerea României în orbita celui de-al III-lea

Reich, în conformitate cu directivele exprese ale cancelarului nazist.

În ianucrie-februarie 1935, Hitler a luat în *dezbatere eu fruntaşii nazişti, problemele orientării internaţionale a*

— *României şi mijloacele prin care să* se *înfăptuiască acest obiectiv*. „Am avut două convorbiri amănunţite cu Führerul – nota Alfred Rosenberg, la 2 februarie 1935. El a declarat că este foarte sceptic faţă de orice promisiuni privind mari schimbări iminente în viaţa partidelor din România. Ar saluta, dacă eu aş putea să plec la regele Carol şi să-i raportez apoi direct (lui Hitler n.n.) că acesta (regele n.n.) este ferm hotărât să schimbe cursul" *u*. Drept urmare, şeful lui Aussenpolitisches Amt der N.S.D.A.P. Îşi intensifică demersurile pe lângă regele Carol în direcţia înlăturării lui Nicolae Titulescu de la conducerea diplomaţiei româneşti şi pentru schimbarea orientărilor în politica externă a României de la relaţiile sale tradiţionale cu Anglia şi Franţa, în favoarea unei atitudini progermane. El îl trimite în acest scop la regele Carol pe Radu Lecca* pentru a preda un lung mesaj şi a facilita vizita lui Alfred Rosenberg la Bucureşti. Mesajul a fost interpretat ca un act de presiune politică deosebită. Chiar după înlăturarea lui Nicolae Titulescu, în condiţiile unui anumit raport de forţe pe plan intern, a manifestării în continuare în nadul cercurilor guvernante a unei majorităţi care se pronunţa pentru menţinerea vechilor alianţe, Carol al II-lea nu s-a angajat pe calea sugerată sau cerută de Berlin, reconsiderările realizate nemarcând o modificare de esenţă.

— Radu Lecca, nazist notoriu, fost corespondent at ziarului „Wdlkischer Beobachter" şi al agenţiei D.N.B. Ia Bucureşti, important cadru al Gestapo-ului în România.

m

În ciuda demersurilor şi a insistenţelor salt, vizita lui

Rosenberg nu a avut loc. Cu toate acestea, Aussenpolitisches Amt a căutat să exploateze contradicţiile existente în viaţa politică a României, pentru o coalizare a forţelor care se pronunţau pentru o reorientare a cursului politicii externe a României. Rapoartele de activitate ale Oficiului de politică externă pun în lumină cu claritate obiectivele urmărite în România de către cel de-al III-lea Reich, în cadrul războiului politic: ruperea relaţiilor de alianţă ale României cu Franţa şi Anglia; disocierea Micii înţelegeri şi a înţelegerii Balcanice; stoparea procesului de apropiere româno-sovietice, compromiterea încheierii unui pact de asistenţă mutuală româno-sovietic; sabotarea întregului sistem de securitate colectivă în Europa.

Aussenpoltitisches Amt a acţionat pentru unirea Partidului Naţional Creştin cu Garda de Fier, soldată, din punct de vedere formal, cu un eşec. Totodată, tentaculele Oficiului nazist s-au întins şi spre alte formaţiuni politice: Partidul Naţional Liberal – dizident (Gh. Brătianu) şi Frontul românesc (Al. Vaida-Voevod), întreţinând relaţii permanente cu acestea. S-au urmărit, de asemenea, în continuare, cu cea mai mare atenţie, atitudinile generale şi poziţia cercurilor politice şi particulare, regrupările de forţe, apariţia şi dezvoltarea oricărui factor de natură să asigure desfăşurarea cu succes a jocului politic pe care cel de-al III-lea Reich îl făcea în România.

Importanţa acordată acţiunii desfăşurate de Aussenpolitisches Amt în România este semnificativ subliniată de punerea ei sub conducerea directă a unor persoane binecunoscute, ca Duckewitz şi Schickedanz, precum şi de faptul că însuşi Hitler cerea şi primea numeroase rapoarte şi note din partea lui Rosenberg privind acţiunile Oficiului său în România.

Activitatea concertată a departamentelor şi oficinelor naziste specializate în desfăşurarea războiului politic a

continuat în anii următori cu forţă sporită. În preajma declanşării celui de-al doilea război mondial, Auswärtiges Amt tranşează în favoarea sa lunga dispută dusă cu Aussenpolitisches Amt în materia conducerii războiului politic în afara graniţelor. Pentru a-şi asigura un loc proeminent lângă Hitler, Ribbentrop relevase cu suficientă perfidie, dar şi cu mult realism neizbutitele acţiuni ale Oficiului de politică externă în situaţia României.

*

În preajma conflictului mondial, confruntarea cu Aliaţii pe terenul războiului de propagandă din România este organizată metodic şi finanţată, substanţial. Legaţia germană din Bucureşti propune, la 29 august 1939, ca „influenţarea opiniei publice româneşti în caz de conflict, să *evite greşelile care au fost făcute în anii 1914 – 1916*", când se aprecia că s-a acţionat tardiv şi fără a se ţine seama de situaţia specifică a ţării. „Pentru a avea mai mult succes – raporta ministrul Fabricius lui Ribbentrop – noi am fi trebuit să acţionăm de la bun început cu pricepere şi cu mijloace mai mari. De aceea sunt de acord cu reprezentantul Biroului de informaţii german (Dr. Schickert), desemnat pentru Serviciul de informaţii (în cadrul Legaţiei) asupra punctului de vedere că *propaganda* trebuie *făcută cu mijloace îndestulătoare… Pentru propagandă nelimitată şi imediată sunt necesare, ca primă sumă, 300.000 R.M.*

Pentru mijloacele de propagandă – raporta în continuare Fabricius – va fi răspunzător în Bucureşti Schickert, care lucrează în strânsă înţelegere cu consilierul de presă (Verner Voss) şi cu mine, *fără însă ca acest lucru să fie cunoscut în afară*. El stabileşte planul şi dispune îndeplinirea sa. *Printre sarcinile sale se numără, în primul rând, influenţarea asupra presei române din*

Bucureşti şi din provincie. Este necesar un sistem de oameni mijlocitori, sistem care să nu bată la ochi.

În primul rând se are în vedere de a lega şi mai strâns de noi „Curentul”… iar ziarul ministrului de externe român Gafencu („Timpul”) să-*l aducem pe poziţia noastră…*

Desigur că în primul rând trebuie combătută propaganda duşmană *care acţionează cu mijloace mari*. *E necesar* un *stat-major de colaboratori pentru întocmirea articolelor*, deoarece articolele din Germania sosesc cu întârziere.

Rog încă odată să puneţi la dispoziţie urgent şi imediat suma de 300.000 R.M. cerută.

În prezent este un moment favorabil pentru o *propagandă intensivă*, atâta timp cât acţiunea psihologică a tratatului sovieto-german e mai puternică decât influenţa engleză, *care trebuie* să *contăm că va deveni din nou* puternică”.

La 12 decembrie 1939 organele de informaţii ale Abwehr-ului înaintează şi ele O.K.W.-ului un studiu special privind *„Propaganda inamică în România”*, în care se subliniază că *„reţeta primului război mondial se repetă în* acest *război Jin România, care constituie un teren prodigios pentru activitatea de propagandă* (aliată n.n.). Francezii dispun de foarte puternice puncte de sprijin datorită instituţiilorculturale care activează aici de decenii. Şcolile şi numeroasele lectorate franceze în întreaga ţară folosesc în interes francez *cunoscutele înclinaţii sufleteşti ale intelectualităţii României…* Este de amintit că *propaganda germană nu se poate bizui îndeaproape pe grupurile de limbă germană intru cât acestea NU prea cultivă relaţiile cu românii*. Activitatea culturală germană în România este neglijată de 20 ani, abia de un an de zile începând să fie pusă pe picioare. *Dar aversiunea românilor*

cu *putere politică faţă de germani nu poate fi contestată. O înclinaţie naturală există numai în cercurile de dreapta care însă, din cauza poziţiei lor progermane au fost opresate* 14 (s.n., H.B.).

Exploatând conjunctura favorabilă lui în desfăşurarea războiului, cel de-al III-lea Reich declanşează în România o ofensivă fără precedent pe terenul propagandei. Pentru coordonarea măsurilor, s-a căzut de acord între Secţiunea N.S.D.A.P. şi Legaţia germană să se procedeze la o „*reorganizare a serviciilor propagandei germane* în *România*, *prin contopirea* birourilor *respective ale* secţiunii şi legaţiei *într-o Direcţie a propagandei germane în România*

Noua direcţie a fost încredinţată d-rului Karl Otto Supprian, secretarul general al Institutului german de ştiinţe din Capitală, având ca adjuncţi pe „ziariştii 1 Klaus Schickert şi Rupert Pomprein. Până la sosirea fondurilor de la Berlin, conducerea Secţiunii N.S.D.A.P. a aprobat deschiderea de noi credite. Deloc întâmplător, pentru revistele ilustrate germane, destinate a fi difuzate *gratuit* prin librăriile „Hoetsch" şi „Librăria germană" din Capitală, se alocă 200.000 lei, iar pentru cărţile germane destinate tineretului universitar suma este chiar mai mare: 300.000 lei. Ziaristei Edith von Cohler, amintită deja anterior, trimisa specială a ziarului „Deutsche Allgemeine Zeitung* şi agentă personală a lui H. Himmler i se aproba de către conducerea N.S.D.A.P. un „nou spor" de subvenţie de 100.000 lei în vederea acoperirii cheltuielilor su.

Plimontare, de extindere a activităţii ei *în domeniul informaţiilor interne din România*.

La propunerea Biroului de presă al Secţiunii N.S.D.A.P., conducerea acestuia aproba utilizarea permanentă *ca informatori* a unor oameni de presă străini din Capitală, deschizând, în acelaşi timp, pentru

acoperirea cheltuielilor ocazionate de utilizarea persoanelor în cauză, „un credit excepţional* de 140.000 lei lunar, cu începere de la 15 august 1940.

În acelaşi timp, unele firme din Braşov puneau la dispoziţia fondului de propaganda al Secţiunii N.S.D.A.P. din România suma de 360.000 lei, după cum urmează:

— Firma Scherg 100.000 lei
— „Fraţii Schiel 40 .000 Îl
— „Fraţii Czel 40 .000 Îi
— „Colorom 50 .000 fi
— „Stolwerk 30 .000 99
— „Schmultzler 50 .000 1»
— Adţia hotelului Coroana 50 .000

Aparatul de propagandă germană funcţionează într-o amploare *excepţională, dispunând de personal şi fonduri neobişnuit de mari. Activitatea informativă, în toate domeniile vieţii publice, se desfăşoară ca şi în lunile precedente, primind, în măsura reclamată de necesităţi, forţe* şi *fonduri* noi” – semnalau organele Secţiei a II-a a Marelui Stat Major în cadrul buletinului informativ despre „Acţiunea germană în România” pe luna mai 1940. În acelaşi document, se sublinia că „Fritz Fabritius, *landenführerul* – conducătorul pe ţară al V.D.R. (Comunitatea Naţională a Germanilor din România) şi

totodată, preşedinte al Uniunii Germanilor Minoritari din Europa, se află tot t'impul la Berlin, *fiind* unul *din colaboratorii* lui Hess, *locţiitorul Führerului*. Conducerea Comunităţii Naţionale a Germanilor din România a fost încredinţată, pe timpul absenţei lui Fabritius, dr. Wolfram Bruckner, care depune toate *eforturile pentru a adânci şi mai mult colaborarea cu naţional-socialismul a*.

Hans Berndt von Haeften, care coordona problemele de propagandă şi dr. Kurt Welkisch, ataşatul presei, şi-au creat curând în societatea bucureşteană un larg cerc de relaţii de la care obţineau date despre situaţia din România pe care le înaintau sub formă de rapoarte informative Ministerului german de Externe. Ultimul, considerat un bun amfitrion, primea aproape pe toată lumea din largul său anturaj, la Secţia de presă a Legaţiei germane din fosta stradă Victor Emannuel (actualmente strada Snagov

— N.n.) transformată ad-hoc în sediu al unor reuniuni mondene.

O amploare deosebită capătă propaganda de război, fiind difuzate fără avizul cenzurii militare româneşti numeroase broşuri, buletine, fotografii, privind campaniile de cotropire a ţărilor europene. „Membrii Legaţiei germane din Capitală – semnalau organele Secţiei a II-a a Marelui Stat Major – au distribuit în rândul intelectualilor români broşura intitulată „A patra carte germană" (Norvegia) editată sub auspiciile Ministerului Afacerilor Străine al Reichului, şi o a doua broşură cu titlul „Documente privitoare la politica anglo-franceză de extindere a războiului1 (?!). Serviciul de propagandă german, potrivit unei ştiri prezentată ca neconfirmată, studia posibilitatea de a încheia un acord cu Marele Stat Major pentru a obţine dreptul să ruleze în faţa soldaţilor români filme documentare asupra campaniilor din Polonia,

Norvegia şi Danemarca. La 12 mai 1940, Legaţia germană difuza sub formă de buletine multiplicate la gestetner, raportul Comandamentului Suprem al Armatei Germane către guvernul Reichului, cu privire la Belgia şi Olanda, în care se menţiona, între altele, că... intrarea trupelor germane în aceste ţări „a fost provocată de aliaţi constituind o necesitate vitală pentru existenţa Reichului" (!?) Acest buletin netrecut nici el pe la Serviciul cenzurii militare, era distribuit chiar şi membrilor guvernului şi altor personalităţi importante. La rândul său, „Buletinul german" editat de Deutsche Korespondenz-Berlin, Grunenwald l, în limba română, publica un articol intitulat „Metodele serviciului secret englez" în care încerca să motiveze agresiunea germană asupra Olandei prin aceea că deşi se declarase strict neutră, aceasta colaborase în secret cu aliaţii. În acest sens erau redate legăturile care ar fi existat între „serviciul de informaţii englez, condus de căpitanii Best şi Stevens, actualmente arestaţi în Germania[13] şi serviciul secret olandez condus de generalul de brigadă Oorscof". Întrecând orice uzanţă, la 5 mai 1940, Oficiul turistic german afişa în Calea Victoriei, la sediul societăţii germane „Hapag" patru vitrine cu fotografii din război, puse la dispoziţie de colonelul Gerstenberg, ataşatul aeronautic al Reichului.

Verner Voss, consilierul de presă al Legaţiei germane, înînâna şi el directorului ziarului profascist „Porunca Vremii", Ilie Rădulescu, suma de 500.000 lei drept subvenţie Pentru ziarul său. La scurt timp, acest ziar publica o suită de articole sub deviza „Ce ţări vor fi victimele extinderii războiului de către englezi (!?) Neutrii se tem acum de acţiuni noi".

Organele române ripostează cu promptitudine faţă de

13 Cel doi ofiţeri englezi erau arestaţi în Germania ca urmare a unei „combinaţii" provocatoare a spionajului nazist.

această campanie provocatoare a Germaniei naziste şi cenzurează cu fermitate presa şi publicaţiile celui de-al III-lea Reich. „Legaţia germană a raportat telefonic la Berlin – semnala un material al organelor române – că în ziua de 17 mai a.c., ultimele numere ale revistelor germane «Signal» şi «Deutschland», confiscate din ordinul Ministerului Propagandei Naţionale, nu pot fi liberate, conţinutul lor fiind calificat de-autorităţile româneşti *drept propagandă interzisă*.

Legaţia a comunicat în acelaşi timp la Berlin şi noua dispoziţiune *a ministerelor de Interne şi Propagandei*, prin *care se instituie o comisiune cu menirea de a controla activitatea ziarelor*, *revistelor şi agenţiiler de presă* şi publicitate din *întreaga ţară*" (s.n., H. B.).

Măsurile autorităţilor române irită în mod vizibil pe reprezentanţii celui de-al III-lea Reich, care nu îşi pot desfăşura acţiunile de propagandă. La 24 mai, reţeaua Serviciului Secret de Informaţii raportează că printre funcţionarii superiori ai Legaţiei germane se constată o stare de enervare determinată de faptul că „unele ziare bucureştene exercită o acţiune având un caracter ce reprezintă expresia unor sentimente antigermane". Cercurile germane relevă că fotografii reprezentând personalităţi din Anglia şi Franţa sunt reproduse în locuri mai evidente din corpul ziarelor româneşti, pe când cele ale unor personalităţi germane sunt prezentate în locuri mai puţin importante; pe de altă parte, comunicatelor franco-britanice li se acordă precădere faţă de cele ale Comandamentului german, iar informaţiunile trimise de agenţiile de presă ale aliaţilor sunt reproduse cu litere mai mari decât cele ale agenţiei

D.N.E.

Patru zile mai târziu, Legaţia germană primeşte mai multe colete diplomatice care sunt repartizate la Serviciul

propagandei aflat chiar în clădirea legaţiei, fiind condus de consilierul Hoffman. Investigaţiile indică prezenţa unui stoc de 10.000 exemplare ale ziarului Paris-Noir, conţinând „ilustraţii şi caricaturi sugestive contra Angliei şi Franţei”, ce urmează a fi „răspândite clandestin în rândul supuşilor germani din ţară şi filogermanilor cunoscuţi”, după cum semnalează un material al Prefecturii Poliţiei Capitalei, care, „potrivit ordinelor în vigoare a luat măsurile necesare de supraveghere *în vederea confiscării* lor”.

Partea a V-a

Spre noile avanposturi

1. S.O.E. – via Istanbul în perspectiva întreruperii relaţiilor diplomatice şi chiar a intervenţiei stării de beligeranţă, S.O.E. Îşi organizează planul acţiunilor secrete în raport cu noile împrejurări.

Orientarea cabinetului englez continua să indice intenţii ferme de a angaja acţiuni importante în România. Sarcina a fost confirmată cu deplină claritate şi prin Memorandumul din 8 mai 1940; „*Principalele noastre obiective* în *România sunt ridicarea românilor la o rezistenţă* pasivă şi *chiar la* sabotaj activ” 1 (s.n., H. B.).

Dincolo de declaraţiile în sine, se impune precizarea că începând din toamna anului 1940, activitatea de sabotaj în România a maşinii de război germane din partea serviciilor aliate *se încheia definitiv*, odată cu retragerea la Belgrad a Secţiei S.O.E. pentru Balcani împreună cu rezidenţii ce deţineau rol de coordonare în acest domeniu. De altfel, evoluţia rapidă a evenimentelor în Balcani în vara şi toamna anului 1940, avea să lipsească de finalitate chiar şi intenţiile mai vechi, deşi ele continuaseră să fie menţinute pe lista priorităţilor[14]. E drept că pentru a

14 în iulie, la Londra, fusese mai întîi. tergiversată, apoi abandonată propunerea ca Trezoreria britanică să plătească o sumă în lire sterline guvernului român pentru a sista livrările de petrol către Germania.

impulsiona activitatea S.O.E.-ului la Belgrad, în noiembrie 1940 a fost trimis în fruntea acestei organizaţii însuşi Tom Masterson, cu gradul de secretar I al Ambasadei engleze din Iugoslavia. Această numire urma „să contribuie la refacerea încrederii membrilor reprezentanţei engleze, încredere ce fusese zdruncinată prin descoperirea de către iugoslavi a planului de a provoca explozii în zona Porţilor de Fier şi de a bloca această zonă” 2.

Cu toate acestea, în ce priveşte acţiunile de sabotaj îndreptate împotriva celui de-al III-lea Reich din România, nu s-au mai înregistrat niciun fel de rezultate concrete din partea S.O.E. *Factorul primordial al luptei antU naziste l-a constituit şi de aici* înainte *mişcarea de rezistenţă naţională aflată sub conducerea Partidului Comunist Român. Nimeni şi sub nicio formă nu va putea egala contribuţia acesteia la lupta pentru eliberarea ţării de sub tirania fascistă* (s.n., H. B.).

În urma evenimentelor din luna octombrie 1940, o parte dintre membrii legaţiei şi coloniei engleze părăsesc ţara plecând la Istanbul şi Cairo. Între aceştia se afla şi Archibald Gibson, şeful Secţiei Intelligence-Service-ului în România, înlocuit de Desmond Doran care „conducea” biroul paşapoartelor legaţiei. Era constituită o secţie a I.S. cu misiunea de a funcţiona nestingherită, chiar dacă relaţiile diplomatice ar fi fost întrerupte. Se fixează colaborarea cu diferite servicii informative, în special cu cele american, grec, turc şi iugoslav.

Gardyne de Chastelain, considerat unul dintre cei mai importanţi rezidenţi ai S.O.E. în România se stabilise la Istanbul încă de la 29 septembrie 1940, atât pentru a-şi

---

Aceeaşi încetineală lipsea de scop practic şi posibilitatea blocării Dunării, tratativele în vederea cumpărării din Palestina a unei nave convenabile nedepăşind nici în toamnă stadiul negocierilor... — Cf. B. Sweet-Escott, lucr. cit., p. 35.

asigura protecţia în faţa măsurilor represive ale legionarilor cât şi în vederea creării viitoarelor condiţii de lucru din Turcia şi a prospectării mijloacelor de legătură din Orient spre România pentru momentul anulării posibilităţilor oficiale.

La 15 februarie 1941, prin ruperea relaţiilor diplomatice, întregul personal a părăsit ţara prin Constanţa, rămânând numai Buhagiar P., ajutor al ataşatului comercial, pentru administrarea bunurilor legaţiei enleze, în acord cu Legaţia S.U.A. care preluase apărarea intereselor supuşilor englezi din România.

Colonelul MacNabb, ataşatul militar pleca la Istanbul, ajutorul său, maiorul Davidshon, se stabilea în Iugoslavia, iar John Leigh Reed era acreditat pe lângă legaţia engleză din Budapesta, pentru a fi cu toţii în apropierea României şi a supraveghea activitatea I.S.-ului condus acum de Buhagiar.

Cei din urmă agenţi recrutaţi în România de către

S.O.E. fac parte din rândul unor cetăţeni străini care, în cazul unor viitoare conflicte nu ar putea fi supuşi izgonirii din ţară sau concentrării lor. O parte din arhive sunt predate Legaţiei S.U.A. Se acţionează clandestin prin diferiţi diplomaţi, ziarişti şi instituţii culturale. Sunt difuzate ştiri de provenienţă engleză, comentate şi amplificate în opinia publică românească. Unele persoane ce călătoresc în străinătate îndeplinesc oficiul de curieri. Firmele comerciale cu capital englez sau conduse de persoane cu vederi filoengleze reprezintă sedii camuflate ale rezidenţelor de informaţii. În România, sub un nume grecesc pare a se afla chiar Sinclaire William, şeful I.S. din Istanbul, declarat la venirea în ţară, comerciant. În ansamblu, se culeg informaţii economice, politice, militare. Majoritatea cetăţenilor francezi din România aderă şi ei la acţiunea „Franţei Libere” condusă de generalul de Gaulle

şi fac propagandă pentru câştigarea de noi partizani.

Este totuşi de constatat că la plecarea din ţară a serviciilor engleze, acestea nu dispuneau de suficiente reţete secrete capabile să le furnizeze datele de care aveau nevoie pe durata retragerii lor, durată care era greu de estimat în perspectiva ostilităţilor militare. Potrivit documentelor româneşti, un asemenea „grup" englez a fost cel constituit de ziaristul MacLarren şi la care ne vom referi pe scurt pentru a ilustra stările de lucruri precare aşa cum se prezentau ele la acea dată.

*

...În mod oficial, MacLarren îndeplinea în România funcţia de corespondent al agenţiei engleze „Reuter". Era un vechi agent al Intelligence Service în România unde acţiona pe linia culegerii de informaţii secrete din rândul ziariştilor cu care avea legături.

La retragerea lui Archibald Gibson în Turcia, primeşte din partea acestuia misiunea de a se ocupa în mod expres de culegerea informaţiilor cu caracter militar referitoare la trupele germane sosite în România, îndeosebi cele privind genurile de arme, potenţialul, amplasamentul şi deplasările lor spre frontiere. MacLarren nu se descurcă de unul singur în această complicată acţiune şi îl atrage pe ziaristul luxemburghez Cahen Yvan Frank, venit în

România în anul 1939, după ce patria lui fusese ancorată Reichului nazist. Statutul său de ziarist îi îngăduia să rămână şi să lucreze nestingherit la Bucureşti, unde era acreditat pentru „Paris-Midi", „Paris-Soir" şi „Journal de Genève". Acceptă propunerea lui MacLarren şi începe să culeagă date cu caracter militar despre armata germană din România. Recrutează la rândul său pe un anume Eschenazy, cetăţean român, dându-i misiunea de a nota semnele de armă şi numerele maşinilor germane pe

care e întâlneşte în Capitală.

Primele informaţii îi parvin lui MacLarren prin Cahen Yvan Frank la scurt timp după înjghebarea „grupului secret1. Procedeele pentru culegerea datelor sunt însă surprinzător de naive: Eschenazy nota direct în stradă, în plin centrul Capitalei, numerele şi însemnele militare ale maşinilor germane care staţionau în faţa marilor hoteluri.

Nu era greu de presupus ce avea să urmeze: la 26 ianuarie 1941, Eschenazy a fost arestat în dreptul hotelului Lido din bulevardul Take Ionescu în timp ce completa un carnet cu numere şi desene de pe maşinile ce soseau pentru alimentare cu benzină la staţia din faţa hotelului... A urmat şi reţinerea lui Cahen Yvan Frank, iar în anchetă acesta a avut tăria de a nu divulga numele recrutorului său, MacLarren, care, la două săptămâni de la acest incident, părăsea liniştit România şi se stabilea la Istanbul. „Reţeaua" creată de el nu va putea beneficia însă de aceeaşi şansă: la 21 noiembrie 1942, Curtea Marţială a Comandamentului Militar al Capitalei îi judeca pe Cahen Yvan Frak şi pe Eschenazy pentru spionaj, respectiv trădare, condamnându-i la 8 şi 10 ani închisoare. Inutil a mai sublinia că în spatele acestui episod se aflau carenţe de instruire elementară a celor doi de către un vechi agent al Intelligence Service-ului asupra modului în care trebuia să se organizeze culegerea datelor secrete.

Începând din toamna anului 1940, Istanbulul devine unu dintre cele mai importante „baze operaţionale" ale serviciilor secrete ale statelor beligerante, şi nu numai ale acestora. Anglia îşi concentrează aici secţiile speciale ale serviciilor sale pentru ţările balcanice. Potrivit colonelului B. Sweet-Escott, S.O.E. dispunea aici de două grupe.

Una dintre ele era destinată sabotării echipamentelor şi depozitelor Axei aflate pe teritoriul turc. Prioritatea viza petrolierele italiene care aduceau petrolul românesc de la

Constanţa spre Grecia. Rezultatele practice rămân însă nule.

Cealaltă grupă era chiar Secţia a III-a S.O.E. pentru România, care coordona acţiunile de spionaj şi război psihologic. Prin poziţia ei avea sarcina de a menţine legătura cu persoanele şi reţelele din ţară. „Exista un du-te-vino constant între Turcia şi România, contactele fiind asigurate de către de Chastelain însuşi, precum şi de Bill Harris-Burland. *Noi eram încă în corespondenţă cu Maniu, deşi el hotărâse, acest fapt fiind evident, să aştepte ca deznodământul războiului să se contureze ceva mai clar, înainte de a trece la o acţiune mai hotărâtă...*" 3 (s.n., H. B.).

Treptat, la Istanbul se stabilesc şi alte cadre importante ale S.O.E. cu responsabilităţi directe pe spaţiul României. Între aceştia, şi Desmond Doran, ultimul conducător al serviciului de spionaj englez în România după plecarea lui Archibald Gibson. Mai târziu, după invadarea Iugoslaviei de către Germania nazistă se va stabili aici şi

7. C. Masterson[15].

---

15 E. C. Masterson (Tom), director la „PhobusJ din Anglia şl acţionarul principal al societăţii „Unirea", s-a remarcat încă în timpul primului război mondial în legătură cu acţiunea de determinare a statului român să-şl autodistrugă petrolul pentru a nu cădea în mina Invadatorilor Puterilor Centrale. Cu acest prilej el a primit Ordinul pentru Servicii Deosebite.
La începutul celui de-al doilea război mondial a coordonat ficţiunile de sabotare a maşinii de război naziste in petrol şi la Dunăre. După eşecul acţiunii engleze de la Dunăre din apriLie 1940 şi retragerea la Belgrad a Secţiei, S.O.E. pentru Balcani, Tom Masterson a însoţit şi aici organizaţia specială engleză, iar în vara anului 1941 i s-a încredinţat conducerea unei secţiuni de „subversiune politică" în Balcani. După intrarea Statelor Unite în război Şl pînă în noiembrie 1942 a fost trimis la Washington pe lingă Coordonatorul Informaţiilor Secrete şi din luna iunie a aceluiaşi an, şeful O.S.S., William Donovan — „pentru a-1 sfătui

În afară de rezidenţii serviciilor secrete britanice, la Istanbul se grupează şi reprezentanţii unor organizaţii de rezistenţă franceze, poloneze, cehoslovace, precum şi numeroşi cetăţeni cu poziţie antinazistă din ţările cotropite de-al III-lea Reich.

La rândul său, spionajul german, care este conştient de poziţia favorabilă pe care o prezintă teritoriul turc, pentru depistarea operaţiilor secrete ce sunt lansate de aici împotriva celui de-al III-lea Reich, îşi amplasează şi el pe malurile Bosforului puternice rezidenţe de informaţii. Istanbulul devine astfel un important turn de deser –vaţie spre Balcani şi Orient, o arenă a disputelor ascunse, în care miza jocului esteasigurată prin recrutarea şi dirijarea reţelelor ori prin interceptarea canalelor secrete ale statelor implicate în marea conflagraţie.

„Taxim-Bar”.

Încă de la crearea la Istanbul a Secţiei a III-a S.O.E. pentru România, rezidenţii englezi procedează la identificarea tuturor românilor aflaţi temporar sau permanent în Turcia ori a acelora care, prin natura serviciului sau a ocupaţiei, călătoresc frecvent în această ţară. Măsura este foarte importantă deoarece poate asigura posibilităţi nebănuite pentru crearea unor Unii informative ori de curierat spre ţară.

Importantul oraş al Turciei, sprijinit pe două continente, cu o viaţă tumultuoasă, specifică marilor porturi, dominat de un bogat amestec de civilizaţii, culturi şi obiceiuri, toate într-o alăturare fascinantă de istorie şi realitate cotidiană, în care marile palate şi înaltele minarete domină larma şi aglomerarea greu de imaginat a

---

în problemele Balcanilor şi Orientului Mijlociu". Colonelul E. C. Masterson a fost numit apoi la Cairo într-o poziţie cheie a „Forţei 133“, In special în legătură cu România. Fratele său, Ted Masterson, care devenise, de asemenea, cadru al S.O.E., era în 1944 locote- nent-coloneL

numeroaselor magazine, bazaruri, ateliere artizanale şi prăvălii mărunte, pare să ofere serviciilor de spionaj posibilităţi nelimitate... În măsura în care acest veritabil furnicar asigură anumite şanse cadrelor de informaţii, el este totodată şi un imens viespar în care apar reale riscuri, atunci când controlul şi verificarea activităţii agenţilor secreţi nu se efectuează cu grija necesară.

Istanbulul anilor ’40 avea totuşi pentru români oazele lui, pe care cei interesaţi le descopereau după un anumit cod al căutărilor pline de farmecul necunoscutului. Odată ajunşi pe malul Bosforului, după ce cunoşteau vestigiile orientale, oboseau curând de atâta umblet, căutând şi locuri mai tihnite. Aflau astfel despre existenţa unui local cu specific românesc foarte frecventat: restaurantul „Taxim-Bar”. Ajunşi acolo constatau că acesta nu se deosebea cu nimic de „Carul cu Bere” sau „Pescăruş11. Era atrăgător, reuşind să transpună cu fidelitate atmosfera „de acasă”, începând de la mobilier şi covoare, până la meniu şi orchestră. Marinarii şi oamenii de afaceri ştiu deja de existenţa lui şi îl frecventau. Erau prezenţi în număr mare şi străinii care eu fost în România, care voiau să audă o vorbă românească şi să mai afle noutăţi. Ca într-o unică familie, toţi păreau a se cunoaşte de mult, se salutau cu uşurinţă şi se bucurau de ambianţa realizată cu talent de directorul localului, Mişu Iorgulescu, care i-a adus din ţară – şi pe Wc iner Frantz, fost conducător de diferite localuri, acum director de bar la „Taxim”, precum şi pe ospătarii Ion Burtea, Gheorghe Iosif, Romulus Tâmpeanu, Mihai Nicolae şi Papacostea Simion.

Drumurile, englezii or se îndreaptă şi ele în modul cel mai firesc spre „Taxim-Bar; care devine curând pentru ei un amplasament favorabil pentru realizarea investigaţiilor, contactelor şi a întâlnirilor cu viitorii agenţi. Totul începe, în asemenea împrejurări, prin apropierea personalului

român, care se dovedeşte receptiv cauzei engleze, în frunte cu Mişu Iorgulescu. Acesta va sprijini fără rezerve orice solicitare engleză, atât în Turcia cât şi în ţară, unde se deplasează destul de des pentru aprovizionare şi diferite aprobări.

După Mişu Iorgulescu, care devine pentru agenţii englezi nu numai „omul casei1, dar mai ales un important rezident, De Chastelain îl recrutează pe Weiner-Jrantz, care avea, ca director de bar. posibilităţi ideale de a realiza acoperirea unor acţiuni secrete, îndeosebi a întâlnirilor conspirative şi a schimbului de materiale. El este o importantă sursă care furnizează date despre legăturile şi mişcările germanilor care. şi ei. frecventau asiduu localul pentru a-şi crea posibilităţi informative. Ospătarii Gheorghe Iosif şi Papacostea Simion au fost, de asemenea, recrutaţi de către G. de Chastelain şi este greu de înţeles de ce anume rezidentul englez nu a acţionat în acelaşi mod şi-asupra celorlalţi ospătari, pentru a „bloca" infiltrarea spionajului nazist. Oricum şi aici, are loc un „mic duel". În care fiecare serviciu beligerant îşi adjudecă o cotă parte. Prin asemenea surse, agenţii nazişti au realizat şi ei o atentă supraveghere informativă asupra rezidenţilor englezi din Istanbul şi a legăturilor lor, îndeosebi

asupra lui Mişu Iorgulescu. care ajunsese a fi considerat unul din curierii principali ai Secţiei a III-a S.O.E. pentru România.

Un rol important în angrenajul secret al acestei secţii l-a avut şi co-directorul-restaurantului „Taxinv\ Alexandru Stelescu, de profesie ziarist, care devine cu timpul unul din principalii agenţi recrutori ai lui G. de CĂiastelain şi Rondel.

Filiera

După sosirea la Istanbul, G. de Chastelain aşteaptă

cu înfrigurare un semn de la Desmond Doran, rămas la Bucureşti, cu care stabilise ordinea de acţiune pentru recrutarea unor vechi amici şi înjghebarea unei organizaţii secrete cu caracter proenglez. Între timp el fusese acreditat în mod. oficial pe lângă Legaţia Angliei din Turcia, ca *responsabil politic pentru România*" şi, împreună cu ceilalţi englezi, va pune bazele amintitei Secţii a III-a-S.O.E., instalată în Cumhuriyet Caddesi 33 Taxim, fiind desemnat conducătorul acesteia.

*

În ţară se acţionează pentru crearea organizaţiei secrete prin atragerea oamenilor necesari. Între aceştia, inginerul Ion Popovici ocupa desigur o poziţie specială, fiind unul dintre cei asupra cărora G. de Chastelain dobândise o fermă convingere în privinţa şanselor de atragere în activitatea secretă. Lucrase mult timp cu el în cadrul societăţii „Unirea* unde îl lansase în sfera intereselor engleze cărora se dovedise constant ataşat, desfăşurând o activitate remarcată-şi permanent stimulată de rezidentul englez. G. de Chastelain nu făcuse niciun secret din faptul că îl cultiva pentru o funcţie de conducere, şi, într-adevăr, la plecarea lui din ţară, Ion Popovici era numit în locul său ca director comercial al societăţii, poziţie din care nu putea refuza să se pună în slujba Angliei. În luna septembrie 1940, când G. de Chastelain părăsea ţara. Ion Popovici era deja recrutat de către acesta, primind misiunea de a „căuta să-şi apropie oameni de nădejde pentru a forma un grup secret în slujba Angliei".

La scurt timp, după ce s-a stabilit la Istanbul, G. de

Chastelain constată însă că în ţară lucrurile nu demarau încă şi revine în două rânduri în România sub acoperirea de curier diplomatic – în toamna anului 1940 şi primăvara anului 1941 – înmânându-i şi o importantă sumă

lui

Popovici – 80 milioane lei! – din care urma să achite cheltuielile grupului în curs de formare. Popovici devine astfel şi unul dintre principalii trezorieri, atât pentru grupul secret cât şi pentru... finanţarea unor nevoi ale Partidului Naţional Ţărănesc, cum îi precizase G. de Chastelain[16].

Tot pentru un rol de conducere în organizaţie a fost recrutat şi un al doilea inginer petrolist, Valeriu (Râca) Georgescu, director în cadrul societăţii „Româno-Americană". Studiase la Birmingham unde obţinuse titlul de inginer de mine. Întors în ţară se angrenează în politică, devenind membru marcant al P.N.Ţ. Dobândeşte curând faima unui cameleon, avid de succese. Prin intermediul P.N.Ţ. ocupă temporar chiar şi funcţia de subsecretar de stat la Ministerul Economiei Naţionale, iar în 1938 intră în „Asociaţia finanţei şi marii industrii". S-a căsătorit cu fiica lui Sever Bocu, membru marcant al P.N.Ţ. şi unul din apropiaţii lui Iuliu Maniu.

La societatea „Româno-Americană: el întreţine strânse legături cu R.P. Bolton, directorul acestei societăţi, care fusese adus la conducerea ei după anul 1936 cu scopul de a contrabalansa presiunile tot mai accentuate ale germanilor. De altfel, Bolton îl angajează special pe Râca Georgescu pentru a servi acestui scop iar inginerul român face progrese, reuşind în calitate de „administrator delegat să saboteze numeroase dispoziţiuni cu privire la industria petrolieră, iar prin indiferenţă şi rezistenţă pasivă, să împiedice o producţie normală de ţiţei a

16 Potrivit unui document al S.S.I., unele din fondurile Partidului Naţional Ţărănesc proveneau şi de la Intelligence Service, primite prin G. de Chastelain şi alţi rezidenţi. La rindul său, casierul P.N.Ţ., ştefan Mihăi'escu, era, în acelaşi timp, şi casieruU Intelligence Service-u'.ui în România.

societăţii…”, astfel cum reţine un document al timpului.

În 1938 devine membru marcant în Consiliul de conducere al asociaţiei „Amicii S.U.A.” – iar în martie 1939, când R.P. Bolton pleacă din ţară, Râca Georgescu îi prieia fără dificultate funcţia.

Recrutarea propriu-zisă a lui Râca Georgescu a fost efectuată în luna februarie 1941 de către „consulul 11 Desmond Doran, după plecarea la Istanbul a „ziaristului” Archibald-Gibson, care pregătise de fapt atragerea sa în organizaţia secretă engleză. Desmond Doran îl însărcinează pe Râca Georgescu cu „crearea şi conducerea unui grup de spionaj în favoarea Angliei”.

Desemnarea celor doi conducători de societăţi petroliere în fruntea acestui grup relevă că unul din obiectivele urmărite de S.O.E. era’ şi alimentarea Londrei cu informaţii secrete, îndeosebi din domeniul petrolier, care prezentau maximă importanţă pentru Aliaţi în desfăşurarea războiului cu Germania nazistă. Se ştie că încă în luna mai 1940, memorandumul şefilor de state-majore ai Angliei *aprecia că declinul petrolier al Germaniei naziste va constitui unul din factorii decisivi pentru înfrângerea acesteia*, iar premierul W. Churchill, principalul adept al concepţiei care considera aviaţia drept „cavaleria războiului modern1”, formulase şi el, în acelaşi an, opinia că „numai forţa aeriană poate câştiga războiul”, opinie însuşită ulterior şi de importanţi strategi ai aviaţiei S.U.A. În perspectiva că evoluţia ostilităţilor se va concentra asupra frontului aerian, pe măsură ce raza de acţiune, puterea de foc şi viteza avioanelor îngăduiau dezvoltarea bombardamentelor strategice, informaţiile cu caracter petrolier, îndeosebi din România, deveneau indispensabile în tabăra aliată, iar crearea în Anglia a Comitetului special de informaţii – aşa-numitul Comitet Lloyd –, la cererea şefului Statului Major al Aerului,

imediat după declanşarea ostilităţilor, vorbea de la sine. În aceeaşi măsură, se cuvine a fi subliniat şi faptul că un alt organism la fel de important în domeniul războiului petrolier, „Comitetul Hankey”, îşi baza acţiunile, deopotrivă cu cele ale şefilor de stat-major şi Comitetului Apărării, pe sursele organelor de spionaj, inclusiv ale ramurii speciale a Ministerului Economiei de Război şi pe contactul strâns cu personalul tehnic al marilor companii petroliere britanice 1.

Este semnificativ, de altfel, că filiera Râca Georgescu – Ion Popovici a fost considerată, în principal, „o agentură informativă şi de sabotaj pe Valea Prahovei, fapt recunoscut fără echivoc de Ion Popovici şi confirmat de Eugen Cristescu în memoriile sale, în care precizează că „la plecarea englezilor din România, Râca Georgescu, fiind inginer în petrol, şi binecunoscut şi apreciat de ei, a fost rugat să informeze la Istanbul cu tot ce se va întâmpla în zona petroliferă din ţară”.

De menţionat însă că Râca Georgi scu se detaşează în fruntea organizaţiei secrete şi pentru un alt motiv de natură esenţială, asupra căruia insistă şi fostul şef al Serviciului Special de informaţii în memoriile sale: „Cum inginerul Râca Georgescu era ginerele lui Sever Bocu, fruntaş naţional-ţărănist, *întreţinea cu Istanbulul şi unele legături ale oamenilor politici români cu engleziiu*. Faptul nu pare să-l deranjeze deloc pe Ion Popovici. care preferă să se ocupe de „problemele tehnice” ale activităţii grupului.

Organizaţia se constituie treptat, pe principiul nucleelor separate. Potrivit cerinţelor impuse de o asemenea organizare, sunt atrase mai multe categorii de persoane. Cei mai importanţi erau, firește, agenţii informatori, recrutaţi pentru procurarea datelor secrete. Se creează totodată şi un „aparat tehnic” format din

cifratori, transmisionişti, curieri, şi „căsuţe poştale”» domeniu ce revine treptat inginerului Ion Popovici care a şi trecut în acest scop la constituirea nucleului Visa – Beza – Bălan – Radocea, utilizat îndeosebi pentru transmiterea şi recepţionarea mesajelor secrete.

Întrucât S.O.E. nu asigurase grupul cu un aparat de radio emisie-recepţie[17], transmiterea informaţiilor s-a făcut la început prin mesaje cifrate, scrise cu cerneală simpatică între rândurile corespondenţei de afaceri a societăţilor petroliere cu Istanbulul. Primul om recrutat, Visa Augustin, era funcţionar la C.E.C. şi avea o excelentă memorie, motiv pentru care a şi fost desemnat de către Ton Popovici ca principal ajutor al său în cifrarea şi descifrarea mesajelor secrete către şi de la Istanbul, fiind de altfel şi deţinătorul codului şi cifrului.

Inevitabil, trebuiau găsiţi şi recrutaţi specialişti în radiofonie. Astfel, a fost recrutat de către Ion Popovici, radiofonistul Ion Beza, iar prin Visa Augustin a fost atras Bălan Sache Iuliu, constructor radiofonist. Acesta din urmă, fiind şeful atelierului de radio al societăţii „A.E.G.”, a montat în schimbul sumei de 6 milioane, un aparat de emisie-rccepţie, cu ajutorul căruia s-a intrat în legătură cu postul Z-4 al Secţiei a III-a (Române) a S.O.E. din Istanbul, şi de unde primea telegrame cifrate destinate preşedintelui P.N.Ţ., Iuliu Maniu, cereri de informaţii secrete din partea lui G. de Chastelain sau Archibald Gibson, cai e trebuiau obţinute din ţară de către grupul

17 La acea dată. Secţia a IlI-a (Română) a S.O.E. din Istanbul no avea in ţară un alt aparat T.F.F. disponibil, în afara celui destinat lui Iuliu Maniu. şi nici posibilitatea să introducă un altul in mod clandestin în. România, astfel cum rezultă şi din memoriile lui B. Sweet-Escott. „...Pe atunci emiţătoarele noastre radio pentru comunicaţii secrete cintăreau circa 18 kg şi aveau dimensiunile unei valize pentru week-end. Aceste aparate erau greu de procurat chiar in Anglia...". Cf. B. Sweet-Escott, op. cit., p. 84.

Râca Georgescu – Ion Popovici.

Transmisiile şi recepţiile clandestine, efectuate de Ion Beza, care era şi operator T.F.F., au avut loc în perioada aprilie-iulie 1941, sub indicativul „IACOB”. Aparatul a funcţionat în strada Sabinelor nr. 32, la domiciliul lui Bălan Sache Iuliu, şi apoi chiar la sediul firmei „A.E.G”.

Râca Georgescu i-a recrutat pe Popescu Cezar, Iuca Alexandru, Minovici Furnică Dumitru, Ghilezan Emil, Iaroslavschi Mihai şi Ştefan Cosmovici. Ultimul îi fusese indicat lui Râca Georgescu pentru a fi folosit în cadrul grupului, chiar de către Desmond Doran înainte de plecarea sa din ţară.

Selecţionarea agenţilor care au fost recrutaţi în acest grup nu s-a făcut după reguli riguroase, factorul întâmplător fiind predominant. Au lipsit chiar şi măsurile elementare de verificare a garanţiei sincerităţii oamenilor cât şi cele asupra valorii informaţiilor. În general, regulile muncii conspirative nu s-au dovedit a fi la îndemâna conducătorilor acestui grup secret, alcătuit de altfel într-un mod surprinzător de hibrid.

Grupul se măreşte totuşi, ajungând în vara anului 1941, la 17 persoane, dintre care, cu greu se pot distinge agenţii autentici de cei care aveau legături mai mult sau mai puţin întâmplătoare cu conducătorii grupului şi destul de rar legături informative clasice cu aceştia. Este pe deplin edificatoare în acest sens constituirea „nucleului” Iaroslavschi – Cosmovici. Acesta din urmă, pretins inginer, x în realitate un individ cu studii ratate la Paris, ajunge, în împrejurări neelucidate, funcţionar la Crucea Roşie Română, şi chiar delegat pe lângă Crucea Roşie Daneză-Suedeză. La o vânătoare în Moldova, în iarna anului 1940, l-a cunoscut pe Bertont, însărcinat cu lichidarea fondurilor britanice în România. Acesta l-a invitat apoi la o masă în

decembrie 1940, unde l-a prezentat lui Desmond Doran. După mai multe întâlniri, Bertont, care urma să părăsească ţara „i-a propus, în februarie 1941, «să intre ca „secretar" în serviciul lui Desmond Doran, care lucra la Consulatul palestinian, fapt pe care Ştefan Cosmovici l-a acceptat. Pe această „bază" a fost formulată recomandarea lui Desmond Doran ca Râca Georgescu să-l preia şi pe Ştefan Cosmovici în reţeaua secretă pe care urma să o creeze.

În acest scop, Ştefan Cosmovici a fost căutat de „un fost prieten de la Paris", Mihai Iaroslavschi, care îi aminteşte de propunerea acceptată de a să lucreze ca secretar pentru englezi. Cosmovici înţelege despre ce este vorba, se declară de acord, şi primeşte. misiunea de a culege informaţii despre „politica şi armata germană din România". Greu de spus cum anume fuseseră verificate posibilităţile lui Ştefan Cosmovici de a obţine date în acest domeniu şi, mai ales, ce garanţii de seriozitate prezentau sursele sale. Nu trebuie să fim aşadar surprinşi de faptul că în lipsa unor posibilităţi proprii de a culege informaţii, Ştefan Cosmovici vine la rândul său cu... propunerea de a. Încadra în organizaţie pe un anume Sandu Kramer, zis Alexandru Dragu, pe care îl cunoscuse în împrejurări mai mult decât dubioase în vara anului 1940 în... grădina Copou din Iaşi, şi care îl întrebase „... dacă ştie vreun englez, deoarece are informaţii interesante1[18]. Kramer

18 La una din intilnirl, Iaroslavschi i-a spus lui Cosmovici ci prima misiune ce o au, este de a căuta excremente de pasăre, necesare preparării unei cerneli (substanţă denumită şi „cerneală simpatică", folosită la scrierea textelor invizibile al mesajelor secrete — n.n.). Cosmovici i-a dat ideea că este mult mai simplu sâ cumpere doi canari sau sticleţi, pe care să-i ţină in colivie. Iaroslavschi a acceptat bucuros, a cumpărat păsările, şi pentru că ar 0 trezit bănuieli cu această dragoste spontană pentru sticleţi, colivia a trecut in grija lui Cosmovici, care s-a oferit să furnizeze... preţioasa materie primă pe care o întrebuinţa Iaroslavschi la prepararea cernelii simpatice.

devine în acest mod membru al grupului, urmând să „lucreze pentru suma de 12.000 lei, iar pentru informaţiile ce necesitau... speze speciale, să fie plătit cu... bucata41.

La scurt timp, Kramer pretinde sume de bani tot mai mari, în primul rând „mărirea salariului" său la 20.000 lei, în afară de „ştirile senzaţionale" plătite „cu bucata14. În ce-l privea pe „recrutorul" său, Ştefan Cosmovici, acesta reuşeşte să încaseze pe patru luni 274.000 lei, din care i-a plătit lui Kramer 70.000 lei. Pentru a putea să-şi reţină cât mai mulţi bani, Cosmovici a inventat faţă de Iaroslavschi faptul că pentru a obţine informaţii de la o salariată de la Marele Stat Major, trebuie să plătească lunar încă 6.000 lei... A mai încasat odată suma de 5.000 lei pentru cheltuieli făcute cu „reactivul41.

fPână la descoperirea şi arestarea întregului grup, în vara anului 1941, au fost transmise aproximativ 42 mesaje Secţiei a III-a S.O.E. din Istanbul, care cuprindeau informaţii din domeniile militar, economic şi politic. Pentru a ne putea forma o rî>mie în legătură cu valoarea acestor informaţii, să le enumerăm pe cele furnizate de Sandu Kramer lui Iaroslavschi prin Cosmovici:

— Montarea de submarine şi vedete rapide la v Galaţi;

— Sosirea unor tancuri germane ce merg pe şenile şi roţi;

— Tancuri cu motor „Diesel 1, consum foarte> redus;

— Transportul unor genişti germani de la Con stanţa la Batumi).

— Iugoslavia nu va semna pactul cu Germania;

— Minarea drumurilor din Banat, partea dinspre Iugoslavia;

— Planul de campanie german – atacul prin Bucovina, Herţa şi Galaţi-Reni, unde sunt multe trupe

concentrate;

— Schimbarea punctului de redresare a aparate lor Stuka;

— Pontonul de la Turnu Măgurele a fost demontat în grabă şi transportat în Moldova;

— Ştiri diverse, în legătură cu legionarii şi din viaţa evreiasc a;

— Locul unde au căzut bombele în timpul bombardamentelor aeriene[19];

— O hartă a frontului nostru din Bucovina şi

Basarabia (care s-a dovedit însă a nu fi exactă);

— Ştiri asupra avioanelor şi trenurilor care veneau sau plecau.

Ştefan Cosmovici a mai furnizat o informaţie despre proiectul unui dig şi al unei baze de submarine la Taşaul pe care a primit-o de la numita Lucia Holban (şi despre care i-a pretins lui Iaroslavschi că ar fi primit-o de la o persoană ce lucrează la Marele Stat Major – n.n., H. B.).

Aceste informaţii erau procurate în raport cu posibilităţile membrilor grupului, ori, aşa cum am menţionat deja, în urma unor indicaţii exprese primite din partea lui G. de Chastelain prin radio.

Partea a VI-a

Încercări de joncţiune

Caruselul demersurilor secrete.

Potrivit colonelului Byckham Swcet-Escott, englezii sperau să sprijine orice element de opoziţie care era în\

19 Este vorba despre primul bombardament' aerian efectuat asupra României în cel de-al doilea război mondial. EL a fost efectuat la 13 iulie 1941 de aviaţia sovietică asupra zonelor petrolifere româneşti, fiind avariate rafinăriile „Astra-Română" şi „Orion“. Valoarea pagubelor â atins, după unele estimări, aproape 200 milioane lei. Acţiunea a stîrnit o deosebită îngrijorare la Berlin, intrucit, la acea dată, aeroporturile din Crimeea nu erau anihilate. Vezi Horia Brestoiu, vol.(Imp<rct la paralela 45", Editura Junimea, Iaşi, 1986, p. 390.

România, cu scopul de a cauza cât mai multe necazuri lui Hitler în executarea politicii sale... încă în primăvara anului 1940, Secţia „D" (Divizia politică a Misterului de război britanic) *a căutat să folosească pe Iuliu Maniu şi* partidul *său naţional-ţărănesc să lucreze pentru Anglia pe ţărmul propagandei*" 1 (s.n., H. B.).

Analiza arăta că cea mai prolifică* propagandă împotriva Reichului nazist era cea strâns legată de cauza naţională a poporului român, grav lezată de evenimentele anului 1940. Un rol însemnat în afirmarea drepturilor naţionale ale românilor asupra teritoriului Transilvaniei răpit prin Dictatul de la Viena îl aveau asociaţiile patriotice care şi-au desfăşurat activitatea în pofida prigoanei autorităţilor legionare sau horthyste. Din iniţiativa unui grup de membri ai Partidului Naţional Liberal, în frunte cu Amedeu Bădescu, la 8 septembrie 1940 a fost înfiinţată asociaţia „Ardealul", care îşi propunea să lupte împotriva Dictatului de la Viena, precum şi contra aservirii României de către Germania hitleristă. Printre membrii acestei asociaţii se aflau profesorii universitari C. RăriuU-scu-Motru, Constantin Stoicescu, I. Florian, Aurelian Radu'. eseu. generalul Gabriel Negrei, mecanicul Iosif Păsătoiu. Generalul Negrei şi Amedeu Bădescu au fost arestaţi de poliţia legionară şi eliberaţi numai după intervenţia lui Iuliu Maniu la conducătorul statului.

Pentru „înălţarea naţiunii, binele ţării şi dezrobirea fraţilor ajunşi sub stăpânire străină", în ziua de 6 octombrie 1940 s-a întemeiat la Bucureşti *asociaţia „Pro-*Transilvania", sub preşedinţialui Iuliu Maniu. La 15 noiembrie 1940, Tribunalul Ilfov a recunoscut asociaţia ca persoană juridică, dar a doua zi, Horia Sima a făcut să apară un Comunicat al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri prin care se anunţa desfiinţarea acesteia, întrucât activitatea ei era considerată „incompatibilă cu

angajamentele şi interesele internaţionale ale României 1 3.

Forurile engleze sesizează uşor fondul antinazist al activităţii acestor asociaţii române cu caracter patriotic şi iniţiază legături cu unii membri ai lor în vederea lansării temelor de propagandă prin intermediul canalelor războiului psihologic. Încă în perioada în care se mai afla în ţară, G. de Chastelain a intrat în legătură cu Iosif Păsătoiu căruia i-a declarat că Anglia doreşte să sprijine asociaţia „Ardealul 11. De comun acord cu conducerea asociaţiei, sunt stabilite tezele ce urmau a fi propagate din exterior* prin canalele engleze, urmând ca asociaţia să dezvolte în interior activitatea de propagandă în favoarea cauzei Angliei, furnizând, totodată, o serie de informaţii la Istanbul.

După plecarea din ţară a lui G. de Castelain, Iosif Păsătoiu primeşte de la inginerul Ion Popovici suma de milioane lei pentru dezvoltarea propagandei în favoarea Angliei. Sunt editate numeroase manifeste, Iosif Păsătoiu fiind sprijinit de Amedeu Bădescu şi Rădulescu Aurelian, ultimul ocupându-se de difuzarea manifestelor în rândul studenţilor cu „care era coleg.

Se creează astfel premise ca Iuliu Maniu să dispună, atât prin asociaţia „Ardealul „cât şi prin organizaţia Râca Georgescu – Ion Popovici, de instrumente de legătură cu Londra, cu atât mai mult cu cât conducerea S.O.E. simţea nevoia de a-l angrena pe liderul P.N.Ţ. în cadrul acţiunilor sale. La o întrunire de la Ministerul de Interne al Angliei din 20 februarie 1941, reprezentanţii S.O.E. continuau să declare fără rezerve „că *programul lor în România depindec în întregime de cooperarea suporterilor lui Maniu pe care se bizuiau că vor ţine legătura cu România, din moment ce Legaţia britanică* plecase…” 4 (s.n.), H. B.).

Liderul P.N.Ţ. formează astfel obiectul unor insistente

demersuri din partea serviciilor secrete engleze, în condiţiile în care Londra continuă să-l considere un „anglofil ireductibil[20], iar în ţară el beneficiază de o anumită libertate de acţiune pe plan intern, mai ales că Ion Antonescu n-a distrus „rezerva politică" a P.N.Ţ. şi P.N.L., înlesnind chiar şi menţinerea de legături cu guvernele Mani Britanii şi Statelor Unite.

Liderul P.N.Ţ. se abţine însă, chiar şi în aceste-circumstanţe» de la orice acţiuni, preferând calea memoriilor faţă de Ion Antonescu, dintre care unele, trimise pe diferite canale dincolo de graniţă, erau folosite de propaganda de război britanică.

Londra era, evident, departe de a se declara mulţumită cu faptul că Maniu se rezuma la „duelul memoriilor1[21]. Potrivit unui document asupra căruia vom reveni, rezultă că însuşi G. de Chastelain dispreţuia acţiunea memorialistică a lui I. Maniu.

Indecizia şefului P.N.Ţ. afecta în cel mai înalt grad fluxul de date cu caracter politic aşteptate la Londra, unde, pe lângă emisiunile în limba română ale B.B.C., îşi începuse activitatea şi „postul de radio pe 26 m" în limba română, creat la 12 octombrie 1940 în cadrul acţiunilor

---

20 In legătură cu memoriile lui I. Maniu şi Dinu Brătianu, nu este lipsit de interes să cunoaştem şi punctul de vedere expus de Eugen Cristescu in faţa Tribunalului Poporului, în anul 194S: „...Valoarea protestatară prin acţiunea celor două partide se reducea la acţiunea unor fiţuici-manifeste pe care le trimeteau la Preşedinţia Consilului de Miniştri spre a le putea specuLa.mai tirziu ca «acte istorice»... Dar care era atunci importanţa ce o dădeau acestor «scrisorele» ? Dacă am căuta să facem un tablou al victimelor celor două partide in raport cu măsurile represive de război, nu am acea cu ce să-l completăm. In schimb însă, putem scrie registre întregi cu numele organizaţiilor bancare ţi industriale care au profitat de pe urma «Românizării», camuflajul Întreprinderilor

21e vreieşti, afacerile cu germanii şi îmbogăţiţii de război din cele două partide.

războiului psihologic. Era, de asemenea, etapa când se pregăteau să intre în acţiune şi alte mijloace de propagandă antigermană în limba română, la Istanbul, Cairo şi Ierusalim, şi care aveau nevoie de date din ţară.

Se impune să ne întrebăm care au fost totuşi posibilităţile tehnice de care dispunea Iuliu Mâniu pentru a emite mesaje în străinătate şi ce informaţii a transmis el în mod efectiv în această etapă?

Trei autori străini aduc mărturii în această direcţie. Astfel, Elisabeth Barker arată, în lucrarea pe care am citat-o ceja, că „*reprezentanţii S.O.E. i-au lăsat un transmiţător \V/T*” Faptul este confirmat de B. Sua-et-Escott: „Noi *i-am lăsat lui Maniu aparatură radio, denumită Z-4, care a continuat să emită către birourile noastre* din *Istanbul până la 23 iunie 1941. În aprilie 1941 ni s-a transmis un mesaj potrivit căruia germanii intenţionau să atace Jlusia*! *a data de 15* iunie”.

La rândul său, P. Quinlan, precizează: „*Odată cu retragerea legaţiei Angliei, în februarie 1941, Hoare i-a lăsat lui* Iuliu *Maniu un radio emiţător –, dar acesta n-a vrut să se implice în acest tip de activitate subversivă. Pe de altă parte, el furniza date de spionaj prin aparat*ul său”.

În temeiul acestor trei mărturii, putem conchide că Iuliu Maniu dispunea de două aparate de radio emisie-recepţie: *unul primit de la S.O.E. prin G. de Chastelain în toamna anului 1940*, şi *altul lăsat de ministrul Angliei la Bucureşti, în februarie 1941*.

Aşa cum susţine însă Elisabeth Barker, „*aparatul* W/T, *care i-a fost încredinţat în februarie 1941, a fost descoperit de autorităţi în august 1941*[22]; *în primăvara anu – lui 1942, S.O.E. i-a furnizat un nou aparat cu un nou*

22 In realitate nu era vorba de acest aparat, ci de cel construit tn ţară de către Bălan Sache Iuliu, tehnicianul grupului Rică Georgescu-Ion Popovici, şi la care ne-am referit deja.

cifru, cu *ajutorul unui turc ce servea interesele onorifice ale consulatului finlandez*" 8, împrejurare în legătură cu care ne asigură şi B. Sweet-Escott, care aminteşte că „... G. *de Chastelain a reuşit să introducă un astfel de aparat în România*" 9.

În acelaşi timp, este necesar să reţinem că pe lângă aceste aparate de radio emisie-recepţie lăsate de englezi, Iuliu Maniu a avut la dispoziţie până în vara anului 1941 şi pe cel al grupului Râca Georgescu – Ion Popovici. *Concluzia care se impune este aceea că liderul P.N.Ţ. a avut suficiente posibilităţi tehnice pentru a se putea angaja în modul cel mai hotărât într-o activitate de rezistenţă* şi *colaborare* cu *Aliaţii*. *Datele disponibile nu indică însă ca el să fi transmis* până *în vara anului 1941*, *mai mult de două mesaje englezilor*, *ceea ce este*, *în afară de orice discuţie*, *cu totul infim în raport cu responsabilităţile pe care le afirma şi*, *îndeosebi*, *cu aşteptările Aliaţilor de la el*.

Care ora de fapt cauza pentru care el evita în mod con – stant să efectueze emisiunile aşteptate? Ar putea fi invocate lipsa unui operator capabil ori deficienţe tehnice în funcţionarea aparaturii. Asemenea cauze n-au fost însă amintite în această perioadă extrem de importantă în desfăşurarea evenimentelor şi care impuneau o atitudine deosebit de activă din partea lui Iuliu Maniu.

Pe această bază poate fi formulata opinia că *Iuliu Maniu* îşi *impunea o rezervă faţă de un asemenea gen de preocupări în aşteptarea – atât de caracteristică firii lui excesiv de prudente – unor clarificări politico-militare care să-l ferească pe el şi partidul său naţional-ţărănesc de orice fel de riscuri*.

Pentru depăşirea acestui serios impas, conducerea

S.O.E. i-a ordonat lui G. de Chastelain să se deplaseze în secret în România. Aşa cum am precizat deja, potrivit

unui document al Serviciului Special de Informaţii... C. de Chastelain a reintrat pe bază de acte false în România în primele zile ale anului 1941".

Misiunea de activizare a grupului de rezistenţă încredinţată lui de Chastelain este confirmată de faptul că abia după venirea lui în România a avut loc ceea ce s-ar putea numi cu un termen militar, „joncţiunea" organizaţiilor Râca Georgescu – Ion Popovici cu Asociaţia „Ardealul 11, pe linia asigurării comunicaţiilor cu Istanbulul. În aceste împrejurări, aşa cum rezultă şi din documentele Serviciului Special de Informaţii, „G. de Chastelain a luat contact, printre alţii, şi cu Maniu şi Mihalache4.

Rezultatul acestui contact secret pare să fi fost promiţător căci, aşa cum se va constata, opţiunile S.O.E. rămân ferme. *„Englezii sperau ca Iuliu Maniu să ia conducerea activităţilor subversive"* – ne asigură Paul Quinlan 10 şi este firesc să considerăm că numai un asemenea obiectiv important a putut decide deplasarea în România în condiţiuni destul de riscante a celui mai important rezident al S.O.E. pentru întâlnirea lui cu liderii P.N.Ţ.-ului.

Iuliu Maniu se comportă însă şi în continuare la fel de contradictoriu şi nehotărât, stârnind enervarea deruta englezilor. Acelaşi Paul Quinlan o spune fără rezerve: „El (Maniu – n.n.) *n-a vrut să se implice 7 n acest tip da activitate subversivă pe care o dorea Londra"* II. Elisabeth Barker luând în considerare şi trăsăturile specifice liderului P.N.Ţ... se apropie cu mai mult realism de concepţia *acestuia atunci când afirmă că deşi a cultivat contacte secrete cu Marea Britanie, Iuliu Maniu „nu a intenţionat niciun moment să provoace o revoltă în România împotriva Germaniei şi nu avea vreo încredere în sabotaje sau activităţi subterane" 12.*

Spre surprinderea rezidenţilor S.O.E., Iuliu Maniu nu se mai arată dispus nici să se stabilească peste hotare în vederea coordonării acţiunilor de rezistenţă naţională. *„Nu am primit niciun fel de explicaţie asupra faptului că* Maniu nu mai *venea în străinătate deşi promi*sese *acest lucru lui Hoare şi reprezentanţilor S.O.E., lui Gardyne de Chastelain* personal*”* 13. În legătură cu aceste ezitări, Elisabeth Barker a scris: *„Prestigiul său putea, eventual, să-i mai atenueze negativismul… dar el avea o incapacitate temperamentală care nu-i permitea să se hotărască la timp în iniţierea unor acţiuni* pozitiue*”* 14 (s.n., H. B.).

Este greu de spus dacă aceste ezitări. – foarte exacte de altfel sub raportul caracterizării personalităţii lui Iuliu Maniu – erau apreciate ţinând seama şi de o anumită diferenţă de tratament în ce-l privea, şi pe care liderul P.N.Ţ.-ului o sesizase în atitudinea Londrei. Astăzi ne apare limpede faptul că serviciile secrete engleze – spre deosebire de forurile politice londoneze – doreau stăruitor sosirea lui în străinătate *pentru a anima o mişcare de rezistenţă din exterior*. Byckham Sweet-Escott o spune deschis: *„Dacă ni s-ar fi permis să-l scoatem din ţară, am fi avut, după trei ani, o poziţie mult mai solidă decât*

— Am avut în realitate” 15. Este însă în afară de orice îndoială. că Iuliu Maniu, chiar *dacă a dorit să plece în străinătate nu avea intenţia s-o facă în calitate de invitat al*

S.O.E. ci ca om *politic şi reprezentant al unui guvern* român *în exil. Dar el a* ştiut că *Londra îi refuză acest mandat* şi a *renunţat la plecare* (s.n., H.B.).

Emisiuni radio în Orient

În aceeaşi perioadă în care la Istanbul ia fiinţă Secţia a III-a S.O.E., se îndreaptă spre Turcia şi unele persoane refugiate din România de teama represaliilor legionare ori diverşi emisari ai partidelor de opoziţie. Indiferent de

motivul ori de scopul deplasării lor în Orient, odată ajunşi acolo, ei s-au aflat în atenţia serviciilor speciale ale ambelor tabere beligerante.

În ce priveşte poziţia lor politică, se impune constatarea că cei mai mulţi dintre românii refugiaţi s-au situat pe o linie antinazistă şi au militat pentru cauza ţării şi a luptei aliaţilor. Activând în diferite organisme ale războiului psihologic, ei au condus „birouri române libere", au editat materiale de propagandă care au fost aduse şi difuzate în ţară ori au fost răspândite din avioane deasupra teritoriului românesc. Unii dintre ei au lucrat în cadrul unor posturi de radio ale aliaţilor, iar la sfârşitul războiului le-au fost înmânate atestări oficiale privind activitatea lor împotriva nazismului.

Între aceştia, profesorul George Beza pare să fi ocupat o poziţie oarecum aparte. Fără dubii, el făcea parte din categoria oamenilor cu o existenţă încărcată de contradicţii, care a navigat pe direcţii de viaţă paradoxale, şi care i-au adus, nu odată, numeroase complicaţii[23]. La 11 noiembrie 1940 se refugiază în Turcia (cu familia) spre a se pune la adăpost de prigoana legionară dezlănţuită împotriva lui drept răzbunare pentru campania de presă ostilă pe care o desfăşurase la adresa Gărzii de Fier.

---

23 A debutat de timpuriu în presă, încă în anul 1929. pe cînd urma studiile universitare, făcîr.du-şi ucenicia la Epoca" lingă Grigore Fîiipescu şi Ion Pas.

Un anumit timp activează în mişcarea legionară, pe care o părăseşte fără ezitări atunci cînd îşi dă seama că se află într-un., grav dezacord de principii cu această organizaţie înfeudată nazismului german, ta rîndul ei, Gnrda de Fier îl declară drept unul dintre duşmanii el neîmpăcaţi, iar la 5 aprilie 1936, Congresul legionar de la Tîrgu Mureş îl condamnă la moarte !

In anul 1939 se angajează la Căpitănia Portului Constanţa şi, după ce urmează o şcoală, este încadrat ofiţer III. Funcţionează fn această calitate pînă în luna noiembrie 1940, cînd se refugiază tn Turcia.

Potrivit unor date, George Beza nu a ajuns în Turcia întâmplător ci la îndemnul şi prin intermediul serviciilor speciale engleze. Încă în ţară el se aflase în legătură cu Archibald Gibson care l-a scos peste hotare şi l-a trimis la Istanbul unde a fost preluat de către G. de Chastelain pentru a-l angrena în cadrul frontului de propagandă, având în vedere pregătirea şi experienţa lui în domeniul publicisticii.

Într-adevăr, George Beza se dedică în Turcia unei intense activităţi de propagandă îndreptată împotriva Germaniei naziste şi a dictaturii legionaro-militare din ţară. Prima broşură pe care o scrie este intitulată semnificativ: „Statul legionar – instrument al stăpânirii germane în România”.

Aproximativ în aceeaşi perioadă, au ieşit din ţară şi s-au stabilit la Istanbul. Cornel Bianu, Ştefan Neniţescu şi Pavel Pavel, ca reprezentanţi neoficiali ai P.N.Ţ. şi ai lui Iuliu Maniu, primul fiind şi nepot şi purtător de cuvânt autorizat al liderului P.N.Ţ.

Rezidenţii britanici Archibald Gibson, G. de Chastelain şi Seton Watson au avut mai multe consfătuiri cu cei patru români pentru examinarea posibilităţilor de a organiza în Orientul Mijlociu o mişcare liberă română. De la început au apărut însă greutăţi. În timp ce George Beza s-a declarat pentru începerea unei acţiuni de organizare a luptei împotriva nemţilor şi a regimului antonescianolegionar, Cornel Bianu a precizat că... este împotriva oricărei iniţiative, a oricărei acţiuni, deoarece mandatul său de la Maniu e limitat la ordinele ce primeşte. Pavel Pavel şi Ştefan-Neniţescu s-au pla sat pe o poziţie de mijloc.

În legătură cu punctul de vedere expus, George Beza editase şi o broşură, în luna noiembrie 1940, în care scria: România este ocupată de trupele germane şi condusă de

un guvern de agentură duşmană. Poporul român, exploatat şi asuprit de germani, caută drumul care să-l ducă la biruinţă, la eliberare. Acest drum este lupta împotriva imperialismului german şi a uneltelor nemţeşti din România”.

În februarie 1941 are loc la Istanbul ultima întrevedere a lui Archibald Gibson şi G. de Chastelain cu George Beza, Cornel Bianu, Pavel Pavel şi Ştefan Neniţescu, dar nici atunci nu s-a ajuns la un acord privind începerea» acţiunii politice antihitleriste în România1, deoarece Cornel Bianu invoca din nou motivul că nu are un asemenea mandat din partea lui Iuliu Maniu.

La sfârşitul lunii martie 1941, la propunerea Secţiei a III-a S.O.E., George Beza pleacă în Palestina, întrucât Neutralitatea Turciei nu îngăduia dezvoltarea corespunzătoare a luptei de propagandă împotriva Germaniei naziste.

— Cu permisiunea. autorităţilor britanice se stabileşte la Casa Românească din Ierusalim şi deschide un *Birou Liber Româti* de presă şi propagandă. Era sprijinit „de ziarişti emigraţi din România, George Horia, Henri Marcus, avocatul Solomon şi studentul Gheorghe Barer.

Linia politică generală a propagandei a fost enunţată sub semnul „luptei de eliberare a poporului romârt de sub dominaţia hitleristă. În acest scop, în luna aprilie 1941 el a fixat „Principiile de bază ale propagandei antinaziste româneşti1, pe care le-a formulat în 11 puncte, între care:

— Lămurirea caracterului de exploatare nemiloasă şi asuprire sângeroasă a dominaţiei naziste în România;

— Demascarea instrumentelor româneşti ale dominaţiei hitleriste în România;

— Formarea convingerii că România se poate elibera numai prin luptă continuă şi fără cruţare împotriva

germanilor;

— Dezvoltarea şi dinamizarea spiritului general de revoltă şi de luptă organizată împotriva dominaţiei germane şi a instrumentelor ei din România.

În mare măsur\a, această nevoie de clarificare a apărut pe fondul unor neajunsuri sesizate de G. Beza asupra conţinutului propagandei postului român, de la Londra care, după opinia lui Beza, *nu era orientat în direcţia unor acţiuni de luptă efective şi nici nu avea un caracter net antigerman*. El nu a întârziat să semnaleze opiniile sale cercurilor britanice cu care era în contact, fiind asigurat că, în măsura în care le va fi cu putinţă, vor căuta să remedieze lacunele emisiunilor postului.

Între timp au ajuns în Palestina şi Cornel Bianu, Pavel Pavel şi Ştefan Neniţescu, iar George Beza le-a reînnoit propunerile. În acea perioadă, conceptul său de propagandă era deja definitivat, fiind editat, în luna mai 1941, în cadrul „Manifestului luptei de eliberare”. Cei trei refuză din nou să se alăture şi, după scurt timp, au plecat la Londra.

George Beza primeşte însă încuviinţarea autorităţilor engleze să coordoneze *„Mişcarea Liberă Română” în Orientul Mijlociu*. În acest scop i se *încredinţează organiza** *rea şi conduce rea unui post de radio în limba români* prin care să facă o propagandă conform principiilor enunţate, la recomandarea lui Cristureanu, care lucra în Departamentul Războiului Politic.

George Beza conduce postul de radio, ce funcţiona sub indicativele Z-l şi Z-2, şi la scurt timp i se alătură şi Petre Vulpescu, un alt român venit din ţară. De asemenea la Ierusalim au mai desfăşurat activitate de propagandă.

Inginerul Grossu, Ion Rubişteanu, Victor Constantinescu’

Constantin Gheorghe-Beru, Zăgănescu, şi alţii.

După un timp, sprijinul britanic, în forma lui iniţială, a fost retras Urmând ca emisiunile să fie organizate de către britanici, dar să fie sprijinite de Mişcarea şi Biroul Liber Român, ale căror materiale le puteau folosi.

În august 1941 începe să funcţioneze la Ierusalim postul de radio „*Independenţa R, omăniei*", devenit mai apoi „*Glasul Conştiinţei* Româneşti" Am inaugurat emisiunile postului printr-o conferinţă despre «Lupta popoarelor lumii împotriva fascismului». Postul respectiv a adoptat, de la început, o linie politică net antigermană" – va scrie după război George Beza.

Activitatea lor era susţinută şi apreciată aţi t de englezii de la Ierusalim cât şi de către cei de la Istanbul, îndeosebi de G. de Chastelain, care asigura legătura cu ţara prin agenţii şi curierii pe care îi dirija spre Iuliu Maniu, grupul Râca Georgescu-Ion Popovici şi asociaţia „Ardealul". Prin intermediul canalelor secrete create de către

S.O.E., G. de Chastelain transmitea în ţară şi materialele de propagandă editate de Mişcarea şi Biroul Liber Român de la Ierusalim. Activitatea acestora din urmă începe să ocupe un /loc tot mai recunoscut în angrenajul acţiunilor engleze ale războiului de propagandă, fiind chiar consultaţi de către rezidenţii S.O.E. asupra unor acţiuni ce priveau nemijlocit intensificarea luptei antinaziste, în condiţiile în care inerţia lui Iuliu Maniu ajunsese să-i neliniştească pe reprezentanţii serviciilor speciale engleze. Pentru interesul pe care îl prezintă, vom reproduce integral una din scrisorile pe care D. Chastelain însuşi, o adresează lui George Beza şi Petre Vulpescu, la Ierusalim i

Istanbul 20 August 1941

Dragă *Gheorghe şi Petre*.

Având acum câtva timp ocazia să trimit nişte materiale de propagandă în ţară printr-un cunoscut al lui

Aurel Dobrescu (fruntaş al P.N.Ţ. – n.n.), am găsit că era bine din două puncte de vedere să rog pe omul meu să se ducă la Dobrescu şi să-i predea lucrările voastre. Sper că veţi fi de acord. Nu *puteţi fi altfel deoarece nu mi-aţi dat alte >*

adrese unde să mă duc şi ştiam că George era mai demult în *legătură* cu *Dobresm. Cred, în orice caz, că rezultatul a justificat acţiunea mea. În primul rând, Dobrescu va face tot posibilul* sp. *răspândească lucrările acolo unde vor fi folosite şi în al doilea rând, chiar Domnia sa se arată dispus să conlucreze.*

Alăturez o scrisoare din partea lui...

Am telegrafiat ieri la Londra şi la Ierusalim cetind părerea lor în privinţa sumei cerută de *Dobrescu de* $ *15.000. Totodată aş vrea să am părerea Dvs. Prea s-a întârziat dintr-un şir întreg de motive până acum, şi cred că ar trebui să ne folosim fără întârziere de acest* ajutor *care se oferă.*

Curierul pleacă din nou peste câteva zile şi *mai ia cu el un număr de buletine de ale Dvs.*

Regret că amicul meu White nu a venit act *încă, ca să pot pleca eu la Dvs. Sper totuşi că voi putea pleca în curând.*

Între Maniu şi Antonescu se duce o adevărată luptă de memorii. Vă voi trimite, sper, cu acelaşi curier care aduce prezenta, exemplare după toate «*petiţiile*».

Sper că treaba merge aşa cum doriţi, şi uriindu-vă spor la muncă.

Rămân al Dv., Sincer.

3. Thompson

În amintita scrisoare primită de către G. de Chastelain de la Aurel Dobrescu se spunea, între altele:

Dragă amice.

Cu plăcere îţi *comunic că sunt de acord să in9*

tensificăm acţiunea în contra dictaturilor…

Memoriul lui B, adus *de amicul Mircea, e foarte preţios. În el se reflectează multe din ideile şi sentimentele pe care le-am cultivat în colaborarea noastră. El e utilizabil ca bază pentru hârtii mai puţin voluminoase. Te rog să-mi mai trimiţi vreo cincisprezece exemplare, de care am nevoie pentru. O acţiune temeinică…*

Te salut cu afecţiune, Aurel Dobrescu.

Serviciul[24] Special de informaţii, care a intrat îţi posesia acestor două documente, a formulat şi precizările necesare pentru înlesnirea lecturii, şi pe care le reproducem, de asemenea, integral:

„1. – Gardyne de Chastelain semnează cu pseudonimul G. Thompson;

— Scrisoarea este adresată lui George Beza la Ierusalim. (Petre este Vulpescu Petre, despre care S.S.I.-ul nu aflase încă la acea dată că se afla acolo (n.n., H. B.);

— Lucrările de propagandă la care se referă G. de Chastelain că au fost trimise în ţară sunt manifeste antigermane multiplicate de Biroul Liber Român din Ierusalim condus de Beza;

— Agentul lui G. de Chastelain care a adus scrisoarea acestuia de la Istanbul la Bucureşti, lui Dobrescu, este Mircea Dinu sau Mircea Zăgănescu * (Zăgănescu se mai chema şi Dinu – n.n., H. B.);

— Odată cu materialul propagandistic, agentul Mircea… a adus lui Dobrescu şi o sumă de bani (probabil

.000 dolari). Dobrescu a mai cerut încă 15.000 de dolari;

— Amicul „WHITE” la care se referă de Chastelain în

---

24 Fusese recrutat de Alexandru Stelescu. co-directorul restaurantului ..Taxim-Bar'1, pentru serviciul de spionaj englez. A cxecu- tat sarcini de curier, aducînd în ţară bani şi manifeste pentru cei ce activau în favoarea englezilor.

scrisoare este pseudonimul colonelului Bailey care era în acea vreme, 1941, şeful lui G.

— Chastelain;

— De Chastelain dispreţuia activitatea memorialistică a lui Maniu. Se poate constata aceasta din tonul întrebuinţat atunci când se referă la aceasta în scrisoare: „Între Maniu şi Antonescu se duce o adevărată luptă de… memorii" sau „vă voi trimite exemplare după toate… petiţiile". Ceea ce nu-l împiedica, ca, din ordinul guvernului său, să continue a da sprijin politic şi material lui Maniu: „Am telegrafiat ieri la Londra şi Ierusalim (unde se afla Comandamentul Armatei Imperiale pentru Orientul Mijlociu şi Centrala S.O.E. pentru aceeaşi zonă – n.n.

4. B.) cerând părerea lor în privinţa sumei solicitate de Dobrescu".

Se desprind, de asemenea, şi alte aspecte: G. de Chastelain era vădit enervat de rezerva lui Iuliu Maniu în privinţa declanşării unor acţiuni de propagandă antinazistă în România. „Prea s-a întârziat dintr-un şir întreg de motive până acum…". – spune el. Lucrul era valabil, în egală măsură, şi pentru refuzul constant al reprezentantului liderului P.N.Ţ. trimis în Orientul Mijlociu, Cornel Bianu, de a se angaja în cadrul măsurilor războiului psihologic. Doar disponibilitatea lui Aurel Dobrescu îi apare şefului Secţiei a III-a S.O.E.

— Istanbul ca fiind favorabilă dezvoltării unor acţiuni de propagandă antinazistă, pe baza materialelor întocmite de către Biroul Liber Român din Ierusalim, apreciate de altfel şi de către Dobrescu, după cum am văzut.

În activitatea Biroului Liber Român de la Ierusalim apar şi alte greutăţi. După cum avea să noteze ulterior G. Beza, „existenţa în Orientul Mijlociu a unui post de radio antigerman devenea supărătoare pentru «domnii de la Londra» care patronau postul pe 26 m. O corespondenţă

însufleţită a început să se poarte între Londra şi Orientul Mijlociu". Motivul supărării se putea datora şi faptului că G. Beza tocmai încheiase un studiu critic ce-i fusese cerut de către cei de la Centrală pe o perioadă mai lungă asupra emisiunilor în limba română ale postului B.B.C. Studiul a fost. Înaintat de G.H.Q.-M.E. (Marele Cartier General din Orientul Mijlociu) la Foreign Office. Din răspunsul primit, rezulta că Londra continua să sprijine totuşi concepţia postului pe 26 m, criticată de G.H.Q.-M.E. pentru o mai scăzută combativitate înfigermană. pe fondul vechilor contradicţii politice între reprezentanţii diferitelor departamente britanice.

Între timp, bizară coincidenţă, la începutul lunii septembrie 1941, ziarele „Porunca Vremii" şi „Seara" atacau în coloanele lor formarea în Palestina a Biroului Liber Român, iar în Camera Comunelor, colonelul Wedgwond îi interpela şi el pe ministrul Coloniilor: „Ştie Domnia sa că un mare număr de refugiaţi ne-evrei au fost admişi în Palestina? Dăm noi ospitalitate acelora care sunt inamicii sau aliaţii inamicilor noştri?"

Ca urmare, în septembrie 1941, Colonial-Office cerea Ministerului de Externe şi Ministerului de Război să *lichideze Grupul Liber Român din Palestina*. Gerge Beza a fost chemat astfel la Cairo şi i s-a spus că „românii de la Londra cer suprimarea mişcării14, urmând să se suspende activitatea din Palestina şi să se reorganizeze întreaga mişcare pe alte baze şi în alt teritoriu. La 1 decembrie 1941, în preajma declarării stării de război între Marea Britanie şi România, activitatea Biroului Liber Român a fost într-[25]adevăr suspendată.

La sfârşitul anului 1941, Tom Masterson, care acţiona pe atunci la Cairo, i-a declarat însă lui George

25 Colonelul Boxshall lucra în centrala de la Londra a S<CiE* Era ginerele prinţului Barbu Ştirbey.

Beza că „este *împuternicit de guvernul englez să trateze cu grupurile politice româneşti, cărora, fără a le recunoaşte oficial guvernul, le încuviinţează activitatea liberă*”. În cadriil tratativelor, colonelul Masterson era asistat de maiorul Hugh Seton Watson, cpt. Jules Amery şi lt. Murphy. S-a discutat mai întâi posibilitatea unei colaborări tu „grupul Tilea-Boxshair*, dar acest lucru nu s-a putut realiza nici cu „Comitetul Democrat Român” (Cornea-Mateescu-Dimăncescu) din cauza deosebirilor de concepţii.

În iulie 1942, cu sprijinul colonelului Anthony Kendall. care dirija propaganda de război pe lângă Marele Cartier General, George Beza apus bazele unui post de radio liber român, «Postul *luptei de* eliberarein emisiunile căruia chema la luptă contra nemţilor. În 1943, George Beza a* fost încadrat la „Political Warfare” în calitate de specialist în problemele româneşti şi ca radiocomentator.

În acelaşi timp, la Ierusalim, în cadrul Departamentului războiului psihologic, desfăşura activitate şi Tudoran Maxim (Fischer), cetăţean român, căruia i se încredinţase funcţia de director politic al tuturor emisiunilor în limbi străine ale postului de radio Ierusalim. 1 lucra sub conducerea lui Amery John, fost director al Asociaţiei anglon române din Bucureşti, şi Kendall Anthony, fost consul englez la Constanţa.

Tudoran Maxim era un cadru vechi al Intelligence Service-ului în România. Înainte de anul 1939 figura în cadrul rezidenţei engleze ce acţiona la Dunăre pe linia Departamentului „D”, ca salariat al societăţii de transporturi „Britanova”. După evenimentele petrecute la Giurgiu în aprilie 1940, Tudoran Maxim a primit din partea lui G. de Chastelain misiuni în cadrul frontului de propagandă, îndeosebi de a asigura o tipografie clandestină pentru editai ea manifestelor şi a celorlalte

materiale de propagandă.

Prin intermediul unui prieten, avocatul Deleanu Andrei (Grimberg Arnold), a fost preluată conducerea tipografiei „Bucur" din strada Colţei AS. La indicaţia lui G. de Chastelain, în cadrul acestei tipografii au fost tipărite manifeste engleze pe care apoi le-au difuzat oamenii lui Tudoran Maxim. Înfrucât unul dintre aceştia a fost surprins şi arestat de Siguranţă în timpul difuzării, pentru evitarea unor alte căderi, Tudoran Maxim a fost scos din ţară clandestin la bordul unui avion englez, operaţiune pe care a organizat-o Desmond Doran, „consulul 11 englez de la Bucureşti.

După această dată, Deleanu Andrei a fost pus în legătură cu inginerul Ion Popovici, continuând să tipărească manifeste pentru organizaţia condusă de acesta. Până în 1941, ing. Ion Popovici i-a achitat suma de 134.000 lei pentru manifestele pe care le tipărise.

În ce-l priveşte pe Tudoran Maxim, judecând după misiunile îndeplinite în România şi funcţia de răspundere încredinţată pe linia războiului psihologic în Palestina, putem conchide că era un agent important al serviciului de spionaj englez şi care a fost recuperat nu întâmplător în condiţiile amintite.

Românii care au acţionat în Orientul Mijlociu au fost desigur numeroşi. Ne-am referit doar la cei de mai sus pe temeiul legăturilor care au existat între aceştia şi serviciile speciale engleze pentru a putea urmări o anumită continuitate în cadrul tematic specific lucrării noastre.

Partea a VII-a

Diiel cu reguli proprii

Infiltrarea

România era vizată de ambele tabere beligerante, îndeosebi pentru petrolul ei, care se afla inclus în mobilurile cu caracter strategic ale conflagraţiei.

Importanţa protejării rezervelor româneşti împotriva sabotajului şi a bombardamentelor aeriene creşte în mod deosebit pentru cel de-al III-lea Reich, în contextul evenimentelor primei jumătăţi a anului 1941 în care s-a desfăşurat o nouă etapă a bătăliei pentru petrolul mondial, şi care a anulat şi cea ttiai mare parte a şanselor germane de acaparare a petrolului din cele mai importante zone ale lumii.

Aceste circumstanţe se reflectă nemijlocit şi în priorităţile serviciilor secrete germane în Balcani şi în Orientul Mijlodu, zone aflate pe cele mai avansate poziţii ale confruntării cu serviciile aliate. În strânsă legătură cu lupta Pentru lichidarea rezidenţelor şi grupărilor secrete aliate din România, serviciile naziste se concentrează pe direcţia anihilării legăturilor acestora cu centrele S.O.E. care asigurau dirijarea din exterior. În acest scop, începând din toamna anului 1940, legăturile clandestine ale grupărilor proaliate din România sunt căutate febril pe teritoriile Turciei, Palestinei, Egiptului şi Iranului.

Istanbulul şi Ankara erau deja împânzite de agenţi secreţi care desfăşurau un duel aprig. Cel de-al III-lea Reich aruncă aici numeroasele reţele secrete ale S.D.-ului Extern (Amt VI) şi ale Abwehr-ului I şi II. La rândul lui, S.O.E.

răspunde energic, exploatând la maximum posibilităţile sale. superioare de implantare. La ordinea zilei, penetrarea reciprocă era deja definită drept obiectivul prioritar care nu mai lăsa nicio îndoială asupra intenţiilor combatanţilor.

Pentru depistarea centrelor engleze din străinătate care coordonează grupările secrete din România serviciile speciale germane au în vedere şi o anumită» colaborare cu Serviciul Special de Informaţii, reorganizat şi el în urma ultimelor evenimente politice din toamna anului 1940. De

altfel, însuşi Moruzov, în vederea atenuării exigenţelor Berlinului, se declarase în cele din urmă dispus să formuleze oferte dintre cele mai tentante: evacuarea tuturor „suspecţilor” străini şi români din zona petroliferă pentru evitarea eventualelor acte de sabotaj şi, fapt cu totul neobişnuit pentru el, crearea unui birou special care să se ocupe cu urmărirea serviciilor speciale engleze din România. Pentru această „colaborare* secretă, Moruzov se arătase dispus să conlucreze chiar şi cu Rohrscheidt. şeful organizaţiei de informaţii germane din România, „ataşat” pe lângă Legaţia germană din Bucureşti, în fapt unul dintre conducătorii Gestapo-ului din România. În ce-l privea, amiralul Canaris, deşi acceptase cu entuziasm propunerea fostului conducător al serviciului român de informaţii, se declarase în modul cel mai categoric împotriva imixtiunii lui Rohrscheidt în intimitatea colaborării cu S.S.I., cu toate că în momentul respectiv – iunie 1940 – acesta ajunsese deja să beneficieze chiar de o anumită bază în cadrul

— Ului, prin relaţiile neoficiale pe care şi le crease cu ajutorul şefului Secţiei de contrainformaţii, Georgescu, peste capul lui Mihail Moruzov. împrejurările legate de arestarea acestuia din urmă, îl lipsiseră însă pe Canaris de finalizarea amintitelor propuneri, iar Eugen Cristescu nu le-a reluat, preferând să adopte încă de la început o linie prudentă şi strict reglementată în cadrul relaţiilor sale cu Abwehr-ul, mai ales că încă de la numirea lui, constatase că va avea de făcut faţă unui întreg cortegiu de cereri, una mai abuzivă decât alta. Va hotărî, aşadar, să se conformeze în modul cel mai strict ordinelor primite din partea generalului Antonescu şi să ceară pentru fiecare problemă mai importantă aprobarea acestuia, care se dovedea, după rebeliunea legionară, destul de circumspect faţă de imixtiunile serviciilor naziste de spionaj în viaţa internă a

României.

Foarte curând, Abwehr-ul a simţit această rezervă şi, cunoscându-i temeiurile, a înţeles că va putea apela la serviciile S.S.I.-ului numai în cazuri extreme, când nu avea alte căi de ales. De pildă, nu putea renunţa la astfel de solicitări cum erau cele referitoare la *„paşapoarte emise de ţările neutre şi coloniile sau dominioanele engleze, precum şi sigilii de paşapoarte, timbre de paşapoarte şi legitimaţii militare”*, necesare în mod evident spionajului german pentru contrafacerea documentelor de călătorie pentru agenţii ce urmau a fi infiltraţi în exterior. Va manifesta însă serioase reţineri în cadrul colaborării cu Serviciul Special de Informaţii pentru scoaterile propriu-zise de agenţi în exterior, deşi uneori faptul era inevitabil, de pildă pentru unii dintre cei trimişi să acţioneze în Orient şi al căror drum era proiectat prin Constanţa, pentru ruta pe mare spre Istanbul, ori prin Giurgiu, pentru ruta cu trenul prin Bulgaria. Abwehr-ul evita, în general, asemenea modalităţi, fiind conştient că ele implicau deconspirări inevitabile. Un singur exemplu, cel al unei agente germane de origine olandeză, este de natură să ne edifice că cea în cauză era trimisă pentru penetrarea cercurilor engleze, în faţa cărora urma să apară ca fiind plecată „clandestin” din România, astfel cum rezultă şi din documentul ce urinează:

G. Nr. 11 603/41

NOTA

Cu trenul de astăzi de la prânz pleacă Doamna Norden, prin Bulgaria la Turcia.

Doamna Norden pleacă din ordinul nostru, nu are viza de tranzit românească, are însă o viză. de tranzit bulgară şi o viză de intrare în Turcia.

Rugăni a da ordin organelor de frontieră Giurgiu de a lăsa pe D-na Norden să *treacă nestingherită frontiera*.

Bineînţeles, controlul va trebui să fie făcut astfel încât ceilalţi pasageri să nu observe tratamentul special ce se aplică Doamnei.

Doamna Norden trebuie să fie pusă în posibilitatea de a declara în Turcia ca a părăsit România în mod *clandestin*" (s.n., H. B.).

Într-adevăr, agenta germ cină a părăsit România conform „consemnului11 şi s-a stabilit la Ankara, unde a locuit un anumit timp, apoi a trecut în Egipt, locuind la Cairo. Dacă românii au înţeles să respecte „regula jocului", nu este mai puţin adevărat a ei au şi urmărit-o cu grijă ca urmare a faptului că ea urma să penetreze cercurile din străinătate de pe poziţii inamicale României, de vreme ce părăsise această ţară „în mod clandestin".

Existau astfel suficiente motive şi pentru Serviciul Special de Informaţii să-şi ia măsurile de rigoare în cadrul „colaborării" sale cu Abwehr-ul, mai ales când era pe deplin previzibil că infiltrarea unor agenţi în Orient conducea în mod inevitabil la descifrarea legăturilor aliate cu România şi la declanşarea unor noi conflicte la Berlin. De altfel, serviciile germane au remarcat foarte curând nemulţumirea lui Eugen Cristescu, evident justificată, când exemple importante au adus relaţiile la situaţii deosebit de critice, Abwehr-ul încercând să lase impresia că la mijloc s-ar aflat doar intrigile Gestapo-ului şi ale S.D.-ului. Oricum, şeful S.S.l. a limitat tot mai mult „colaborarea" la aria internă, singura avizată explicit de mareşal, şi a încercat să anuleze şi „scurgerea" datelor eliminând cadrele cu veleităţi progermane, precum Florin Georgescu, pe care l-a destituit în toamna anului 1941, numind în locul lui pe locotenent-colonelul Traian Borcescu, ofiţer cu convingeri antinaziste.

În acelaşi timp, şeful Serviciului Special de Informaţii nu a rămas impasibil nici faţă de acţiunile hazardate şi

încărcate de riscuri din exterior ale serviciilor engleze, dirijând, aşa cum vom vedea, agenţi care au reuşit să penetreze S.O.E. Se poate afirma însă că, pe baza datelor obţinute, Serviciul Special de Informaţii a căutat să asigure rezolvări dintre cele mai „suple", deşi nu au putut fi evitate nici situaţiile care i s-au impus de către serviciile naziste în contextul evoluţiei cu totul neaşteptate a unor cazuri. Atunci s-a dovedit, dacă mai era necesar, că serviciile germane reprezintă un „colaborator" incomod şi fără scrupule, care se foloseşte de orice împrejurare pentru a transforma datele obţinute în probe acuzatoare privind „infidelitatea" României, probe traduse necondiţionat la nivelul cel mai înalt al conducerii naziste dând naştere la nesfâşite şi aride dispute la Berlin.

Confruntat cu astfel de realităţi dezagreabile, Ion Antonescu, atent consiliat de Eugen Cristescu, a dispus „soluţii inferne" în cazurile care implicau serviciile engleze şi legăturile lor din România. Atunci când „urechile" spionajului nazist doscopci cau cazurile cu pricina, se proceda la instrumentă; i „de ochii lumii11 şi la amănări si*ne die,* spre nemulţumirea făţişă a gdmanilor, care nu conteneau să se plângă de „ermetismul 11 mareşalului.

Devine astfel explicabil de ce acţiunea de penetrare a serviciilor engleze din Orientul Mijlociu de către spionajul nazist ş-a desfăşurat de cele mai multe ori pe cont propriu. puţinele cazuri de „colaborare41 fiind rezultatul unor compromisuri încărcate de susceptibilităţi reciproce. În consecinţă, atât la Ankara cât mai ales la Istanbul, cadrele lui Eugen Cristescu îşi desfăşurau activitatea fără a întreţine prea multe legături cu serviciile naziste.

În Turcia, atât la Ankara, cât şi la Istanbul, Serviciul Special de Informaţii a avut rezidenţi care îşi desfăşurau activitate în cadrul reprezentanţelor diplomatice. Aceştia au recrutat şi dirijat agenţi spre serviciile engleze din

Turcia prin intermediul Secţiei de Informaţii a S.S.l. condusă de colonelul Lissievici, ofiţer cu o recunoscută reputaţie profesională, provenit de la Secţia a II-a[26]a Marelui Stat Major în toamna anului 1941, odată cu locotenent-colonelul Traian Borcescu.

„Niki a format destul de curând obiectul atenţiei rezidenţilor S.O.E. din Turcia, fapt pe care l-a sesizat el însuşi cu ocazia unor vizite pe care le-a făcut la „Taxim-Bar”. Într-adevăr, englezii îl reperaseră şi trecuseră deja la verificarea lui. Datele obţinute de ei îl înfăţişau ca fiind un angajat onest, serios, pasionat de meseria lvji şi de călătoriile pe mare. Era cunoscut ca un tip echilibrat, fără vicii, sociabil şi circumspect în angajarea de legături cu lumea interlopă a imensului port turcesc.

Un anumit timp englezii îl supraveghează pas cu pas la fiecare sosire la Istanbul. Rezultă un comportament fără preocupări sau legături dubioase. Datele lui Mişu Iorgulescu, şi îndeosebi cele ale lui Tudoran Maxim, care au posibilitatea naturală de a angaja cu el conversaţii despre situaţia din ţară atunci când „Niki” îşi face apariţia la „Taxim-Bar”, sunt favorabile. În acest stadiu al

---

26 Unul dintre cei mai eficienţi agenţi români prin care -ul a penetrat in aceşti ani S.O.E.-Istanbul a fosl- fără îndoială, cel care a purtat alternativ numele de cod ,,1—17“ şi ,,Niki“. A fost recrutat în anul 1940 de către maiorul Trifan I. Trifan, care avea responsabilităţi contra- informative pe spaţiul Turcia-Bulgaria. „1-17“ a reprezentat unul din cazurile cele mai tipice prin care s-a aplicat metoda „interpunerii", adică „plasarea" unui agent în întîmpinarea serviciului de informaţii care caută legături pentru pătrundere spre ţară. Pornind tocmai de la interesul serviciilor speciale engleze de a-şi crea canale de legătură spre grupurile din România, Serviciul Special de Informaţii a selecţionat şi recrutat un cetăţean român care oferea prin natura serviciului său o poziţie ideală din punctul de vedere al S.O.E. Istanbul : era un angajat permanent al Societăţii Română de Navigaţie (S.R.N.) şi lucra pe vasele româneşti care efectuau curse săptămînale pe ruta Constanţa — Istanbul.

verificărilor, englezii se decid să acţioneze, fără. a adânci însă şi investigaţiile în ţară, din motive mai greu de explicat. Altfel, ei ar fi putut constata că după fiecare cursă la Istanbul, „Niki” se prezintă la unul din sediile secrete ale S.S.I.-ului. Verificarea ar fi fost cu atât mai necesară, dacă se ţinea seama de funcţionarea sa îndelungată cu salariat al Societăţii Române de Navigaţie în acele vremuri.

Contactul englezilor cu „Niki” s-a realizat, evident, la „Taxim-Bar”. Într-una din seri, G. de Chastelain şi Archibald Gibson ocupă o masă vecină cu cea a lui „Niki”. Şi conversează degajat în limba română, cu acea secretă plăcere de a putea exprima în voie gândurile, fără ca acestea să poată fi tălmăcite de uţ echiindiscrete. Suficient pentru ca după un timp discuţia lor să atragă privirile plăcut surprinse ale românului, care se reţine, cu discreţie, într-o rezervă bine marcată. Instructajul primit asupra comportamentului său în cazul în care ar fi fost abordat de englezi, indica sobrietate şi refuzul atent al unor oferte pripite.

În aceeaşi seară, pentru a sublinia poziţia importantă a celor doi bărbaţi care se aflau în apropierea românului, Mişu Iorgulescu face personal oficiul de gazdă, servind un meniu special care trădează preferinţa comesenilor cu accent englezesc, uşor de distins, pentru bucatele româneşti. Din timp în timp se fac referiri la greutăţile prin care trecea România şi li se urează să se poată reîntoarce la Bucureşti.

„Niki” este informat apoi „cu discreţie” de Mişu Iorgulescu în legătură cu faptul că vecinii săi sunt persoane foarte importante care au ocupat ani îndelungaţi funcţii de răspundere în cadrul societăţilor cu capital englez în România şi în diplomaţie. Pe neobservate, se fac prezentările de rigoare, sub imboldul firesc al oamenilor

aflaţi în străinătate, de a se cunoaşte atunci când au ceva comun, şi, îndeosebi, când provin, au locuit şi lucrat, ori cunosc foarte bine aceeaşi ţară. Cei trei se aşază la o singură masă şi discută cu foarte multă plăcere în limba română. Pe neobservate se instaurează sentimentul unei vechi amiciţii. Românul are o conversaţie plăcută, a voiajat mult pe mare, iar la acea oră târzie de seară, amintirile lui, depănate cu talentul omului cultivat, transformă nostalgia celor doi englezi într-un moment de revelaţie. Cei trei se despart greu, în toiul nopţii, cu promisiunea de a se revedea la prima sosire la Istanbul a lui „Niki”.

În ţară, maiorul Trifan, şeful „Agenturii de Sud” din cadrul Serviciului Special de Informaţii, este de îndată informat despre întâlnirea cu cei doi englezi. Desprinde că acţiunea poate derula cu bune rezultate, şi obţine aprobarea pentru „Niki”, de a continua legătura cu aceştia, promovând o atitudine favorabilă unor eventuale propuneri de colaborare secretă.

Următorul voiaj are loc peste două săptămâni, potrivit programului obişnuit de navigaţie al vasului pe ruta Istanbul. „Niki” este plăcut surprins că cei doi englezi, nerăbdători, îl aşteaptă, ca pe o veche cunoştinţă, chiar la ieşirea din radă şi – îl conduc prin vechiul port cu maşina lor. direct la… „Taxim-Bar”. La sfârşitul unui dejun prelungit, ei îi solicită doar un banal comision: să ducă la Bucureşti un mic pachet soţiei lui Archibald Gibson, românca, rămasă în ţară. Fireşte, rugămintea nu poate fi refuzată, mai ales că englezii nu ezită a-i oferi şi o recompensă generoasă în dolari.

Englezii procedează pe această cale la o subtilă verificare a omului care poate deveni un important agent-curier: „comisionul”, care este „aranjat” cu un foarte din – creţ adeziv, constituie o încercare a discreţiei şi probităţii curierului, în timp ce trecerea pachetului prin vamă

reprezintă un test asupra posibilităţilor şi relaţiilor acestuia. Secţia Tehnică a Serviciului Special de Informaţii descoperă însă la timp existenţa adezivului şi nu risca deschiderea pachetullii, care ajunge intact în posesia doamnei Gibson. Organele vamale române, prevenite şi ele, nu împiedică trecerea comisionului prin filtru. Englezii se declară satisfăcuţi. După un şir de alte verificări, ei trec la recrutarea propriu-zisă a lui „Niki”. Acesta cere un răgaz de... gândire şi evaluare a riscurilor pe care şi le asumă, apoi se declară de acord să devină agent şi curier secret pentru România al Secţiei a III-a S.O.E. – fstanbul.

Începe astfel să aducă înţară diferite plicuri sau mesaje verbale pentru persoanele din cercul de relaţii al lui i G. de Chastelain şi al celorlalţi rezidenţi englezi din Turcia, cu responsabilităţi informative pe spaţiul României. Serviciul Special de Informaţii are astfel o nouă posibilitate să reconstituie intenţiile şi schema legăturilor secrete din România ale S.O.E. în termeni tehnici, „Niki” era un agent „exterior şi curier al S.S.I.”, activând în „Agentura de Sud”. Ţinând seama de poziţia cheie pe care ajunge să o ocupe în mod treptat în filiera secretă a „Special Operations Executive”, el a fost preluat, începând din prima parte a anului 1941, în legătură nemijlocită de către directorul Secţiei de contrainformaţii a S.S.I., Florin Georgescu (Becescu), iar la Istanbul va ţine legătura numai cu rezidentul acoperit al S.S.I., Teohari.

Toate plicurile predate lui „Niki” de către G. de Chastelain ajung intacte pe biroul şefului Secţiei de contrainformaţii. Filiera este sigură: „Niki” le înmânează chiar în Turcia lui Teohari, iar acesta le predă curierului diplomatic român, care călătoreşte de cele mai multe ori cu vasul „Dacia” până la Constanţa, fără să bănuiască ceva în legătură cu rolul arfgajatului Societăţii Române de Navigaţie. Când „Niki” are unele bănuieli în legătură tu

posibilitatea unor verificări engleze în ţară, pachetele i se remit îndată ce sunt trecute de vama portului după sosirea lui la Constanţa.

Totul decurge normal şi englezii se felicită pentru şansa de a fi putut recruta un curier atât de sigur şi util pentru România. Relaţiile lui „Niki" cu G. de Chastelain şi ceilalţi englezi devin tot mai strânse. De fiecare dată când el ajunge la Istanbul, aceştia îl aşteaptă cu maşina. Invariabil, primul drum este cel spre Inkilap, Apartament nr. 6, domiciliul lui G. de Chastelain, unde se predau pachetele şi comisioanele aduse din ţară.

— Cele mai multe ajung în aceeaşi zi în seifurile S.O.E. din Cumhuriyet Cadessi 33 Taxim, unde este sediul Secţiei a III-a pentru România.

Urmează alle întâlniri, nelipsitele mese de la „Taxim-Biir"; unele în văzul tuturor, încât este greu de presupus că această legătură a englezilor putea scăpa atenţiei reţelelor secrete naziste din Turcia…

Surprize în lanţ

Aproximativ în luna mai 1941, „Niki" a adus de la Isianbul o comunicare deosebit de importantă: De Chastelain l-a rugat *să caute o posibilitate de a se comunica generalului Ion Antonescu că englezii vor să* aibă o *legătură directă* cu *el*. (s.n.) Faptul nu este de natură să surprindă dacă ţinem seama că unul dintre oamenii de mare încredere ai lui Ion Antonescu, ataşatul militar al României în Turcia între anii 1940 – 1944, colonelul Traian Teodorescu, ulterior general, a declarat: „După ruperea relaţiilor diplomatice dintre Anglia şi România, în anul 1941, am primit ordin de la mareşalul Antonescu să păstrez mai departe contactele cu ambasada britanică din Ankara, precum şi cu cea americană. Aceste contacte le-am păstrat pe toată durata războiului – cu ştiinţa mareşalului Antonescu şi a Marelui Stat Major Român –

până la încheierea armistiţiului în anul 1944”.

La rândul lui, Alexandru Cretzianu. care a fost trimis ca ambasador al României în Turcia în toamna anului 1943, tocmai pgntru a înlesni contactele secrete şi negocierile României pentru abandonarea Axei, adnotat în memoriile sale: „Mareşalul Antonescu nu avea. sentimentul că în realitate s-ar fi aflat în război, nici cu Marea Britanie, nici cu Statele Unite. Multă vreme înainte ca mersul evenimentelor să se întoarcă împotriva lui Hitler, el a manifestat aceasta într-un număr mare de procedee semnificative. De exemplu, spre sfârşitul anului 1941 el şi-a dat asentimentul pentru plecarea fostului ministru de externe Gafencu, care deruse să i se permită să se stabilească în Elveţia, unde putea să ia în mod direct contact cu aliaţii occidentali... De asemenea, presa guvernamentală a primit ordin de a nu ataca guvernele de la Londra şi Washington. Cetăţenii britanici nu au fost internaţi şi Antonescu s-a abţinut prudent de la orice fel de represalii când bunurile româneşti au fost blocate în Anglia şi Statele Unite. De fapt, câştigui de companiilor britanice şi americane, ale căror capitaluri fuseseră investite în petrolul românesc, au rămas disponibile posesorilor «duşmani» tot timpul războiului.

Această atitudine s-a datorat în mare parte faptului că mareşalul Antonescu refuza, contra oricăror evidenţe, să creadă în solidaritatea guvernului Churchill cu aliatul său, Stalin. Această credinţă s-a manifestat în termeni, ce nu puteau fi puşi la îndoială, cu ocazia unei convorbiri pe care a avut-o mareşalul, spre sfârşitul anului 1942, cu Gheorghiu, unul dintre şefii administrativi ai marii societăţi de petrol („Creditul Minier11, n.n.), care se întorcea tocmai de la Istanbul, unde avusese contacte cu un reprezentant al intereselor petroliere britanice din România (G. de (Chastelain, n.n.). Gheorghiu i-a comunicat

lui Antonescu că purtătorul de cuvânt britanic l-a întrebat ce caută trupele române la Stalingrad? Mareşalul a exclamat: «Bine, dar de ce nu l-aţi întrebat motivele pentru care britanicii nu bombardează regiunile noastre petrolifere?». Când Gheorghiu (Dumitru, n.n.) a răspuns cu o privire uimită, Antonescu a conchis: «Vă voi spune eu de ce. Fiindcă germanii primesc întregul combustibil de care au nevoie pentru a-i învinge pe ruşi. Ei bine, acesta este exact motivul...» Astfel mareşalul Antonescu refuza cu încăpăţânare să considere România ca fiind în război cu aliaţii occidentali..."

În legătură cu solicitarea locotenent-colonelului G. de Chastelain de a stabili o legătură cu Ion Antonescu este cât se poate de evident că o astfel de propunere nu putea proveni decât de la cercuri mult sus-puse lui. Faptul că a adresat-o. tocmai lui „Niki", omul care exprimase anumite disponibilităţi în acest sens, pune în discuţie şi un alt aspect la fel de interesant: este foarte posibil ca în temeiul vechilor relaţii de colaborare ale serviciilor speciale engleze cu S.S.I., S.O.E. să fi dorit restabilirea acestor relaţii chiar şi în noile împrejurări, mai ales că salariatul societăţii române de navigaţie nu ezitase să-i mărturisească lui G. de Chastelain că are legături în ţară cu un prieten cafe este ofiţer la Preşedinţia Consiliului de Miniştri, ceea ce, tradus în limbajul timpului, nu însemna altceva decât... S.S.I! Informaţia nu l-a determinat deloc pe şeful Steţiei a III-a S.O.E. pentru România să-l abandoneze pe „Niki" ci, dimpotrivă. Acosta din urmă s-a angajat să aducă demersul rezidentului ecă

glez la cunoştinţa „prietenului săuiar G. de Chastelain i-a subliniat că aşteaptă cu toată nerăbdarea un răspuns pozitiv. Într-adevăr, ajuns în ţară, „Nikr a raportat propunerea englezilor. Ofiţerul care îl dirija. Trifan, i-a declarat fără rezerve: „Noi suntem datori să-i aducem la

cunoştinţă generalului această cerere11.

Documentele cercetate nu oferă însă un răspuns la această problemă importantă a frontului secret din România în anii celui de-al doilea război mondial, care putea conduce la realizarea unui canal extrem de util în perspectiva evoluţiei viitoare a evenimentelor: chiar dacă era numai o încercare de tatonare a englezilor, ea trebuia supusă lui Ion Antonescu, singurul în măsură să ia o decizie. Eugen Cristescu, scrupulos cu privire la evenimentele trăite, nu aminteşte totuşi în memoriile sale despre o asemenea problemă, fie refuzată ori amânată, ca urmare a poziţiei de neimplicare a mareşalului. Ea nu a fost reţinută nici pe agenda directorului general al S.S.I., în vederea unei activări viitoare, când poate Ion Antonescu ar fi încuviinţat-o. şi nu trebuie uitat că organul român de informaţii se dovedea destul de combinativ pe terenul atât de imprevizibil al frontului nevăzut, care oferea, cum se va vedea şi din alte evenimente pe care le vom evoca, posibilităţi noi pe-ntru contacte secrete în vederea scoaterii ţării din alianţa cu Axa. În acest context nu trebuie desigur neglijate nici frecventele călătorii din Turcia la Bucureşti ale colonelului Traian Teodorescu. din ordinul mareşalului Antonescu. şi întâlnirile confidenţiale cu acesta, indicând o posibilă variantă la care Ion Antonescu apela pentru informarea sa, în afară de datele pe care i le furniza Eugen Cristescu. Fără a pânite şi alte ipoteze, rămâne fapt că pornind de la cunoaşterea opţiunilor proengleze – ale lui Ion Antonescu, reprezentanţii serviciilor speciale engleze au luat în considerare ideea unei legături secrete cu mareşalul în mai multe împrejurări, inclusiv în toamna anului 1943 când însuşi G. de Chastelain a fost lansat în România în fruntea misiunii, speciale „Autonomous.

Până alund, să constatăm că acţiunile Serviciului

Special de Informaţii în direcţia descifrării intenţiilor engleze pe desfăşoară pe fundalul cunoaşterii şi prevenirii, al unei conivenţe nemărturisite, de protecţie, în faţa intransigenţei oficiilor naziste.

Colaborarea lui G. de Chastelain cu „Niki” se consolidează în mod treptat. Agentul român a primit după un anumit timp de la rezidentul englez o scrisoare care trebuia predată în ţară, după un anumit consemn, unui bărbat cu numele de Crăciun, care lucra la benzinăria din faţa hotelului „Lido”. Desfăcută şi fotocopiată la sediul

— Scrisoarea relevase un text convenţional greu de descifrat. Cui anume îi era destinat de fapt acest mesaj? Cine se afla în spatele modestului lucrător de la benzinăria „Lido”?

Firul obţinut era etxrem de preţios. Clarificarea lui cerea însă abilitate şi, mai ales, multă răbdare. Au fost organizate măsuri de supraveghere permanentă a numitului Crăciun, care, se putea deduce fără dubii, îndeplinea doar rolul unei modeste,<căsuţe poştal”…

Evident, oricine îşi poate imagina cât de mare este numărul celor care se opresc la o benzinărie din plin centrul Capitalei. Totuşi, clienţii sunt notaţi cu migală şi identificaţi apoi după numerele maşinilor Urmează o operaţie cu caracter de selecţie, şi truda poate oferi într-adevăr anumite indicii: care dintre oamenii care deţin funcţii importante în cadrul societăţilor petroliere – şi care ar putea fi destinatarii mesajului enigmatic din partea lui G. de Chastelain – au vizitat în această perioadă benzinăria „Lide [27]? Şi iată că, după scurt timp, la amintita staţie îşi

27 Una din legăturile secrete ale lui G. de Chastelain din România, despre care S.S.I.-uI avea cunoştinţă, îi făcuse o vizită lui Ion Popovici la domiciliu. Pornind de la această legătură suspectă, s-a considerat că inginerul Ion Popovici, care lucrase cu G. de Chastelain la aceeaşi societate petrolieră, ar fi putut primi anumite misiuni din partea rezidentului englez. In consecinţă, la data cînd el a apărut la

face – apariţia chiar… inginerul Ion Popovici, succesorul lui G. de Chastelain la societatea „Unirea”, şi asupra căruia Serviciul Special de Informaţii avea deja unele suspiciuni mai vechi.

„Lovitura de teatru” avea să o constituie însă următoarea misiune încredinţată de G. de Chastelain curierului secret „Niki”: acesta va aduce în ţară un plic ce conţinea o parte a unui cifru pentru un post de radio emisie-recepţie şi două chei de folosire a cifrului (pentru codificarea-şi decodificarea textelor transmise. ori recepţionate, n.n., H. B.), Din acest *moment devine limpede că Secţia a III-a S.O.E. are legături în ţară cu un grup secret care utilizează un aparat de radio emisie-recepţie*!

Plicul trebuia predat de „Niki” în prima duminică unei persoane de la societatea petrolieră „Unirea”! În acest scop el urma să meargă pe strada General Berthelot, în faţa sediului societăţii, şi să aştepte la anumite ore, când trebuia să fie acostat de un domn căruia „după schimbarea unei parole, trebuia să-i predea plicul.

Supravegheat de la distanţă de agenţii de filaj ai Serviciului Special de Informaţii, „Niki” s-a plimbat îndelung prin faţa sediului societăţii, dar destinatarul nu şi-a făcut apariţia. Să-l fi dat de gol agenţii filajului? Să fi descoperit între timp adresantul mesajului anterior, cel lăsat la benzinăria „Lido”, că semnul minuscul pus de către G. de Chastelain între cele două plicuri[28] nu se mai aflâse la locul lui, dând apoi alarma? Greu de spus…

Spre dezamăgirea ofiţerilor de la Secţia de

benzinăria „Lido“, figura deja pe lista suspecţilor.

28 G. de Chastelain obişnuia să trimită mesajele secrete în două plicuri lipite cuhîrtie gumată, introdusie unul în celălalt, punind totodată şi un semn de recunoaştere de către destinatar a intangibilităţii corespondenţei. Chiar şi pentru tehnicienii S.S.l.-ului deschiderea plicurilor era o treabă destul de complicată.

contrainformaţii, „Niki” fusese nevoit să lase plicul la portarul societăţii „Unirea”, conform „variantei de rezervă” stabilită de către G. de Chastelain. Analiza efectuată apoi în cadrul secţiei îl indica drept suspect pe inginerul Ion Popovici. În temeiul datelor existente el putea fi unul dintre destinatarii plicului: era salariat la societatea „Unirea”, iar tabelele întocmite pe baza supravegherii benzinăriei „Lido” îl indicaseră, deja, cum am precizat printre vizitatori…

De la „Taxim” la… Malmaison”![29]

La sfârşitul lunii iulie 1941, serviciile naziste din România erau înştiinţate de către rezidenţii lor din Istanbul despre o apropiată călătorie la Bucureşti a lui Mişu Iorgulescu. În modul cel mai ferm, Abwehr-ul cerprestarea, percheziţionarea şi anchetarea acestuia, deoarece, preciza adresa organului german „directorul restaurantului «Taxim», considerat unul dintre presupuşii agenţi ai Intelligence Service-ului în Turcia, este aducătorul unei scrisori şi a unei importante sume în lire sterline pentru agenţii din România”.

În acel moment se suprapun însă o serie de împrejurări parcă anume pentru a încurca socotelile conducerii Serviciului Special de Informaţii: Eugen Cristescu erd plecat la Iaşi unde coordona activitatea „Eşalonului operativ înaintat14 pentru Frontul de Est. împreună cu el erau detaşate la Iaşi şi alte cadre, între care şi Florin Georgescu, pe atunci încă şeful Secţiei de contrainformaţii…

Cererea germană, având menţiunea „URGENT1, a fost trimisă de către colonelul Rodler direct la Secţia Juridică a Serviciului Special de Informaţii. Colonelul

---

29 Denumirea neoficială a sediului închisorii preventive a S.S.I., situata pe Calea Plevnei. Ea pare să fi provenit de la cea a cazarmei din apropiere şr din al'cărei corp de clădire făcea parte.

Velciu, aflat temporar la conducerea acestei secţii, nu stă prea mult pe gânduri şi, fără a mai raporta la Iaşi lui Eugen Cristescu, trimite la Giurgiu pe unul din ofiţerii săi magistraţi, care îl retine pe Mişu Iorgulescu la coborârea din tren şi îl transportă direct la Malmaison.

La percheziţia corporală este, într-adevăr, găsită o scrisoare adresată de G. de Chastelain lui… Ion Popovici. Semnalarea Abwehr-ului se dovedea absolut exactă, relevând însă şi existenţa unui agent german la Istanbul cu posibilităţi informative în anturajul englezilor şi al „Taxim-Bar”-ului. Desigur, colonelul Velciu nu are nicio cunoştinţă despre acţiunea informativă a Serviciului Special în legătură cu englezii din Turcia, şi nici despre datele deţinute deja de Secţia de contrainformaţii şi, cu atât mai puţin, de faptul că aceste preocupări, care se află la o cotă foarte apropiată de o importantă descoperire, impun menajamente speciale, potrivit concepţiei şefului

S.S.I.

Colonelul Velciu, total neavizat, păşeşte însă cu netulburat entuziasm la acţiune, convins de şansa unei importante izbânzi profesionale. Foarte curând, în arestul de la Malmaison este adus şi inginerul Ion Popovici…

În anchetă, Mişu Iorgulescu face declaraţii evazive. El este doar un comerciant onest, aflat la Istanbul cu toate aprobările de rigoare. Şi socoteşte că prin meseria lui aduce un serviciu bunelor tradiţii ale ospitalităţii românaşti pe malurile Bosforului. Restaurantul lui este vizitat de foarte multă lume, dar acesta este un lucru specific vieţii de port. Într-adevăr, vin foarte mulţi străini, mai ales cei care cunosc România şi au lucrat aici. Au oare domnii anchetatori să-i reproşeze ceva în această privinţă? Dânşii pot fi siguri că el nu a deschis la Istanbul un club cu membri special aleşi…

Oricum, directorul „Taxim-Bar”-ului pare foarte sigur

pe el. Ar dori să zise spună cărui fapt se datorează totuşi reţinerea lui… Scrisoarea? A fost rugat de un fost director al societăţii petroliere „Unirea”, cu mari interese de afaceri în România, să o aducă la Bucureşti celui care rămăsese în locul lui ea director comercial. Nici nu îl cunoaşte personal. Urma să-i lase scrisoarea la sediul societăţii…

…Ancheta bate pasul pe loc. Mişu Iorgulescu este tot mai surprins şi revoltat de faptul că un simplu comision a devenit un lucru interzis de lege. Bani? Zâmbeşte ofensat: nu, nu a primit nicio sumă de bani pentru a o aduce în ţară, şi mai ales lire sterline. Atunci, desigur, ar fi informat Siguranţa… Susţine că este nevinovat, consideră reţinerea lui drept un grav abuz şi menţionează că a venit în ţară după mărfuri pentru restaurant, iar în Ţurcia are importante afaceri care nu permit nicio amânare. Anchetatorii înclină să-i dea dreptate.

Ingineful Ion Popqyici se arată şi el la început foarte surprins de măsura reţinerii sale. Da, are legături cu fostul director comercial al societăţii, care se ocupă încă de Societatea de la Istanbul, având mandat de la preşedintele acesteia. Primeşte corespondenţă comercială şi răspunde dispoziţiilor care i se dau…

Este totuşi foarte frământat. Se agită lăuntric pradă unei disperări, şi faptul captează atenţia şi bănuiala anchetatorilor. Se explică apoi, într-un acces de plâns care îi zguduie toată făptura: cu câteva clipe înainte de a fi fost reţinut, a primit o veste îngrozitoare – fratele său, la care ţinea enorm, a fost ucis pe frontul de Răsărit.

Pare într-adevăr zdrobit. Sub. influenţa crizei sufleteşti în care se găseşte, face mărturisiri uluitoare Acum pentru el totul pare complet lipsit de sens… Lucra pentru serviciul englez

La percheziţia domiciliară care i se face în grabă,

este descoperită o sumă foarte mare de bani: 56 728 600 lei I Erau banii ce mai rămăseseră din cei 80.000.000 lei lăsaţi de serviciul secret englez pentru organizarea unui grup Becret în slujba Angliei!

Celelalte declaraţii privind membrii grupului, rolul fiecăruia, acţiunile proiectate şi aduse în parte la îndeplinire, mijloacele utilizate pentru culegerea şi transmiterea datelor secrete, legăturile superioare cu cadrele S.O.E. din Istanbul, toate se succed într-un ritm stupefiant pentru anchetatorii Serviciului Special de Informai îi. La scurt timp, în arestul de la Malmaison se regăsesc toţi membrii grupului, în frunte eu Râca Gorgescu. La Bălan Sache. Iuliu este descoperit şi aparatul de radio emisie-recepţie.

Personal, Ion Popovici este însă departe de a crede că aceste fapte pot fi interpretate în defavoareacelor arestaţi. Ele au un caracter antinazist şi de fapt anchetatorii vor înţelege că dincolo de existenţa unor prevederi penale, ceea ce contează este convingerea intimă asupra acestor acţiuni pentru cauza aliaţilor tradiţionali României.

Se raportează de îndată directorului general al Serviciului Special de Informaţii, la Iaşi. Eugen Cristescu este btupefiat! Nu aveau dreptul să troacă la acţiuni de o asemenea amploare fără aprobarea mareşalului Antonescu! „Ce ştiu germanii 1? – întreabă ol sufocat de spaimă. „Nimic încă1 – i se răspunde, dar numai el ştie ce greu se poate ascunde acestora o acţiune de asemenea proporţii legată de serviciile speciale engleze, mai ales când ei au şi declanşat toată treaba. Ordonă să nu se mai discute absolut nimic despre toată această afacere încurcată şi cu grave implicaţii. În câteva ore va fi la Bucureşti. Nimeni nu mai are voie să ia contact cu arestaţii ori să-i mai interogheze fără ordinul lui!

Bănuieşte care va fi reacţia lui Ion Antonescu. Îi

raportează pe scurt cele petrecut şi zboară la Bucureşti cu primul avion. Îl însoţeşte Florin Georgescu, care face o adevărată criză la aflarea veştii că planurile sale s-au dus pe apa Sâmbetei… Pentru a se răzbuna, după ce ajunge la Bucureşti, refuză să-i mai vorbească colonelului Velciu şi, pentru a-l umili şi a-i demonstra proporţiile gafei, trimite la el un subaltern cu toate „probele11 deţinute deja de Secţia de contrainformaţii.

Eugen Cristescu nu se gândeşte decât la modalitatea de a putea evita un foarte posibil şi extrem de neplăcut scandal cu serviciile germane care vor încerca să exploateze şi acest dosar în defavoarea ţării.

Apar implicaţiile

Într-adevăr, serviciile naziste de spionaj din România, jubilează. Au avut posibilitatea să afle în scurtă vreme despre existenţa grupului de spionaj în favoarea Angliei. La Malmaison are loc un permanent pelerinaj. Colonelul Rodler, maiorul von Gregory, căpitanul Alfred Peterman, căpitanul von Strînski se prezintă zilnic în Calea Plevnei cerând să participe la interogatorii, să consulte dosarele, să studieze corpurile delicte, să afle totul despre legăturile cu serviciile engleze. Din indicaţia amiralului Canaris, inginerii Râca Georgescu şi Ion Popovici sunt ceruţi în Germania pentru a fi anchetaţi acolo în legătură cu daunele aduse celui de-al III-lea Reich! Par a fi în mod special interesaţi să afle legăturile englezilor cu serviciile speciale turceşti pentru a dovedi încălcarea statutului de neutralitate al acestora.

În mod evident, descoperirea grupului Râca Georgescu – Ion Popovici se dovedea o grea povară pentru conducerea S.S.I.-ului. Eugen Cristescu consideră că cea mai gravă problemă era aceea decurgând din faptul că în spatele celor arestaţi se află „opoziţia politică1 din ţară şi, în primul rând, Iuliu Maniu. Căci serviciile nazistenici nu

mai fac vreun secret din faptul că aşteaptă mărturisiri senzaţionale şi deplin revelatoare în legătură cu implicarea bătrânului politician chiar în fruntea grupului de arestaţi, prilej nesperat al Berlinului de a trece la lichidarea aceluia care pare a galvaniza acţiunile forţelor ostile Reichului nazist din România.

Rezultatele sperate se lasă însă tot mai mult aşteptate. O stare de tensiune se instalează între serviciile germane şi Serviciul Special de Informaţii, care rămâne deosebit de ermetic faţă de orice pretenţie germană. Eugen Cristescu avea să declare mai târziu în faţa acuzatorului public Dumitru Săracu' de la Tribunalul Poporului:

„... În prima parte a războiului se descoperise, pe baza unor informaţiuni germane, o organizaţiu ne de spionaj în favoarea unui stat străin, care dispunea de importante fonduri băneşti, de o staţie de radiotelegrafie şi de coduri cifrate. *Majoritatea membrilor acestei organizaţii erau oameni ai domnului Maniu*.

Ea nu mă găseam în Capitală, eram cu Eşalonul la Iaşi şi mi s-a raportat despre această descoperire. Am citit dosarul cercetărilor. *Am constatat că operaţiunea avea două părţi*: *o legătură politică pe care dl. Maniu o întreţinea în exterior prin aparatul de telegrafie şi astfel se explica prezenţa celor mai mulţi oameni ai săi* în *această organizaţie*; *dar am mai constatat că sub paravanul acţiunii politice, aceştia făcuseră şi spionaj în defavoarea armatei germane şi a statului român. Complicii organizaţiei căutau să atragă persoana domnului Maniu în această afacere şi am văzut din modul în care erau date declaraţiile că germanii, dacă ar fi* luat cunoştinţă de *conţinutul lor, ar fi puf t cere foarte bine arestarea domnului Maniu*.

Cum din tehnica şi experienţa acestor afaceri ştiam

că o afacere de spionaj nu trebuie complicată cu problemele politice, *am expus domnului Mareşal Antonescu această chestiune. Domnia sa a găsit foarte gravă imprudenţa făcută de dl. Maniu* veu *oamenii săi, care la adăpostul acţiunii politice intrau în* con* *flict cu legea spionajului, ce prevedea pedeapsa* cu *moartea. Dl. Mareşal Antonescu a reflectat mai multă vreme asupra acestei chestiuni şi în urma veni discuţiuni avută, am ajuns la soluţia să înlocuim din dosar declaraţiile care angajau persoana domnului Maniu şi arătau imprudenţa sa, cu alte declaraţiuni ale aceleiaşi persoane, ceea ce s-a* şi c. *vpeut-al. Vechile declaraţii au fost date* domnului *Mareşal Antonescu…*

Domnul Mareşal Antonescu a sfârşit apoi spunând, ceea ce mi-a repetat apoi şi mie, că „sunt nevoit să înghit ţoale imprudenţele domnului Maniu, ca să nu dau argumente germanilor şi arme în mâna lor. ca să-mi ceară măsuri care mi-ar complica situaţia internă…

Nesfârşite au fost intervenţiile domnului Maniu pentru ca procesul să nu fie judecat, iar membrii organizaţiei să fie trataţi în condiţiuni omeneşti.

În memoriile sale. Alexandru Cretzianu nota şi el pe marginea acestui caz: „… Serviciile germane de contrainformaţii au descoperit că Râca Georgescu, directorul filialei româneşti a societăţii Standard Gil of New Jersey, era în contact prin radio cu reprezentanţii de la Istanbul ai Comandamentului din Orientul Mijlociu. Când Georgescu a fost arestat, *conducătorul partidului naţional-ţărănesc l-a informat pe Antonescu* cd *dacă* i se *va face proces, el, Maniu, va fi citat ca principalul apărător*. Prestigiul şi popularitatea bătrânului om de sta[30] erau atât de mari, încât, *în ciuda furiei germanilor, care erau atunci*

30 In acea perioadă a sosit in România cu un avion „Goliath*1
••miralul Canaris. Este de presupus că acesta a suplimentat pre

în *culmea cursului lor victorios, Antoneşcu a ordonat procurorului militar să facă astfel cercetările* încât *Georgescu* să *nu fie adus niciodată în faţa Curţii Marţiale*.

Germanii au luat foarte în serios cazul lui *Gecrgescu, fiind furioşi din cauza amânărilor. Mai târziu am aflat de la Mihai Antonescu că Himmler a trimis la Bucureşti un avion special care să-l ducă pe* Râca Georgescu în Germania, pentru „un curs ma*i ra*pid *a*l *c*ercetărilor. Gu*vernul A*n*tonescu a r*efuzat to*tuşi c*hiar şi *p*redarea te*mporară a* om*ului c*erut*”* *, în pofida presiunilor lui Canaris”.

La 29 septembrie 1941, în perioada când se desfăşurau Conciliabulele privind trimiterea dosarului în justiţie, este rândul lui Sever Bocu, fruntaş al P.N.Ţ. Şi socrul lui Râca Georgescu, să intervină la vicepreşedintele Consiliului de Miniştri… Mihai Antonescu. Acesta din urmă cere ca actele să-i fie înaintate spre studiu şi dispune blocarea procedurii, nu fără a atrage atenţia că respinge poziţia lui Maniu care declarase, pe marginea acestui caz, că „guvernul crează martiri naţionali[31].

Este de reţinut însă şi faptul că în vara anul-ul 1941, Iuliu’ Maniu s-a întâlnit cu Ion Antonescu la Preşedinţia Consiliului de Miniştri, când şi-a argumentat verbal punctul de vedere susţinut în memoriul de răspuns la scrisoarea lui Ion Antonescu din 22 iunie 1941. Emitem ipoteza că liderul P.N.T. a intervenit cu acest prilej în favoarea grupului de arestaţi de la Malmaison. De altfel, potrivit lui D, Qulnlan, „în vara anului 1940, S.U.A. a început» să stabilească legături mai importante cu oponenţii guvernului Antonescu, iar în toamna aceluiaşi an, Ministerul de Externe al S.U.A. *i-a dat* în *secret lui Maniu 40.000 de dolari pentru a salva câţiva* din cei *care aşteptau procesul* Nu dispunem de alte mărturii în

---

31s iunile lui Himmler de scoatere din tară a conducătorilor grupului - Snglez, arestaţi la Malmaison.

legătură cu această afirmaţie, dar ea poate găsi un punct de sprijin indirect în aceea că reprezentantul S.U.A. la Bucureşti, Günther, era, potrivit aceluiaşi autor, „prieten cu regina (mamă – n.n.) şi cu regele Mihai, pe care îi vizita foarte des”. Pe de altă parte, când însărcinatul cu afaceri al S.U.A., Benton, pleca din România, Mihai Antonescu îl asigura că „România nu va comite niciodată vreun act ostil faţă de S.U.A”. Şi, fa fel de important, în acelaşi an. un ofiţer englez, care nu era altul decât G. de Chastelain, venise clandestin în România şi tratase direct cu Iuliu Maniu. Să încheiem această suită de elemente şi cu opinia lui Traian Borcescu, potrivit căreia, aminarea sine die a procesului ar fi fost în realitate consecinţa directă a unei acţiuni de reciprocitate[32].

Împrejurările enunţate au făcut ca din considerente tactice, Secţia Juridică a Serviciului Special de Informaţii să deruleze totuşi o acţiune „pro-Iorma”: dosarul de anchetă a fost definitivat în vederea procesului. El cuprindea actele „celor 17 arestaţi, membri ai organizaţiei de spionaj în favoarea Angliei. La fiecare capitol sunt

32 In luna februarie 1941, S.S.I. l-a trimis ca rezident în Egipt pe căpitanul Tănăsescu, fost ofiţer de marină care stâpinea dialectele orientale. In Palestina a fost arestat de serviciile engleze deoarece transporta cu el şi aparatul de radio emisie-recepţie. Acuzat că urma să desfăşoare activitat? de informaţii, a fost condamnat la moarte. Guvernul român a depus demersuri pentru comutarea pedepsei. S-a căutat şi o persoană pentrn realizarea unui schimb, dar cum România na avea nld un englez arestat, a solicitat Abwehr-ului un civil condamnat sau un prizonier important. Serviciile germane au refuzat să coopereze şi. în astfel de circum- etanţe, apare plauzibilă ipoteza avansată de Traian Borcescu : pe măsură ce devenea limpede că procesul grupului din România nu va mai avea loc, deşi dosarele erau instrumentate, cpt. Tânăsescu a beneficiat de reducerea pedepsei, urmată !a foarte scurt timp de suspendarea executării şl apoi expulzarea sa. El s-a stabilit In Australia, lucrînd la Melbourne în calitate de căpitan de port.

recunoaşteri complete, coroborate cu probe de vinovăţie neîndoielnice”. De notat însă că, potrivit documentelor S.S.I.latura politică a activităţii, respectiv legăturile cu Iuliu Maniu nu mai figura în dosar”.

Chiar şi în această formă, procesul nu va mai avea totuşi loc, spre nemulţumirea profundă a emisarilor serviciilor naziste care acuză România pentru amânarea la nesfârşit a procesului. Subşeful serviciului german de informaţii al armatei germane (S.I.A.G.) din România, locotenent-colonelul Braun, afirma că „amânarea sine die a procesului lotului de agenţi în solda Angliei, în frunte cu Râca Georgescu’şi Păsătoiu, a produs o proastă impresie în cercurile germane şi la Legaţia germană din Bucureşti. Din informaţiile ce deţine, rezultă că personal D-l Mareşal Antonescu a ordonat aminarea acestuiproces ele acuzaţi”.

Încep atacurile la adresa lui Eugen Cristescu pe tema unei presupuse complicităţi a acestuia cu aliaţii. Se face un tapaj deosebit pentru faptul că Râca Georgescu n-a fost încarcerat împreună cu ceilalţi arestaţi. Este văzut chiar în oraş în compania unor ofiţeri magistraţi de la Secţia Juridică a S.S.L[33].

Insistenţele germane sunt alimentate şi de informaţiile furnizate pe filiera Florin Georgescu, motiv care grăbeşte decizia lui Eugen Cristescu privind demiterea acestuia şi lichidarea în acest mod a unui canal principal de scurgere a informaţiilor.

Arestaţii sunt menţinuţi la închisoarea preventivă a
5. de la Malmaison până la 23 August 1944 sub pro1

---

33 Regimul aplicat lui Rică Georgescu era destul de îngăduitor. La 3 octombrie, 1941. cînd socrul său. Sever Bocu, a făcut un nou demers pentru a fi pus in libertate, este sugestiv să menţionăm că însuşi inculpatul a opus un refuz, precizind ..că este tratat bine .şi extrem de civilizat" şl ruga să fie ţinut mai departe in arestul
Era evident că el se temea de o acţiune directă împotriva lui dio partea organelor germane.

tecţia organelor S.S.I. Iuliu Maniu continua să aibă importante legături cu Râca Georgescu şi să intervină peri manent pentru el. În luna februarie 1944, iritai de insistenţele acestuia, mareşalul Antonescu îi trimite o scrisoare prin Cabinetul Militar, în care se spunea, între altele:

„Domnul Mareşal Antonescu a luat cunoştinţă de intervenţia ce aţi făcut Dv. şi unii dintre prietenii Dv. politici, cu scopul de a asigura unor elemente implicate într-o organizaţie de spionaj – cum au calificat-o organele de cercetare judici-ai a –, un regim de prevenţie neuzitat în nicio ţară. şi interzis de legile şi regulamentele noastre în vigoare.

Domnul Mareşal Antonescu este surprins că un fost Preşedinte de Consiliu poate recomanda factorilor răspunzători de destinele Ţării să înfrângă legile şi să creeze o situaţie specială unor oameni care se află în cercetarea justiţiei şi sunt obligaţi să aibă un regim impus de prevederile regulamentare.

Domnul Mareşal Antonescu regretă că Domnul – Maniu nu-şi dă seama de gravele consecinţe ce s-ar produce, dacă Guvernul s-ar preta la acte prin care ar face dovada că este de conivenţă cu spionii… Domnul Maniu trebuie să aibă în vedere imensele suferinţe ce s-ar abate asupra Ţării şi a populaţiei noastre prin gesturi necugetate sau prin tolerarea unor acţiuni, la care niciun factor de răspundere şi cu o vedere clară a situaţiei nu se poate preta. Domnul Mareşal Antonescu roagă pe Domnul Maniu să aibă necontenit (în vedere) întâmplările din Polonia şi represaliile din Iugoslavia şi să înţeleagă că nu avem niciun interes să expunem Ţara şi poporul român la asemenea suferinţe.

Dacă se urmăreşte, în mod intenţionat, să se provoace un conflict cu aliatul german, care să aibă ca

urmare o tulburare generală, cu saude mii de vâctime nevinovate, *numai pentru a* se *învedera străinătăţii o aşa-zisă „politică de rezistenţă”*, trebu’le să se ştie că orice om conştient din această ţară ar dezaproba aceste manopere naive şi amăgitoare, iar Guvernul ar fi silit să intervină cu o exemplară energie…

Domnul Mareşal Antonescu speră că Domnul Maniu va înţelege atitudinea corectă şi loială pe care trebuie să o păstreze Guvernul în toate problemele de Stat”.

Partea a VIII-a

Epilogul marilor dispute

1. După modelul batalioanelor de şoc

Zelul anarhic al „tinerilor colaboratori” legionari ai generalului Antonescu se îndreaptă în mod rapid şi nedisimulat spre acapararea singulară a puterii în cadrul „statului naţional-legionar”. Prevăzând, se pare. posibilitatea unui asemenea deznodământ, generalul Ion Antonescu, prudent, le repartizase fotolii guvernamentale de importanţă secundară, deşi majoritare ca număr, cele esenţiale – departamentele militare şi economice – fiind atribuite unor cadre din cercurile militare apropiate generalului şi unor tehnicieni din cadrul vechilor partide.

Protestele şi acuzaţiile conducătorilor legionari în faţa tendinţelor de subordonare de către general a mişcării legionare nu vor întârzia să-şi facă apariţia, aceştia afirmând fără scrupule vocaţia răzbunării, a execuţiilor pe cont propriu, a arestărilor şi samavolniciilor. În acest scop, legionarii s-au grăbit să-şi consolideze organizaţiile înarmate paramilitare şi să transforme poliţia de stat în poliţie legionară. Horia Sima este consiliat pas cu pas în acest domeniu de către specialiştii Gestapo-ului trimişi cu promptitudine în România de către Heinrich Himmler şi puşi la dispoziţia comandanţilor legionari.

Pentru o deplină edificare, să urmărim modul în care

au acţionat organismele de şoc ale organizaţiei legionare în numai cele patru luni în care Garda de Pier s-a aflaţ la putere.

Asaltul principal a fost îndreptat spre acapararea MI-Jsierului de Interne, reuşind să-l impună pe generalul Jt trovicescu. adept convins al legiunii, care a executat docil ordinele lui Horia Sima. Tot aici. În calitate de director al Direcţiei Generale a Poliţiei, a fost numit legionarul Alexandru Ghika, iar în postul de importantă cheie, care era Prefectura Poliţiei Capitalei, a fost adus an alt legionar, colonelul Zăvoianu.»

În lunş septembrie, la numai două săptămâni de la decretarea „statului naţio r\al-legionar”, prin ordinul nr. e33 l3, legionarul Alexandru Ghika ordonă inspectoratelor şi poliţiilor din ţară să „colaboreze cu conducerea mişcării legionare din fiecare localitate”, ceea ce echivala, fr) – apt. cu subordonarea acestor organe faţă de Garda de Fier

Eforturile colonelului Alexandru Rioşanu, numit ca subsecretar de stat pentru poliţie şi siguranţă de către geneiului Antonescu pentru a împiedica intrarea acestui imP°rtant minister în întregime sub mâna legionarilor, se lovi5 oră de greutăţi aproape insurmontabile.

În conformitate cu ordinele Comandamentului legionar, CnWelul Zăvoianu a transformat foarte curând organul Poliţienesc al Capitalei într-o veritabilă instituţie legiona: u.1 prin înlocuirea personalului „vechr şi aducerea la cât ttia serviciilor. Îndeosebi ale Siguranţei, a legionarilor recomandaţi de Iloria Sima şi Nicolae Petraşcu, secretarul ger. eral al organizaţiei legionare.

Treptat, dar destul de rapid, organele poliţiei legionare se diversifică. Horia Sima instituie un detaşament de poliţie re8>onară cu sediul în Splaiul Independenţei nr. 75, care dubla şi încălca atribuţiile Prefecturii Poliţiei Capitalei, fiind subordonat nemijlocit

comandantului Gărzii de Fier. Pentru înlocuirea disimulată a aşa-numitei «Poliţii criminale» din cadrul Ministerului de Interne, a fost creată, sub coţiducerea primarului legionar Vasile Mailat de la Sectorul Albastru, o – aşa-zisă poliţie legionară „contra sP «culei”. Tot în afara competenţei Ministerului de Intwrie funcţiona şi o mai veche grupare legionară cu calder paramilitar, „Spărgătorii de fronturi44, cu sediul în strada Cobălcescu nr. 1, condusă de comandantul legionar Ovidiu Găină, şi aflată, de asemenea, în subordinea nemijlocită a lui Horia Sima. căruia îi asigura şi paza Pisonală. Toate celelalte formaţiuni legionare, şi anume, Carpul Răzleţi. Corpul Muncitoresc Legionar şi Corpul Studenţesc Legionar, aveau fiecare poliţii proprii.

Evident, în acest context, samavolniciile, schingiuirile, percheziţiile şi „confiscările” de bunuri, „opera” poliţiilor legionare de tot soiul, erau în mod deliberat puse în afara controlului Ministerului de Interne.

Horia Sima se pregătea de asaltul total. În acest scop îşi crease un organ propriu de informaţii, un gen de serviciu secret al mişcării legionare, sub conducerea lui Ilie Niculescu. comandant adjunct al Corpului Răzleţi. Misiunea principală a acestui organism secret era de a supraveghea toată activitatea persoanelor din guvern, inclusiv cea a generalului Ion Antonescu.

Pentru a completa cadrul organismelor sale secrete, Garda de Fier îşi crease şi un serviciu de informaţii în interiorul mişcării legionare, pentru descoperirea şi lichidarea tuturor actelor de infidelitate faţă de şeful ei, pus sub comanda legionarului Constantin Stoicănescu.

În lipsa posibilităţii unui control din partea instanţelor oficiale ale statului, aceste filiere se întrec în aplicarea unui program sistematic de jaf şi teroare, căruia îi cad victime nenumăraţi oameni, începând cu militanţii

comunişti şi ai mişcării muncitoreşti, reprezentanţii breslelor de meseriaşi, evrei, cetăţeni străini, reprezentanţi ai aparatului de stat, militari, reprezentanţi ai partidelor politice, magistraţi etc.

Apărute la scurt timp de la crearea „statului naţional-legionar", contradicţiile dintre generalul Ion Antonescu şi organizaţia legionară evoluau treptat şi inevitabil spre semnarea actului de deces al acestei structuri politice cu caracter efemer şi de foarte tristă amintire. Pe fondul unor contradicţii specifice caracterului ei fascist, al unei tot mai ascuţite lupte pentru putere, în condiţiile intenselor manevre ale diplomaţiei naziste, rivalitatea va fi canalizată spre soluţia cea mai favorabilă, care să garanteze Berlinului aservirea şi exploatarea nesfânjenită a resurselor României.

Dezmăţul legionar capătă proporţii. Începe şicanarea comandanţilor unor unităţi militare. Sub pretextul efectuării unor „controale", se încearcă pătrunderea în cazărmi, ajungându-se la încingerea spiritelor. La 4 octombrie, colonelul Alexandru Rioşanu emite un ordin către prefecţii de judeţe, inspectorii regionali şi şefii poliţiilor oraşelor de reşedinţă prin care atrage atenţia asupra faptului că atât poliţia legionară cât şi orice organizaţie a cămăşilor verzi nu are dreptul să facă nicio arestare sau descindere şi niciun act de autoritate ce intră în competenţa Ministerului de Interne şi Siguranţei Generale a Statului". Dar ordinul a fost ignorat. Horia Sima, care se pregăteşte deja pentru un puci împotriva generalului Antonescu cere ministrului de Interne, Petrovicescu, să sprijine înarmarea febrilă a Gărzii: „Domnule general, vă rog să predaţi cât mai multe revolvere băieţilor. Cât mai multe…'1.

La început, confruntarea dintre generalul Antonescu şi Horia Sima va avea loc pe calea unor acide

corespondenţe care vădeau neconcordanţe în problemele fundamentale ale organizării sistemului de stat şi ale sistemului de guvernare. Dictatura naţional-legionară îşi dovedea curând incapacitatea de a guverna o ţară aflată Ta răspântia unor mari probleme politico-sociale.

Întrucât colaborarea cu generalul Antonescu îi apar-e doar ca o etapă intermediară ajunsă spre finalul ei, Horia Sima începe efectiv asaltul pentru obţinerea exclusivă a puterii. Într-o scrisoare adresată generalului la 28 octombrie, Sima îşi declară vădita nemulţumire pentru rolul de secondant ce i se hărăzise şi pentru o pretinsă eludare de către Antorvescu a „orientării în spirit legionar a guvernării". somându-l să adopte metode radicale, favorabile legiunii: „Regimul legionar cere guvernare în spirit legionar, guvernare totalitară a unei mişcări care a biruit, exclusivitate dacă voiţi, aşa e în Italia, a – a e în Germania. În România legionară nu mai există loc pentru niciun alt partid, pentru mici o altă grupare. Cine îndrăzneşte, trebuie să fie sancţionat. La noi constatăm exact contrariul..."

Încercând să escamoteze răspunderea ce revine organizaţiei legionare pentru fărădelegile comise începând de la 6 septembrie 1940, Sima amintea generalului doar de „cele câteva ilegalităţi1 care, după părerea lui, „nu erau decisive", cu atât mai mult cu cât* „fuseseră făcute în cele mai multe cazuri de perfectă bună credinţă" (!?). În consecinţă, generalul era somat să se constituie solidar cu acestea. „Să presupunem că vin reclamaţii contra legionarilor. Cazurile trebuie, evident, cercetate. Dar Dv. sunteţi în fruntea statului legionar ca să apăraţi în primul rând pe legionari, pentru că ei sunt osatura noului stat... Domnule general, să nu uitaţi că este regim legionar, că legionarii au întâietate".

În răspunsul său, generalul Antonescu îşi expune

ideile despre conducerea statului, încercând să-l convingă pe

Sima să adopte un mod de acţiune bazat pe metode moderate şi împotriva anarhiei legionare în cadrul aparatului de stat: „Dacă sunt două poliţii în stat; două justiţii: două concepţii şi două condufceri politice şi economice; dacă toţi se amestecă; dacă toţi ordonă şi toţi intervin, când vor şi cum vor, prăbuşirea, în circumstanţele interne şi externe în care se găseşte ţara, va veni vertiginos. Trebuie unitate în conducere. Cu sistemul care tinde să se generalizeze, anarhizăm aparatul de stat".

Reclamând respectarea drepturilor sale în conducerea statului, el îşi reafirmă decizia de a nu ceda presiunilor: „Generalul Antonescu este şeful regimului legionar şi şeful guvernului...11.

La 1 noiembrie, Fabricius. căruia cele două părţi îi „ăupuseseră cazul" 1, scria la Berlin că a apărut „Un prim conâiict e! e anvergură... El (Sima) critică faptul că generalul opreşte acţiunile poliţiei legionare, că nu intervine mai energie împotriva manevrelor unor politicieni mai vechi, ca Dinu Brătianu şi Maniu, ba chiar că permite să apară în presă comunicări cu privire la foştii liberali şi că ordinea economică legionară trebuie în sfârşit, înscăunată... în oarecare măsură, reproşurile faţă de general sunt absolut justificate din pu*nct d*e *v*e*dere l*e*gionar,* al*tele însă,* ma*i c*u *s*e*amă c*ele *c*u *p*rivire la *d*o*meniul e*c*onomic,* do*vedesc p*ă*reri n*a*ive î*n *c*e *p*r*iveşte r*e*construcţia e*c*onomiei r*o*mâneşti.*

Ultima apreciere se va dovedi de o importanţă hotărâtoare, alături de alte considerente în viitoarele opţiuni ale cancelarului german care, la momentul în discuţie, nu se grăbeşte să impună un punct de vedere în favoarea uneia dintre părţi El aşteaptă supralicitări garantate de o bază sigură care să nu-i încurce planurile

de perspectivă, oricare dintre cei doi concurenţi urmând să fie sacrificat la momentul oportun. Jocul este încă lăsat liber, iar identitatea scopurilor politice, arborată cu aplomb şi infatuare de către Horia Sima, găseşte sufragii optime din partea lui Himmler şi Hess, care îl sprijină în continuarea acţiunilor anarhice.

Generalul Antonescu este conştient de lipsa atuurilor – sale politice la Berlin, dar el acţionează pe temeiul unei atitudini care inspiră garanţii asupra angajamentelor asumate. Şansele sale devin mult mai solide în direcţia unei eventuale subordonări în folos german a economiei româneşti, cu atât mai mult cu cât, referindu-se la legionari.

Fabricius revine într-o telegramă din 20 noiembrie şi transmite îngrijorat la Berlin: „! n *ultimul timp,* ex*perienţele d*iletantiste, li*psa d*e *d*isciplină şi ab*uzurile d*e *tot jelui s*e în*mulţesc* în *d*omeniile *e*conomic şi ad*ministrativ.* Si*tuaţia p*olitică şi *e*conomică *a R*omâniei, pr*ecum* şi *i*nteresul *n*ostru *c*a *a*dministraţia, co*municaţiile* şi *e*conomia *s*ă *f*unc*ţ*ioneze, ne*cesită c*a *tulburările»* re*voluţionare* «să *i*a *sfârşit.* Am *d*iscutat *astăzi ac*eastă *p*roblemă *cât g*eneralul *A*n*tonescu* şi i-am ex*primat te*merile *m*ele*…”*

În consecinţă, generalul Antonescu procedează la aplicarea unora dintre măsurile cerute de Fabricius şi Neubacher inclusiv menţinerea progermanului Dimitriuc la Departamentul petrolului şi trimiterea la Berlin a lui Cancicov. acceptat de asemenea de germani, pentru a participa la tratativele economice româno-germane.

Apreciind că generalul va fi: nevoit să se subordoneze mişcării politice care l-a propulsat spre putere, legionarii refuză să accepte tutela acestuia. Ei acordă în continuare o atenţie deosebită întăririi elementelor, de forţă proprii care îşi desfăşoară tot mai mult acţiunile peste capul şi în afara

organelor oficiale ale statului, sub pretextul lipsei de competenţă a poliţiei şi jandarmeriei.

La 21 noiembrie 1940 are loc prima vizită a generalului Ion Antonescu în Germania. Aderarea formală la Pactul Tripartit este una din garanţiile după care Hitler începe să cântărească avantajele de a dispune de un om forte la cârma statului român, iar Ion Antonescu îi apare, cel puţin până la această dată, lipsit de echivocuri şi suficient de dispus să se angajeze pe direcţia evenimentelor impuse de al III-lea Reich. Această primă vizită devine astfel pentru Ion Antonescu un prilej hotărâtor în obţinerea încrederii din partea lui Hitler în confruntarea sa cu legionarii. Aceştia simt că au pierdut din avansul iniţial şi lansează îndemnuri deschise la revanşă. Apelurile la crimă, incitarea la practicile instinctelor primare ale răzbunării, apar tot mai des în coloanele presei legionare, în special ale principalului ziar de propagandă legionară… Buna Vestire.

În condiţiile în care generalul Antonescu se limitează doar ia unele admonestări, fiind încă prizonierul unei politici de echilibru, în dorinţa de a-şi menţine puterea cu orice chip, abuzurile şi samavolniciile poliţiei legionare întrec orice închipuire. Începând cu data de 6 septembrie 1940 au fost arestaţi şi depuşi la închisoarea Văcăreşti numeroşi demnitari cu poziţie antilegionară, magistraţi militari, ofiţeri de poliţie şi jandarmerie cunoscuţi cu activitate de serviciu împotriva organizaţiei legionare, în vederea unor cumplite răfuieli. Cei arestaţi sunt transferaţi apoi la fortul închisorii Jilava, iar în noaptea de 26/27 noiembrie, legionarii procedează la deshumarea osemintelor lui C.Z. Codreanu din vecinătatea închisorii Jilava şi, în urma ordinului dat de Horia Sima prin legionarul Victor Biriş, secretar general la Ministerul Afacerilor Externe, grupe de legionari trec la asasinarea în

celule a celor arestaţi. Cad victime, generalul Argeşeanu, fost prim-ministru, generalul Gabriel Marinescu, fost ministru de Interne şi prefect al Poliţiei Capitalei, Victor Iamandi, fost ministru de justiţie, generalul Bengliu, fost inspector general al Jandarmeriei, Mihail Moruzov, fost şef al Serviciului Secret de Informaţii, colonelul Zeciu, fost prim procuror militar, şi alţii. În total, numai la Jilava, 64 de victime!

Dezmăţul continuă în toată ţara, transformându-se într-o adevărată noapte a Sfântului Bartholomeu.

În ziua de 27 noiembrie este ridicat de la domiciliul său de către o echipă de legionari savantul de renume mondial Nicolae Iorga şi ucis în pădurea de lângă comuna Strejnicu, după ce fusese schingiuit şi batjocorit în mod oribil. În aceeaşi zi, la punctul numit Coada Lungă din Pădurea Snagov a fost ucis economistul de mare valoare, Virgil Madgearu.

Colonelul Ştefan Zăvoianu ordonase şi arestarea lui Gheorghe Tătărescu, Constantin Argetoianu, Mihail Ghelmegeanu, Mihai Ralea şi dr. Marinescu, dar subsecretarul de stat, colonelul Alexandru Rioşanu îi salvează de la moarte sigură, menţinându-i sub protecţia sa la Ministerul de Interne.

Teroarea cea mai cruntă au îndreptat-o legionarii împotriva Partidului Comunist Român, a mişcării muncitoreşti şi revoluţionare. Cumplitei terori îi cad victimă, între alţii, Constantin David şi Tereza Ocsko, militanţi ai clasei muncitoare. Numeroşi comunişti devin în acele zile obiectul unor oribile măsuri de răzbunare. Sunt arestaţi toţi cei cunoscuţi cu activitate comunistă şi schingiuiţi până la exterminare.

La 29 noiembrie 1940, în şedinţa guvernului era analizată situaţia ordinii publice, iar V. Iaşinschi şi Corneliu

Georgescu, membri ai guvernului, promit lui Ion Antynescu să-i indice pe asasini în 24 de ore. Nu au însă de gfrră să dea curs unei asemenea promisiuni, cerând, în schimbministrului de Interne, Petrovicescu, „să închidă ochii, să nu se facă procese

O zi mai târziu, generalul Antonescu dispune desfiinţarea poliţiei legionare, măsură pe care Petrovicescu o comunică prin ordinul nr. 4766, în care menţionează cu cmism: „Influenţa poliţiilor legionare asupra mersuhri general al poliţiei a dat roade depline” (?).

Cu toate-acestea, poliţia legionară şi-a continuat activitatea, elementele legionare în cauză fiind încadrate oficial în poliţia de stat. Este de reţinut că la multe judeţe, ordinul de desfiinţare a poliţiei legionare nici nu a ajuns până în ianuarie 1941, ceea ce a permis ca în multe cazuri, rebeliunea legionară să fie condusă chiar de către elementele din poliţia legionară! Cu deplin temei, în Platforma din 15 ianuarie 1941 a C.C. al P.C.R., se arăta: „Regimul legionar a creat „poliţia legionară”. Aceşti bandiţi înarmaţi ai poliţiei legionare au maltratat, schingiuit şi jefuit mii de cetăţeni, devaslând domiciliile lor. În urma revoltei generale a populaţiei, poliţia legionară a fost „desfiinţată” prin încadrarea membrilor ei în „serviciul de securitate interioară >

Încordarea dintre cele două grupuri aflate la conducerea statului s-a menţinut şi în perioada următoare, legionarii fiind încurajaţi în continuarea acţiunilor anarhke de către reprezentanţii Gestapo-ului, S.S.-ului şi ai Secţiunii N.S.D.A.P. din România.

La sfârşitul lunii noiembrie a avut loc vizita în România a Reichsleiterului Baldur von Schirach şi a secretarului de stat, gauleiterul Bohle, care i-au recomandat hâi Horia Sima „să folosească pentru întărirea

Gărzii de Fier serviciile unor consilieri naziști”. Întrucât asemenea indicaţii au lăsat să se înţeleagă că la Berlin s-ar privi cu ochi buni „o atitudine mai activă a legiunii” faptul a provocat o vie îngrijorare ministrului german la Bucureşti, care se temea ca aceşti „consilieri” să „nu sfătuiască pe membrii Gărzii de Fier, de pildă, să ia atitudine împotriva generalului Antonescu şi a conducerii sale. Pentru evitarea unei asemenea stări de lucruri, Fabricius cerea lui von Ribbentrop să intervină pentru ca activitatea „consilierilor germani să fie dirijată în mod centralizat, ruinai prin intermediul Legaţiei germane” 4.

După programul de asasinate comise în ţară, şi pentru a-şi verifica şansele viitoarelor acţiuni, Horia Sima îl trimite la Berlin pe legionarul Victor Bij-iş, secretar general la Ministerul de Interne. Acesta este primit la început de către Reinhard Heydrich, şeful Poliţiei de Siguranţă, apoi de însuşi Reichsführerul S.S. şi şef al poliţiei germane, Heinrich Himmler. La plecare acesta îi înmânează o scrisoare pentru Horia Sima în care aprobă crimele comise de legionari şi îl asigură de sprijinul său. Referindu-se la situaţia din Germania în perioada în care nazismul preia puterea în Germania, Himmler scrie; „... În această primă epocă a preluării puterii, au fost traşi la răspundere şi împuşcaţi de către mişcare, *în afara justiţiei de stat*, oamenii şi adversarii, similari cazului legionarilor, care au răzbunat moartea stimatului şi iubitului lor Căpitan, cum şi a nenumăraţilor camarazi. *O asemenea măsură este* justă, pentru *că ea nu poate fi niciodată adusă la îndeplinire de justiţia ordinară, care este legată de paragrafe şi va depinde întotdeauna de un formalism al paragrafelor*...!” 3 (s.n., H. B.).

Încurajaţi în mod expres de unele vârfuri ale Reichului nazist, legionarii pregătesc puciul şi asasinarea lui Ion Antonescu. În luna decembrie 1940, obţinând

informaţii cu privire la intenţiile Gărzii de Fier de a trece la lichidarea generalului, Eugen Cristescu îl informează personal pe general: „Se accentuează un curent extremist, ostil măsurilor de ordine luate de conducătorul statului. Elemente situate la periferia vieţii sociale şi încadrate recent în mişcarea legionară; vor căuta să desăvârşească agresiunea împotriva oamenilor politici. Informaţiunea ne-a fost repetată în ultimul. timp, cu adăugirea, ca dacă *generalul Antonescu nu va înţelege să se* încadreze *în mişcare, va fi înlăturat*, şi la *nevoie, chiar suprimat*" (s.n., H.B.).

Lupta pentru întâietate în faţa naziştilor, se apropie de etapa ei decisivă. La mijlocul lunii decembrie, unii membri ai Legaţiei germane apreciază deja că „o înţelegere între Sima şi Antonescu este imposibilă, iar Antonescu va sfii-şi prin ci fi asasinat, partidul legionar spunând, ca întotdeauna, că fapta se datorează unui exaltat 1.

În cele din urmă. Antonescu îi cere o întrevedere cancelarului german, în efortul de a se asigura de sprijinul acestuia. Întâlnirea are loc la 14 ianuarie, la Obersakburg şi se încheie cu un rezultat favorabil pentru general. Horia

Sima, ascultând sfatul lui Himmler, principalul său susţinător la Berlin, transmis prin ataşatul de poliţie de pe lângă Legaţia din Bucureşti, în fapt şeful Gestapo-ului din România, Peter Geissler, a refuzat să-l însoţească pe Antonescu la Hitler, deşi fusese invitat. Dorea să se înfăţişeze singur Führerului cu prilejul congresului partidului nazist şi să-şi consolideze terenul cu ajutorul lui Heinrich Himmler şi Rudolf Hess. Potrivit lui Fabricius[34],

---

34 Horia Sima avea relaţii de-a dreptul neamicale cu Fabricius. Prin intermediul lui Peter Geissler reuşeşte să-l convingă pe .Himmler să provoace retragerea lui Fabricius din funcţia de ministru al Germaniei la Bucureşti. Aflînd, la 14 decembrie că înlocuirea lui Fabricius se

Horia Sima nu voia să-şi dezvăluie în prezenţa lui Ion Antonescu intenţiile cu privire la colaborarea sa cu generalul, şi mai cu seamă, voia să evite a se angaja la o conlucrare definitivă cu Antonescu în guvern.

Pentru a afla în ce măsură se poate bizui pe un sprijin eficient din partea cercurilor oficiale naziste, Horia Sima a trimis o telegramă prin Alexandru Ghika, şeful Direcţiei generale a Siguranţei şi poliţiilor, lui Rudolf Hess, locţiitorul lui Hitler şi însărcinat cu relaţiile dintre cabinetul cancelarului nazist şi mişcarea legionară din România, prin care informa că generalul Ion Antonescu şi guvernul român (În afara legionarilor din guvern), „sunt vânduţi iudeo-masonilor". Răspunsul nu pare să inspire prea multă siguranţă şefului Gărzii de Fier: „Domnul general Antonescu trebuie să rămână la conducere. Ceilalţi componenţi ai guvernului se pot schimba…"

Opţiunea cancelarului nazist devenea tot mai limpede, în perspectiva aplicării Planului „Barbarossa" şi a obţinerii concesiilor economice în România, „formula Antonescu14 constituia un pas decisiv, cu atât mai mult cu cât rapoartele primite de la Bucureşti continuau să avertizeze: „În sfera economică, trebuie ca în propriul nostru interes să ne opiunem planurilor lui Sima… Garda, numai ea însăşi, este prea slabă pentru a restabili rău zdruncinatul sistem economic şi politic al României şi generalul (Antonescu n.n.) este garanţia liniştei şi a ordinii în România" – transmitea Fabricius la 1 noiembrie 1940, iar Neubacher, superambasadorul economic la Bucureşti, atrăgea şi el atenţia Berlinului, la 19 noiembrie 1940: „Legionarii sunt incompetenţi, cei din Ministerul Economiei nu au nici cea mai slabă idee de economie şi

---

făcuse la cererea ministrului legionar Alexandru StUrdza. de la Departamentul Afacerilor Străine, Ion Antonescu l-a demis, preluînd interimatul acestui departament.

administraţie, epurările au o influenţă negativă…”

Informat în legătură cu aceste stări de lucruri, în discuţiile avute cu Ion Antonescu la 14 ianuarie 1941, Hitler nu mai lasă niciun echivoc asupra modului în care vede soluţionarea situaţiei din România. El îi declară generalului că „şi el a avut de luptat cu dificultăţi interne şi mai mari, deşi venise la putere sprijinindu-se pe un partid organizat… Greutatea de căpetenie puovine din faptul că se găsesc întotdeauna elemente care nu-şi dau seama că revoluţia nu este o stare care trebuie permanentizată… /4. Ion Antonescu este investit cu un mandat care îi va permite să trateze cu Sima de pe poziţii sigure: „Nu *este exclus* – concluzionează Hitler în încheierea discuţiilor de la Obersalzburg – ca *generalul Antonescu să se* vadă *obligai* de *a face o operaţiune asemănătoare*. *Domnia sa are însă convingerea nestrămutată că este singurul om în stare să o* Jacă”[35].

La întoarcere, Ion Antonescu îi adresează lui Horia Sima o scrisoare în care îi transmite aprecierile lui Hitler referitoare la colaborarea nesatisfăcătoare dintre el şi legionari şi recomandarea adresată acestora de către Führer de a înceta agresiunile interne.

Legionarii reacţionează cu promptitudine. La 13 ianuarie, Sima dezlănţuie campania de agitaţie premergătoare rebeliunii, rostind un cuvânt incendiar în faţa conducătorilor legionari din Capitală. Folosind drept pretext pentru declanşarea rebeliunii uciderea în noaptea de 13/19 ianuarie a maiorului german Doring de către supusul grec Demetrios Sarantolupos, emigrat din America în iulie

---

35 Potrivit unor dnle publicnte după război, maiorul Doring, care era unul dintre conducătorii serviciilor de informaţii nazist* pentru Balcani, n fost suprimat de către patriotul grec din dis* poziţia Intelligence Service-ului.

4. – prilej cu care s-a încercat învinovăţirea colonelului Alexandru Rioşanu că aprobase prelungirea vizei de şedere în ţară – se trece la intensificarea demonstraţiilor armate, cerându-se aducerea lui Sima la cârma statului. Ministrul de Interne, generalul Petrovicescu vorbeşte la radio, instigând la revoltă. A doua zi este demis de Ion Antonescu. Pentru a-l determina să revină asupra măsurii luate, Sima adună cămandanţii de eşaloane legionare, şi aceştia pe legionarii din subordine. Este difuzat un manifest legionar. În cursul serii, legionarii, în mod demonstrativ. depun jurământ de credinţă lui Hitler în faţa Legali-i germane, şi lui Mussolini în faţa celei italiene, apoi se îndreaptă spre Consiliul de Miniştri şi cer demiterea lui Rio-anu, reîncadrarea lui Petrovicescu, guvern „pur" legi. a, condus de Horia Sima, şi „România legionară", pe se... iind apoi la ocuparea instituţiilor publice. Manifestaţii asemănătoare au lo e şi în alte centre din ţară. Sunt ocupate oficii telefonice, primării, prefecturi. Legionarii dh Capitală ocupă. Între altele, Cazarma gardienilor pubâni: în spatele clădirii guvernului şi atacă militarii trim: „evacueze clădirea.

Generalul Hansen îl înştiinţează pe Ion Antonescu că arr /; t! În din partei Mui Hitler să-i pună la dispoziţie unităţi militare în cazul agravării situaţiei. Generalul Antonej u adresează legionarilor un nou apel pentru încetarea dezordinilor. Se asigură totodată de concursul coraandan:.: k» r de mari unităţi militare „şi dispune între timp se!, irbarea prefecţilor de judeţe şi a inspectorilor de poliţie din întreaga ţară.

Sima, îndemnat de Papanace prin agenţii lui Himmler[36], menţine valabilitatea ordinului de rebeliune,

36 După 6 septembrie 1940, Himmler înţelege să-l sprijine nemijlocit pe conducătorul Gărzii de Fier pentru dobindirea exclusivă a puterii, trimiţîndu-i cadre ale Gestapoului in calitate de „consilieri". De pildă,

dar se şi ascund. ia agentul Gestapo-ului, Bolschwing. apoi la coloneii;] Octav Vorobehievici, fost ataşat militar la Lisabona şi Betlin. Având o întrevedere cu generalul Hansen, acesta îi reproşează şefului Gărzii de Fier că Misiunea militară germană n-a fost consultată anticipat asupra oportunităţii rebeliunii, şi îl înştiinţează că în cazul în care aceasta „ar periclita planurile româno-germane, armata germană ar intra în conflict, fără a prejudicia sentimentul de amiciţie fată de legiune".

În seara de 22 ianuarie 1941, generalul Hansen face cunoscut emisarilor legionari, generalul Mehedinţi şi colonelul Zăvoianu, că „pentru Germania şi România sunt în curs fapte militare importante care nu trebuie tulburate în niciun caz". Altfel, „forţele germane vor interveni numai în favoarea conducerii oficiale a statului, care a oferit Führerului încredere neţărmurită". Apelul generalului

Hansen nu este luat în consideraţie. Legionarii sunt convinşi că pot da o lovitură de forţă, bazându-se pe sprijinul lui Himmler.

În aceeaşi zi, Radu Lecca, în numele lui Ion Antonescu, a avut o întrevedere cu Killinger, în cursul căreia i s-a transmis ministrului german dorinţa generalului de a se interveni în numele guvernului german pentru a se pune capăt rebeliunii[37]. Declarând că Germania are tot interesul ca aceste dezordini care opresc producţia şi periclitează transporturile, să ia sfârşit cât mai grabnic", Killinger a cerut să se transmită lui Ion

---

trei dintre aceştia, şi anume, conducătorul S.S. Bcflschwing, şi gestapoviştil Gune şi Hahn, au tost „acreditaţi " pe linsă legionarul Constantin Papanace, subsecretar de stat la finanţe.

37 Încredinţarea une! astfel de însărcinări de către Ion Antonescu lui Radu Lecca pare destul de dubioasă, cunoseînd trecutul pro-german al acestuia. Se poate admite că s-a mizat tocmai pe un asemenea factor in succesul mandatului dat, şi nu este exclus ca el să fi fost destinat de Gestapo pentru varianta de retragere şi salvarea şefilor rebeliunii.

Antonescu că „poate conta pe sprijinul Reichului şi al Cancelarului Hitler", angajându-se că „va da dispoziţiuni armatei germane care se găseşte la Bucureşti să dezarmeze toate centrele de rezistenţă legionară.

Cu toate acestea. Încă în seara zilei de 21 ianuarie, rebeliunea era generalizată. În Capitală şi în multe centre judeţene legionarii ocupaseră astfel de poziţii, încât Horia Sima se socotea victorios. El ordonă rezistenţă şi ofensivă, în ziua de.22 ianuarie, legionarii au căutat să-şi extindă acţiunile agresive în întreaga ţar a. În Bucureşti au oprit circulaţia tramvaielor şi autobuzelor, au incendiat depozite de benzină. Din cazarma gardienilor publici se trăgea asupra clădirii Preşedinţiei Consiliului de Miniştri. Au fost dezarmate unităţi militare izolate şi se continua înarmarea legionarilor. Asupra armatei care încerca să restabilească ordinea, legionarii deschideau focul.

Dar rebeliunea nu s-a limitat numai la atât. Profitând de atmosfera încordată legionarii s-au dedat la jafuri şi torturi. În Bucureşti au fost maltrataţi, schingiuiţi şi ucişi bestial zeci şi sute de oameni nevinovaţi. Halele şi cârligele abatorului au fost folosite pentru cadavrele oamenilor care le-au căzut victime. Pădurea Băneasa devenise un adevărat poligon de ţinte vii, fiind secerate multe vieţi e.

În condiţiile crizei deosebit de grave în care se afla România, Londra căuta să exploateze orice prilej favorabil pentru a adânci destabilizarea ţării[38], exprimind o

38 Nenumăratele asasinate, dezordini şi samavolnicii legionare sugerează Londrei posibilitatea de a accentua procesul distructiv din ţară. La 23 ianuarie 1941, cînd deja rebeliunea legionară era înfrîntă, o directivă aprobată de guvernul britanic şi transmisă de S.O.E. Legaţiei engleze din Bucureşti, stabilea : „Avînd în vedere condiţiile generale haotice din România, instruiţi urgent toate canalele ce vă sînt deschise de a realiza toate planurile posibile de a provoca dezagregare şi haos mărit. Nu economisiţi mijloace". Cf. Eugen Preda, Miza

flagrantă contradicţie cu atitudinea antifascistă a întregului popor român, preocupat de găsirea unor soluţii de depăşire a acestei nedorite împrejurări din întreaga sa existenţă, şi care i-a repudiat el însuşi pe legionari. Chiar dacă o asemenea optică ar fi putut fi invocată prin existenţa stării de război – declarată în mod precipitat la 6 decembrie 1940

— Directive de acest gen ne apar cu totul nejustificate, încât, pe bună dreptate, s-a apreciat că ele, nu numai că au slăbit poziţiile României, dar implicit s-au întors împotriva iniţiatorilor lor, prin faptul că, în fond, au întărit capacitatea de manevră şi de presiuni ale Germaniei naziste.

Între timp, raportul de forţe se schimbă necontenit în defavoarea legionarilor. În balanţa de forţe dintre Antonescu şi Horia Sima, un rol important l-au avut trupele germane din ţară. La 22 ianuarie, după o convorbire telefonică între Ribbentrop şi Killinger, Berlinul redactează o telegramă, recepţionată la Legaţia germană din Bucureşti la 23 ianuarie, orele 03, având următorul conţinut: „Recomandăm generalului Antonescu următorul mod de procedare: 1) Întrucât între generalul Antonescu şi Legiune a curs sânge, nu mai este loc pentru jumătăţi de măsură. Numai măsuri radicale pot duce la ţintă; 2) Generalul Antonescu, ca şef al Statului, ar trebui să-i proclame pe legionari ca rebeli şi să declare că nu tratează cu rebelii; 3) în afară de aceasta, generalul ar trebui să ceară retragerea tuturor formaţiunilor legionare. În cazul când acest lucru nu se realizează, el trebuie să-şi asigure cu toate mijloacele de forţă pe care le are la dispoziţie, dominaţia în Capitală şi în ţară; 4) încă în această noapte,

---

petrolului, Ed. Militară, Bucureşti, 19B3, după D.G.F.P., voi. 11, doc. 41, 269, 360 ; Microfilme S.U.A., rola 663, c. 0331—0332 ; M. A., rola 445, c. 199.

generalul-ar trebui să proclame starea excepţională şi să ordone arestarea tuturor capilor participanţi la rebeliune. „Idealiştii1 (legionarii – în termenii Berlinului) – exil în Germania, astfel încât să se abţină de la orice activitate politică. Altfel – extrădare; 5) Generalul Antonescu ar trebui să se proclame imediat conducător al Legiunii”, J.

În aceeaşi zi, ministrul Killinger a dat ordin ca armata germană să dezarmeze pe legionarii baricadaţi în clădirea Prefecturii poliţiei Capitalei din Calea Victoriei şi de la sediul legionar din strada Roma. Aceştia se vor preda armatei germane dar eforturile unităţilor româneşti sunt în cele din urmă cele care duc la înfrângerea definitivă a „rebelilor.

Dalele atestă că evenimentele expuse, care s-au soldat cu expulzarea unei organizaţii eminamente nazistă de la putere, nu puteau să convină, din multe puncte de vedere. Berlinului care a sperat până în ultimul moment la „împăcarea părţilor”, dovadă starea de expectativă a armatei germane, care a intervenit numai în ultimă instanţă. Deloc întâmplător şi sprijinul acordat conducătorilor legionari de a se refugia în Germania în scopul refacerii vechiului mariaj. O va spune deschis noul ministru al Germaniei la Bucureşti, Manfred von Killinger, prezent la Ion Antonescu chiar pe data de 24 ianuarie 1941, când generalul îşi începuse consultările pentru constituirea noului guvern. „Mandatul meu este să te reconciliez cu Legiunea11 îi declarase el fără rezerve lui Ion Antonescu. În conformitate cu instrucţiunile primite de la Ribbentrop. care glăsuiau astfel: „Vă rog să folosiţi toate mijloacele potrivite şi să faceţi tot posibilul ca elementele bune şi folositoare ale Mişcării legionare să se întâlnească cu noii conducători ai mişcării generalului Antonescu. În discuţiile pe care le veţi avea, vă rog să nu lăsaţi niciun dubiu cu privire la faptul că Führerul şi Germania doresc

să-l vadă în mod hotărât pe Antonescu recunoscut în calitate de conducător al statului român şi ca străduinţele lui

4. să fie încununate de succes. Pe de altă parte, vă rog să recomandaţi în mod expres generalului Antonescu, ca nu cumva să facă greşeala de a se sprijiniţii, la reconstrucţia noului stat român, pe armată, ci la *baza politică a* acestui *nou stat, să ia în consideraţie exclusiv* Mişcarea *legionară*", Antonescu a avut grijă ca respingerea cererilor conducătorilor nazişti să o facă într-o asemenea manieră, încât să nu trezească resentimente la Berlin. Documentele cercetate demonstrează însă că Antonescu era hotărât să nu-i mai includă pt legionari în guvern. Un studiu întocmit în acele zile la cererea lui Antonescu de Serviciul Special de Informaţii, referitor la rebeliunea legionară, se încheia cu următoarele concluzii: „*Trebuie a curăţi toată administraţia de stat de toate elementele introduse prin regimul de ieri, elemente care au avut un singur scop: a distruge statul român... Legiunea nu mai are nicio raţiune de a subzista ca organ de conducere în stat*" (s.n., H.B.).

Conducătorii Gărzii de Fier, în frunte cu Horia Sima au găsit adăpost la protectorii lor nazişti, care i-au ajutat să se refugiaze în Germania. Prin trecerea peste graniţă, nucleul conducător al. Gărzii de Fier a fost păstrat. În Germania, legionarii au constituit „o echipă de schimb11, a cărei existenţă reprezenta un mijloc de presiune asupra generalului Antonescu.

Înfruntând teroarea

La capătul efemerei lor „guvernări1, legionarii încheiau un drum de tristă amintire, presărat cu numeroase victime şi orori greu de imaginat. Bilanţul, cu adevărat tragic, înfăţişa un „program11 care implicase asasinatul drept metodă preâălectă de confruntare

politică.

Faptele se cunosc.

Istoria a consemnat ca în primele rânduri ale celor care au înfruntat cu demnitate şi curaj pe zbirii legionari s-au aflat comuniştii, iniţiatorii şi organizatorii mişcării antifasciste româneşti, luptătorii cei mai vajnici împotriva fascismului şi hitiştismului, pentru cauza apărării independenţei şi integrităţii ţârii, a democraţiei şi culturii. Aşa cum subliniază tovarăşul Nicolae Ceauşescu, „De-a lungul a peste două decenii de activitate ilegală, partidul comunist, înfruntând represiunea sălbatică, teroarea poliţienească şi dând grele jertfe de sânge, a fost sufletul luptelor revoluţionare, derpocratice şi antifasciste, a slujit cu eroism şi devotament cauza poporului, a libertăţii şi independenţei României, a socialismului şi comunismului11 Partidul Comunist Român era pe deplin avizat că promotorii organizaţiei legionare instituiseră deliberat teroarea împotriva mişcării comuniste şi muncitoreşti, scontând pe slăbirea forţei şi influenţei sale în rândul maselor largi populare. Comuniştii s-au angajat însă deschis în luptă, cu puterea izvorâtă din dreptatea marii cauze revoluţionare şi patriotice a maselor muncitoare, a poporului român2, apte să confere forţă interioară, convingeri nestrămutate, curaj desăvârşit. În acele condiţii, întreaga activitate a partidului a înregistrat o creştere deosebită a combativităţii revoluţionare, o largă diversificare a metodelor şi mijloacelor de acţiune. Documentele epocii atestă pregnant că dictatura legionaro-an tonesciană a fost demascată permanent printr-o largă activitate de masă a P.C.R., pentru monstruoasele ei acte de teroare fascistă, anticomunistă şi antidemocratică, pentru consecinţele nefaste ale acestora.

La 10 septembrie 1940, deci cu câteva, zile înainte de proclamarea ţării „stat naţional-lfegionar”, P.C.R. a

editat şi difuzat importantul document programatic intitulat: – Pu*nctul nostru de ve*d*ere,* prin tare era denunţat regimul legionaro-antonesciah, iar masele erau chemate la lupţi pentru revendicări politice fundamentale. Datorită modului ingenios în care s-a făcut editarea şi difuzarea acestui document, organele Siguranţei au intrat în posesia lui abia după o lună şi jumătate, timp în care a fost distribuit de la om la om, sub formă deghizată, de broşură, intitulată „Strigoii", de părintele Moţa (tatăl legionarului 1. Moţa, mort în unităţile lui Franco din Spania, în 1937), şi cu indiearea Editurii „Universul", „pentru a putea fi răspândită şi sustrasă vigilenţei organelor poliţieneşti11, după cum menţionau chiar acestea într-un raport al lor3. În noaptea de 15/J6 septembrie 1940, la scurt timp după constituirea guvernului legionaro-antonescian, în care rolul dominant îl aveau legionarii; Comitetul orăşenesc Bucureşti al P. CR. a răspândit în cartierele muncitoreşti un manifest litografiat, intitulat: Către *muncitorii din fabrici şi* de pe o*goare,* vârst Twei-şi tine*ri, sol*da*ţi, fe*me*i şi* conc*entraţi, pr*in care era demascat regimul de dictatură fascistă – antonesciană…

Datele obţinute de către Serviciul poliţiei sociale şi al informaţiilor din cadrul – Prefecturii poliţiei Capitalei – în septembrie 1940 evidenţiau că „centrele (organizaţiile) co-N muniste din Capitală au început să activeze intens". Se atrăgea, de asemeneaatenţia asupra activităţii Regiona

5. lei Dunărea de Jos a P. CJT. La 25 septembrie 1940, aceeaşi sursă semnala ca verificată informaţia potrivit căreia „conducerea centrală a Partidului Comunist Român a transmis organizaţiilor din Capitală şi provincie instrucţiuni să tipărească prin orice mijloace manifeste «incendiare» prin care să atace în termeni violenţi regimul legionar, erfrtându-se că este un regim de dictatură. Prin aceste manifeste, care vor fi tipărite, litografiate şi

şapirografiate după mijloacele proprii ale organizaţiilor, se vor îndemna masele muncitoreşti şi ţărăneşti la organizarea de maţiifestaţiuni şi demonstraţiuni populare contra regimului.

Centrala Partidului Comunist Român din Bucureşti[39] *a şi tipărit un stoc foarte însemnat de asemenea manifeste, din care o parte urmează a fi trimise regionalelor din Tprovinde. Pentru Regionala Prahova va veni în Bucureşti spre a ridica un stoc de manifeste, comunistul Constantin Dqvid, care este. Însărcinat cu organizarea* mişcării în *regiunea petroliferă*".

Misiunea încredinţată acestuia este reconfirmată nouă zile mai târziu, respectiv la 4 octombrie 1940, când organele. Siguranţei constatau: „*Comunistul Constantin David a fost trimis de Partidul Comunist la Ploieşti pentru organizarea muncitorilor din regiunea petroliferă în nuclee comuniste. În acest scop a venit în Capitală pentru a primi instrucţiuni şi a informa conducerea centrală a Partidului Comunist*. Greutăţile care trebuiau învinse de către partid – în această importantă regiune rezultau, pe de o parte, din existenţa unor grupări legjpnare fanatice, implicate nemijlocit în „echipele morţii", ce îndoliaseră întreaga ţară priiţ asasinarea marelui istoric român Nicolae Iorga şi a altor personalităţi româneşti, iar pe de altă parte din infiltrarea masivă a agenţilor spionajului nazist în întreprinderile petroliere. Însăşi Siguranţa generală preciza că aceste întreprinderi angajaseră „numeroşi

39 La 28 septembrie 1940, pe marginea unei întilniri „de lucru" dintre maiorul Freund, reprezentant al Abwehr-ului, şi locot. colonelul C. Ionescu-Micandru din partea S.S.I.-ului, acesta din urmă nota următoarele: „în primul rînd, maiorul Freund — referent pentru contraspionaj în Serviciul de Informaţii al Armatei Germane — a mulţumit Serviciului nostru pentru toate informaţiunlle, fie foarte bună calitate, date pînă în prezent şi în special pentru lucrarea „Comunismul in România". - .

«specialişti» germani care au început o vie activitate anticomunistă”.

Sub îndrumarea Partidului Comunist Român, o intensă activitate antifascistă a desfăşurat organizaţia comunistă a tineretului din ţara noastră. În septembrie 1840, Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist a difuzat în rândul maselor largi de tineri un manifest cu un bogat, conţinut de idei, puţernic mobilizator, intitulat *Tineri muncitori, ţărani şi intelectuali din România*. În cuprinsul manifestului se făcea un aspru rechizitoriu dictaturii regale – care sfârşise în mijlocul unui imens val de nemulţumiri populare, şi instaurării unei alte dictatuji, şi mai odioase, a gardiştilor, slugile lui Hitler. Adresându-se un apel înflăcărat, conştiinţei tineretului, în manifest se declara răspicat: „*… n-avem nevoie de generali gardişti şi poliţia legionară. Noi vrem pâine, pace şi libertate…*”

Pe un larg spaţiu în manifest erau examinate Cerin – tele vitale ale tineretului, lupta sa pentru revendicări eco – nomice şi politice. „Tineri *din România* – chema manifestul –, formaţi corniţele *de acţiune şi gărzi de autoapărare împotriva terorii, intraţi în frontul antirăzboinic al* tineretului, *luptaţi pentru revendicările voastre, împotriva dictaturii, militare-gardiste, împotriva terorii, a diversiunii. pentru eliberarea deţinuţilor politiâi comunişti şi antifascişti din închisori şi lagăre de concentrare…*

Organizaţi acţiuni, greve, demonstraţii, manifestaţii, care, înckegindu-se într-un mare val revoluţionar, sub conducerea Partidului Comunist Român, ne vor duce la victorie

Consecvenţa şi fermitatea acţiunilor partidului comunist, amploarea lor, dădeau tot mai mult de gândit dictaturii legionaro-antonesciene. „*Elementele comuniste din România* – se arăta într-un document din 29 septembrie 1940 al aparatului represiv – *au început să* se

manifeste tot mai ostil actualului tregim, fapt pentru care guvernul royiân a \uat o serie de măsuri contra acestora...” în legătură cu acţiunile represive, anticomuniste şi antidemocratice, documentul preciza că ele făceau parte dintr-un program pus de acord cu emisarii celui de-al III-lea Reich în România şi supervizat de Berlin.

Înfruntând curajos prigoana, comuniştii şi-au intensificat activitatea în rândul poporului: organizând acţiuni de masă în vederea eliberării luptătorilor comunişti şi antifascişti deţinuţi în închisori şi, lagăre. O notă a organe – lor Siguranţei din 26 septembrie 1940. informa că „elementele care militează în comitetele comuniste din Capitală au primit instrucţiuni din partea conducătorilor respectivi să intensifiqe propaganda în rândurile populaţiei de toate categoriile, organizând demonstraţii şi manifestaţii prin care să ceară eliberarea membrilor de pârtid şi simpatizanţilor comunişti aflaţi în închisori şi lagăre. În acelaşi scop, comitetele au primit din partea conducerii

6. centrale o serie de manifeste format etichetă, scrise lA maşină, cuprinzând lozinci comuniste, prin care masele populare sunt îndemnate să lupte pentru eliberarea comuoiştilor din închisori şi lagăre. Aceste etichete urmează a fi lipite de zidurile locuinţelor şi ale întreprinderilor industriale din cartierele muncitoreşti”. Era redat textul a două din manifestele menţionate*: „Închisorile sunt pline de luptători pentru pâine, pământ, libertate, pace. Eliberaţii*!”; *JSalvaţi viaţa celor ce zac în închisori pentru* că *au apărat interesele clasei muncitoare*!”

Potrivit aceloraşi surse, „conducerea centrală a partidului comunist din Capitală se află în căutarea’ unei noi case conspirative pentru instalarea tipografiei clandestine, astfel ca materialele de propagandă să fie

tipărite în bune condiţiuni tehnice. În curând va apărea un manifest în care se va comenta Pactul Tripartit încheiat între Germania, Italia şi Japonia…”. La chemarea P.C.R… celulele comuniste din marile întreprinderi ale Capitalei colectează sume de bani pentru familiile comuniştilor arestaţi pentru participarea la manifestaţiile organizate în ziua de 1 august, 1940. La întreprinderile textile, căile ferate şi Pirolelirua Armatei se întocmesc liste cu muncitorii care urmează a fi propuşi ca martori ai apărării în procesul c’ * se va deschid e la Curtea marţială. Conducătorii comunişti desfăşoară propagandă în rândurile munciorilor pentru a for – mula proteste colective adresate Tribunalului militar…”. La Uzinele Vulcan, în seara zilei de 4 octombrie 1940 au fost difuzate exemplare ale unui manifest lansat de Uniunea Tineretului Comunist. Autorităţile represive informau cu acest prilej că Frontul antirăzboinic *„este o* nouă *organizaţie camuflată, sub egida căreia activează tineretul comurâst din România*

Prin ainsamblul activităţii sale, Partidul Comunist Român punea în mod deschis în cauză politica unui regim nefast pentru destinele întregii naţiuni române, arătând ci: „dorinţa de libertate şi dreptate socială a maselor nu poate fi satisfăcută de regimul burghez…”

— „Noul regim (legionar) … învederează imposibilitatea stăpânirii evenimentelor…

Organele Prefecturii poliţiei Capitalei semnalau faptul că P.C.R., pornind de 1» continua Tadincire a crizei regiaiului legionaro-antoruescian, a acţionat energic pentru creşterea mişcării revoluţionare a muncitorilor, ţăranilor şi intelectualilor, pentru denunţarea legionarilor ca agentură a, hitlerismului în România şi înlăturarea lor de la conducerea ţării *Comuniştii* – se arăta într-un document al poliţiei – luptă *pentru demascarea legionarilor şi m-a domnului general Antonescu ca*

instrumente ale Imperialismului german.

Pentru a atrage în mişcarea comunistă cât mai mulţi intelectuali, partidul intenţionează editarea unei publicaţiuni intitulată *Presa liberă*, care va fi expediată în ţară la diferite adrese chiar prin poştă.

Se intenţionează pregătirea de către comunişti şi a propagandei clandestine prin radio, procurându-se un aparat de radio-emisiune, care, în *câteva zile*, *va începe emisiunea pe unda scurtă de 36 – 38 mi lansând lozincile comuniste imediat după terminarea jurnalului românesc al Postului de radio…*

Intenţiq. comuniştilor este de a provoca la *iarnă mişcări de stradă la oraşe*, *iar la sate revolta ţăranilor* în *vederea îndepărtării regimului* actual”.

— Acest program de acţiune, elaborat pe baza unei comcepţii revoluţionare ferme, care stabilea obiectivele imediate şi de perspectivă ale luptei împotriva regimului legionaro-antoneician, demonstra forţa partidului, maturitatea şi originalitatea ideilor sale. El a stat la baza unei mişcări politice puternice, care a focalizat energiile forţelor revoluţionare, patriotice, democratice şi antifasciste.

Amploarea acţiunilor iniţiate, organizate şi conduse de P.C.R., au condus la înăsprirea fără seamăn a măsurilor represive ale regimului, care a dat frâu liber dezmăţului poliţiei legionare, organ vandalic ce acţiona în afara oricăror norme legale, arestâiâd, schingiuind şi ucigând cu sânge rece, fără a da cuiva socoteală de faptele ei. În pofida pericolelor grave care îl ameninţau pas cu pas, a unor importante căderi, Partidul Comunist Român a rămas neclintit, ferm hotărât să lupte până la capăt împotriva fascismului. El şi-a menţinut structura organizatorică, de la organele superioare de conducere până la organizaţiile de bază, având forţa pentru a-şi reface de fiecare dată

verigile lovite.

„La 8 octombrie 1940, conducerea P.C.R. a lansat cu –, vântul de ordine privind intensificarea activităţii în nudul muncitorilor, în special al tineretului din întreprinderile industriale, în vederea extinderii reţelei sale organizatorice, a dezvoltării activităţii de înrâurire a maselor. Au fost pregătiţi, totodată, instructorii necesari pentru constituirea de noi nuclee şi celule de partid. Delegatul partidului însărcinat cu această misiune, a luat contact cu şefii nucleelor şi celulelor care activează pe lângă întreprinderile industriale, căminele de ucenici, „ateliere, şcoli etc., dându-le instrucţiuni de felul cum trebuie să se desfăşoare acţiunea comunistă faţă de noul regim14. – informau organele poliţiei, adăugând că „acţiunea s-a şi declanşat prin imprimarea. şi răspândirea de etichete şi, manifeste prin care se cere oprirea exportului în Germania… Tot în scop de propagandă se vor tipări şi difuza anumite broşuri cu caracter comunist, având textul camuflat de copertele broşurilor cur caracter legal”. În ziua de 14 octombrie 1940, Curtea marţială din Bucureşti a judecat procesul unui grup de tineri militanţi comunişti – printre care Vasile Tudo se şi Constantin Godeanu, condamnaţi la închisoare pentru activitatea lor patriotică, antifascistă desfăşurată în rândul tineretului din Capitală.

În condiţiile în care guvernul intenţiona să opereze noi arestări în rândul militanţilor comunişti în vederea internării lor în lagăre, P.C.R. a indicat organizaţiilor sale să ia măsuri ca toate cadrele care fuseseră condamnate, arestate ori identificate de autorităţi, să părăsoască de urgenţă Capitala şi să plece în localităţi din provincie şi, în acelaşi timp, să fie asigurată, în condiţiile date, unitatea muncii de partid.

Circumstanţele istorice arătau cu fiecare zi mai mult

că soluţia în raport cu realităţile politice era realizarea unui larg consens naţional de luptă pentru înlăturarea dictaturii legionare-fasciste şi în această direcţie a acţionat convergent Partidul Comunist Român. În vederea înfăptuirii unui atare obiectiv, partidul a pus un mare accent pe continua. amplificare a rândurilor mişcării muncitoreşti, temelia şi centrul acestui consens naţional. *„Pentru realizarea scopului urmărit* – menţionau organele Serviciului poliţiei sociale şi al informaţiilor –, *organizaţiile clandestine ale partidului comunist au întreprins, în ultimul timp, o vastă acţiune de propagandă în mai toate întreprinderile pentru atreigerea muncitorimii în mişcarea de stânga"*. Originalitatea şi caracterul viabil al acestei activităţi erau ilustrate de indicaţia P.C.R. ca *„organizaţiile să dezvolte sentimentul naţional în sensul de a demasca regimul legionar... înfăţişându-l şi ca o adevărată periclitare a existenţei naţionale a României*. Un moment important în planul creşterii influenţei P.C.R. în masa muncitorilor l-a constituit faptul ca în conducerea breşelelor muncitoreşti comuniştii au jucat un rol tot mai mare.

Pentru intensificarea activităţii partidului de propagare în rândurile maselor a liniei sale politide, de înrâurire şi mobilizare a lor la luptă au fost extinse continuu preocupările şi mijloacele în vederea folosirii largi a cuvântului scris. A fost procurată, în acest scop. O maşină tipografică portativă, care a fost instalată şi pusă în funcţiune într-o casă conspirativă. La 8 octombrie 1940, editura clandestină a partidului a realizat un important stoc de exemplare ale ziarului „Srinteia1. care aveau să fie larg difuzate. Potrivit hotărârii conducerii P.C.R., în aceeaşi lună a fost tipărit şi difuzat un manifest referitor la situaţia grea a maselor muncitoare în condiţiile regimului de dictatură

— Legionaro-antonesciană.

Iminenţa unor noi măsuri represive de amploare a determinat conducerea P.C.R. să dea cuvânt de ordine cadrelor sale cu munci de răspundere „să-şi schimbe imediat adresele, potrivit regulilor de conspiraţie, urmând să fie adăpostite prin casele membrilor şi simpatizanţilor numai o singură noapte”. În pofida condiţiilor gr, ele de activitate, în toamna anului 1940 partidul comunist a reuşit să organizeze manifestaţii în toate pieţele Capitalei, în cadrul cărora participanţii au demascat jaful trupelor hitleriste intrate în „ţară. caracterul profund antinaţional şi antipopular al regimului legionaro-antonescian, represiunea de o extremă duritate pe care acesta o instaurase, intensificarea acţiunilor de masă ale PX. R. s-a făcut tot mai simţită. În noaptea de 31 octombrie 1940. În cartierul Regie din Capitală au fost. răspândite numeroase exemplare sHe manifestului semnat *Comitetul local al* Partidiţ*lut* cowimist din *Bucureşti*, multiplicat la gestetner. Pe zidurile clădiril & r din cartierele Obor şi Pantelimon au fost şablonate lozinci de luptă ale P.C.R., iar în noaptea de i spre 2 noienjbrie 1940 răspândite şi şablonate manifeste, etichete şi lozinci pe străzile Lânăriei, Candiano Popescu, Theodor Speranţia, Parcul Carol ş.a.

La 3 noiembrie 1940, P.C.R. a organizat în Capitală manifestaţia antihitleristă din Piaţa-Obor, desfăşurată sub lozinca „Afară cu armata germană de ocupaţie!”, carea. pus în evidenţă cu putere capacitatea clasei muncitoare, a partidului comunist de a se situa în fruntea poporului român împotriva fascismului, pentru independenţa şi suveranitatea ţării, de a antrena masele largi populare în această luptă. Guvernul nu a dat publicităţii date în legătură cu această manifestaţie de amploare. Încercând să ase cundă şi pe această cale forţa de înrâurire a partidului comunist, de teamă „ca masele de nemulţumiţi,

să nu se îndrepte spre comunişti” – după cum recunoşteau înseşi organele represive. Or, linia de luptă, pe care P.C.R. O înfăţişase poporului câştiga, zi de zi, noi şi noi aderenţi. De aceea, ofensiva politică declanşată de acesta şi desfăşurat cu rezultate dintre cele mai eficace. În cursul lunii noiembrie, din iniţiativa Comitetului orăşenesc Bucureşti al P.C.R., au avut loc întruniri fulger, numite şi „zburătoare”, la toate întreprinderile industriale, atât dimineaţa cât şi Jupă amiaza, la intrarea lucrătorilor în ateliere. De asemenea, s-au desfăşurat manifestaţii populare în pieţele. Grant, Obor, 13 Septembrie, la Hala şi Piaţa Traian, unde participanţii au venit cu steaguri şi pancarte uoşii. În noaptea de 6 spre 7 noiembrie 1940, au fost răspândite manifeste pe străzile Capitalei, în cartierele C.F.R., Regie? i S.T.B>La rânduj. lor, tinerii comunişti din Sectorul IV Verde au organizat, în Piaţa: Grant, o mare manifestaţie cu pancarte şi steaguri roşii şi au difuzat manifeste care cuprindeau revendicări economice şi politice cu caracter antifascist şi antihitlerist. Pentru evitarea arestărilor, ma – rjfestaţia s-a produs spontan, în centrul pieţei, chiar în mijlocul mulţimii…

Urmare a acestor acţiuni, generalul Piky Vasiliu, şeful Inspectoratului general al jandarmeriei, a transmis unită –, ţilor teritoriale în subordine un ordin special pentru UHR mărirea activităţii partidului comunist, care cuprindea semnificative – recunoaşteri privind creşterea şi extinderea continuă a activităţii P.C.R… în rândul maselor, a luptei sale ferme împotriva regimului legionar: „Urmare la Ordinul circular secret nr. 36 019 din 29 octombrie 1940. *Activitatea comunistă* se *accentuează zilnic*, *organizând greve şi sabotaje împotriva regimului legionar şi ducând* campania *provocatoare* (sic!) *faţă de Germania*. *Concentraţi ţoale mijloacele contra propagandei comuniste şi deosebit urmăriţi autqmobilele suspecte jiind*

întrebuinţate Pentru răspânditea manifestelor.

I-a 10 noiembrie 1940, la indicaţia conducerii P: C.R. –, a avut loc o nouă acţiune de amploare pentru răspândirea manifeste în toate cartierele din Capitală şi şablonarea de lozinci pe zidurile clădirilor, împotriva Gărzii de Fier.

Înfruntând sângeroasele măsuri represive, partidul comunist a continuat şi a amplificat activitatea sa de revoluţionare a maselor de muncitori, şi ţărani, de organizare a lor în lupta pentru drepturi şi libertăţi, împotriva regimului legionaro-antonesciăn, a dominaţiei Germaniei hitleriste în România. „Muncitorimea şi ţărănimea din România – conchideau rapoartele organelor. repi esive – este în pragul revoluţiei”; „starea de spirit în această direcţiune este foarte avansată”.

În lumina directivelor partidului, acţiunile* de luptă nu cunoşteau niciun moment de răgaz. În noaptea de 12 spre 13 noiembrie 1940 – constatau organele Siguranţei –, în cartierele muncitoreşti Grant şi Griviţa au fost difuzate „numeroase exemplare din manifestele imprimate la gestetner, semnate, *Partidul Comunist din România*, *Comitetul judeţean Ilfov*. Manifestele au fost răspândite dintr-un automobil4. Aşa cum informau şi organele represive, această acţiune a avut o mare amploare, fiind difuzate concomitent şi în cantităţi importante trei tipuri de manifeste, adresate muncitorilor şi ţăranilor, maselor largi, în carp era demascat regimul legionaro-antonescian, iar poporul era chemat la dârze acţiuni de împotrivire faţă de odiosul regim.

În legătură cu dezastrul produs de cutremurul din noaptea de 9 spre 10 noiembrie 1940, când, sub dărâmăturile închisorii Doftana, au fost ucişi mai mulţi luptători comunişti aflaţi în detenţiune, P.C.R. a lansat un manifest prin care muncitorii erau îndemnaţi la

demonstraţii de stradă. La 4 decembrie 1940, Comitetul local Bucureşti al Partidului Comunist Român a trecut la pregătirea unei mari demonstraţii de protest a muncitorilor de la Atelierele C.F.R. „Griviţa”, „pe tema răului tratament aplicat* deţinuţilor comunişti de la închisoarea Doftana, din care cauză aceştia au fost binorâţi sub dărâmături. Această demonstraţie – precizau organele Siguranţei –, pregătită cu pancarte, steaguri roşii şi material propagandistic, a fost prevăzută a fi ţinută prin surprindere, înainte, sau după data de 13 decembrie, la intrarea şi ieşirea muncitorilor din ateliere”.

La 20 noiembrie 1940, partidul a elaborat ample îndrumări pentru organizaţiile din Capitală în legătură cu acţiunile dedicate împlinirii a 22 de ani de la manifestaţia din Piaţa Teatrului Naţional de la 13 decembrie 1918, când eci de muncitori au căzut victimă gloanţelor burgheziei. La intrările în fabrici, la C.F.R., la Pirotehma Armatei, la S.T.B. şi Regie, la toate întreprinderile în care existau mase compacte de muncitori, comuniştii au organizat mi tinguri. În dimineaţa zilei de 13 decembrie* grupe de comunişti au mers la cimitirele Ghencea, Pătrunjel şi Sf. Vineri, unde se aflau înmormântaţi cei căzuţi în memorabila zi şi au organizat acţiuni comemorative, iar Organizaţia P.C.R., a Capitalei a editat un manifest omagial. În aceeaşi zi, au fost comemoraţi martirii clasei muncitoare care şi-au pit rdut viaţa la Doftana, precum şi luptătorii ceferişti căzut în februarie 1933. La aceste manifestaţii au fost invitate şi familiile celor ucişi. S-au arborat’s. teaguei roşii şi pancarte cu lozinci de luptă ale P.C.R.

Acordânii. O importanţă deosebită organizării cât mai temeinice şi mai largi a muncii de propagandă, copducerea partidului a indicat să se treacă la selecţionarea unor instructori bine pregătiţi care să fie repartizaţi pe lângă Comitetele regionale, judeţene şi orăşeneşti din toate cen –

trele industriale. Un mare accent se punea pe amplificarea activităţii în rândul muncitorilor ceferişti, petrolişti şi minieri, pe creşterea muncii de organizare şi mobilizare a lor la puternice acţiuni revoluţionare. „Partidul comunist. – arătau organele Siguranţei –, se interesează de la un timp de vreme de muncitorimea ceferistă, petrolistă şi minieră, spre a o organiza... pentru mişcări greviste cu caracter general în România

Asasinatele legionare de la 26 – 27 noiembrie 1940 au provocat protestele populaţiei, în frunte situându-se comuniştii. Comitetul orăşenesc Bucureşti al P.C.R. a difuzat în cartierele Capitalei numeroase manifeste, a şablonat pe zidurile clădirilor, în special ale fabricilor, şi pe gardurile de la Atelierele C.F.R. „Griviţa", S.T.B., Regie, Pirotehnia Armatei, chemări la luptă pentru înlăturarea guvernului asasin. La 8 decembrie 1940, P.C.R. a lansat un manifest către muncitori şi ţărani prin care îi îndemna la luptă prin greve şi demonstraţii politice pentru desfiinţarea lagărelor de concentrare, eliberarea luptătorilor comunişti şi antifascişti din închisori, alungarea trupelor germane din ţară, curmarea regimului de dictatură legionaroantonesciană. În noaptea de 11 spre 12 decembrie 1940, pe zidurile unor clădiri din Capitală au fost lipite manifeste împotriva „guvernului trădător de ţară" care cuprindeau chemările: „Jos cu guvernul asasin şi cu vânzăvtorii de ţară!"; „Jos cu trădătorii de ţară care ne-au vândut Germaniei!"; „Bărbaţii noştri nu vor lupta pentru alta taraşi nici pentru ciocoi!"; „Vrem eliberarea deţinuţilor politici!"; „Vrem să plece nemţii din ţară". La 13 decembrie 1940, Comitetul local Bucureşti al P.C.R. a imprimat la gestetner un nou manifest: *Către toţi muncitorii şi ţăranii săraci, către toate femeile trudite şi întreg tineretul dornic de muncă şi pace, către toţi soldaţii asupriţi şi înfometaţi, către cetăţeni şire militari*.

Prin întreaga sa activitate de luptă, P.C.R. s-a dovedit exponentul hotărât al maselorunicul lor apărător, decis să lupte până la capăt, cu toate sacrificiile implicate. Sesizând forţa acţiunilor partidului, capacitatea sa de înrâurire în popor, regimul legionaro-antonescian a recurs la noi acte deosebite de înăsprire a terorii, comuniştii constituind principala ţintă a răfuielilor legionare. Siguranţa nu ascundea că „guvernul intenţionează să vină cu măsuri represive drastice împotriva organizaţiilor comuniste, care vor avea drept urmare libertatea legionarilor def a extermina pe principalii conducători ai Partidului Comunist din România, şi că vor fi executaţi în masă cei, din închisori”. Dată fiind această situaţie, partidul a luat noi măsuri pentru apărarea cadrelor şi desfăşurarea activităţii revoluţionare, pentru creşterea rândurilor activului. Pentru munca de partid în Capitală au fost selecţionaţi şi pregătiţi, în şcolile de cadre, noi activişti.

Mobilizând în mod exemplar detaşamentele clasei muncitoare, masele largi partidul comunist a opus dictaturii legionaro-antonesciene un larg front de luptă al poporului român. Încercarea legionarilor, după dizolvarea breslelor muncitoreşti, de a crea o diversiune, prin atragerea muncitorilor în Corpul muncitoresc legionar a eşuat, P.C.R. desfăşurând o largă muncă pentru menţinerea muncitorilor în afara asociaţiilor profesionale legionare. În această acţiune au fost angrenaţi şi activişti ai Partidului Social-Democrat.

O viguroasă activitate a desfăşurat partidul comunist pentru a determina muncitorii şi micii comercianţi din întreprinderile care lucrau pentru Germania să refuze a livra producţia. „Acest curent antigerman – constatau, la 20 decembrie 1940, organele Siguranţei se dezvoltă pe zi ce trece, comuniştii fiind atât de interesaţi, încât intenţionează chiar provocarea grevelor şi demonstraţiilor

cu caracter ostil producţiei industriale din România (destinate Germaniei hitleriste n.n.)”. Aceleaşi surse confirmau că „unele întreprinderi au şi început, sub diferite motive, refucul categoric al livrării mărfurilor”.

Un puternic ecou a produs în rândurile maselor manifestul intitulat: *Către toată populaţia Capitalei*, muncitori, muncitoare, mici *meseriaşi*, *comercianţi*, *funcţionari de toate categoriile*, *fraţi de luptă*, difuzat în Capitală în noaptea de 23 spre 24 decembrie 1940. „Bilanţul celor trei luni de guvernare a dictaturii militaro-gardiste – se arăta! în manifest – demonstrează că ce nu este prăbuşit încă, ameninţă să se prăbuşească. Să luptăm, deci, pentru răsturnarea guvernului de jaf şi teroare, care ne înăbuşă şi ne duce la pieire. Să luptăm pentru acordarea unei largi amnistii politice, militare şi agrare şi pentru ca miile de muncitori şi ţărani, pe nedrept închişi în lagăre şi închisori, să fie eliberaţi! Să ne ridicăm în masă şi să opunem rezistenţa împotriva arestărilor ilegale şi a samavolniciilor, căci legea şi autoritatea nu se apără când jaful şi asasinatul sunt la cârma statului. Să organizăm în fiecare întreprindere şi în fiecare cartier delegaţiuni cât mai numeroase ca să le trimitem la Preşedinţia Consiliului de Miniştri şi la Ministerul de Interne să ceară eliberarea conducătorilor noştri. Să adunăm şi să trimitem celor închişi alimente, haine şi bani, să le trimitem de sărbători serr sori şi cărţi poştale de solidarizare şi îmbărbătare… (Guvernul-a graţiat şi amnistiat – pe toţi asasinii făcipd parte din Legiune, numai pe cei care au luptat pentru pâine, pace, libertatea voastră, îi ţin încă în lagăre şi ocne…”

Sfârşitul anului 1940 şi începutul anului 1941 găseşte partidul comunist în plină activitate organizatorică şi politică. La uzinele Malaxa şi Wolf, la Atelierele C.F.R. „Griviţa”, Atelierele C.A.M., ale Pirotehniei Armatei şi la

S.T.B. din Capitală s-a acţionat pentru reorganizarea celulelor de partid. Comitetele de partid au primit sarcina să-şi organizeze, propriul aparat tehnic pentru difuzarea. materialelor de propagandă în localităţile în care îşi aveau reşedinţa clandestină. O largă activitate s-a desfăşurat în rândurile muncitorilor care făcuseră parte din bresle în vederea cuprinderii lor în acţiunile desfăşurate de P.C.R.

Analizând cursul evenimentelor internaţionale, Partidul Comunist Român & sesizat faptul că Germania nazistă se îndrepta st>re un război împotriva Uniunii Sovietice şi a atras atenţia asupra acestui curs periculos, a themat masele populare la luptă împotriva împingerii ţării într-o asemenea conflagraţie, arătând că „poporul român este ti rit, împotriva voinţei lui, într-un război pe care râul doreşte Expresie a acestei orientări, membrii celulei P.C.R.

de la Pirotehnia Armatei au arborat, în noaptea de 2 spre.3 ianuarie 1941, steaguri roşii în dreptul porţii de intrare a muncitorilor la lucru, pe care e? ău înscrise lozincile. „Vrem guvern popular”; „Afară din ţară cu armatele germane”. Aceleaşi chemări crap arborate, la C.F.R. Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist a editat şi răspândit un manifest adresat tineretului muncitor şi studios, premilitarilor y soldaţilor, în care erau virulent denunţate mobilurile sângeroase şi agresivitatea Germaniei naziste, rolul nociv al acesteia pentru. viaţa şi libertatea popoarelor.

O scurtă şi nefastă guvernare, de numai cinci luni, încărcată de suplicii. Cele 136 de zile calendaristice ale cumplitei terori legionare au probat, însă, cu puterea faptelor eroismul pilduitor al comuniştilor din ţara noastră, dirzenia şi hotărârea lor de a nu ceda în faţa fascismului. IV u *a existat zi sau noapte în care să nu se înregistreze acţiuni dintre cele mai temerare*, *care* au *semănat derută în* rândul *opresorilor*, *obligaţide cele mai multe* ori, *doar la*

cotisemnarea faptelor. În pofida sângeroaselor represiuni, Partidul Comunist Român, urmând consecvent linia sa de luptă revoluţionară, patriotică, antifascistă şi. antihitlerista găsit şi în acea neagră perioadă metodele adecvate.de acţiune politică, s-a aflat în fruntea clasei muncitoare, a maselor largi, mobilizându-le la acţiuni mereu mai puterniee şi mai ample. În acest fel, deşi P.C.R. se afla în con. diţii de ilegalitate, practic el se manifesta viguros” la suprafaţa vieţii politice, *fiind principala şi cea mai hotărî forţă de înfruntare a fascismului, de polarizare a* poporului *român în ampla bătălie care se-vă încununa, prin* grele *jertfe, cu marea biruinţă a libertăţii din August 1944*.

Dimensiuni ale rezistenţei naţionale

În perioada de grea cumpănă care a urmat pentru. fuinţa naţională şi soarta întregului nostru popor, Partidul Comunist Român şi-a asumat cu îndrăzneală şi luciditate răspunderea de a organiza şi conduce la victorie lupta tu» turor forţelor muncitoreşti populare, patriotice şi naţionale, pentru eliberarea de sub dominaţia fascist – *Mişcarea de rezistenţă naţională s-a inanifestat sub* cel mai di *ferite forme, cu intensităţi diferite de la* o perioadă *la alta*, ceea ce demonstrează justeţea obiectivelor şi metodelor de luptă stabilite l.

În Circulara. C.C. arP.C. ţtdin 8 iulie 1941, în Platforma

— Program din 6 septembrie 1941 şi în alte documente ulterioare, partidul comunist a elaborat tactica de luptă corespunzătoare noilor condiţii în care se afla ţaţa, stabilind, printre altele, următoarele obiective de lupta: *răsturnarea regimului antonescian*; *formarea* unui *guvern al independenţei naţionale, compus din reprezentanţii tuturor* forţelor *patriotice*; ieşirea *României din războiul* antisovietic şi *alăturarea ei la coaliţia Naţiunilor Unite*; *alungarea trupelor hitleriste din ţară şi*

eliberarea părţii de nord a Transilvaniei; *recucerirea libertăţilor cetăţeneşti şi democratice* etc.

În cadrul acţiunilor de rezistenţă şi luptă antifascistă s-au făcut, simţite cu o deosebită forţă, deteriorarea utilajelor din uzine; deraierea trenurilor militare; sabotarea producţiei uzinelor de armament; incendierea depozitelor militare; lupta de partizani şi a formaţiunilor patriotic; nesupunerea ţăranilor la rechiziţii; proteste adresate guvernului antonescian de numeroase personalităţi, din domeniul culturii; neprezentarea a zeci de mii de oameni la concentrare; dezertări în masă; riposte armate ale militarilor români împotriva celor hitlerişti; opoziţia* Unor cercuri industriale şi bancare faţă de cererile economice ale Germaniei naziste.

Eormele prin care populaţia şi-a manifestat ostilitatea faţă de trupele germane pe teritoriul României şi de întreaga politică de alianţă cu Reichul au cunoscut o largă arie de manifestări. La rândul lor, ofiţerii români şi-au exprimat deschis adversitatea faţă de acţiunile militare în care era aruncată armata română soldate cu decimarea acesteia.

Militanţii comunişti au asigurat tipărirea şi editarea a numeroase broşuri, manifeste, apeluri – afişe, comunicate şi altor materiale prin care adresau maselor populare chemări la luptă. Numai prin grija C? C. al P.C.R. a fost editat din toamna anului 1940 şi până în primăvara anului 1944, un număr de la titluri de materiale cu caracter de propagandă, din care 57 manifeste, 27 broşuri şi 27 apeluri şi buletine informative

Guvernul antonescian a continuat oprimarea forţelor democratice antifasciste, în special a comuniştilor. Cadrul în care Ion Antonescu îşi exercita dictatura era stabilit de măsurile legislative cu caracter fascist adoptate de regimul – său. Astfel, printr-un decret-lege din 13 noiembrie

5. au fost înfiinţate lagăje de muncă forţată şi s-a instituit pedeapsa cu domiciliul forţat, iar un decret din 4 aprilie 1941-stabilea pedeapsa cu internarea în lagăre de muncă. A fost interzisă orice formă de organizare profesională a muncitorilor.

În anul 1941 au fost decretate o serie de măsuri prin care o parte a întreprinderilor industriale erau militarizate, fiind trecute sub controlul direeft al armatei. *La* 6 *aprilie 1941* a *fost adoptat un decret lege prin care se instituia pedeapsa cu moartea pentru acţiunile de sabotaj având ca urmare distrugerea ia parte sau în întregime a depozitelor întreprinderilor sau fabricilor care lucrau pentru producţia de război*.

În anii următori, când rezistenţa antifascistă căpăta amploare, legislaţia antimuncitorească dată de regimul anftonoscian s-a completat cu măsuri şi mai aspre. Prin decretele din 17 septembrie 1942 şi 3 august 1943, pedeapsa cu moartea a fost extinsă împotriva celor care loveau în producţia destinată războiului şi chiar a celor ce se făceau vinovaţi de stânjenirea activităţii normale a întreprinderilor care lucrau pentru război.

Ascuţişul principal al legislaţiei adoptate de regimul antonescian a fost îndreptat. împotriva comuniştilor şi a celorlalţi luptători antifascişti. Suferinţele abătute asupra poporului român în anii dictaturii antonesciene şi ai dominaţiei hitleriste sunt ilustrate prin arestarea şi judecarea a 11.000 de antifascişti, verdictele însumând zeci de mii de ani de închisoare sau muncă silnică; peste 300 de condamnări la moarte, internarea în ghetouri a circa 50.000 de cetăţeni români.

În nordul Transilvaniei, vremelnic aflat sub ocupaţia horthystă, tragedia a fost cumplită pentru populaţia românească: concedierile masive de muncitori români; deposedarea de pământ a zeci de mii de ţărani; trimiterea

în lagăre a sute de mii de oameni, a unor militanţi revoluţionari români, evrei, slovaci, maghiari, care au plătit cu viaţa pentru dârzenia împotriva horthyştilor.

Dar nici execuţiile, nici torturile, nici celulele închisorilor, nu au putut frânge voinţa de luptă a patrioţilor români, nu i-au putut abate pe jeomunişti de la activitatea lor neobosită de demascare a fascismului şi a războiului hitlerist.

Deşi cele mai multe din întreprinderi fuseseră militarizate, conflictele de muncă şi grevele care loveau în ma –, şina de război hitleristă au foţt numeroase. Numai în anul 1943, în plin război, la inspectoratele judeţene ale muncii au fost înregistrate 3658 conflicte de muncă individuale şi 206 conflicte colective. de asemenea, după date estimative, în anii dictaturii aritonesciene au avut loc 57 de greve în mari întreprinderi din Bucureşti, Braşov, Galaţi, Constanţa, Timişoara, Valea Jiului, Ploieşti. Neprezentarea la lucru a atins procente ridicate iar prestarea lucrului în ritm lent şi de slabă calitate a condus în mod sistematic la neîndeplinirea prevederilor de producţie.

În numeroase întreprinderi metalurgice, petroliere, miniere, la căile ferate, un mare număr de piese au fost produse cu defecte; au fost deteriorate maşini şi instalaţii, rebutate şarje de oţeluri speciale necesare fabricării materialelor de război. Ca urmare, a acţiunilor de sabotaj, au fost distruse parţial sau în întregime unele depozite de armament şi muniţii, precum şi alte obiective cu caracter militar.

Încă în luna martie 1941 a fost incendiat depozitul Fabricii de mine. antitanc de la Mogoşoaia, în care se aflau peste 1.000 de mine. La acea dată, sabotarea, maşinii de război germane înregistrase o evoluţie cu adevărat îngrijorătoare în ce priveşte aprovizionarea cu petrol din

România. Potrivit unui studiu întocmit de organele Serviciului Special de Informaţii în toamna anului 1940, activitatea de sabotaj în acest domeniu înregistrase 161 acţiuni directe. Cele mai multe au vizat exploatările şi. instalaţiile din domeniul petrolului – 59 –, urmate de cele asupra transporturilor petroliere pe căile ferate – 45 –, de cele asupra vaselor şi căilor de comunicaţie fluvială şi maritime – 39 –, şi de acţiunile în porturile dunărene[40].

În luna februarie 1242; Comitetul Central al Partidului Comunist Român a luat hotărârea de a pune în aplicare acte de sabotaj de mari proporţii, ca incendieri de întreprinderi de interes militar, împiedicarea transportului pe calea ferată a trenurilor militare germane etc. în acest scop a luat fiinţă Resortul tehnic central de sabotaj, cuprinzând un număr restrâns de cadre, necunoscute de autorităţi ca militante în mişcare şi neavând contact cu celelalte organizaţii de partid. Totodată, conducătorii organizaţiilor» comuniste au primit cuvânt de ordine, să reînnoiască instrucţiunile către celulele de întreprinderi pentru comiterea actelor de sabotaj în toate domeniile de activitate şi în special în întreprinderile de utilitate publică şi în cele care lucrează pentru armată.

Urmare a acestor indicaţii, acţiunile de sabotaj au cunoscut o evoluţie crescândă:

— În ziua de 11 iulie 1942, la marginea oraşului Buzău au fost incendiate 66 depozite de muniţii, făcându-se să explodeze peste 200 vagoane cu muniţie. Cu acest prilej a fost distrus complet şi depozitul de carburanţi al armatei germane aflat în apropiere, care conţinea câteva sute de vagoane de benzină pentru aviaţie[41];

---

40 A Se vedea Horia Brestoiu, Impact la paralela 45°, Ed. Junimea, Iaşi, 1986, cap. Faptele rămin totul, filele 300—310.

41 în buletinul Informativ din 15 Iulie 1942 se preciza : „După 9-afirmaţiile procurorului militar al Curţii marţiale Ploieşti, se pare că ne

— La 12 iulie 1942 a fost incendiat Arsenalul din Târgovişte; * *

— la 26 septembrie 1942 a fost incendiat un tren german cu muniţie şi vagoane cisterne în gara Ploieşti;

— la începutul lunii decembrie 1942, la Uzinele de muniţii Mârşa de lângă Şibiu, au fost distruse 16 vagoane de trotil şi circa 70.000 proiectile de artilerie 4.

7. În luna noiembrie 1942 organele Direcţiei generale a poliţiei, în urma cercetărilor efectuate în oraşul Reşiţa şi regiune (Bocşa-Montană, Anina şi Bocşa-Română) au identificat membrii Comitetului local al Partidului Comunist şi ai Uniunii Tineretului Comunist, „care urmau să săvârşească o serie de acte de sabotaj în uzinele. Reşiţa pentru a paraliza industria de război, un număr de.32 comunişti fiind deferiţi Curţii Marţiale Timişoara... în vederea aplicării actelor de sabotaj se izbutise procurarea materialului exploziv (aninită) prin organizaţia tineretului comunist din Anina” 5.

Deseori a fost perturbată reţeaua de transmisiuni a aviaţiei şi unităţilor de artilerie antiaeriană prin tăierea cablurilor electrice de la bateriile de reflectoare în zonele Bucureşti, Constanţa, Ploieşti, Câmpina, Braşov şi în alte părţib. La 7 noiembrie 1942, comandantul Misiunii militare aeriene germane din România, colonelul Gerstenberg, făcea cunoscut şefului Marelui Stat Major Român repetatele furturi de cabluri.

La 8 februarie 1943, Misiunea Aeronautică germană din România comunica Marelui Stat Major Român numărul actelor de sabotaj comise asupra cablurilor şi conducitelor germane, 1 rezultând nu mai puţin de 66 evenimente în intervalul octombrie 1942 – ianuarie 1943. La aceeaşi

---

aflăm în faţa unei «mitai criminale». Piuă în prezent nu s-a ajuns la concluziuni definitive asupra cauzelor. Toate ipotezele au nevoie de verificări*.

dată, lista acteloF de sabotaj era predată de generalul Gerstenberg şi lui Ion Antonescu în cadrul unei convorbiri speciale.

Întrucât acţiunile de sabotaj asupra reţelei germane de transmisiuni au continuat în perioada următoare cu o şi mai mare virulenţă, la 26 august 1943, generalul Gerstenberg s-a adresat cu o altă scrisoare lui Ion Antonescu» informându-l în legătură cu noile acte de sabotaj întreprinse asupra legăturilor telefonice „care sunt extrem de importante pentru *apărarea regiunii petrolifere*... Stricăciunile provocate legăturilor telefonice sunt atât de mari, încât pregătirea de alarmă a vânătoarei de zi (aviaţia de vânătoare n.n.) şi de noapte precum şi alarmarea antiaeriană sunt periclitate pe teritoriul României... Suspiciunea sabotajului *vast este foarte verosimilă, deoarece, în nenumărate cazuri, legăturile paralele româneşti din imediata apropiere nu au fost deteriorate*" 7 (s.n., H.B.).

Acţiunile de sabotaj nu au putut fi stăvilite, ele intensificându-se necontenit. La 24 noiembrie 1943, generalul Gerstenberg cerea din nou lui Ion Antonescu „să se ia neîntârziat măsurile necesare pentru protecţia instalaţiilor armatei germane".» >

În conformitate cu hotărârea Comitetului Central din iunie – 1943 privind creşterea muncii organizatorice în raport cu condiţiile obiective favorabile şi pentru aşezarea muncii de partid pe baze noi de război, a fost elaborat „*Cursul asupra muncii de partid în timp de* războipotrivit căruia, atenţia centrală a partidului era orientată *în direcţia subminării maşinii de război hitleriste, intensificării muncii patriotice în rândul* soldaţilor – *şi ofiţerilor români, a acţiunilor de sabotaj şi a luptei de partizani* 8.

Semnalând înmulţirea actelor de sabotaj împotriva

unor obiective importante, organele militare arătau: „În ultimul timp incendiile de la depozitele militare şi stabilimentele militarizate *nu mai pot fi puse pe seama întâmplărâi. Aceste incendii au fără îndoială altă cauză, care trebuie căutată în actele de sabotaj organizate… u* 9.

La 13 octombrie l-043, ca urmare a „dezvoltării *propagandei comuniste în întreprinderile industriale, în fabrici, uzim, şi în special în regiunea* petroliferăă. S.I. cere organelor din subordine „intensificarea acţiunii conţi ainformative pe linia comunistă" 10.

Împotrivirea faţă de războiul hitlerist şi dictatura antonsseiană creste nemăsurat în dârzenie, apropiind momentul întoarcerii armelor împotriva Germaniei naziste, pentru eliberarea ţării de sub dominaţia fascistă.

Partea a IX-a

*!

Pe tapetul vechilor pretenţii

Obsesia

Derularea programului fascisj-o-horthyst pentru înfăptuirea obiectivelor sale cu caracter iredentist integral pe seama României, învedera noi acţiuni concertate. pentru permanentizarea stăpânirii Ungariei asupra teritoriului răpit prin Dictatul.de la Viena „cât şi pentru extinderea ocupaţiei asupra întregii Transilvanii, a Banatului şi, în ansamblu, a arcului carpatic.

Preocuparea pentru aceste deziderate; * a fost exprimată de Sorthy şi în scrisoarea trimisă lui Hitler în preajma dictatului vienez, cu scopul obţinerii unei bucăţi, cât mai substanţiale din trupul României. Invocând marile sentimente faţă de Reich şi „sarcina istorică a Ungariei de a apăra Europa în faţa Răsăritului", el declara emfatic: „Fără a stăpâni Carpaţii, noi nu putem îndeplini această sarcină… Stăpânirea Carpaţilor este pentru noi o problemă vitală. Ardealul este singura fortăreaţă naturală a Europei

şi va fi spre binele – Germaniei, dacă ea va fi în mâini sigure. Mai devreme sau mai târziu va veni vremea răfuielii dintre Germania şi Rusia”. Deşi a desluşit străvezia propunere a regentului „care marşa cu dezinvoltură spre

8. rolul de pivot al Balcanilor, Hitler era el însuşi departe de a-i lua în considerare tertipurile.

Cu toate acestea, Horthy va persevera. Încă în primele zile după Dictatul de la Viena el perora la Oradea: „Prin obţinerea unei părţi din Ardeal, s-a făcut un pas nou către înfăptuirea idealului propus”. Hitler a sesizat însă că pe această bază poate obţine tot ce dorea de la regentul Ungariei. La 10 septembrie 1940, deci numai patru zile de la insolenta declaraţie a lui Horthy făcută la Oradea, cancelarul nazist promitea ministrului horthyst la Berlin, Stojay, că la sfârşitul războiului, „la soluţionarea tuturor problemelor, va fi luată în considerare şi o nouă linie de demarcaţie între România şi Ungaria în faâvoarea acesteia din urmă, cu condiţia ca guvernul ungar să ţină seama de «sfaturile» Germaniei şi să-şi îndeplinească prompt cererile” *i. „Căci dacă există o ţară* – accentua Hitler – care *trebuie să fie interesată într-o victorie categorică a puterilor Axei, aceasta este Ungaria… Dacă puterile Axei ar pierde războiul, ceea ce este cu totul exclus, toate aceste revizuiri ar deveni nule…”* 2 (s.n., H.B.).

Pentru dobândirea pretenţiilor sale cu caracter fasciştiredentist, guvernul horthyst a satisfăcut complet pretenţiile Reichului nazist, ajustându-şi „conform pretenţiilor acestuia, întreaga producţie agricolă şi industrială… După ce la 10 octombrie 1940 a fost semnat pactul Jurese-Moritz, prin care Ungaria se obliga să furnizeze în următorii cinci ani toate produsele agricole şi plantele industriale cerute de nazişti, zele zile mai târziu, Ungaria a aderat la Pactul tripartit fiind primul dintre

micile state care şi-au. pus semnătura pe acest document.

Euforia conducătorilor horthyşti era deplină. Oficiosul „Nyirvidek” se deda la instigări dintre cele mai grave: „Pe teritoriul ocupat din Ardeal s-au constituit baze de plecare pentru mutarea graniţei şi pe creasta de sud a Carpaţilor. «Eliberarea» întregului Ardeal este în curs... Drumul până. la reînviere s-a scurtat odată cu apariţia soldatului ungur la Oituz” 3.

„La 20 noiembrie 1940 are loc la Viena întâlnirea lui Hitler cu primul* ministru ungar, prilej cu care acesta din urmă încearcă să escamoteze crimele fasciştilor horthyşti comise asupra populaţiei din nord-vestul Transilvaniei care stârnise oprobriul întregii umanităţi. Hitler l-a asigurat de girul său. În faţa acuzaţiilor vehemente ale României şi a cererilor ferme ale acesteia în apărarea drepturilor ei istorice asupra teritoriului răpit precum şi împotriva protestelor severe ale celor mai importante foruri mondiale şi personalităţi din întreaga lume.

Trei zile mai târziu are loc prima întâlnire dintre cancelarul nafist şi generalul Antonescu. Hitler este obligat să constate însă că noul conducător român îi formulează încă din start o foarte clară respingere a Dictatului de la Viena. El pledează îndelung, energic şi documentat cauza Transilvaniei, prezentând hărţi, documente şi un important memorandum protestatar. Răspunzând atacurilor lui Antonescu faţă de dictatul de la Viena4, Hitler este nevoit să declare că „n-a fost găsită o soluţie ideală 1, dar că nu venise timpul „să se reconsidere chestiurfea în mod retrospectiv 1. Convorbirea între cei doi s-a încheiat cu promisiunea extrem de vagă, dar destul de ademenitoare a Führerului, că „istoria nu se va opri în anul 1940” 5. Această aluzie avea menirea de a-l determina pe Antonescu – cum s-a şi întâmplat de altfel –, să meargă alături de Germania pentru a putea redobândi

nordul Transilvaniei răpit în mod samavolnică. Era continuarea aceleiaşi politici de dezbinare a popoarelor român şi ungar promovată de Germania nazistă faţă de cele două state în perioada precedentă7, reamintind numai declaraţia vicleană din 10 septembrie făcută de Hitler lui Sztojay în legătură cu Transilvania.

Sub oblăduirea vechiului aliat, cercurile budapestane animate de un avânt revanşard îndelungat continuară cu şi mai multă ardoare asaltul împotriva României sub deviza *revizionismului teritoriai integral*. În aceste circum – stanţe este racordat din nou la cota cea mai fierbinte an – grenajul complicat al organizaţiilor fasciste de spionaj, teroare şi diversiune, care adâncea necontenit învrăjbirea dintre cele două popoare, sub grava rostire a „destinului milenar ungar", dar care, privit mai atent, nu constituie altceva decât programul disimulat al intereselor de clasă nobiliare. Nu era de altfel pentru prima oară când în Ungaria vârfurile aristocratice, castele politice, comandanţii militari şi ierarhii bisericii urneau carul uneia dintre cele mai anacronice întreprinderi de iz medieval, exacerbând ansamblul preferat al măsurilor <} *e* forţă insinuate perfid în viaţa frământată a locuitorilor Transilvaniei, stârnind patimi artificiale şi lăsând în urma nenumărate suferinţe. Amenințând cu o răsturnare a cursului istoriei, cu revenirea la lunga noapte a evului mediu, un alt reprezentant al regimului horthyst amintind de Ducso Csaba, spunea fără teamă: Jv… Vom organiza şi o noapte a Sfântului Bartolomeu şi vom ucide şi copii în pântecele mamelor lor!"

Principalele obiective ale politicii fasciste a Ungariei horthyste faţă de România în această perioadă, au fost următoarele:

— Slăbirea situaţiei: interne a statului român suh raportul potenţialului economico-militar, a capacităţii *de*.

apărare şi a coeziunii sale organizatorice şi moral-politicrf – deteriorarea poziţiei externe a statului nostru prin desfăşurarea unei vaste şi intense campanii propagandistice şi diplomatice pe plan internaţional, pentru a asigura Ungariei o situaţie favorabilă la încheierea păcii, definitivarea şi recunoaşterea anexiunilor teritoriale operate pe seama României şi a celorlalte state vecine cu care era în litigiu;

— Întărirea dominaţiei ungare în norddl Transilvaniei în dauna populaţiei româneşti şi a nemaghiarilor în general;

— Obţinerea pentru maghiarii situaţi pe teritoriul românesc a unei situaţii privilegiate, simliare celei acordate Grupului Etnic German. Incitarea acestora la acţiuni ostile statului român, pentru a atrage măsuri vexatorii din partea autorităţilor româneşti, care să fie folosite drept pretext în propaganda revizionist-horthystă peste hotare, mai ales în statele fasciste:

— Continuarea acţiunii revizionist-ireder. liste şi pregătirea unei noi acţiuni militare împotriva României, prin implicarea în cea mai mare măsură a acesteia în războiui hitlerist antisovietic, în scopul slăbirii forţelor sale militare, a potenţialului său de luptă, şi a creării unei situaţii militare favorabile Ungariei, în vederea invadării de către forţele militare horthyste pentru anexarea Transilvaniei de sud, a Banatului, şi chiar a teritoriilor de la sud şi est de Carpşti;

— Atribuirea înfrângerilor suferite de trupele Axei pe frontul antisovietic ca urmare a neangajării premeditate în luptă a unităţilor militare româneşti, pentru a atrage represalii împotriva României din partea cercurilor conducătoare hitleriste şi a dobândirii unor noi revendicări teritoriale cerute de Ungaria horthystă; (

— Expulzarea populaţiei româneşti majoritare, care

reprezenta peste 50, 2% din populaţia nordului Transilvaniei faţă de 37% unguri. Reprimarea în sânge a rezis

— tenţei antihorthyste din partea populaţiei româneşti. În scopul consolidării elementului maghiar şi creşterii posibilităţii de a putea justifică şi permanentiza stăpânirea Ungariei horthyste asupra nordului Transilvaniei.

Pentru a lipsi populaţia românească de conducătorii ei fireşti, au fost «expulzaţi mii de intelectuali, preoţi, învăţători şi cadre? le aparatului de stat, iar comuniştii şi militanţii antifascişti au fost trimişi în lagăre şi închisori, împotriva românilor au fost comise cele mai atroce acte de teroare şi de exterminare. Reprimarea sentimentelor şi 4 rezistenţei naţionale pornea de la crimele odioase, comise cu premeditare, până la persecuţiile administrative neîntemeiate şi subiective.

Teroarea fascisto-horthystă s-a îndreptat şi împotriva maghiarilor din nordul Transilvaniei, care manifestau idei antifasciste ori îşi exprimau ostilitatea faţă de ocupaţia horthystă, împotriva evreilor, slovacilor şi rutenilor. Regimul fascist iredentist maghiar a dovedit prin crimele sale un antisemitism atât de feroce, încât a. Înregistrat „performanţe" neegalate nici chiar de cei mai diabolici naziști în râvna lor pentru aplicarea „soluţiei finale". Potrivit datelor cunoscute în literatura de specialitate, numărul evreilor supuşi acţiunii de exterminare a fost de peste 166.000, dintre care peste 150 de mii au fost deportaţi de autorităţile horthyste la Birkenau-Auschwitz, iar în jur de 15.000 au fost trimişi la moarte în Ucraina. Pentru a înţelege proporţiile genocidului, să precizăm că recensământul din 1941 întreprins de organele horthyste a pus în evidenţă existenţa a 151125 de evrei în nordul Transilvaniei Autorităţile horthyste nu au cruţat nici pe

germanii din nordul Transilvaniei” asupra cărora s-a abătut o cruntă teroare. Astfel, în cursul anului 1942 au fost arestaţi şi trimişi în lagăre speciale un număr de 20 intelectuali germani, ceea ce a determinat Legaţia germană de la Budapesta’ să protesteze, pe lângă guvernul horthyst împotriva măsurilor represive întreprinse contra cetăţenilor germani care se opuneau maghiarizării lor. Însuşi secretarul Legaţigermane din Budapesta, îngrozit de amploarea terorii ungare împotriva populaţiei.ro

— Măneşti din nordul Transilvaniei confia unor apropiaţi ai văăi, că trecând prin Marghita, judeţul Bihor, „a avut durerea să întâlnească şi să vadă personal 30 de bărbaţi români legaţi cu lanţuri de mimi şi de picioare şi unul de altul, conduşi în şir de doi jandarmi unguri ce îi duceau de capetele lanţurilor.

Editurile maghiare din Cluj publicau cărţi care abundau în injurii la adresa românilor ori făceau apologia crimei împotriva lor. Broşura intitulată „Nines Iryolou” („Nu există iertare”), scrisă şi editată de ziaristul Toth Sârfdor din Cluj, descria modul cum erau organizata bandele teroriste în Ungaria şi misiunea acestora „de a stârpi populaţia valahă11. Cită asemănare cu broşura „Fără îndurare** >. semnată de Ducso Csaba la Budapesta în 1939!

În scopul 4 a intimida populaţia românească din nordul Transilvaniei, trupe în disproporţie cu misiunile reale de ocupaţie au apărut pe teritoriul anexat, declahşând teroarea prin arestări pentru delicte imaginare, bătăi, schingiuiri, asasinate şi devastări de locuinţe.

O linie obstrucţionistă a fost adoptată şi de către oficialitatea ungară şi forurile politice conducătoare ale minorităţii maghiare din România. La conducerea acesteia au fost promovate persoane cu trecut politic iredentist şi

recunoscute pentru ostilitatea lor faţă de statul român.

Conform instrucţiunilor cercurilor guvernamentale budapestane, Centrul acţiunii iredentiste maghiare din România a fost instalat la Aiud, sub forma camuflată a unui „Cerc cultural unguresc”, condus de fostul deputat în parlamentul român, Pâll Szăsz, vicepreşedintele Comunităţii maghiare. Din dispoziţia guvernului ungar, în manualele şcolare de istorie şi geografie, s-udul Transilvaniei era prezentat ca „teritoriu ungar în curs de eliberare”.

Prin diferite memorii, delegaţii şi manifestaţii publice „elementele iredentiste cereau guvernului \ingar să treacă la măsuri efective de anexare a Transilvaniei de sud şi a Banatului. După intrarea Ungariei în războiul antisovietic „o delegaţie condusă de fostul deputat în parlamentul român, moşierul Gábor Păi din judeţul Ciuc, s-a prezentat guvernului ungar cerându-i printr-un memoriu să ocupe întreaga Transilvanie şi să intervină în acest sens la Berlin şi Roma. Indiverse localităţi din Banat, agenţii iredentişti îndemnau pe conaţionalii lor să ceară direct alipirea la Ungaria.

După instaurarea dominaţiei Ungariei horthyste asupra nordului Transilvaniei în acest străvechi teritoriu românesc şi-au extins activitatea partidele fasciste din Ungaria – Crucile cu săgeţi, Reînnoirii Maghiare, Naţional-Socialist etc. Şi organizaţiile teroriste, paramilitare. Totodată s-au înfiinţat noi partide politice.

Dintre acestea, Partidul Ardelenesc, care s-a consti-*

tuit în nordul Transilvaniei după anexarea acesteia de către Ungaria horthystă, încorporase în rândurile sale marca majoritate a foştilor membri ai Partidului maghiar, şi reprezenta în continuare interesele claselor exploatatoare – conţi, baroni, bancheri, industriaşi, conducătorii celor 4 biserici ale populaţiei maghiare. El a

susţinut regimul de ocupaţie horthystă în acţiunea sa de oprimare a românilor prin aplicarea programului naţionalist-şoviri iredentist. A sprijinit, de asemenea, consolidarea dominaţiei elementului etnic maghiar în ddtina celorlalte naţionalităţi conlocuitoare, exercitarea unei administraţii exclusiv ungureşti, continuarea activităţii iredentiste împotriva României prin anexarea de către Ungaria a întregii Transilvanii şi a Banatului, sprijinirea războiului hitlerist, eliminarea, evreilor din viaţa economică şi politică etc.

Referindu-se la acest partid. Serviciul Special de Informaţii sublinia în Buletinul informativ din 22 octombrie 1941: „Partidul Ardelenesc Maghiar, creat la Cluj de contele Teleky Bela, nu este decât anexă a partidului guvernamental al lui Bârdossy. Acest partid a fost creat de guvernul ungar pentru a masca anumite acte pe care acesta nu le-ar fi putut executa din cauza angajamentelor sale”.

Acţiunea represivă împotriva populaţiei româneşti din nordul Transilvaniei a primit un sprijin masiv şi din partea elementelor fasciste ale partidului „Crucile cu săgeţi”. Acest partid fascist a constituit o rezervă politică pentru Germania hitleristă, în situaţia în care regijnul. fascist al lui Horthy nu şi-ar fi executat cu* fidelitate obligaţiile faţă de maşina de război nazistă. El a reuşit să-şi creeze organizaţii judeţene şi orăşeneşti, devenind o importantă forţă politică a reacţiunii ungare din nord-vestul Transilvaniei. Principalele sale obiective erau de a facilita instaurarea unui regim identic celui naţional-socialist din Germania pentru înfăptuirea integrală a li –, chidării tuturor evreilor şi eliminarea organizaţiilor democrate şi muncitoreşti…

Pe teritoriul răpit prin Dictatul de la Viena şi-a extins* activitatea şi Partidul Reînnoirii Maghiare, condus

de Bela Imredy. Acest partid a reuşit să-şi creeze prozeliţi îndeosebi în rândurile intelectualilor maghiari.

Partidul guvernamental „Nemzetti Szabad elvi Part” (Partidul principiului libertăţii naţionale), continua activitatea profascistă a partidului „Nemzetty Egvseg Part” (Partidul Uniunii Naţionale) şi număra în rândurile sale moşieri, fabricanţi, bancheri, comercianţi.

În oraşul Cluj a luat fiinţă şi aşa-numita… Uniune a studenţilor maghiari 1, ai cărei membri, constituiţi în grupuri, circulau pe străzi interzicând folosirea limbii române”, iar cei care nu se supuneau acestei interdicţii, erau maltrataţi.

Revizionism integral

După impunerea dominaţiei horthyste asupra nord-vestului României, organizaţiile teroriste şi formaţiunile paramilitare au îndeplinit cu zelul cunoscut măsurile se deznaţionalizare forţată şi de exterminare fizică a populaţiei româneşti.

În fruntea acestora s-a situat „Rongyos gârda” (Garda Zdrenţăroşilor), care a săvârşit numeroase crime împotriva populaţiei româneşti şi a celorlalte popoare oprimate de unguri, dovedind o ferocitate greu de închipuit. Este necesar să se cunoască faptul că în cursul ocupării nord-vestului României, conducătorul „Gărzii Zdrenţăroşilor”, maiorul Hejjaş a propus guvernului horthyst aplicarea „soluţiei totale” prin exterminarea tuturor conducătorilor românilor rămaşi în teritoriul anexat, acţiune criminală care s-a înfăptuit în mare măsură. Cel în cauză se angajase – să execute în Transilvania un masacru de proporţiile celui din zona iugoslavă Bacika din ianuarie 1942, când au fost omorâţi zeci de mii de oameni nevinovaţi.

Organele informative româneşti au identificat şi locurile de pregătire şi antrenament ale acestor ucigaşi.

„Instruirea teoretică14 se asigura la Budapesta iar cca. practică, privind folosirea explozibililor şi mânuirea armamentului, la centrele de la Hâroszigut (artilerie) şi Vârpalota (infanterie). Ea era completată pe teritoriul-Transilvaniei, la Someşeni lângă Cluj şi la Târgu Mureş unde funcţionau şcoli speciale pentru pregătirea, teroriştilor unguri.

O altă formaţiune paramilitară care s-a remarcat prin activitatea teroristă şi de spionaj desfăşurată după ocuparea nord-vestului României a fost. organizaţia „Vânătorii Turanici". Ea a fost împuternicită să se ocupe în mod special cu contracararea prin mijloace teroriste a activităţii comuniştilor şi a organizaţiilor democratice, a rezistenţei anti-horthyste a populaţiei româneşti, germane şi maghiare.

De asemenea., acestei organizaţii i s-a încredinţat misiunea, după ocuparea. nord-vestului României, să formeze echipe de terorişti şi să pregătească terenul în vederea unor operaţiuni militare şi de gherilă în sudul Transilvaniei. În acest scop, rândurile organizaţiei au drescut în mod vertiginos: numai în anul 1941 ele au ajuns la 80.000 membri!

Pentru a ilustra misiunea acestei organizaţii teroriste paramilitare să-l citǎm pe însuşi Szoldos Gustav, unul din şefii acesteia, care declara la 22 noiembrie 1942, cu prilejul „sfinţirii drapelelor": „Trupele Vânătorilor Turanici sunt trupele de asalt ale viitorului stat ungar, care stau gata de orice răfuială, iar în sufletul lor arde idealul frontierelor milenare".

Pe – lângă misiunile menţionate, această organizaţie a furnizat în mod organizat agenţi denunţători ai organelor poliţieneşti pentru urmărirea necruţătoare a celor –, l-ai te naţionalităţi.

În perspectiva îmi conflict militar româno-ungar,

misiunea acestei organizaţii era de a desfăşura activitate contrainformativă. În nordul Transilvaniei şi a întreprinde acţiuni teroriste pe teritoriul României. În acest scop, echipe infiltrate fh sudul teritoriului românesc urmau să pună la cale acte de sabotaj şi diversiune pentru

9. distrugerea obiectivelor militare şi a lucrărilor de artă, să organizeze activităţi de agitaţie, atârmism şi defetism.

Pe măsură ce armata ungară înainta pe teritoriul ror mânesc, „Vânătorii Turanici" trebuiau să asigure spatele Y frontului de operaţiuni prin identificarea şi executarea elementelor româneşti ce nu prezentau încredere. Echipele de terorişti unguri pentru războiul împotriva României au fost pregătite la centrele de instruire a „Vânătorflor Turanici" şi poligoanele de trageri ale pionierilor de pe insula şantierelor navale din Budapesta (Hajogyârsziget). Paralel cu instrucţia tehnică ei urmau şi cursuri de însuşire a limbii române.

Pentru a se asigura de fidelitatea integrală a membrilor organizaţiei „Vânătorilor Turanici11, autorităţile ungare le-au acordat acestora o situaţie privilegiată faţă de res – tul cetăţenilor unguri, fiind preferaţi în funcţii puhlic» şi în întreprinderile industriale.

Una dintre cele mai active organizaţii paramilitare revizioniste ungare care a activat în perioada dominaţiei horthyste asupra nordului Transilvaniei a fost *„Asociaţia Generală a Tiraliorilor Unguri"*, căreia i-a revenit misiunea pregătirii post-militare a populaţiei până la vârsta de 60 de ani Totodată, această organizaţie a propagat intens revizionismul şi a stimulat spiritul războinic. Pe lângă menţinerea spiritului iredentist combativ în cadrul populaţiei maghiare, ea s-a ocupat cu reinstruiroacelor 22 de contingente care au făcut serviciul militar în armata română, în ansamblu ea trebuia să asigure pregătirea

„militar-morală” a întregii populaţii j? iaghiare din teritoriul anexat prin Dictatul de la Viena, de a „ţine în frâu” pe românii transilvăneni în cazul unei agresiuni a Ungariei împotriva României şi de a da un ajutor efectiv armatei regulate ungare în lupta defensivă cu trupele române în cazul când luptele s-ar des – faşura pe teritoriul aflat sub stăpânirea ungară.

Caracterul de franctitori ce li s-a rezervat în cazul unei lupte defensive cu armata română a reieşit şi din faptul că toţi tiraliorii, indiferent de arma în care şi-au: făcut stagiul militar, executau pregătire militară pe linie de infanterie. Această instrucţie se execută de două ori pe săptămâna sub conducerea unui instructor. În comunele din apropierea frontierei cu România, armamentul. şi muniţia erau păstrate în depozite speciale, iar pregătirea avea un caracter mai intens. Formaţiile de tirâliori de la grirtiţa cu România executau împreună cu pichetele de grăniceri exerciţii de alarme şi aplicaţii, nopţi de-a rândul…

În studiul întbemit de către Serviciul Special de Informaţii în februarie 1943 asupra propagandei revizioniste ungare împotriva României, se făcea constatarea că „prin membrii organizaţiilor de tiraliori se execută: cea mai, conştiincioasă activitate de deznaţionalizare şi prigoană a românilor sub conducerea directă a lui Aezel”. Totodată se consemna că, faimosul Institut de Cercetării Rasiale, menit să determine emigrarea în masă a românilor din Ardealul ocupat, era opera organizaţiei tiraliorilor”.

Formaţiunea paramilitară „Divizia secuiască de frontieră” a reprezentat în timpul ocupaţici horthyste asupra nordului Transilvaniei cea mai puternică organiza – tio iredentistă şi teroristă, fiind constituită după reguli militare şi dotată din timp cu armament şi material de

război. A cuprins cele 4 judeţe din intrândul secuiesc – Mureş, Ciuc, Trei Scaune şi Odorhei – având statul major la Târgu Mureş.

Divizia secuiască şi-a constituit efectivele din secui şi unguri din zonele menţionate, nemobilizabili în unităţile armatei ungare, din militarii vechilor contingente care au participat la primul. război mondial, din tinerii rezervişti mobilizaţi pentru lucru şi dispensaţi de satis –, facerea stagiului militar, în unităţi permanente precum şi din cetăţeni maghiari şi secui pregătiţi în celelalte organizaţii paramilitare, îndeosebi în Asociaţia tiraliorilor. Batalioanele acestei divizii aveau în compunerea lor şi artilerie, precum şi subunităţi speciale. Până în toamna anului 1942, efectivele acestei divizii au cuprins şi jic saşii din zonă, însă pierzându-se încrederea în ei s-a renunţat la recrutarea lor.

Pentru pregătirea militară a luptătorilor „Diviziei secuieşti-l, în noiembrie 1942 s-a înfiinţat la Sovata un centru de instrucţie unde au fost reciclaţi în serii de câte 21 de zile câte 2000 ofiţeri, subofiţeri şi trupă. Până la începutul anului 1943 au fost pregătiţi în acest centru peste 6.000 de militari, ale căror arme şi muniţii, după termi

— narea cursurilor, au fost depozitate fi\ posturile de jandarmi din comunele de reşedinţă.

Divizia secuiască număra în rândurile ei peste 20.000 militari şi urma să acţioneze în caz de conflict armat dintre Ungaria şi România, fiind considerată una dintre cele mai bine pregătite şi puternice formaţiuni paramilitare.

„Organizaţia *de zece*” (*Tizes Szervezet*) era o organizaţie civică iredentistă contrainformativă şi de protejare a elementului maghiar, care a activat în ’nordul Transilvaniei, având sediul la Cluj. Din această organizaţie făceau parte numai unguri etnici. Misiunea ei era de a

asigura supravegherea tuturor românilor şi a celorlalte na
ţionalităţi. A jucatun rol activ pe lângă organele informative şi poliţieneşti în cunoaşterestării de spirit a populaţiei oraşului Cluj, denunţând pe cei care activau în mişcarea de rezistenţă antihorthystă.

Organizaţia „*Levente*” a asigurat pregătirea militară a tineretului maghiar în scopuri războinice, pentru agresiunea împotriva României. Era condusă nemijlocit de comandamentele corpurilor de armată, unde se aflau şi sediile acestei organizaţii.

Un mare număr de „leventişti; au fost puşi la dispoziţia. Serviciului de Informaţii Ungar ca radiofonişti şi radiotelegrafişli. În acest sens ei urmau cursuri de pregătire pentru cunoaşterea aparaturii radio de emisie-recepţie, a codurilor şi cifrurilor pentru transmiterea şi recepţionarea informaţiilor secrete.

Întrucât un mare număr de jandarmi fuseseră trimişi în regiunile anexate din teritoriile Iugoslaviei, Ceho
— Slovaciei şi României, leventiştii au fost utilizaţi şi pentru realizarea unor atribuţii ale jandarmilor. Prin cursuri de 4 luni, ei erau pregătiţi pentru a lupta împotriva paraşutiştilor şi a sabotajului.

Acţiunea naţionalist-iredentistă a Ungariei horthyste îndreptată împotriva României a evoluat în proporţii neobişnuit de mari. Scopurile ei au fost exprimate deschis, fără rezerve. Presa maghiară a făcut o largă publicitate declaraţiilor primului ministru ungar care afirma în 1941: „Ungaria trebuie să-şi păstreze o forţă militară independentă şi intactă, fiind necesar să aibă 1.500.000 soldaţi la sfârşitul războiului”.

*Pe fondul acestei decizii, evenimentele anilor 19*41 – 1944 au *demonstrat cu prisosinţă că Ungaria horthystă s-a preocupat în mod deosebit să-şi pregătească şi să-şi*

menţină gata de luptă împotriva României forţele sale militare. În acest sens, şeful Marelui Stat Major al aripatei angare declara şi el, la 20 decembrie 1941, fără ochivoc: „*Forţele armate ale Ungariei trebuie să se rezerve pentru a constitui o forţă primordială, decisivă, în desfăşurarea viitoare a evenimentelor*” 2. (s.n., H. B.). Prin dotarea şi efectivele care o compuneau, armata Ungariei horthyste devenise o forţă puternică în centrul Europei. În numai 4 ani, efectivele ei crescuseră, de la 30.000 de oameni în 1938, la 1630.000 la 1 martie 1943, din care, 570.000 erau bine instruiţi, restul având o pregătire militară satisfăcătoare. La 1 octombrie 1942, efectivele ei cuprindeau 31 mari unităţi militare terestre, între care, două divizii blindate şi trei brigăzi de aviaţie. O atenţie deosebită se acordase trupelor motomecanizate

? – ţi aviaţiei, precum şi formaţiunilor moderne de paraşutişti, unităţilor-antitanc şi artileriei antiaeriene, ceea – ce evidenţia caracterul eminamente ofensiv al armatei maghiare. Armata a fost înzestrată cu armament modera. Eforturile financiare erau considerabile, bugetele alocate ajungând să se tripleze în intervalul 1940 – 194?

La 7 decembrie 194 2, Horthy declara cu emfaia: „Avem datoria să fim pregătiţi pentru noi încercări. Avem nevoie de o armată cu putere de şoc pentru a termina lupta cu victoria dreptăţii ungare”. Pentru a nu mai lăsa nicio îndoială, deputatul Varo G yorgy din partidul guvernamental afirma: „Oricine îşi dă seama că este nevoie astăzi de o foarte puternică armată maghiauă îndeosebi *în Ardeal... Grănicerii secui să fie aşezaţi* pe în –, *treaga linie a Car papilar* „3. Nu erau voci izolate. La şedinţa Camerei ungare din 12 noiembrie 1941, deputatul Bajacsy Zsillorisky Endre enunţa: „Va sosi timpul, nu peste multă vreme, când nu va exista o altă politică ungară decât cea militară. Până atunci, naţiunea ungară, de aproape

cinsprezece milioane de oameni, trebuie să dispună de o armată desăvârşită, înarmată şi instruită, de 1.500.000 oameni. Cred că suntem de acord că acestei forţe militare nu-i este îngăduit să se macine înainte de vreme" 4.

Pierderile suferite de-armata Ungariei în războiul antisovietic nu au fost mari, ele înregistrându-se îndes osebi în rândul militarilor din Corpul expediţionar, alcătuit din cetăţeni de alte naţionalităţi. Era evident efortul, Ungariei hoHhyste de a-şi menţine aproape intacte forţele ei militare pentru a le putea folosi în conflictul armat pe care îl pregăteau împotriva României. În acest scop, totalul forţelor militare ungare rămase în ţară se ridica la 20 mari unităţi, din care 14 se aflau cantonate „la est de Tisa şi în nordul Transilvaniei.

Potrivit datelor aflate la dispoziţia statului român, efectivele ungare care au luptat pe frontul de Răsărit, s-au compus din: două brigăzi mixte; un corp rapid format din două brigăzi motorizate şi o brigadă de cavalerie; *o* escadrilă de aviaţie de bombardament (12 avioane); o escadrilă de aviaţie de recunoaştere; o escadrilă de aviaţie de vânătoare (25 avioane); artilerie antiaeriană şi trupe de pionieri. Efectivul total, al acestor forţe militare a fost de circa 40.000 oameni. După iulie brigăzile mixte au primit destinaţia de trupe de ocupaţie în Polonia, trupele operative însumând la începutul lunii noiembrie, pe front, 18.000 oameni.

Urmărind, declanşarea războiului împotriva României, Ungaria horthystă a efectuat în cursul anului 1943 importante pregătiri militare la graniţa cu aceasta, cele mai importante fiind:

— Construirea de fortificaţii puternice la frontiera spre Moldova şi Bucovina pe care ungurii o considerau „definitivă", în timp ce pe frontiera de sud a Transilvaniei ocupate, nu au efectuat decât lucrări uşoare de fortificaţii,

această linie fiind considerată „provizorie11, în perspectiva intenţiei de a o depăşi;

— Depozitarea de importante cantităţi de materiale de război pe direcţia liniei de demarcaţie cu România. Completarea reţelelor de şosele şi căi ferate, cu noi linii de interes strategic;

— Amenajarea aeroporturilor de pe teritoriul ocupat al Transilvaniei;

— Minarea trecătorilor Carpaţilor, a principalelor căi ferate, poduri, tuneluri şi obiective economice pentru a împiedica pătrunderea trupelor române spre nordul Transilvaniei, în cazul eşecului agresiunii horthyste împotriva României;

— Intensificarea pregătirii formaţiunilor paramilitare ungare pentru participarea lor la războiul împotriva României;

— Organizarea unei intense activităţi de spionaj şi diversiune pe teritoriul românesc, premergătoare campa – mei militare horthyste etc.

’1

*

—

I

În vederea realizării scopurilor enunţate, nordul Transilvaniei a fost împânzit cu o serie de centre de spiona] având misiunea de a supraveghea activitatea României şi a obţine datele secrete necesare armatei horthyste în cadrul agresiunii militare.

Centrul de spionaj de la *Chij* a fost condus de consilierul Peterdy, fostul conducător al Secţiei ofensive a Serviciului de spionaj ungar. Avea sediul în localul poliţiei de stat din acest oraş, unde a funcţionat şi Secţia contrainformativa condusă de Gyulai Árpád. Majoritatea agenţilor recrutaţi de acest centru, şi trimişi în misiuni de

spionaj în România au primit ordin de a se stabili în Bucureşti, în unele oraşe din Moldova şi din zona Dunării. Ei trebuiau să obţină date referitoare la pregătirea şi dotarea armatei române, starea de spirit a populaţiei, producţia uzinelor care lucrau pentru front.

Centrul de spionaj de la Oradea îşi avea sediul principal în localul tribunalului şi un al doilea sediu în clădirea teologiei. Era condus de maiorul Halaszy şi de Bled Gustav, acesta din urmă cunoscut şi sub numele de „doctor Ur".

Agentura recrutată de acest centru a primit indicaţia de a se stabili în oraşele Arad şi Timişoara, cu misiunea de a culege informaţii asupra comandamentelor şi unităţilor militare româneşti dislocate în aceste oraşe, precum şi a concentrărilor ce se efectuau de către unităţile armatei române în această zonă. Punctele utilizate pentru trecerea agenţilor în România au fost Salonta (unde funcţiona şi un subcentru informativ) şi Mierlău.

Centrul de la Bistriţa-Năsăud avea misiunea de a culege informaţii asupra pregătirilor armatei române la graniţa cu Ungaria. Acest centru avea subcentre la Coşna, Rodna, Ilva Mică.

Misiuni identice reveneau *centrelor de la Târgu Mureş şi Târgu Secuiesc*, conduse de Bartalon Kiss şi, respectiv, Tibor Astvăny.

În teritoriul anexat, la Cluj, Oradea, Târgu Mureş, Baia Mare, Bistriţa Năsăud şi Târgu Secuiesc, precum şi în alte oraşe din Transilvania de nord-est au fost create *şcoli de spionaj*[42] pentru instruirea agenţilor care urmau a îi

42 De pildă, în toamna anului 1941, organele informative româneşti au depistat o şcoală de spionaj care funcţiona în localul fostului liceu militar din Tîrgu Mureş. Pe această bază au fost identificaţi încă de ,,la bază" o parte dintre viitorii agenţi destinaţi a lucra în sudul Transilvaniei. O importanţă aparte a constituit-o descoperirea faptului că această şcoală de spionaj a organizat în România grupuri

infiltraţi în România. Aceştia erau pregătiţi atât în tehnica obţinerii datelor secrete cât şi în săvârşirea actelor de.

sabotaj şi diversiune asupra obiectivelor militare şi de importantă strategică din România.

Marile unităţi militare ungare din nordul Transilvaniei. dotate cu peste 20 aparate de radio emisie-recepţie, desfăşurau o intensă activitate informativă asupra teritoriului românesc. În acelaşi timp. sub conducerea Legaţiei Ungariei din Bucureşti se ducea o febrilă activitate de soionai pe teritoriul român. Într-un raport al Serviciului Special de Informaţii din iunie 1942 se preciza, între altele, că secretarul ataşatului militar ungar la Bucureşti, precum şi oficiile consulare de la Braşov şi Arad dispuneau de rezidenţe informative. Erau indicaţi agenţii centralei de spionaj de la Budapesta identificaţi de organele româneşti, şi numele lor de cod. În acelaşi document se făceau referiri concrete la agenţii care lucrau pentru centrele de spionaj de pe lângă corpurile armatei ungare din apropierea graniţelor cu România. Se preciza că la acea dată *Serviciul ungar de spionaj intrase în faza a III-a de acţiune, care prevedea obţinerea planurilor de luptă ale* României în *cazul unui atac din partea Ungariei* (s. n.

H.B.).

Activitatea informativă a organelor române s-a soldat cu rezultate deosebite privind contracararea acţiunilor şi agenţilor spionajului horthyst. În memoriile sale. Eugen

---

subversive denumite „Polgâris“ („Gardă populară"), care aveau în compunere echipe şi plutoane. In sînul acestor organizaţii, neutralizate încă din fază incipientă de organele româneşti, se creaseră şi „echipe ale morţiiformate, din cetăţeni maghiari de ..absolută încredere “, care supravegheau populaţia românească şi înregistrau persoanele care manifestau sentimente patriotice. De asemenea, notau numele acelor maghiari care „simpatizau cu românii", pentru a £i asasinaţi în cazul izbucnirii unui conflict militar între România şi Ungaria.

Cristescu relatează în legătură cu această activitate: … S.S.l. a avut mult de luptat cu spionajul ungur care se făcea atât prin elemente aflate în ţara noastră cât şi prin altele trimise din afară. Ungurii activau atât prin persoane singulare precum şi prin grupuri restrânse.

Aproape toate elementele informative aveau posibilitatea să transmită datele culese prin aparate T.F.F… clandestine. S.S.l. a reuşit să descopere un număr de aparate. din care unele au fost determinate să lucreze în serviciul nostru, comunicând prin ele informaţii militare false centralei de spionaj de la Budapesta. Ceea ce este interesant, e faptul că spionii nu erau plasaţi numai în Transilvania de sud. ci mulţi dintre ei pe Dunăre şi în Moldova. Între Galaţi şi Iaşi interesându-se foarte mult de situaţia trupelor române pe frontul de Est…"

Între situaţiile de „impact" ale anului 1942 care au atras după sine noi confruntări pe agenda Abwehr – S.S.l. s-au aflat şi cazurile de spionaj ungar privind po Zsille Sigmund zis Gonda Gheorghe şi Szegedi Iosif. Odată cu descoperirea lor avea să se constate că ambii foloseau *aparate de emisie de provenienţă germană primite de la Consulatul ungar din Braşov la începutul lunii februarie 1942*.

Cercetările întreprinse de către Serviciul Special de *Informaţii au stabilit că aparatele fuseseră puse la* dispoziţia *serviciului de spionaj maghiar de către Serviciul de Informaţii al armatei germane, constituind o nouă dovadă că serviciile secrete – naziste colaborează cu cele horthyste împotriva României. Eugen Cristescu a prezentat un protest scris Serviciului de informaţii al armatei germane,* hi care se *arăta că spionajul ungar se dezvoltă pe teritoriul României cu ajutorul celui german.* Ca urmare a acestui protest, tehnicienii germani au verificat aparatele, *constatind că, într-adevăr, sunt de*

construcţie germană. Începrivea însă. folosirea lor în România, Abwehr-ul a încercat să explice că aceste aparate au fost puse la dispoziţia Marelui Stat Major ungar pentru a fi întrebuinţate în Orientul Apropiat şi nu în România, lăsând să se deducă reaua credinţă a Serviciului ungar de siponaj.

Organele române de contraspionaj au reuşit să determine agenţii horthy. şti să emită sub control românesc şi să intoxice serviciul de spionaj ungar cu informaţii contrafăcute. De menţionat că „duelul nevăzut11 purtat de organele române a continuat şi după 23 August 1944 prin capturarea şi „întoarcerea" unor agenţi trimişi, de data aceasta în comun, de Serviciul de Spionaj ungar şi Gestapo.

Dintre *cazurile preluate sub control de organele române* ne vom referi doar la cel *din luna aprilie 1943*. În nofta prezentată mareşalului Antonescu de către teful Marelui Stat Major General, generalul I. Şteflea, şi şeful Secţiei a II-a, colonelul C. Ionescu, se raporta, între altele:

„Organele informative de pe zona de Vest *au capturat* trei *agenţi informatori care*, *prevăzuţi* ca *aparate de radio speciale*, *au fost plasaţi de Servictu1 de spionaj maghiar pe teritoriul nostru*, *ca misiuni informative*.

Pentru a putea urmări informaţiunile asupra noastră, despre care se interesează spionajul maghiar şi în scopul de a înşela credinţa ungurilor că au putut realiza pe teritoriul tar îi aceste importante legătini informative, destinate de ei să funcţioneze mmaai pentru chestiuni importante *şi va special în caz de conflict armat cu România*, *agenţii* au *fost lăsaţi în funcţiune şi lucrează sub controlul direct* al *Centrelor noastre de Informaţii*.

Recent, aceşti agenţi au primit de la spionajul maghiar următoarele misiuni;

— *Din punct de vedere politic*

Să urmărească situaţia internă din România, interesând în special:

— Acţiunea partidelor politice conduse de Domnul Maniu şi Brătianu;

— Acţiunea mişcării legionare;

— Acţiunea separatistă a Domnului Maniu;

— Amănunte în legătură cu atentatul săvârşit contra Domnului Mareşal (?)

— *Din punct de vedere militar*

— Dacă Divizia 20 s-a reînfiinţat sau se va reînfiinţa;

— Ce este cu Armata de operaţiuni română şi dacă „fuga" soldaţilor izolaţi şi a unităţilor române de pe front în ţară este o consecinţă a indisciplinei;

De *asemenea, dacă retragerea în felul acesta a unităţilor române de pe front este ordonată de guvern şi Marele Stat Major pentru a se reface sau aceasta este numai un pretext pentru a se sustrage de la obligaţiunile continuării participării la* război.

*

—

Cercurile politice de la Bucureşti erau informate în legătură cu pregătirile militare ale Ungariei împotriva României şi cu declaraţiile publice făcute de-oficialităţile budapestane asupra viitoarei campanii din sud. Neliniştea lor a devenit cu atât mai mare cu cât se crease convingerea că trupele maghiare de pe frontul de răsărit sunt sustrase în mod deliberat pentru a le pregăti de luptă împotriva României, şi că acest subterfugiu se produce sub protecţia unor factori politici din Germania. Drept urmare, la 11 februarie 1942, prin cel de-al şaselea memorandum remis lui Hitler, guvernul român îi cerea acestuia să-şi clarifice poziţia faţă de Ungaria. Justifidind îngrijorarea faţă de o eventuală agresiune ungară, guvernul român atrăgea atenţia celui de la Berlin că această clarificare era

cu atât mai necesară cu cât România îşi epuiza forţele umane şi materiale în război. Pe lângă contribuţia ei în produse, care era împinsă până la secătuire, guvernul angajase în luptă 587.000 oameni, cu 22.000 ofiţeri şi 18.000 subofiţeri, din care pierduse, până la 1 ianuarie 1942, aproape un sfert, morţi şi dispăruţi. În consecinţă, mareşalul Ion Antonescu îi cerea lui Hitler să ia poziţie faţă de Ungaria, *întrucât slăbirea potenţialului de război al României o punea într-o poziţie de inferioritate din punct de vedere militar faţă de aceasta*. Totodată.

4. Antonescu solicita Berlinul să informeze guvernul român asupra contribuţiei de război a Ungariei şi Bulgariei, cât şi a poziţiei Germaniei faţă de raporturile româno-ungare. Berlinul era invitat să solicite celor două ţări să contribuie la o luptă comună, în cadrul unui echilibru în efective şi materiale, astfel ca Ungaria să nu poată pune România într-o situaţie de inferioritate în sud-estul Europei, căci, „pentru a nu ocoli nimic, nu avem încredere în Ungaria şi nu ne putem expune riscurilor faţă de ea:

La începutul anului 1942, relaţiile româno-ungare au fost înveninate de represaliile iniţiate de guvernul de la Budapesta împotriva românilor din Ungaria şi apoi, în replică, de cel de la Bucureşti contra ungurilor din România. Faţă de amploarea represaliilor, cabinetele german şi italian au hotărât să trimită o comisie mixtă spre a cerceta situaţia pe teren şi a pacifica spiritele. Ca răspuns la protestele celor două guverne, cabinetul Antonescu a înaintat la Roma şi Berlin o notă în care a subliniat prin exemple supliciile la care erau supuşi românii din nordul Transilvaniei de către administraţia horthystă. Urmare, în vara şi toamna anului 1942, comisia mixtă, cunoscută sub numele de comisia Henke-Rogeri a cercetat în Transilvania starea de fapt, căutând să

amelioreze tensiunea, în preajma sosirii în capitala României a celor doi delegaţi – 4 noiembrie 1942 – s-au produs noi incidente de graniţă, ceea ce i-a determinat pe Henke şi Rogeri să ceară lui Mihai Antonescu su respecte „frontierele juste: „termen prin care reprezentanţii celor două puteri înţelegeau graniţele stabilite prin Dictatul de la Viena. Faptul a atras după sine protestul energie al vicepreşedintelui român: „Dar, actualmente, Dv. aveţi o misiune tehnică, şi înţelegeţi ca în momentul când soldatul român moare, în momentul când ducem un război care depăşeşte posibilităţile normale ale unei naţiuni, care nu şi-a împlinit mai întâi misiunea sa, în momentul acesta, înţelegeţi, a face preciziuni pentru aceste frontiere… Ar însemna să se ucidă încrederea poporului în scopurile acestui război şi. În loc de a servi idealurile de pacificare a doua naţiuni vecine, să se provoace imediat o reacţiune, să se ajungă la rezultate exact contrarii. Dacă această formulă ar fi destinată să fie pusă în practică, atunci declar deschis că m-am înşelat în spiritul de justiţie al Führerului şi Ducelui” °.

Comisia de anchetă nu a reuşit să amelioreze raporturile româno-ungare. Din contră, ele au devenit mai încordate, iar declaraţiile Uit mai agresive ale oamenilor politici unguri au continuat să fie tolerate de Reich. În aceste împrejurări, la 10 ianuarie 1943, guvernul român a emis un nou memorandum lui Hitler prin care se amintea că după 11 februarie 1942 – data ultimului memorandum trimis de mareşalul Antonescu lui Hitler – situaţia nu făcuse decât să se agraveze. Memorandumul evidenţia cu detalii eforturile de război ale României, cerând să se ia măsuri ca „echivocul ungar” să înceteze cu ameninţările la adresa României. Întrucât Budapesta îşi conserva forţele pentru „lovitura de şoc”, iar în cazul dat, când România lupta în răsărit. îi rămânea descoperit spatele frontului

Trei luni mai târziu, la 11 aprilie 1943, Mihai Antonescu a adresat un nou memorandum[43] lui Hitler, în care acuza direct Reichul pentru Dictatul de la Viena... fu *19 i0* – se arăta în memorandum – *Germania avea nevoie de petrolul române*.se în care *scop a luat naştere Dictatul de la Viena, de la 30 august 1940, care, prin «coridorul secuiesc», îi asigura apropierea de zăcămintele de ţiţei.*

Astfel, arbitrajul apărea ca un act de război, nu ca unul de pace". Guvernul de la Bucureşti era nemulţumit de faptul că ministrului României la Berlin i se comunicase ca „fundamentul ce stă la încheierea actului de la Viena rămâne neschimbat pentru Reich. Ori *englezii, adversarii României în război, n-au recunoscut actul de la Viena*, deci *admiteau dreptul României asupra Transilvanie*r *9* (s.n., H.B.).

La 22 decembrie 1943, Mihai Antonescu a intervenit Pe lângă Killinger pentru a-i transmite lui Ribbentrop că „România era îngrijorată de faptul că maghiarii efectuau pregătiri militare cu intenţia de a da o lovitură în Transilvania". Pe acest temei se cerea ca România să fie înzestrată cu tot atâtea care blindate câte dăduse Germania Ungariei. Urmare acestei intervenţii, la sfârşitul aceleiaşi luni, în trecere spre Balcani, Neubacher s-a oprit

---

43 Trebuie sâ no îndoim în modul cel mai serios de şansa pe care o aveau la Berlin acele memorandum-uri. Generalul Ion Gheorghe a relatat că. încă de la primele demersuri române în problema Transilvaniei, secretarul de stat la M.A.E. — german, Weizsackcr. nu s-a ferit sâ-i declare minislrului român lu Borlin (Râul Bossy) că tonic protestele sînt de prisos. Cînd acesta i-a inmînat din nou unul din memoriile asupra represiunilor ungiire împotriva poporului român din nordul Transilvaniei, Weizsacker, care era un cinic, l-a aruncat pur şi simplu în sertar, şi i-a spus :
Vedeţi unde il pun ? Sâ nu credeţi că îl voi citi vreodată ! De altfel am primit ieri un document asemănător de la ambasadorul ungar Stoyay. Nu vă supăraţi, deci, că nu l-am citii nici pe accslu ! (Ion Gheorghe, op. cit., p. 122).

la Budapesta unde a avut convorbiri cu guvernul ungar Pentru a încerca o ameliorare a raporturilor ungaro-române. Guvernul budapestan promitea în mod formal să renunţe la represalii împotriva românilor din nord-vestul Transilvaniei.

Partea a X-a

Spionul care a fost numit „Insensibilul".

Părăsind bezna de nepătruns a timpului, dr. Arthur Tester, cel care este considerat unul dintre spionii importanţi ai celui de-al doilea război mondial, pare să păşească treptat în săfra faptelor dezvăluite[44].

Acest „dosar" apreciat a fi unul dintre cele mai controversate, se opreşte, în general, la întrebarea esenţială: pentru care serviciu secret a lucrat de fapt Arthur Tester? Cel mai adească este avansată teza că cel în cauză a acţionat în serviciul Marii Britanii, reprezentând-una dintre infiltârile cele mai reuşite în cadrul celui de-al III-lea Reich.

Poate fi acreditată cu adevărat o asemenea teză? Care sunt argumentele ei? Ce rol joacă în ansamblul judecăţilor emise faptul că după război, reprezentanţii serviciilor secrete engleze au manifestat un interes special pentru elucidarea situaţiei misteriosului agent?

Fără a anticipa, este totuşi necesar să avizăm asupra faptului că pe lângă ipoteza amintită, de a ne afla în faţa unui agent englez, se impun a fi luate în considerare şi celelalte versiuni plauzibile, şi anume, apartenenţa celui în cauză la spionajul nazist, care l-ar fi infiltrat de fapt de la început în sânul celui englez, precum şi aceea de a avea de-a face cu un clasic agent dublu[45]. Unele vagi afirmaţii

---

44 A se vedea. Ln acest sens. -Jacques de Launay, Rnger Ghev- sens, Les grands espions de uotre temps, Ed. Hachette, Paris, 1071 ; Paul 'Ştefănescu, Front fără tranşee. Bucureşti, 1985.

45 Termenul de „agent dublu* este folosit pentru a deserr.na pe cel

fac referiri, ce-i drept, chiar şi la apartenenţa lui la un al treilea serviciu secret de informaţii, fapt nu atât fără precedent, cât mai ales în cazul de faţă, nesusţinut piin argumente date publicităţii.

O întrebare justificată ni se adresează şi nouă: de ce ne ocupăm în prezenta lucrare de „cazul d-rului Arthur Tester?” Răspunsul este firesc: acest caz se impune atenţiei cititorului român întrucât acest agent secret a acţionat pe frontul din umbră din ţara noastră în perioada cea mai fierbinte a conflagraţiei mondiale, şi anume, între anii 1940 – 1944.

— Biografie încărcată

Potrivit mărturiilor de care dispunem, existenţa lui Arthur Tester s-a dovedit a fi destul de complicată, imprevizibilă şi contradictorie, motiv suficient de puternic pentru a fi emise versiuni dintre cele mai fanteziste şi misterioase, unele dintre acestea aparţinând, potrivit unor opinii, chiar celui în cauză.

Cum s-a înfăţişat aşadar Arthur Tester contemporanilor săi şi cine a fost de fapt acest om?

Întreprinzător şi versat, neîntrecut organizator de afaceri dintrp cele mai dubioase, permanent angajat în diferite expediente, incorect şi violent cu partenerii de tranzacţii, lipsit de scrupule faţă de asociaţi, neîndurător cu cei slabi pe care îi spolia fără jenă, spirit teatral şi gongoric, extrem de avid după fast şi bogăţie, Uzând fără jenă de numele ori protecţia celor puternici, iată pe scurt lipul clasic al aventurierului de profesie conturat în memoria cercurilor româneşti din acei ani în legătură cu portretul lui Arthur Tester.

Să fi constituit toate acestea doar ipostaze anume compuse pentru a-şi travesti chipurile un anumit rol secret pe care trebuia să-l ducă la îndeplinire? Greu de admis. În

---

care lucrează simultan in .slujba a două servicii

ce ne priveşte vom mărturisi din capul locului opinia că *Arthur Tester a ştiut mai curând să exploateze în nodul cel mai convenabil* lui *împrejurările de război*, convertind *interesul acut al beligeranţilor pentru informaţii secrete în rentabila ocupaţie a spionului* de profesie. De aici şi o netă demarcaţie ce se impune subliniată. Între oamenii din această categorie, fie ei chiar şi foarte dotaţi, şi marii slujitori ai artei informaţiilor, care s-au dedicat în modul cel mai onest şi dezinteresat unei cauze pentru care au acţionat cu strălucire dar într-un anonimat impus firesc de cerinţele misiunii încredinţate.

*

__ [46]

Arthur Tester s-a născut la Stuttgart, la 23 august 1895. Tatăl său, Fred Tester era consul al Marii Britanii în Germania, unde s-a şi căsătorit cu Louise Emma Kauffelin, cetăţeancă germană.

Părinţii lui Arthur s-au preocupat de cultura fiului lor, sprijinindu-l să-şi desăvârşească studiile, mai întâi în Germania apoi în Anglia. În tinereţe, Arthur Tester a fost atras de ştiinţele juridice şi economice precum şi de actorie, această din urmă înclinaţie putându-ne oferi şi un anumit răspuns în legătură cu aptitudinea sa de a-şi compune variate repertorii de viaţă în care se metamorfoza aliajul trăsăturilor sale personale, în cea mai mare parte negative. De altfel, un înzestrat coseur, dispunând de un substanţial bagaj de amintiri dobândite în timpul numeroaselor voiajuri făcute în ţările Europei,

---

46 Potrivit unei versiuni aparţinînd lui Rudolf Dvorak-Rewesch, rezident al Gestapo-ului, cu care Tester a avut legături de spionaj 'în România, acesta din urmă s-ar fi născut la Wiesbaden ca fiu al unei „kammersăngerin“ şi al unui fabricant de mobile lăcuite. Această aserţiune nu -este însă întemeiată. La Stuttgart, la primăria oraşului, este înregistrată naşterea sa în registrul, de stare civilă (fişa nr. 3007/1895). Cf. Paul Ştefănescu, op. cit., p. 27.

Americii şi Asiei, utilizând cu uşurinţă şi dezinvoltură limbile germană, engleză şi franceză.

În anul 1917 Arthur Tester s-a căsătorit cu Ingeborg Alt la Wiesbaden şi din această căsătorie au rezultat patru copii: Violet, Marghit, Mary şi Fred. A mai avut un fiu din afara căsătoriei, Arthur, pe care, deşi nu l-a recunoscut legal, s-a ocupat de creşterea lui.

În anul 1926 Arthur Tester s-a despărţit de prima soţie şi, un an mai târziu, s-a recăsătorit cu Uckert Charlott, cu care a mai avut o fiică, Lillian, născută la Broadstaires în Anglia.

Este de precizat că în anul 1925, Arthur Tester a luat hotărârea de a pleca din Germania, unde avea o anumită stare materială dobândită de la părinţii săi. Cum poate fi explicată *această primă şi mare cotitură produsă în viaţa lui*, la numai 30 de ani, atunci când avea deja însemnat 3

responsabilităţi familiale? Răspunsul ar putea fi căutat în dorinţa sa de a realiza avere pe calea unor speculaţii comerciale şi financiare, în care îşi descoperise deja o anumită vocaţie, renunţând la marea lui pasiune, actoria. În acelaşi timp, faptul trebuie examinat şi în strânsă legătură cu situaţia specifică a Germaniei acelor ani, când viitoarea revanşă era deja cuvântul de ordine lansat de şefii militari ce nu capitulaseră niciodată de fapt, şi nu se considerau nici în continuare de neînfrânt. Era perioada în care popularitatea castei militare, hotărârea ei de a se reînarma şi promisiunile demagogice ale unor politicieni de a scoate ţara din haosul economic în care se cufundase, nu mai lăsau nicio îndoială asupra a ceea ce avea să urmeze. În fortăreaţa-închisoare de la Landsberg, un nou „erou” german prezida şedinţe ale mişcării naţional-socialiste şi dicta textul unei cărţi care va arunca o umbră neagră peste anii ce aveau să vină. „Eroul” era Adolf Hitler iar cartea se va numi „Mein Kampf încă pe

atunci, serviciile germane de informaţii, aflate şi ele în ascensiune camuflată, îşi selecţionau viitorii agenţi pentru a-i lansa în virtuala tabără beligerantă. Putea fi oare considerată o asemenea preocupare a serviciilor germane drept prematură? Nicidecum! Să ne amintim de Alfred Wahring, cel care a intrat în istoria spionajului celui de-al doilea război mondial sub numele de „spionul de la Scapa Flow”. Datorită informaţiilor foarte exacte furnizate de el, la 14 octombrie 1939 submarinul german U-47 a reuşit să pătrundă în interiorul bazei flotei britanice metropolitane unde a torpilat navele Pegasus şi Royal Oak, care s-au scufundat rapid cu aproape întreg echipajul aflat la bord (numai Royal-Oak, construit în 1914, de 29 150 tone; avea la bord 24 ofiţeri şi 809 marinari).

Este important de precizat însă că Alfred Wahring a lucrat timp de 15 ani pentru a asigura reuşita acţiunii executată de U-47, după ce mai înainte servise în flota lui Wilhelm al II-lea, urcând treptele ierarhiei militare până la rangul de căpitan de vas, poziţie din care, la sfârşitul primul război mondial, avându-se în vedere experienţa sa a fost cooptat în Nachrichtendienst, respectiv „Biroul de spionaj militar german” condus pe atunci de Walter Nicolai. Acţionând în slujba spionajului german el a devenit între timp... voiajor comercial al unei firme germane de ceasuri. La ordinul Biroului de spionaj militar din Berlin, în *1924 s-a mutat în Elveţia ca reprezentat al firmei respective*. *De aici*, în *anul 1927*, *cu* un paşaport *autentic*, *eliberat pe numele de Albert Certel*, *pleacă în Anglia unde s-a hotărât* să *se stabilească definitiv*. *După ce în 1932 a fost naturalizat ca supus britanic*, *s-a instalat în* localitatea *Kirkwall din insulele Orkney*, *nu* departe de Scapa

Fâoir...1 (s.n., H. B.).

Chiar şi numai acest singur caz, asupra căruia am

insistat deloc întâmplător, prezintă similitudini care să i egăsesc parţial şi în „dosarul Arthur Tester” şi pe care le vom examina pe parcursul lucrării noastre. Vom face dejj de lu’ început precizarea că apartenenţa lui Arthur Tester la spionajul german, încă din anii tinereţii, poate fi considerată foarte posibilă. Selecţionarea şi recrutarea lui de către spionajul german s-au putut întemeia tocmai pe acele criterii de ordin personal care facilitau „plasarea” lui în tabăra engleză. Deşi născut în Germania, el era fiul unui notabil funcţionar diplomatic englez, dispunând astfel de posibilitatea naturală de a se stabili în patria tatălui său şi a obţine cetăţenia engleză prin naturalizare, ceea ce s-a şi întâmplat de altfel, în modul cel mai firesc şi legal cu putinţă, fără eforturi deosebite din partea spionajului german pentru a asigura agentului său un traseu complicat şi date contrafăcute, aşa cum s-a întâmplat în cazul lui Alfrod Wahring, alias Albert Certel, la care s-a impus, pe drximul infiltrării sale în Anglia, o perioadă „elveţiană”, cu adaptările reclamate de o nouă identitate, nu întotdeauna uşor de regizat. Situaţia familială grea a lui A. Tester completează tabloul unui om dispus să se angajeze pe o traiectorie de prosperitate anume finanţată, spre care era de altfel îndemnat şi „de firea lui avidă şi cheltuitoare, precum şi de chemarea spre aventură. După plecarea lui în Anglia, aspect semnificativ, nu le va chema la el decât pe Mary şi pe Violet, ceilalţi copii rămânând în grija mamei lor, care, numai lipsită de mijloace de existenţă şi forţată de împrejurări, a consimţit să se despartă şi de cele două fete.

— Bancher peste noapte

Cariera „londoneză” a lui A. Tester se înscrie între anii 1925 – 1938. La început va profesa avocatura, având, în anii ’30 un birou de asistenţă juridică la Londra. Se afirmă treptat, în raport cu scopurile pentru care este

destinat

Studiile juridice şi economice berlineze se dovedesc salutare în acţiunea de penetrare a societăţii oamenilor bogaţi care îl asimilează în mod progresiv. Dobândeşte renumele unui abil om de afaceri. În care el îşi face loc marşând prin complicate dueluri de eludate clauze contractuale. Este domeniul său preferat. Nu scapă însă prilejul de a se lansa în cadrul numeroaselor societăţi comerciale şi, important, dispune de capitaluri tot mai consistente. Puţini stau să examineze cu atenţie o anumită coincidenţă între prosperitatea economică a lui Arthur Tester şi instaurarea nazismului în Germania.

Poziţia sa materială şi relaţiile create îi permit să abordeze cercuri de afaceri tot. mai importante. Apariţia lui în viaţa londoneză nu se produce brusc, pentru a nu şoca „lumea bună" atât de atentă la etichetă şi tradiţii, şi care, odată încălcate, lipsesc de şansă chiar şi cea mai abilă încercare secretă pusă în scenă.

Protagonistul nostru cunoaşte desigur aceste leffi severe. Îşi consolidează treptat poziţia prin persoane importante pe care le invită la petreceri. Voiajează mult în ţările Europei unde frecventează cercuri economice. Pentru o cât mai deplină reuşită, în 193 o achiziţionează un mare şi luxos yacht. „Lucynda", cu care efectuează numeroase croaziere pe Marea Mediterană. La bordul navei are oaspeţi de seamă din lumea de afaceri şi financiară a occidentului. Yachtul dispune însă şi de un puternic radioemiţător cu ajutorul căruia informaţiile transmise din zona apelor internaţionale, ajung în siguranţă la destinaţie[47].

---

47 Considerat unul dintre cele mai mari yachturi la acea vreme, ..Lucynda'' aparţinuse unui negustor londonez de vinuri, B. L. Kappenhagen. Nava fusese construită in 1899 şi avea un deplasament de 588 tor.e. remareîndu-se atit prin eleganţa sa — era de culoarc

Serviciile naziste continuă să îl cultive asiduu. Încredinţându-i misiuni din ce în ce mai complicate. Pe lângă datele cu caracter politic pe care le culege din mediul înalt al relaţiilor sale. el facilitează acum şi numeroase contracte economice între oamenii de afaceri din ţările occidentale şi firmele germane. Multe dintre acestea se perfectează chiar la bordul „Lucvndei”.

Devine între timp unul din mesagerii secreţi ai lui Alfred Rosenberg care îl împuterniceşte să trateze achiziţionarea unor importante oficioase de presă din Europa în vederea folosirii lor de către propaganda celui de-al III-lea Reich. Se cunoaşte, de pildă, că în luna martie 1937.

Arthur Tester a descins la hotelul „Plaza” din Bruxelles şi, la numai câteva ore, a luat legătura cu câţiva fascişti belgieni. Cel de-al III-lea Reich dorea să susţină mişcarea nazistă din Belgia, iar Rosenberg făcea eforturi să acapareze presa pentru a-şi intensifica activitatea de propagandă. Aceasta se efectua în mod indirect prin mijlocirea unor firme interpuse pentru acoperire şi finanţare. Astfel, firma „Bayer”, cunoscuta producătoare de nrjedicamente a oferit sprijinul ei financiar ziarelor belgiene sub pretextul unei acţiuni publicitare. În schimbul unei orientări mai puţin antigermane a redactorilor. Aceştia au refuzat însă, în mod solidar, asemenea propuneri. Alfred Rosenberg a schimbat tactica, apelând la un subterfugiu.

El l-a trimis pe Arthur Tester pentru a încerca achiziţionarea unui ziar belgian, aflat în pragul falimentului. În acea după amiază de martie a anului 1937, suma pusă în mizâ de Arthur Tester era deosebit de tentantă: 110.000 lire sterline. Proprietarii ziarului nu au căzut însă în cursa ce le fusese întinsă şi Tester a ratat

albă, cu feroneria aurită.

acţiunea pentru care venise. Cu toate acestea, relaţiile sale cu şeful Oficiului de politică externă al P.N.S.G. vor rămâne şi pe mai departe foarte strânse.

Arthur Tester se prezintă acum într-o poziţie extrem de avantajoasă pentru orbita spionajului european. Atrage astfel treptat interesul serviciilor secrete britanice, care nu pot rămâne indiferente în faţa posibilităţilor foarte largi de culegere a informaţiilor pe care le oferă Arthuy Tester prin relaţiile sale cu importanţi oameni de afaceri germani. Berlinul figurează invariabil în agenda voiajurilor sale europene. Este perioada în care se conturează şi ipoteza racolării sale de către serviciile secrete engleze. Deşi poate părea paradoxal, interesul acestora pare să fi fost suplimentat şi de o schimbare a conduitei politice a lui Arthur Tester. De la etapa în care el trebuia să evite cu grijia orice complicaţie politică, devine subit un admirator al liderului fasciştilor britanici, Oswald Mosley. care înfiinţase organizaţia… Brâtish Union of Fascists”. Faptul că aderă atât de târziu la această atitudine politică pare să-i confere o etichetă moderată deşi, potrivit datelor serviciilor secrete engleze, Oswald Mosley îi frecventase încă în anul 1930 biroul de avocatură, fără ca Tester să se aventureze însă în susţinerea acţiunilor acestuia. Deşi german, el se ţinuse departe şi de organizaţiile de prietenie anglo-germane şi chiar de renumitul club „The link”, foarte la modă în Marea Britanie, după cum am menţionat deja. Toate aceste măsuri de prudenţă, care nu puteau fi decât rezultatul modului în care fusese dirijat în vederea consolidării poziţiei sale londoneze, vor înregistra acum o cotitură în măsură să acrediteze convingerea că poate fi utilizat chiar în sânul fasciştilor englezi. Nu trebuie aşadar să surprindă prea mult faptul că acum el se angrenează destul de serios în noua sa pasiune, finanţând chiar gruparea lui Mosley şi colaborând la revistele

fasciste engleze „The black shirt” şi „Fascist Quartery”. La scurt timp, Mosley îl desemnează drept aghiotantul său personal iar Tester participă cu tot mai mult zel la acţiunile partidului fascist englez.

Întreaga sa atitudine se va înscrie de aici înainte sub semnul unor manifestări deschis antibritanice, motiv care îngăduie unor autori să-i atribuie calitatea de agent englez, lucru verosimil dacă se admite că el era acum dirijat de Intelligence Service spre o atare atitudine tocmai pentru a-şi consolida noul statut. Oricum, numeroasele sale declaraţii îl situează necondiţionat pe o linie progermană, cu toate semnele neplăcute care încep să apară în Anglia cu privire la posibilitatea de a nu mai putea beneficia prea mult de ospitalitatea acesteia. Putea fi exact efectul scontat de serviciile engleze care urmăreau, la rândul lor, să-l dirijeze spre zonele de interes din cadrul sau din apropierea inamicului potenţial. Ne *găsim astfel în faţa unei situaţii care favorizează apariţia agentului dublu*, dispus *să se* folosească *de împrejurările create şi să le exploateze în interes personal, lăsând ambelor părţi a înţelege că le va pune la dispoziţie datele cerute* (s.n., H. B.j.

Este necesar să subliniem însă că pentru această foarte verosimilă situaţie duplicitară, recomandată de împrejurările date şi de înseşi trăsăturile de caracter ale lui A. Tester, dispunem de argumente diferite: calitatea de agent nazist poate fi probată *prin fapte şi activităţi sigure*, în timp ce apartenenţa sa la serviciile engleze este mai ales rezultanta unor concluzii deduse în mod logic din ansamblul legăturilor şi cercurilor pe care le frecventa. Aşa cum se întâmpla însă de regulă în practică, niciunul din cele două servicii nu-l revendică nici până astăzl Şi mai curios, ambele servicii lasă a înţelege doar suspiciuni pentru serviciile aduce celuilalt, încât este riscant a ne

grăbi să formulăm acum o anumită apartenenţă, singure faptele aflate la dispoziţia cercetării putând să certifice un punct de vedere cât mai aproape de realitate.

Deteriorarea poziţiei sale în Anglia se accentuează progresiv. Într-un document al Corpului Detectivilor din cadrul Siguranţei generale întocmit la 28 decembrie 1944, aflăm că „în anul 1938, *Tester a fost vehement atacat de întreaga presă engleză pentru activitatea sa* politică fascistă, fiind *acuzat că agenţia sa de presă, „European-Press – Agency, Ltd. u, al cărei acţionar era, ar primi subvenţii băneşti din partea Ministerului Propagandei Germane. Au urmat apoi o serie de interpelări în parlamentul englez, chestiunea fiind cercetată şi de Scotland Yard fără a se putea obţine dovezi concrete. În cele din urmă, această agenţie a fost lichidată*" (s.n., H. B.).

Documentul citat subliniază că Arthur Tester continua să lucreze pentru Alfred Rosenberg pe linia propagării ideilor fasciste în Anglia, fiind substanţial remunerat din fondurile puse la dispoziţie de Aussenpolitische Amt der N.S.D.A.P. El demonstrează un comportament asemănător celui al Dr. Herbert Rosei, renumitul agent nazist care acţiona la Londra sub masca de corespondent al ziarului „Die Nazional Zeitung", şi care reuşise să-şi creeze o „reţea de influenţă" destul de vastă, despre care am amintit deja.

Între timp, evenimentele se precipită. Anul 1939 aduce inevitabil schimbări importante şi în activitatea lui Arthur Tester. Devenit indezirabil în Anglia, el se îndreaptă spre zonele care prezintă interes maxim pentru viitorii beligeranţi.

La 22 decembrie 1938 el părăseşte deja Anglia la bordul „Lucyndei", cu destinaţia Lisabona. În ianuarie 1939 a intrat în Mediterana şi a ancorat succesiv în Malta,

Tripoli, Alexandria, Port Said, Istanbul, Atena şi Neapole.

„În timpul şederii sale în Grecia – se precizează în raportul amintit din 28 decembrie 1944 al Corpului Detectivilor – *a fost urmărit de poliţia engleză* şi *elenă*, *fiind suspectat că desfăşoară o activitate informativă în favoarea* Germaniei Precizarea concordă şi cu cea făcută de către un cadru de conducere din Serviciul Special de Informaţii, potrivit căreia, „*Tester a fost utilizat în această perioadă în largul coastelor Spaniei de către serviciile de informaţii germane, în special de către Abwehr. După informaţiile acestuia, germanii reuşesc să scufunde xAteva vase în Mediterana*”.

După declanşarea războiului mondial, Tester ocupa o vilă luxoasă în nordul capitalei Greciei iar „Lucynda” se afla ancorată în portul Pireu. Arthur Tester primea în vila sa numeroase persoane precum şi corespondenţă din România, Bulgaria şi Albania. La sfârşitul fiecărei săptămâni pleca la bordul yachtului său în largul coastelor greceşti *şi emitea mesaje lungi, codificate*...2.

Autorităţile britanice l-au obligat să plece la Alexandria – Egipt pentru a preda yachtul spre rechiziţionare, însă *el a reuşit să scape de urmărirea poliţiei engleze care căuta să-l aresteze*. Iată aşadar că încep să apară deja primele semne de întrebare vizând raporturile sale cu organele engleze. Ajuns la Port Said, nu mai poate salva yachtul, care este rechiziţionat de flota britanică...

— Spre o nouă bază

Arthur Tester urmează în continuare un traseu destul de sinuos până la instalarea sa în noua bază pentru activitatea de spionaj. De la Port Said se refugiază la Istanbul apoi trece prin Atena şi de acolo pleacă la Neapole, unde se oficiază căsătoria fiicei sale Mary cu un cetăţean român. El pleacă însă grăbit şi de unul singur

spre Belgrad, de unde se întoarce pentru scurt timp la Atena – unde îşi lasă provizoriu familia – şi de acolo, tot de unul singur, ajunge… *la Bucureşti. Suficient pentru a realiza legături secrete de ultimă oră pentru anii care vin şi pentru a-i putea deruta pe cei care ar fi încercat să descifreze cine îl dirijează din umbră*. În ce priveşte indicarea acestora, răspunsul este cu atât mai dificil de formulat dacă ne gândim că noua sa bază de acţiune, România, în care se va stabili pentru perioada războiului, prezintă o maximă importanţă pentru ambele tabere beligernate. Iar dacă ar fi posibil să admitem că la această dată el nu avea încă angajamente ferme faţă de niciuna dintre părţi, atunci este sigur că el şi-a pregătit aici o reşedinţă cât mai profitabilă pentru anii de încleştări furibunde care băteau la uşă.

Este aşadar, iunie 1940 când Arthur Tester prezintă la recepţia hotelului Alhenée-Palace din Bucureşti *paşaportul englez* nr. 134542/1940 eliberat de Consulatul englez din Atena. Sosesc la scurt timp în România soţia şi Lilian, în timp ce fiul cel mic, Arthur rămâne „ostatec" la hote

lui… Acropolis-Pallace" din Atena pentru neplata notelor de cheltuieli. El va fi adus în România abia în ianuarie când Tester a trimis suma respectivă prin consulatul englez din Atena.

Începutul existenţei sale în România nu este lipsit de greutăţi deşi. judecând după măsurile pregătitoare, şederea lui în această ţară a fost concepută din timp şi pentru o durată îndelungată. Întreg altele, notăm că Arthur Tester achiziţionase încă din 1939 pachete de acţiuni ale societăţii petroliere „Napfta – Română şi îşi crease relaţii foarte api opiate cu Valeriu Ghibaldan, avocat român, care participase şi la câteva croaziere pe yachtul… Lucynda". Important de menţionat: că acest

avocat *era deja suspectat la acea clută de organele româneşti pentru* activitate *de spionaj în favoarea Angliei*, iar în iunie 1940. când situaţia lui

Tester ajunsese extrem de nesigură, el… apare la Neapole şi se căsătoreşte cu fiica cea mare a lui Tester. Oficial, Arthur Tester avea acum un ginere în România la care se putea stabili în modul cel mai verosimil. Avocatul Valeriu Ghibaldan devine între timp şi secretarul lui Arthur Tester şi împreună cu Marv, cei mai intimi iniţiaţi în combinaţiile înaciare ale socrului său. O „mişcare" ingenioasă, specifică spionajului englez? Posibil…

— Implantare dificilă

Încă de la sosirea sa în România. Arthur Tester se avânta în numeroase afaceri dintre cele mai dubioase. Îşi creează curând un cerc de asociaţi cu nume de rezonanţă, iar pentru a-i impresiona pe unii dintre parteneri, nu uită să facă roleriri exprese la adresa relaţiilor sale cu reprezentanţii de seamă ai celui de-al III-lea Reich, lăsând să se înţeleagă că acţionează din ordinul acestora pentru interesele germane în România.

Pentru a dobândi un statut cât mai autorizat devino unul din vizitatorii nelipsiţi ai Legaţiei germane şi publică articole în ziarele… Seara" şi… Bucureşti" prin care atacă vehement politica Marii Britanii şi războiul „purtat împotriva Germaniei 1. Înmănunchează apoi cele câteva articole într-o carte cu caracter de propagandă intitulată… England quo vadis?" „Anglia încotro?" prin care încearcă să demonstreze că războiul va duce Anglia la pieire şi că America va moşteni imperiul britanic. „Singura salvare – pretindea el – este fascismul lui Mosley şi alianţa cu Germania". Cu lucrarea în această formă, culeasă la imprimeria lui Eugen Titeanu, *Tester face un voiaj la* Berlin unde se *prezintă la Joachim von Ribbentrop* şi *Alfrei Rosenberg*. *Cei doi decid, ca modesta broşurică, odată*

terminată, *să fie* tipărită tiu *numai în* limba *germană*, *în care* o scrisese *Tester*, ci şi în limbile *engleză*, *franceză* şi română, *în circa 10 milioane de exemplare*.

Din motive neelucidate încă, Tester nu a mai definitivat această carte. Scopul pentru care se deplasase la Berlin fusese însă atins: omul din preajma lui Hitler, ministrul german de externe, îi acordă acum o atenţie din ce în ce mai mare iar la Bucureşti relaţiile sale cu ministrul von Killinger devin dintre cele strânse, acesta din urmă desemnându-l curând unul din principalii săi rezidenţi secreţi în România.

Organele româneşti rămân circumspecte. Încă de la primele verificări efectuate asupra lui Arthur Tester de la venirea sa în România, se ajunge la concluzia că *este suspect de spionaj iar şederea lui în* România *trebuie considerată inoportună*.

Verificările indică faptul că Arthur Tester nu se afla pentru prima oară în România, unde îşi făcuse apariţia încă în luna noiembrie 1933 (!) având legături cu Barbu Ionescu (Marcel Leiba), avocat şi om de afaceri, dovedind şi atunci trăsăturile specifice aventurierului lipsit de scrupule[48].

---

48 tn legătură cu aceasta vizită se indică şi {aptul că la scurt timp de la sosirea în Bucureşti, a cunoscut-o pe Lola Stroe Lupescu, fiica unor comerciaţi evrei din Capitală, o femeie cultă şi foarte atrăgătoare, care trăia despărţită de soţul ei. Tester i se recomandă ca. mare bogătaş din Londra, venit pentru afaceri importante şi, după cîtva timp, ii face propuneri de căsătorie, ll convinge totodată şi pe soţul acesteia să consimtă la divorţ. Cind lucrurile sînt deja foarte avansate, sub pretextul unor afaceri urgente la Londra pleacă din ţară. Lola Lupescu îl urmează mai tirziu în capitala Angliei, unde este prezentată de viitorul consort drept-. Elena Lupescu. Presa londoneză ii publică fotografia cu această menţiune, incercind să acrediteze versiunea lansată de Tester.
Curînd «a iţi dă seama că vînătorul de zestre este un simplu escroc. Lola Lupcscu revine la Bucureşti, intentînd acţiune judiciară ziarelor

Arthur Tester marşează însă imperturbabil. Sesizând importanţa cu totul deosebită pe care Germania o acordă petrolului românesc, preia conducerea tratativelor unui grup financiar german pentru cumpărarea acţiunilor societăţii petroliere cu capital englez „Steaua Română". Faptul atrage atenţia şi, la o întrebare pusă de vârfurile regimului antonescian, un cadru al Serviciului Special de Informaţii raportează: „... Informaţia este exactă. Dr. Tester întâlneşte regulat la S.S.T. pe dr. Guiness de la societatea «Petrol-Block» (achiziţionată de capitalul german)". Curând, o altă informaţie semnalează „că nu tratativele pentru vânzarea «Naftei» sunt pe cale de a reuşi. Se aşteaptă numai un răspuns tehnic valutar de la Berlin, pentru sistemul plăţii".

După numai câteva luni de la instalarea sa în România *bilanţul „loviturilor"* sale *este atât de încărcat, încât organele Siguranţei – Corpul Detectivilor examinând rapacitatea cu care A. Tester exploatase în beneficiu personal avantajele dictaturii legionare, propun inter*narea *lui în lagăr, măsură care se aprobă* la data de 6 martie 1941, prin ordinul rezolutiv al ministrului Afacerilor Interne. „Odată cu *venirea regimului legionar* – citim în nota cu propuneri de internare în lagăr – *începe epoca de aur a acestui gangster... Prin legături cu corespondenţi de ziare străine, şi-a făcut relaţii în cercurile gazetarilor legionari. Astfel i-a cunoscut pe Victor Medrea, şeful presei legionare, şi pe Livadaru (aceştia doi erau nelipsiţi de* la *locuinţa lui Tester) ... A avut colaboratori pe colonelul Zăvoianu, şeful Poliţiei legionare a Capitalei, pe locoteneiit-colonel* Lupaşcu *Emanoil, fost director al Uzinelor Vulcan* şi *membru în Senatul legionar, pe colonelul Rambela*, şi un *timp pe generalii Comănescu şi Rădulescu*.

---

londoneze amatoare de scandaL

Loviturile

A reuşit să cumpere Banca de Scont şi Depozite din strada Smârdan, care îi înlesnea operaţiunile sale ilicite:

4. – Prima lovitură a dat-o inginerului Hari Vaisman pe care l-a înşelat cu 3 600 lire sterline;

5. – J. *Remeny, cu 2.000.000 lei*;

6. – *Vaisman – „Apretura", cu 4.000.000 lei*;

7. – Ing. Lenghel din strada Londra nr. 40, căruia i-a *luat imobilul*;

8. – *Lui Florian de la fabrica Textila* – Iaşi i-a luat *.000.000 lei şi automobilul*;

9. – Lui Bella Goldstein i-a luat *fabrica de ciorapi „Ideal" în valoare de 30.000.000 lei şi suma de* 7*.000.000 lei*.

Acestea sunt loviturile cunoscute, dar Tester a reuşit să *dea şi alte numeroase lovituri în rândurile comercianţilor şi industriaşilor evrei. La acestea Tester a fost ajutat de avocatul Sacha Roman, care dădea informaţii favorabile comercianţilor care se interesau de* situaţia *lui Tester*.

După rebeliune şi în urma presiunilor ce au făcut, Tester a înapoiat inginerului Lenghel imobilul şi lui Goldstein fabrica, fără a restitui şi banii.

În timpul rebeliunii ar fi avut legături cu unii dintre conducătorii rebeli.

Pentru reuşita operaţiunilor sale Tester şi-a asociat doi germani: *Alfred Schommer – care se* intitula *Comisarul Reichului pentru Petrol – şi Carl Iankel, iar mai târziu pe Edgar Lunau, funcţionar la societatea Hamburger – America – Line*.

Este un om periculos *deoarece întreţine legături cu foştii* fruntaşi *legionari pe care îi finanţează, şi fiind lipsit de orice scrupule este* capabil de orice" (s.n., H.B.).

La rândul lor. cei aflaţi în preajma lui Tester îl descria

drept „un av*enturier d*e *c*e*a m*a*i î*n*altă c*lasă, du*blat d*e *i*m am *d*e *a*f*aceri…* re*marcabil”.* Acest „sfil” rezultă de altfel şi din unele metode utilizate de el în activitatea de spionaj. Agenţii şi legăturile lui trebuiau să remarce din modul său de comportare şi de viaţă că au de-a face cu un om bogat, atotputernic prin forţa banilor şi a relaţiilor ce le are. El a dovedit multă abilitate şi perspicacitate în modul de api hrăni agenţii cu iluzii şi speranţe. Colonelul Lupaşcu Emanoil, utilizat de Arthur Tester şi în culegerea de informaţii, declara: „Eu trebuia să rămân mereu convins că el este extrem de bogat şi că după război vom lucra împreună în Brazilia unde ar poseda o avere imensă sub forma a milioane şi jumătate de saci de cafea în silozurile proprii prevăzute cu instalaţii frigorifice”.

În cele din urmă, nu se dă. curs măsurii de internare în lagăr a lui Arthur. Tester. Deşi intervin pentru el, germanii încearcă, de ochii lumii, să-şi repudieze intrepidul agent secret. Pe nota cu propuneri de internare în lagăr se află următoarea rezoluţie: *Dl. dr. Konen*.[49], *delegatul poliţiei germane ne comunică, că* (*A. Tester*, n.n.) nu a *lucrat cu niciun birou oficial german*. A avut însă legături şi a lucrat cu un anume Sommer (Schommer, n.n.) pe cont propriu şi aflându-se, Comandamentul german l-a pedepsit şi l-a trimis pe acesta în Germania. Poliţia socretă germană (Gestapo-ul. n.n.) *în acest moment* nu *are nicio cunoştinţă că Tester colaborează cu vreun serviciu de-al lor*”.

Urmare intervenţiilor făcute, pentru început se decide ca „supusul englez A. Tester să fie lăsat încă două zile la domiciliu fără a fi internat, căci *lucrează cu ministrul Killinger* şi acesta urmează să sosească azi sau mâine”. La aprilie, o altă adnotare: „Tester – *Neubacher*

49 Presupunem că este una şt aceiaşi persoană cu dr. Koemen, subşelul Gestapoului din Bucureşti.

spune *să fie lăsat liber însă* supravegheaţiar referatul Corpului detectivilor din 1 iulie conchide: *„În martie a*.c. *organele poliţieneşti urmau să interneze la Târgu Jiu pe Tester, dar el a fost* luat în *proteguire de Legaţia germană care a intervenit în sensul de a se reveni asupra dispoziţiunii de internare*. *iar pe de altă parte, a fost ţinut sub pază la domiciliu*

Toboganul suspiciunilor

Concomitent cu eforturile pe care le depune pentru a-şi consolida creditul în faţa forurilor naziste, Arthur Tester nu neglijează să afirme în cercul intimilor săi că a rămas un mare admirator al Angliei. Faptul poate fi explicat numai prin interesul lui de a nu pierde încrederea nici uneia dintre părţi, în perspectiva incertă a deznodământului conflagraţiei. Ceea ce prevalează însă acum sunt preocupările lui de a-şi menţine sufrageriile serviciilor secrete germane din România. Beneficiul încrederi de care se bucură din partea lui Killinger, deşi important, nu se dovedeşte suficient în raport cu vechile servicii aduse Abwehr-ului şi lui Alfred Rosenberg, încât eforturile sale trebuie suplimentate, concomitent cu potolirea bănuielilor

Gestapo-ului de care ol este conştient. În *acelaşi timp* nu-şi face deloc *iluzii nici în legătură cu suspiciunile care planează asupra lui din partea organelor româneşti*.

În ce le priveşte pe acestea din urmă, este de menţionat că încă la 28 septembrie 1940, situaţia lui Tester formează obiectul unei analize între S.S.l. şi Abwehr. Locotenent-colonelul Ionescu-Micandru cere maiorului Freund date lămuritoare asupra poziţiei oficiale a organelor germane faţă de A. Tesleu. Răspunsul este însă echivoc, permiţând concluzia că Abwehr-ul îşi păstrează rezerve acoperitoare pentru intenţii ce nu pot fi încă dezvăluite. La încheierea discuţiei. Ionescu-Micandru

notează în raportul său: *„Urmează ca Abwehr-ul să furnizeze detalii asupra lui Tester, fiind bănuială că ar putea fi la mijloc o chestiune de spionaj contra Germaniei. Deocamdată* (Abwehr-ul n.n.) *roagă Serviciul nostru ca începând de azi, Tester să fie* în *mod continuu şi strict supravegheat*" (s.n., H. B.).

Asemenea solicitări aveau însă şi mobil un dezinformative. Aprecierea se bazează pe faptul că Arthur Tester va demonstra foarte curând legături cu reporezentanţii Abwehrului la Bucureşti – după cum vom avea prilejul să constatăm – devenind mai târziu chiar unul dintre tvi mai importanţi *agenţi „indicatori*[50] * *ai maiorului Waldemar von Gregory* subşeful S.I.A.G. (Serviciul de Informaţii al Armatei Germane) din România – Abwehrul – şi şeful Secţiei contrainformative.

Pentru a pătrunde în graţiile maiorului Waldemar von Gregory, A. Tester a cumpărat câţiva cai de curse la Hipodromul Băneasa, a angajat antrenori şi îngrijitori. Metoda nu tra nouă. În perioada., ascensiunii londoneze", când se străduia să-şi etaleze aproape cu ostentaţie averea, şi-a cumpărat de asemenea, o herghelie de cai de curse, în preajma căreia foia o lume pestriţă, compusă din tineri aristocraţi, diplomaţi, politicieni şi mulţi aventurieri.

O lună mai târziu, respectiv la 29 iulie 1940, organele române sintetizau rezultatele activităţii de urmărire dusă până atunci asupra lui A. Tester, luând deopotrivă în consideraţie cele două posibilităţi:

„Se dă drept fascist englez expulzat din Anglia.

---

50 In sistemul de lucru al vremii, agentul „indicator" era o persoană cu largi posibilităţi de acoperi re a mediilor vizate de serviciile secrete, pe care le frecventa in virtutea relaţiilor fireşti ale ocupaţiei sau profesiei (om de afaceri, diplomat, militar etc.). El studia persoanele pretabile de a fi atrase în activitatea de informaţii şi le „indica" reciutorului care era, de regulă, cadru oficial al serviciului de informaţii.

Principala ocupaţie – afaceri (unele pretext) …

În contact cu diferiţi englezi şi diferiţi germani…

Par foarte suspecte vizitele dr. Tester… şi diferitele pretexte de afaceri, mai cu seamă contactul cu *indivizi suspecţi şi chefurile ce le face cu aceştia.*

Părerile despre Tester sunt diferite: *unii* îl *socotesc omul englezilor iar alţii omul germanilor*" (s.n., H. B). Aceste opinii se apropie destul de mult de tabloul agentului dublu, *motiv care întăreşte şi mai mult* suspiciunea *organelor române faţă de A. Tester*. Deşi la 22 august Serviciul Special de Informaţii cere Direcţiei Generale a Poliţiilor prelungirea termenului de şedere în ţară (doar pentru… opt zile!), îi supraveghează în acelaşi timp orice mişcare. La „Athenée-Palace" se instalase o echipă de agenţi anume destinată urmăririi lui.

Când spiritele păreau mai înfierbântate, Arthur Tester îi anunţă pe cei din anturajul apropiat că „de la Berlin s-a expediat o telegramă Legaţiei germane din Bucureşti pentru a delega pe cineva care să-i verifice actele". Faptul că el deţinea chiar şi o asemenea informaţie a cărui sursă nu putea fi decât ministrul Germaniei la Bucureşti releva creditul important de care A. Tester se bucura din partea lui von Killinger. Pentru o edificare cât mai deplină, sau fiindcă aşa i s-a indicat, Killinger l-a delegat să facă această verificare chiar pe reprezentantul Gestapoului, căpitanul Kurt von Rohrscheidt, care s-a deplasat în după-amiaza zilei de 2 aprilie 1940 la locuinţa lui Tester unde a verificat actele personale ale acestuia timp de 3 ore. Este aproape inutil a sublinia că o asemenea măsură cu caracter de rutină nu ar fi fost menită să rezolve aspectele de-fond atât de controversate ale „dosarului A. Tester". Aşa cum se va constata, emisarul Gestapo-ului a avut mai curând rolul de a-i preciza acestuia obligaţiile informative ce-i revin faţă de Poliţia

secretă de stat împuternicită cu controlul tuturor cetăţenilor germani în afara hotarelor ţării.

Evident, aşa cum vom vedea foarte curând, Arihur Tester nu scapă prilejul de a-şi exprima ataşamentul faţă de această importantă instituţie secretă, mai ales dacă nu uităm faptul că el reuşise să-şi refacă situaţia materială în România cu sprijinul legionarilor şi sub oblăduirea protectorilor acestora, agenţii sinistrei organizaţii naziste.

Punctul critic a fost depăşit

După vizita cpt. von Rohrscheidt, viitorul lui Arthur Tester pare asigurat. Suita intervenţiilor din 4 şi 5 aprilie pe lângă organele române, ca Tester să fie lăsat liber constituie primele semne ale unui nou şi important contract ce va fi parafat destul de curând. Până atunci să consemnăm începutul unei schimbări de poziţie chiar din partea organelor române cărora le sunt trimise demersuri germane tot mai insistente în favoarea lui Tester. O notă din 5 aprilie 1941 face cunoscut că „Dl. Rnşianu[51] a comunicat ca dr. Tester, care are domiciliul forţat în casă. *să* /le *lăsat liber*. * Ne atrage însă atenţia fraza finală a Siguranţei: „(Şi) noi *adăugăm să fie lăsat liber*".

Două luni mai târziu, A. Tester formează obiectul unei atenţii speciale din partea forurilor conducătoare ale celui de-al III-lea Reich. „La data de 17 iunie 1941. A. Tester a plecat în Germania *pentru a primi ordine şi* ÎTistrucţiuni de *la conducerea Gestapo-ulu-i* germaniar un referat al Corpului Detectivilor din 1 iulie 1941 menţiona,

---

51 Alexandru Rioşanu a deţinut funcţia de subsecretar de stat la Departamentul Afacerilor Interne in perioada 14 decembrie 1940—21 ianuarie 1941. Fiind unul dintre principalii sprijinitori al lui Ion Antonescu în disputa acestuia cu legionarii. Rioşanu a intrat într-un grav conflict cu Oarda de Fier. La 4 februarie 1941 pentru a nu tre^i suspiciuni la Berlin. Anlnnescu a trebuit să numească în locul lui Rioşanu pe generalul Jack (Ion) Popescu. In toamna anului 1911, Iiio.şunu a Eost numit guvernator al Bucovinei.

în legătură cu această călătorie, că „la Berlin (Tester, yn.n.) a *fost primit în audientă* de *Cancelar1*. Însemnarea, formulată pe un document oficial, nu lasă să se întrevadă, pentru cei care au făcut-o, că nu ar putea fi demnă de încredere. De notat că trei zile înainte de a se deplasa la Berlin, Legaţia germană din Bucureşti i-a eliberat şi *un paşaport german*, ce *purta nr. 966. El redevenea astfel nu numai un cetăţean german* cu *drepturi deplin recunoscute, ci şi un spion la Bucureşti cu acte* în *regulă*.

Aceste împrejurări, şi mai ales rolul tot mai important care i se atribuie lui Arthur Tester la Berlin *permite formularea ipotezei că acesta a fost investit cu o calitate specială în cadrul spionajului nazist* din România, cu *menţiunea deosebită că acest lucru se produce nu în orice împrejurări*, ci *tocmai în ajunul declanşării războiului antisovietic, când nevoile de informaţii ale spionajului german cresc în mod deosebit* (s.n., H. B.).

Nu trebuie să mai surprindă faptul că în atari circumstanţe, el reprezintă acum în cercurile Legaţiei germane „omul zilei11, fiind mult apreciat de von Killinger, ministrul Reichului în România.

Afacerile sale prosperă prin tranzacţii dintre cele mai oneroase. Drept acoperire este folosită Banca de Depozite şi Scont, pe care, în mod formal, a încredinţat-o ginerelui său Valeriu Ghibaldan, în calitate de administrator de e gât. „Sub egida acestei bănci se petrec lucruri ciudate”.

— Reţifie un material al S.S.l. – şi este tot mai evident că sediul băncii din strada Smârdan nr. 11 constituie deja o rezidenţă acoperită a uneia dintre cele mai puternice filiere ale spionajului german în România. Prin ea se manipulează un important volum de date secrete şi se asigură remunerarea acoperită a unui mare număr de agenţi care acţionează în mediul cercurilor politice, financiare şi economice din România. Nu trebuie uitat că

stările de lucruri din aceste sectoare interesau în cel mai înalt grad Berlinul, începând îndeosebi din a doua jumătate a anului 1941, când sunt deja puse în evidenţă primele grave dezacorduri în raporturile româno-germane, ca urmare a înrobirii economice sistematice a ţării şi a acţiunilor excesive de tutelă politică. Aflat în plină bătălie pentru petrol, Hitler resimte puternic anularea şanselor sale de acaparare a resurselor din cele mai importante zone ale lumii, încât decide măsuri de supervizare directă a României, precum aceea de acreditare a lui Hermann Neubacher la Bucureşti, ca împuternicit al Reichului pentru problemele petrolului în sud-estul european.

Arthur Tester ştie că nimeni altul să profite de această conjunctură. Dispunând de importante sume de bani, cumpără acţiuni în valoare de zeci de milioane de lei la unele întreprinderi româneşti ai căror proprietari sau acţionari erau îndeosebi evrei: societatea „Apr-lura”, întreprinderile „Filderman” din Bacău, moara „Herdan”, drogheria „Standard”, iar în 1943 a devenit şi coproprietar al fabricii de mezeluri „Kulke” din Deva.

Activitatea pe linia acestor întreprinderi şi societăţi i-a creat însă lui A. Tester posibilitatea de a cunoaşte probleme importante ale vieţii economice şi politice româneşti şi de a-şi crea relaţii în cercurile politice şi financiare din ţara noastră.

Misiuni de anvergură

Arthur Tester a abordat o problematică foarte largă în activitatea sa de spionaj în favoarea celui de-al III-lea Reich. El a avut misiunea de a urmări legăturile pe care importanţi factori ai regimului, în primul rând Mihai Antonescu, precum şi conducătorii partidelor Naţional-ţărănesc şi Naţional-liberal le întreţineau cu statele occidentale prin intermediul unor legaţii neutre din România, îndeosebi prin cea a Turciei. Faptul este

confirmat prin filierele Serviciului Special de Informaţii încă în luna iunie 1942: *„Tester, din Gestapo-ul german, a primit recent dispoziţii din partea lui von Killinger de a supraveghea activitatea membrilor Legaţiei turce din Bucureşti”*. În acest context, ministrul Germaniei la Bucureşti era informat că „personalul legaţiei turce este în legătură nu numai cu democraţii români, dar chiar şi cu spionii anglo-saxoni.

Suficiente motive pentru ca spionajul nazist să decidă utilizarea unui agent de talia lui Arthur Tester pentru a se apropia de vicepreşedintele român spre a-i desluşi intenţiile ori planurile. Era, evident, o probă de maximă eficienţă care i se cerea, şi pe care Arthur Tester s-a străduit în mod special să o ducă la îndeplinire.

Cel puţin două puncte de sprijin urmau să joace un rol decisiv în scenariul proiectat în vederea apropierii de Mihai Antonescu. Pe de o parte, activizarea propagandei germane în România de către Arthur Tester trebuia să atragă în mod inevitabil o anumită reacţie, de aprobare sau opoziţie, din partea vicepreşedintelui român, care răspundea în cadrul guvernului român şi de problemele de propagandă. În mod deosebit însă, în procesul apropierii spionului, rolul de magnet şi de test totodată, urma să-l joace „reputaţia11 de agent dublu a lui A. Tester, cu misiuni exprese în favoarea Angliei, versiune abil întreţinută de cel în cauză. Această din urmă ipoteză s-a şi dovedii precumpănitoare. În condiţiile în care Arthur Tester nu contenea să alimenteze cercul intimilor săi cu referiri la o astfel de versiune, datele devin tot mai consistente şi îl impun atenţiei lui Mihai Antonescu. După un’anumit timp, la cererea lui Arthur Tester, vicepreşedintele român îi acordă o primă audienţă. Mai apoi, vizitele lui Tester la Mihai Antonescu devin mai dese îngăduind spionului să abordeze subiecte variate, cele mai

frecvente referindu-se, potrivit documentelor, la evoluţia războiului, situaţia economică a României şi problema evreiască. Arthur Tester a înregistrat cu atenţie opiniile lui Mihai Antonescu. La rândul lui, vicepreşedintele român „se folosea de acest canal pentru a face să parvină la Berlin nemulţumiri sau doleanţe ale guvernului român. Este sigur că în urma iiecărei întrevederi, Arthur Tester întocmea rapoarte pe care le trimitea la Berlin". împrejurări de natură a suplimenta antipatia Berlinului la adresa lui Mihai Antonescu, care, în acelaşi timp, socotea că, „fără a se compromite, putea strecura în discuţiile sale cu Tester, şi vederile sale proengleze, mai ales când soarta războiului părea pecetluită*. În atari circumstanţe, exprimăm opinia că dosarul discuţiilor din luna aprilie 1943 dintre Hitler şi Ion Ante>nescu pe tema unor acuzaţii deschise la adresa „infidelităţii" lui Mihai Antonescu, a fost alcătuit şi cu sprijinul datelor furnizate de A. Tester…

I

*

Referitor la aria foarte largă a activităţilor de spionaj abordate de Arthur Tester în favoarea celui de-al III-lea Reich este de subliniat că acesta a stabilit şi cultivat relaţii şi cu persoane din cadrul aparatului de stat, din viaţa politică şi economică-financiară a României. Se reţin astfel raporturile lui Tester cu industriaşii Max Auschnitt şi Kaimitz, care, sub imperiul legăturilor lui cu Gestapou-ul, i-au oferit, prin avocatul Marcel Unterman, suma de 7 milioane lei, întrucât abilul şantajist pretindea că are nevoie pentru crearea unei societăţi menită să faciliteze emigrarea evreilor în Palestina, denumită „Cunard Star.

În ce-l privea pe avocatul Marcel Unterman este de precizat că reprezenta tipul informatorului şi al mijlocitorului de profesie. În memoriile sale, locot-colonelul Traian

Borcescu, şeful Secţiei de contrainformaţii a S.S.I., relatează despre acesta: „în primăvara anului 1943, prin Cristache Chelbaşu, care era şeful agenturii... Muntenia11, am aflat că acesta are o cunoştinţă care se oferă să dea informaţii din cercurile ziaristice şi politice, şi dacă aş dori să-l angajez. Era Marcel Unterman. despre care i-am raportat lui Eugen Cristescu, care a fost de acord.

Mi-a fost adus de Chelbaşu în strada Saită nr. 10. *Cu acest prilej, Unterman mi-a spus că până la acea dată a lucrat cu germanii prin Tester Arihur, căruia îi furniza informaţii de natură economică, şi că s-ar fi certat cu el pentru asumă de bani, fapt ce l-a determinat să rupă legăturile cu acesta*. De asemenea mi-a spus că are relaţii în rândul membrilor P.N.Ţ., iar în schimbul informaţiilor pe care urma să mi le furnizeze, să-i garantez libertatea întrucât se aştepta ca Arthur Tester să ia măsuri represive împotriva sa.

Arthur Tester a avut şi alte canale importante prin care şi-a completat fondul de date şi informaţii. Între acestea, Constantin Bursan. industriaş şi acţionar, profesorul Dan Mihăilă, specialist al regimului antonescian în probleme economice şi financiare, Eugen Titeanu, fost ministru subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne şi alţii.

Supravegherea şi cunoaşterea convingerilor intime ale unor vârfuri antonesciene. a unor şefi legionari rămaşi în tară, a unor generali şi ofiţeri superiori cu o anumită influentă în armată, precum şi a cercurilor industriale şi financiare sus-puse. au constituit o preocupare permanentă a lui A. Tester. Aceasta rezultă cu pregnantă din analiza mediilor pe care le frecventa, a procedeelor şi mijloacelor utilizate, şi mai ales a structurii agenturii folosite.

În acelaşi timp. el a avut misiunea de a culege

informaţii cu privire la mişcarea comunistă din România. Unul din agenţii S.S.I-ului raporta în iunie 1942, că „a văzut pe biroul său o notă informativă în limba germană despre o comunistă ce fusese văzută în compania unui paraşutist rus”.

Potrivit documentelor. Arthur Tester a cules şi transmis date secrete Legaţiei ungare la Bucureşti. După o supraveghere sistematică efectuată asupra sa de către S.S.I., în raportul întocmit se menţionează între altele: „*S* („sursa”, n. îi, H. B.) *de la Legaţia ungară a informat pe dl. Agronomu* (cadru de conducere al S.S.l. – n.n.) *că*

Torday are legături pentru schimb de informaţii cu *un oarecare Tester Arthur, funcţionar al Legaţiei germane*” (s.n., H. B.).

Pentru a fi la curent şi cu atmosfera ce exista în sânul minorităţii germane din România, Arthur Tester a utilizat în mare măsură o agentură provenind din aceste medii. Agenţii săi, de diferite vârste şi profesiuni, îi furnizau informaţii asupra influenţei exercitate asupra populaţiei de evenimentele internaţionale, manifestările ei, gradul de loialitate faţă de regimul hitlerist şi raporturile cu autorităţile române.

Folosindu-se de relaţ-iile pe care şi le-a creat în rândul unor vârfuri legionare, Tester a căutat să stabilească poziţia exactă a acestora faţă de oficialităţile Germaniei care-l sprijineau pe Antonescu, „şi natura legăturilor ce le aveau cu Horia Sima. Prin intermediul celor cu care se afla în legătură, a intrat în posesia unor informaţii de culise despre activitatea legionarilor din România, relaţiile ce le aveau cu cei fugiţi în Germania, Austria şi Italia, planurile de viitor ale acestora, pe care le comunica lui von Killinger, von Ritgen şi maiorului S.S. Freiherr von Gregory, care-i erau şefi pe linie informativă.

Culegerea de informaţii politice cu privire la poziţia

partidelor, grupărilor şi personalităţilor politice, îndeosebi a Partidului Naţional Ţărănesc, a constituit o preocupare permanentă aflată pe agenda lui A. Tester. Referindu-se la această latură, unul din apropiaţii săi, arăta: „... Din punct de vedere politic, Tester se informa de la mine asupra politicii româneşti, asupra sentimentelor uneia sau alteia dintre grupările politice româneşti, amicale sau inamicale faţă de Germania; în special îl preocupa activitatea lui Maniu. Când a cunoscut prin mine pe dl. Constantin Bursan, membru marcant al partidului liberal, şi-a putut completa informaţiile pe tărâmul politic, cu mai multă amploare şi cu mai multe detalii...”

Activitatea intensă pe care A. Tester a desfăşurat-o în E cadrul spionajului nazist din România l-a situat irevocabil în postura unui „expert” în ochii legaţiei germane şi ai lui von Killinger, de la care primea misiuni exprese. De pildă, la 25 octombrie 1942, Agentura I a S.S.l. intra în posesia următoarei informaţii: „Waldemar Müller, ataşat cultural pe lângă Legaţia germană, şi A. Tester, au depus în urmă cu 2 – 3 zile la legaţie un raport privitor la situaţia opoziţiei democrate române. Punctul principal al acestui raport este descrierea acţiunii conduse de Gheorghe Tătărescu şi a unui cortegiu de personalităţi politice de forţă – care s-a încadrat în această acţiune... nefastă”. În încheiere, raportul menţionează că „vina o poartă ministrul de Interne, care în aceste vremuri grele se ocupă cu teorii şi nu trece la acţiuni practice”.

Activitatea informativă desfăşurată de Tester a cuprins şi unele medii ale armatei. Treptat, el a reuşit să-şi creeze legături în rândul unor ofiţeri. Pe unii dintre aceştia i-a atras în consiliile de administraţie ale unor întreprinderi economice şi bănci, exploatându-i informativ „în orb”, iar pe alţii i-a recrutat ca agenţi.

Astfel, sunt cazurile generalului D. Rădulescu, care a

devenit membru în Consiliul de administraţie al Băncii de Depozite şi Scont, a locotenent-colonelului în rezervă Lupaşcu Emanoil, fost preşedinte al Consiliului de admini – „siraţie al aceleiaşi bănci, al căpitanului în rezervă Arthur Jiolban, fost ataşat comercial al României la Londra, cu care se cunoştea încă din anii 1932 – 1933.

Începând din anul 1943, şi mai ales în cursul anului 1944, Tester a stabilit legături sirinse cu colonelul Dumitrescu, prefectul judeţului Hunedoara. A avut, de asemenea, strânse legături cu comisarul Georgescu Eugen, desemnat de Siguranţa generală cu supravegherea lui Tester când a avut domiciliu obligatoriu şi care a devenit unul din intimii săi. Tester l-a vizitat adesea la Pipera unde acesta avea o fermă. Prin el, Tester a intrat apoi în legătură cu inspectorul Stratilescu din Siguranţa generală şi cu alţi doi inspectori care îl urmăreau, terminând – după cum se crede – prin a-i subvenţiona.

Convins că va putea folosi teritoriul român pentru „propagandă neagră” împotriva Marii Britanii, în anul 1943 A. Tester se adresează în scris lui von Killinger şi mr. Freiherr von Gregory, cu propunerea de a de obţine aprobarea din partea autorităţilor germane-şi române pentru „crearea la postul de radio român a unei emisiuni destinată propagandei «Comitetului Revoluţionar al Uniunii Fasciste Britanice», propagandă menită să arate Angliei că mişcarea exista, cu toate măsurile luate împotriva ei de guvernul englez”. În acelaşi timp, Tester se oferea să folosească această propagandă şi „în favoarea României (?) dezminţind stările politice, economice şi militare arătate de postul de radio Londra”.

Joachim von Ribbentrop a dat fără ezitări aprobarea de principiu, la solicitarea d-rului Schmidt, şeful Presei din M.A.E. german şi a d-rului Kuehiman, secretar de legaţie în cadrul aceluiaşi minister. Aceeaşi opinie favorabilă a

manifestat şi Alfred Rosenberg, propunerea fiindu-i prezentată prin dr. Wrede, şeful serviciului de presă externă a Partidului Naţional Socialist German.

„Această propunere a fost principial acceptată de guvernul german – aflăm din sinteza întocmită pe marginea corespondenţei lui A. Tester – care, la rândul său, propune dr. *Tester să se încadreze în aparatul german de propagandă şi să se stabilească în Germania*. În *faţa acestei condiţii, dr. Tester a ezitat şi a tergiversat trecerea la realizări… u*

Ajunşi în acest moment şi admiţând că o asemenea conduită era urmarea directivelor primite din partea serviciilor engleze, ceea ce ne apare totuşi inexplicabil, este refuzul acestui presupus agent englez de a declina o ofertă care îi îngăduia să penetreze organele centrale ale Reichului nazist! Din această împrejurare rezultă mai curând că Tester a recurs la o nouă manevră în stil personal, pentru a se putea reasigura de un nou credit la Berlin.

În ce ne priveşte, mult mai esenţial, ne apare faptul că manevra lui Tester de a transforma teritoriul României într-un avanpost al propagandei fasciste împotriva Marii Britanii, *nu a primit acordul statului român*. Acest moment reprezintă şi un prilej decisiv pentru Mihai Antonescu de a desluşi exact manevrele lui Tester şi *de a-l evita în continuare cu cea mai mare grijă*.

*

În legătură cu retribuirea agenturii, am menţionat deja că a Tester o făcea prin încadrarea celor ce-i furnizau dale în mod organizat, în consiliile de administraţi ale întreprinderilor şi băncilor unde era acţionar sau proprietar, prin angrenarea lor în diverse afaceri de pe urmă cărora realizau câştiguri personale, cât şi prin remunerare; cu sume de bani primiie din Germania. În

legătură ci această cale, la 16 iulie 1943, Agentura I din S.S.l. ei; sesizată că „în fiecare lună, între zilele de 16 – 19 ale lunii vine de la Berlin un delegat special al Gestapo-ului carţ aduce cu el lei şi dolari falşi cu care se face plata aparatului informativ al unităţilor secrete germane. Se aduc îi special bancnote de 2000 lei şi dolar; care sunt lucrate într-o fabrică specială la München. Aceşti bani falşi se utilizează în Turcia[52] Rogsânia, Ungaria, Elveţia. Numai în Suedia şi Portugalia se utilizează bancnote veritabile.

Principalul manevrant ai acestor bani falşi în România este A. Tester... Bancnotele false de ţâţe 2000 lei sunt puse în circulaţie pe piaţă de către agenţi speciali, iar informatorii sunt plătiţi cu bani veritabili, spre a nu cădea în mâna autorităţilor11.

Eugen Cristescu dispune să se continue verificările în această problemă. Ordinul său rezolutiv ne apare fără echivoc: „Tester *conduce un grup informativ – deci at corespunde faptul că el face* pidă *la informatori*" (s.n.,

---

52 La 12 octombrie 1943, Eugen Cristescu ordona unuia dintre cei mai buni agenţi ai S.S.I.-ului infiltrat la Legaţia germană, ,.Karr“ să efectueze cu toată discreţia investigaţii asupra ..consilierului comercial-' dr. Karl Freiherr von Gregory. numit pe atunci consul general al Germaniei în România. Interesează in special legăturile sale cu elementele legionare. A fost semnalat ca fiind prieten personal cu Horia Sima" — nota Eugen Cristescu in ordinul său rezolutiv (s.n., H. B.).

„Karr“ a răspuns prompt: „Nu este diplomat de carieră. Este provenit din Ministerul Propagandei... Acesta este şeful direct al tui Tester...".

In legătură cu preocuparea lui Freiherr von Gregory de a stabili contacte cu elementele legionare, după părerea tui „Karr“, acestea urmau „a fi folosite ca o masă de manevră împotriva nareşalului Antonescu1*.

Intr-adevăr, la acea dată, criza relaţiilor româno-germane se accentuase, iar mareşalul Antonescu devenise „nesigur" Ia Berlin. A existat chiar intenţia de suprimare a acestuia, prin- tr-un atentat.

H.B.).

La scurt timp, o altă informaţie o confirmă pe prima: … Din discuţiile purtate care au avut loc în cerc intim la1 Legaţia germană, s-a aflat că S.S.G. (Serviciul Secret G.er-Bian – Gestapoul – n.n., H. B.) şi celelalte oficine germane de informaţii *utilizează un stoc de lei falşi şi dolari americani, în special*, care sunt foarte uşor de falsificat. Aceste bancnote false *sunt utilizate pentru plata agenţilor informatori şi pentru acordarea de ajutoare legionarilor care lucrează pentru aceste servicii*. Informatorii străini şi în special evreii, sunt plătiţi cu devize forte, în mare majoritate falsificate de specialişti germani. Unul din principalii *iniţiatori şi operatori în această afacere este A. Tesler*".

Aceste informaţii puteau Ji cu greti puse la îndoială, mai ales că, la 5 iulie 1943, un informator de la „bursa neagră* sesiza: „*Dr. Tester a pus pe* piaţă, *ieri şi azi, mai multe bancnote engleze de 500 şi 100 funzi în valoare de mai multe milioane*... între alţii, şi evreul maghiar Drecsker mi-a oferit funzi (pfunzi, n.n.) sterlini de-ai lui dr. Tester în calitate de delegat al acestuia".

Cursa de urmărire a şefului S.S.I.

Arthur Tester a manifestat o preocupare aparte fată de faptul că încă de la venirea lui în România, Serviciul Special de Informaţii l-a urmărit cu asiduitate pentru descifrarea adevăratului său statut informativ şi descoperirea activităţilor secrete pe care le desfăşoară. Încă din perioada de început, care a implicat decizia internării sale şi a supravegherii sistematice la domiciliu, au fost relevate intenţii dintre cele mai ferme ale organelor române de a nu i se acorda posibilităţi de mişcare şi acţiune. Măsurile se înăspresc şi mai mult când se constată că el stabileşte legături apropiate cu unii conducători legionari şi pare a îndeplini rolul de mesager

al Berlinului pentru, o eventuală alternativă de schimbare a echipei conducătoare în caz de nevoie.

Abil, Tester încearcă o despresurare, şi se decide şi iasă aparent, de bunăvoie, în întâmpinarea unor cadre de conducere ale S.S.I. Eugen Cristescu se dovedeşte însă reticent faţă de un asemenea „dialog11, cu toate avansurile pe care Tester i le transmite prin intermediul principalului său rezident, maiorul Waldemar von Gregory. Este perioada în care Eugen Cristescu depune eforturi în procesul urmăririi informative a lui Tester pentru clarificarea apartenenţei spionului la oficiile naziste sau engleze, ori pentru a – se lămuri dacă este unul dintre cei mai periculoşi agenţi dubli de care a avut prilejul să se ocupe în întreaga lui activitate contrainformativă. Socoteşte, pe bună dreptate, că un contact în acest stadiu este nu numai lipsit – de bază, ci şi încărcat de numeroase riscuri. Se rezervă, aşadar, pentru viitor, şi până atunci intensifică acţiunea de urmărire a spionului, strânge cercul în jurul lui pentru a-l sili să facă eroii şi să se descopere. Foarte curând are dovada că spionul este vădit incofnodat de severa supraveghere, dar şi intrigat totodată, de vreme ce dispune de o. poziţie din ce în ce mai solidă în cadrul serviciilor naziste din România. Agentul german „Radu”, aflat la post în cadrul Legaţiei germane din Bucureşti, şi care lucra pentru Serviciul Special de Informaţii, îl informa pe Eugen Cristescu, la 28 august 1941: „Ieri 25 crt., seara, am avut plăcerea de a fi invitat la Dl. Dr. Tester, împreună cu soţii Lunau, germani, şi în compania domnului e colonel Lupaşcu. La înapoiere acasă, am constatat cu toţii] că suntem urmăriţi de un automobil... Fiind totuşi probabil că... americanii se interesează în acest mod de dr. Tester, îmi permit a vă informa de această supraveghere... *.

Fireşte, Eugen Cristescu ştia cine erau urmăritorii şi de ce acţionaseră într-un mod atât de direct, pentru a-şi

semnala prezenţa. În urma acestor măsuri, organizate cu ostentaţie, A. Tester îl caută tot mai insistent pe Eugen Cristescu. oferindu-i, drept preţ al unui posibil „armistiţiu*, o pretinsă garanţie de lealitate: recunoaşte că acţionează pentru serviciile naziste dar pretinde că nu va afecta interesele româneşti. Ipocrizia lui este fără margini, şi şeful S.S.I., căruia i se transmite propunerea pe canalul Abwehr, o respinge fără echivoc. Are dovezi sigure că Tester este considerat la Berlin „specialist „în problemele „româneşti*, iar felonia lui a devenit deja proverbială. Va avea foarte curând noi mărturii în acest sens. Pentru moment a obţinut recunoaşterea celui în cauză că este agent oficial nazist în România, poziţie de pe care doreşte să negocieze chiar cu şeful S.S.l.

Mai târziu, şeful S.S.L. adoptă o hotărâre izvorâtă din considerente tactice: de vreme ce are confirmarea expresă a activităţii lui A. Tester în slujba spionajului nazist, decide pentru implicarea acestuia într-un sistem de dependenţă faţă de S.S.I., ţinând seama de faptul că spionul este totuşi obligat să „coopereze” întrucât aprobarea şederii lui în România depinde exclusiv de organul român. Nu se pune deocamdată problema racolării lui în sens clasic deoarece se bucură de protecţia Berlinului care poate face tapaj, dar trebuie urmărit şi verificat pas cu pas, şi determinat, în mod treptat, să dezvăluie planurile serviciilor naziste cu privire la România.

Şeful Serviciului Special de Informaţii angajează astfel în mod progresiv, o „partidă” de urmărire cu Arthur

Tester. Prima lor întâlnire se situează în intervalul august-septembrie 1941 şi relaţiile evoluează gradat, pe măsura creşterii rolului jucat de A. Tester în angrenajul spionajului nazist. Pe această cale, şi datorită eforturilor depuse de către cadrele S.S.I., activitatea de agent nazist a lui A. Tester este tot mai mult dezvăluită şi probată.

Organul român dispune deja la sfârşitul anului 1941 de date sigure privind angrenarea lui A. Tester în acţiunile spionajului nazist în România, inclusiv *în probleme care vizau în mod direct ţara noastră*.

La 17 iunie 1942, Când Arthur Tester este (din nou) invitat la Berlin pentru a primi ordine, surse informative din cadrul Legaţiei germane transmit fără echivoc directorului general al S.S.I.: „*A. A. Tester se află plecat în Germania spre a primi ordine şi instrucţiuni de la conducerea Gestapo-ului*” (s.n., H. B.).

Activitatea lui A. Tester în cadrul spionajului nazist din România devine un fapt absolut notoriu şi informaţiile despre el indică deja sarcini foarte importante, care se încredinţează numai agenţilor cu un vechi statut, şi care dispun de rezidenţe proprii. Nu mai poate surprinde, în aceste circumstanţe, informaţia furnizată la 24 iulie

— De către o sursă a Serviciului Special de Informaţii din cadrul Legaţiei germane, potrivit căreia, „*Ministrul Killinger a dispus ca A.A. Tester din Gestapo să trimită agenţi la Timişoara pentru verificări, întrucât*... populaţia *română din Banat are o atitudine răuvoitoare faţă de şvabi şi există o permanentă stare de* ură între cele *două populaţii*” (s.n., H. B.).

Care era în realitate „temeiul” acestei acţiuni provocatoare a spionajului nazist din România? Informaţia intrată în posesia organelor române arăta că von Killinger „primise în ultimele zile pe dl. Andreas Ruhrig, şef de stat major al Comandamentului minorităţii germane din România, şi pe Walter May, şeful propagandei minorităţii germane, care i-au adus la cunoştinţă cele de mai sus”. Ministrul nazist, pe lângă amintita misiune încredinţată lui A. Tester, îi ceruse şi lui Andreas Schmidt, şeful Grupului Etnic German, să-i prezinte un raport... În fond, atitudinea „răuvoitoare” reprezenta opoziţia fermă a poporului român

faţă de manifestările inadmisibile ale elementelor hitleriste din rândul şvabilor care trecuseră la nazificarea formelor de viaţă ale comunităţii lor. Profitând de faptul că la 30 august 1940, la Viena. statutul minorităţii germane din România formase obiectul unui i, protocol special11, completat de un acord între Ion Antonescu şi Andreas Schmidt, care îi conferea acestei minorităţi statutul unei corporaţii, împrejurarea infestase întreaga atmosferă. Se ajunsese la manifestări cu caracter fascist atât de evidente, încât organele române de contrainformaţii se vedeau nevoite să semnaleze stările de lucruri conducerii statului. Astfel, Secţia a II-a a Marelui Stat Major raporta la 22 septembrie 1940 Consiliului de Miniştri*: „În comunele cu populaţie germană* din Banat.

e organizează fără legiuită aprobare, gărzi *germane* cu caracter *militar*. *În acest scop se execută în prezent, în* ttnele din *aceste comune, o wievârată recrutare*. Bărbaţii *9 ermani între 32 – 40 de ani sunt trecuţi în faţa unei* comisii *medicale*. *Trec în faţa acestei comisii mai ales cei* care *au făcut armata şi… chiar unii din ostaşii* (armatei tomâne, n.n.) *aflaţi în permisie*. *La Timişoara şi Sibiu, h diferite instituţii ale Comunităţii germane au fost instalate câte două posturi de* senzinele în *uniformă* hitlelistă *şi într-o atitudine* (cu mâna ridicată, n.n.) *care nu* este privită *favorabil de armată şi populaţia românească a oraşului…*

Marele Stat Major a cerut Ministerului de Interne să arate dacă organizarea acestor gărzi este aprobată de guvern, şi care trebuie să fie atitudinea armatei faţă de molestările minoritarilor germani, mai ales că în ultimul timp s-au semnalat şi *unele tendinţe de nesupunere la* legile în *vigoare* (*rechiziţii, concentrări…*) *Părerea Marelui Stat Major este că cetăţenii români de origine germană au* aceleaşi *drepturi politice, civile şi militare ca şi românii, dar trebuie să se integreze în cadrul legilor şi*

obligaţiunilor statului român” (s.n., H.B.).

Organele române nu pot trece cu vederea nici rolul nefast care este încredinţat lui A. Tester în procesul de agravare a situaţiei din România. La 9 iunie 1942, Secţia a II-a a Marelui Stat Major cere în mod oficial Serviciului Special de Informaţii *să-i dea lămuriri precise în legătură* cu *activitatea şi poziţia lui Tester în România*. Răspunsul oficial semnat de Eugen Cristescu este pe deplin edificator:

„Demnul Tester, cetăţean englez şi membru – *rKarcant al Partidului fascist din Anglia, se află în România ca refugiat politic*.

Întrucât ideile pe care le propagă sunt favorabile politicei *Axei, Tester se găseşte* în *str ms* contact *şi* sub *protecţia cercurilor oficiale germane din* ţara *noastră, şi chiar conlucrează* cu acestea.

Serviciul *nostru este la curent cu întreaga sa activitate, chiar şi* cu *cea particulară, şi opinează că nu este. nimic dăunător statului. Dacă în relaţiunile sale vine în contact* cu persoane *care ar părea suspecte, aceasta o face în interesul serviciilor pe care le prestează alături de cercurile germane* (s.n., H.B.).

Precizările, implicând şi unele elemente de circumstanţă pe care şeful S.S.I. le lansează au, evident, scopul de a-l putea urmări nestingherit, deşi se putea considera că a Tester ar fi reuşit să-i câştige încrederea într-o măsură care depăşea raporturile între conducătorul unui organ informativ şi un agent străin. În sprijinul unei asemenea aserţiuni, să notăm că la 19 august 1942, când reprezentanţii ordinii publice se aflau convocaţi la Bucureşti pentru indicaţii în vederea întăririi măsurilor de siguranţă, unii dintre aceştia, potrivit locotenent-colonelului Ionescu-Micandru, prezent la convocarea respectivă, „au ridicat în plen *chestiunea dr. -ului A.*

Tester, aducându-i o serie de învinuiri. Şeful S.S.I. a clarificat situaţia dr. -ului *Tester, arătând că acesta este în serviciul Ministerului german al Propagandei, că activitatea lui este perfect cunoscută de S.S.I., şi a rugat pe şefii celorlalte servicii de informaţii şi siguranţă să nu se mai ocupe de persoana dr. -ului A. Tester, deoarece şeful Serviciului Special de Informaţii îşi ia personal răspunderea asupra activităţii sale*" (s.n., H.B.).

Dispoziţia de supraveghere în exclusivitate formulată de către şeful S.S.I. ne determină să presupunem că ei se afla într-un stadiu avansat al încadrării informative a acestuia care îi dădea depline garanţii. Pe de altă parte, asumarea unei atari răspunderi în plenul organelor române de ordine şi informaţii – caz absolut unic – atestă şi faptul că a Tester ajunsesese să ocupe o poziţie deosebită în cadrul sistemului organelor spionajului nazist, încât chiar şi Eugen Cristescu era nevoit să ţină seama de aceasta, nu însă fără a pretindă şi el e dovadă de garanţie din partea serviciilor neziste. De altfel, chiar cu acel prilej, el a făcut cunoscut în plen şi faptul că „a decis să informeze *în mod oficial organele gormave asupra* angajameniului sau *fără* precedent (în legătură cu Tester, n.n.);

Partea a XI-a

„Doctorul Ecko" este propulsat în scenă

Reconstituirea confruntării aride şi de lungă durată dintre serviciile speciale aliate şi spionajul nazist pe teatrul de război secret al Orientului Apropiat şi Mijlociu permite constatarea că problemele României se regăsise în centrul disputelor din această zonă. Motivele au fost numeroase, prevalând, îndeosebi, cele de ordin politic, economic şi militar, în strânsă legătură cu gravele dezacorduri puse în evidenţă de-raporturile româno-

germane începând chiar din a doua parte a anului 1941[53].

După descoperirea grupului condus de Râca Georgescu

— Ion Popovici, serviciile naziste deţineau probe incontestabile asupra rolului pe care îl îndeplineau oficiile aliate din Orient pentru dirijarea acţiunilor şi grupurilor secrete, din România. În consecinţă, ele şi-au intensificat acţiunile de penetrare spre rezidenţele din Istanbul şi Cairo prin utilizarea unor agenţi dintre cei mai versaţi. În realizarea unui asemenea program dificil, Arthur Tester va fi direct implicat, misiunea lui constând, mai ales. În crearea şi dirijarea unor agenţi de primă mărime pe aceste spaţii. Faptul este atestat de un document oficial al Serviciului Special de Informaţii, întocmit la 22 septembrie 1944, de către colonelul magistrat Radu Ionescu, şeful Secţiei Juridice a S.S.I., pentru ministrul de atunci al Afacerilor Interne, generalul Ion Aldea. Ofiţerul magistrat examinase mai multe documente privitoare la activitatea secretă a lui Arthur Tester, precizând, între altele:

„Din corespondenţa dintre dr. Fischer, din Serviciul de informaţii german, şi dr. Tester, rezultă că acesta din urmă avea însărcinări informative din partea celui dintâi; aceste însărcinări se refereau la activitatea englezilor în Turcia şi Siria, la persoanele care activau pe teren informativ împotriva Germaniei, la metodele guvernului englez, şi la posibilitatea stabilirii unor *legături informative cu Orientul Apropiat*

Iar *în corespondenţa cu maiorul Freund, toi* din *Serviciul de informaţii german* (reprezentantul Abwehr-ului la Bucureşti pe probleme de contraspionaj – n.n., H.B.), nota ofiţerul magistrat

— *„acesta mulţumeşte dr. -ului Tester pentru activitatea sa informativă, anunţându-l că proiectează o*

53 Vezi pe larg. Impact la paralela 45°, de acelaşi autor.

călătorie la Istanbul, pentru a stabili legături informative cu Palestina, Transjordania, Egipt, şi chiar Irak" (s.n., H.B.).

Aceste documente demonstrează încă o dată rolul de cadru al spionajului nazist pe care Arthur Tester l-a îndeplinit în România, misiunile de maximă importanţă care i-au fost încredinţate, gradul de încredere şi treapta foarte înaltă pe care o ocupa în ansamblul confruntărilor dure dintre spionajul nazist şi serviciile speciale aliate din această zonă a Europei.

Pentru a demonstra aceste realităţi profund dăunătoare, atât intereselor naţionale româneşti cât şi celor engleze. cu fapte şi acţiuni din activitatea spionului A. Tester, vom examina implicarea lui într-un caz deosebit de Bemnificativ.

1 1. Un personaj fără scrupule

A purtat alternativ numele de cod „Doctor Ecko" şi „Doctor Bruno", fiind considerat la Berlin unul dintre agenţii cei mai importanţi ai Abwehr-ului din România. El a reprezentat însă, în mare măsură, o „creaţie" a spionului A. Tester care l-a racolat şi oferit serviciilor naziste.

Cine a fost în realitate acest personaj insolit din anii atât de flământaţi ai vieţii româneşti ai celui de-al doilea război mondial? Numele său a fost *Constantin Bursan*, iar datele indică fără dubii a fi fost un individ izolat, străin şi dezrădăcinat de crezurile şi suferinţele neamului românesc, un personaj de o inconştienţă împinsă până în spaţiul absurd şi ridicol al celor care, în ciuda evoluţiei evenimentelor, continuau să mizeze pe o victorie a celui de-al III-lea Reich. Faptul ne apare cu atât mai bizar cu cât el, important politician liberal, nu părea adeptul nazismului, iar sub raport economic, era destul de bogat pentru a invoca o motivaţie materială, deşi egoismul lui părea să nu mai aibă niciun fel de limite… Astfel, se poate

spune că nu a ajuns întâmplător în această postură. Reprezentând tipul afaceristului venal şi fără scrupule, el a fost veştejit până şi în memoriul mareşalului Antonescu din 29 octombrie 1942, în care acesta formula contra-acuzaţii extrem de grave la adresa lui C.I.C. Brătianu şi a lui Iuliu Maniu şi, în general, a conducerii partidelor Naţional Liberal şi National Ţărănesc, pentru modul cum conduseseră până atunci ţara, când se aflaseră la guvern. „... Abuzaţi de răbdarea, de tăcerea şi de înţelepciunea mea – scria Antonescu – şi, rând pe rând, la scurte intervale de timp, îmi trimiteţi, când dumneavoastră, când domnul Maniu, avertismente, sfaturi şi acuzaţiuni. În virtutea cărui drept? Ce reprezentaţi în această ţară, dumneavoastră, toţi foştii oameni politici, în afară de interesele dumneavoastră egoiste şi un trecut politic total compromis şi dureros?... Staţi faţă în faţă cu conştiinţa dumneavoastră, depănaţi cu corectitudine, pas cu pas, atât actele dumneavoastră, cât şi pe ale acelora cu care, rând pe rând, v-aţi întovărăşit şi v-ajţi acuzat, în faţa naţiei dezolate, scandalizate şi înmărmurite... Adăugaţi, la acest bogat şi concludent stat de serviciu al partizanilor şi al adversarilor dumneavoastră de ieri, cu care – ca întotdeauna când vă găsiţi în opoziţie – sunteţi azi prieten, cazurile pe care naţia le ţine în adormire, ale domnilor Tătărescu, *Bursan*, Boilă, Aristide Blank şi Afacerea Škoda, ruinarea poporului prin dobânzile oneroase care au prăbuşit economiile... /*4

Reputaţia sa îndoielnică şi dorinţa de parvenire l-au impus astfel pe Constantin Bursan atenţiei recrutorilor nazişti. Abil ademenit de Dr. A. Tester, prin promisiuni fantasmagorice, că va putea fi numit ministru al economiei naţionale... după victoria Germaniei naziste, el ne apare prin întreg ridicolul situaţiei pe care a acceptat-o drept unul dintre cele mai triste portrete caragialeşti ale acelor,

ani. sumbri.

Constantin Bursan a debutat încă din tinereţe în cercurile vicioase ale Capitalei, plecând apoi la Paris pentru studii, unde duce însă o viaţă de orgii şi expediente prin tripouri şi taverne. După câţiva ani, poliţia pariziană îi retrage dreptul de şedere în Franţa. Revine la Bucureşti

— Era în preajma primului război mondial – şi continuă viaţa de desfrâu din lumea interlopă, ocupându-se cu afaceri dubioase ca misit şi intervenient pe lângă diverşi fruntaşi politici cu care speră să lege relaţii. Versat procurator de plăceri nocturne pentru persoanele cu o bună stare materială, ajunge să cunoască, printre alţii, pe fostul ministru liberal Alexandru Constantinescu. Devine „omul său de casă” şi reuşeşte în mod progresiv să-şi creeze o situaţie politică şi materială oare îi îngăduie accesul, spre vârfurile partidului liberal, partid în care depune cuvenita râvna burgheză pentru o viitoare „carieră politică”. Treptat i se încredinţează diferite misiuni cu caracter politic sau economic.

În anul 1922, prin mituirea preşedintelui Comisiei doctorale şi a unuia dintre contra-candidali. devine deputat liberal, calitate pe care şi-o menţine în toate guvernările liberale, graţie relaţiilor cu Miţita Constantinescu, fost secretar, director de cabinet şi secretar general sub ministeriatele lui Alexandru Constantinescu. După moartea acestuia din urmă, Constantin Bursan şi-a consolidat legăturile cu Miţita Constantinescu, ajungând chiar membru în diverse comisii ale Adunării Deputaţilor, raportor al bugetului armatei (!) în perioada de guvernare liberală din anii 1935 – 1937 – precum şi în consiliile de administraţie ale diferitelor societăţi şi regii autonome. În aceeaşi perioadă a făcut o serie de afaceri cu caracter speculativ împreună cu fratele său Jules Bursan – stabilit la Paris –, realizând beneficii importante. De asemenea, a

jucat un rol de intermediar plătit al diferitelor societăţi străine în tratarea unor contracte de furnituri pentru statul român, precum şi cu trusturi sau financiari suspecţi. A fost membru marcant în consiliul de administraţie al Uzinelor Statului R.I.M.M.A., la care s-au săvârşit nereguli cifrate la zeci de milioane lei.

Sub ministeriatul lui Miţita Constantinescu devine consilier al Ministerului de Finanţe. A avut legături apropiate cu familia Elenei Lupescu şi cu Ernest Urdăroanu. Prieten al lui Aristide Blank, Constantin Bursan a fost numit director al Oficiului economic român – creaţie a lui Marmorosch Blank –, şi director la societatea „Discom", înfiinţată de aceeaşi bancă. A fost director la Secţia armament a Societăţii „Astra-vagoane", şi membru în Consiliul de administraţie al Societăţii de telefoane. În anul 1941 a cumpărat cu Radu Xenopol 60.000 de acţiuni ale societăţii „Laromet", devenind membru în Consiliul de administraţie al acesteia.

În anul 1938 a fost implicat în afacerea Max Auschnit, fiind învinuit că a intervenit pentru transferarea sumei de 17.000.000 franci francezi aur, datorată de „Reşiţa" societăţii Cipi-Monaco, al cărei reprezentant în România era însuşi Constantin Bursan.

Mare acţionar, avea la Banca Românească peste 40.000 de acţiuni, şi dispunea de o însemnată avere – moşie la Câmpulung Muscel, vilă la Sinaia, sume depuse la băncile din Anglia şi Franţa. Întreţinea relaţii cu cercurile străine din ţară şi străinătate, fiind membru în Cluburile Tinerimii, Agricol, Automobil-Club, unde avea reputaţia unui cartofor şi afemeiat.

4. Atragerea

Începând din toamna anului 1940, Constantin Bursan intră în atenţia serviciilor naziste de informaţii din România. Îndeosebi a maiorului Waldemar von Gregory

care, în calitatea lui de şef al Secţiei contrâinformative a Abwehrului, era împuternicit să intensifice activitatea împotriva serviciilor secrete britanice, atât în România cât şi statele în care se aflau principalele secţii ale acestora.

Datele de studiu indică posibilităţi de reuşită a recrutării lui Constantin Bursan, ţinând seama de caracterul său avid şi afacerist şi de firea lui extrem de „maleabilă”. Viitorul agent este „descoperit” de către Arthur Tester, care îl „indică” spre recrutare după obţinerea unor date privind posibilităţile sale informative deosebite din ţară şi din străinătate. „Mobilul” atragerii îl va constitui existenţa unui anumit impas în afaceri, care poate fi depăşit dacă este sprijinit să efectueze călătorii pentru noi oferte. În afara ţării. În acest sens, deosebit de importante erau legăturile sale în rândul englezilor şi posibilităţile de a reintra în legătură cu aceştia chiar în Turcia, unde el putea călători în mod justificat pentru perfectarea comenzilor firmei „Larometân conducerea căreia se afla.

Constantin Bursan părea a fi, aşadar, agentul ideal pentru serviciile naziste, îi cunoştea bine pe toţi rezidenţii englezi plecaţi din România şi stabiliţi în Turcia, îndeosebi pe G. de Chastelain cu care se întâlnise adeseori la Automobil – clubul din Bucureşti, ai cărui membri fuseseră amândoi. De asemenea, avusese legături cu Archibald Gibson, Leonard Kirschen şi cu George Littman, care lucraseră în România pentru serviciile englez şi american, sub acoperirea de ziarişti.

Hotărârea Abwehr-ului de a trece la recrutarea industriaşului român a fost suplimentată şi de aprecierea că i, acesta dispune şi de priză în cercurile politice româneşti, cunoscându-i bine pe Maniu şi Brătianu”.

Potrivit planului stabilit, atragerea a fost iniţiată prin Arthur Tester, (Sire l-a invitat pentru unele obligaţii de

afaceri, folosindu-se de împrejurarea că până în luna aprilie 1940, Constantin Bursan deţinuse funcţia de vicepreşedinte al Băncii de Depozite şi Scont, iar preşedintele acestei bănci, Kaufman, se stabilise în S.U.A. El a invocat faptul că în perioada în care Constantin Bursan a rămas pentru scurt timp (după plecarea lui Kaufman) la conducerea băncii, ar fi existat nişte nereguli, drept pentru care spionul i-a trimis printr-un avocat somaţia de a se prezenta pentru lămurirea lucrurilor.

Constantin Bursan, care se descărcase în mod legal de gestiunea băncii înainte ca aceasta să fie acaparată de Tester a primit cu evidentă surprindere comunicarea acestuia de a se prezenta la domiciliul avocatului Stelian Ionescu din strada Dionisie Lupu, „pentru a clarifica problema unei datorii de 5 milioane lei contractată de către fostul şef al S.S.I., Mihail Moruzov. De fapt, a gest credit, garantat cu o ipoteci asupra unor bunuri ale debitorului din judeţul Tulcea, fusese achitat. În consecinţă, Constantin Bursan nu a dat curs invitaţiei.

Motivul insuficient plauzibil şi stilul „în forţă" al lui A. Tester, părea să fi compromis şansa întrevederii. Este rândul lui Lupaşcu, abil dirijat, să stimuleze în mod treptat interesul lui Constantin Bursan de a veni singur în întâmpinarea lui A. Tester. I se vorbeşte despre puterea şi relaţiile importante ale lui Tester care nu trebuie ocolit căci se dovedeşte receptiv şi întreprinzător în lumea oamenilor de afaceri.

În luna octombrie 1941, Constantin Bursan urma să plece la Ankara pentru perfectarea contractării unor cazane din aramă (cutii de foc) pentru locomotivele căilor ferate ale Turciei. Se gândeşte să se adreseze lui Arthur Tester spre a-i cere unele lămuriri asupra dificultăţilor călătoriei, îi telefonează lui Lupaşcu, şi a doua zi este deja invitat de către A. Tester care îl întâmpină la domiciliul său

din strada Aurel Cosma. Gazda avea oaspeţi importanţi – aranjament anume organizat pentru a crea impresie. Era ora ceaiului de după amiază, potrivit ritualului englezesc, pe care Tester mimează a-l respecta, abordând o mască de încredere nelimitată în şansele insularilor. îi este prezentat, între alţii, generalul Rădulescu, despre care i se spune aproape cu veneraţie că a fost aghiotantul generalului Prezan în timpul primului război mondial, şi pentru mai multă importanţă, că ar fi şi în bune relaţii cu generalul Ion Antonescu…

Potrivit regiei stabilite, ceilalţi oaspeţi dispar curând. Tester îl invită pe Constantin Bursan cu o deferenţă anume compusă, la o discuţie „tête-à-tête” într-o somptuoasă încăpere. Pentru a marca importanţa gestului, cere să nu fie deranjaţi şi precizează că vor servi ceaiul în doi. Se lansează într-o largă expunere asupra importantelor afaceri pe care le-a angajat în România şi exprimă regretul pentru neglijarea poziţiei sale financiare în metropola londoneză şi în occidentul Europei, datorită greutăţilor momentane de a se deplasa acolo. Foloseşte gesturi largi, de amfitrion versat. În vreme ce-şi rosteşte monologul ştiut pe dinafară, are aerul de a studia impresia pe care o face, privindu-şi foarte des imaginea îţi oglinda imensă aşezată deasupra căminului.

Ambianţa este de natură să impresioneze. După suita de superlative la adresa „reputaţiei11 de care a aflat că se bucură interlocutorul lui în lumea oamenilor români de afaceri se grăbeşte să aducă vorba despre „regretabilul incident11 din vară, datorat desigur unei erori birocratice de interpretare financiară, dar pe care el s-a grăbit să o înlăture.

S-a adus ceaiul. Oaspetele priveşte cu discreţie interiorul camerei. Remarcă pentru sine scrinul cu secretaire Bidemayer, fotoliile de mătase dominate de un

superb covor Corasan. Se explică apoi asupra scopului vizitei, afişând o mască de modestie simulată. Cere unele lămuriri, eventual un anumit sprijin, pentru evitarea inconvenientelor voiajului spre Turcia. A aflat că gazda sa călătoreşte frecvent în Bulgaria cu importante afaceri, iar colonelul

Lupaşcu i-a făcut vagi referiri la necesitatea unor precauţiuni.

A. Tester se arată încântat de a-i putea fi de folos. Îi descrie mai întâi dificultăţile călătoriei cu amănunte accentuate, îndeosebi cele din teritoriul bulgar, apoi drumul cu trenul până la Edirne, la frontiera cu Turcia, unde legăturile sunt practic întrerupte între cele două ţări ca urmare a aruncării în aer a unui mare pod. Poate folosi doar mijloace de ocazie, destul de nesigure.

Plin de zel, telefonează chiar de faţă cu Bursan şi cere amănunte autorităţilor germane din Bulgaria. Transmite totodată acestora consemnul facilităţilor necesare pentru ca voiajul oaspetelui să decurgă în cele mai bune condiţiuni. Se explică, emfatic, că în Bulgaria autorităţile germane efectuează un control riguros spre Turcia şi 3 asigură că în urma indicaţiilor sale nu va avea dificultăţi. Doreşte să ştie, desigur, fără o curiozitate aparte, ce anume îl îngrijorează de fapt pe Dl. Bursan în legătură cu acest voiaj, făcându-se a uita temerile pe care Lupaşcu i le insuf lase din ordinul lui în mod sistematic.

Bursan, un tip calm, aparent neavizat, doreşte să nu i se ia intervenţia în tragic, dar… însoţeşte o femeie. Problema este delicată. Tester, lăsând a subînţelege o combinaţie personală, asupra căreia el, ca perfect om de lume, nu insistă la început, dar revine curând pretextând că trebuie să comunice vameşilor numele acestei persoane pentru a nu fi percheziţionată. Bursan îi face cunoscut că este doamna Angela Maria Zisu, iar pentru a înlătura

bănuiala pe care Tester avea aerul a o fi dedus, precizează că aceasta este prietena lui George Littman, stabilit în Turcia, cu care ea urmează a se întâlni la Istanbul.

Tester nu lasă să se întrevadă unda de interes care i-a străfulgerat pentru o clipă faţa sa lată, lipsită de expresie, de negustor sadea. Este corpolent, are un trup inundat de grăsime, iar mâinile umflate se agită neîncetat, aşezând părul negru, strălucitor, uns cu briantină, după moda timpului.

Pare dintr-odată, foarte satisfăcut de întâlnire. spre mirarea reţinută a lui Bursan care nu înţelege exact motivul acestei transfigurări. Abia atunci începe să-l privească mai atent, desluşind vag, nelămurit, apropierea unui pericol. Tester fumează mult, aspiră vicios şi aclinc. Are o gură strânsă şi chircită, babiţa de timpuriu, ce trădează spirit egoist şi violent.

Politeţea este şi ea pe sfârşite. Îl cântăreşte circumspecă cu privirea sa fixă pe Bursan şi îl atenţionează încă odată asupra controlului ce se efectuează la ieşirea din Bulgaria, dând parcă uitării promisiunile anterioare. Bursan este derutat cu adevărat, când din senin, Tester îi rosteşte cu o semnificaţie numai de el ştiută: „Paşapoartele trebuie să fie absolut în regulă… Iar în Turcia să sperăm că lucrurile vor decurgi? normal. Nu ştie cât va sta dl. Bursan acolo, dar *la înapoiere i-ar face plăcere să se reîntâlnească1*.

Desigur – Bursan nu are nimic împotrivă, îi va comunica negreşit despre înapoierea sa…

5. Prima călătorie în Turcia

Constantin Bursan a ajuns fără dificultăţi la Ankara, în jurul datei de 15 noiembrie 1941. Timp de câteva zile angajează negocieri cu directorul general al căilor ferate turce. După perfectarea afacerilor are o suită de vizite şi întâlniri cu numeroşi cunoscuţi plecaţi din România în

preajma războiului. Între aceştia, şi unii dintre reprezentanţii serviciilor speciale occidentale. Primul cu care se întâlneşte, este Leonard Kirschen, cadru al serviciului secret englez pe care Bursan îl anunţase despre sosirea lui în Turcia încă din Istanbul. Soţia lui Kirschen avea părinţii în România şi dorea să afle veşti despre ei, iar Constantin Bursan îi vizitase înainte de a se deplasa la Istanbul, ceea ce presupunea existenţa unor legături mai vechi.

Discuţiile cu Leonard Kirschen relevă interesul deosebit al cadrelor serviciilor engleze din Turcia de a obţine informaţii „de la sursă" despre situaţia din România, la un an după ce părăsiseră această ţară. Numeroasele evenimente confirmau lipsa de aderenţă a României pe drumul grav şi nefiresc pe care era târâtă. Sosirea lui Constantin Bursan în Turcia, care se produce în preajma unui important demers al Marii Britanii faţă de România, [54]devine un eveniment de maxim interes pentru factorii englezi de a intra în legături cu el. Leonard

54 La 30 noiembrie, sesizînd situaţia favorabilă pentru o anumită schimbare a poziţiei României, Marca Biilanie :i adresat guvernului român o notă ultimativă în care arăta, că „rlacă pînă la 5 decembrie 1341 guvernul român nu va Ti oprit operaţiile militare şi încetat orice participare la ostilităţi, guvernul Mujc£tâţii Sale nu va avea nici o altă alegere decît de a declara existenţa unei stări de război între cele două ^âri". Ion Antonescu nu n rtat curs avertismentului englez, deşi ţara încă mai putea fi u ■:;.i din de- z-jstrul are s-a consumat în tranşeele de pe Volga şi de la Sta- li-Qrnd
Pe termen scurt, sc consumă acte diplomatice cu importante urmări : la 7 dec. 1941, intervine starea de război între România ş: Marca Bi itanie. Concomitent, declară război Eomâniei şi dominicanele britanice, Noua Zeelandă, Canada, Australia şi Africa de Sud. Cinci zile mai tirziu, în conformitate cu recomandarea Germaniei şi italiei, guvernul român a declarat război Statelor Unite aJLe Americi;. Declaraţia română, stipulată in temeiul Pactului Tripartit. a părut atît de neverosimilă Washingtonului, incit acesta aici mărar nu a reacţionat.

Kirschen îi propune contacte cu însuşi ministrul Angliei, Thompson. Discuţia cu acesta se desfăşoară pe durata unor ore întregi şi în cadrul acesteia se remarcă dorinţa ministrului Angliei de a cunoaşte situaţia şi activitatea partidelor politice din România, poziţia strict personală a lui Ion Antonescu faţă de colaborarea militară cu Germania şi de jertfele deosebit de mari ale armatei române. Bursan îi va relata, între altele, că „războiul, angajat de Ion Antonescu doar printr-o proclamaţie şi un, ordin către armată, dacă a fost consimţit în ce privea Basarabia, era foarte impopular în legătură cu depăşirea Nistrului. Partidele politice nu desfăşoară activităţi importante, iar Antonescu este hotărât să continue drumul pe care s-a angajat ca ostaş. Atât Dinu Brătianu cât şi Iuliu Maniu, cărora Ion Antonescu le-a împărtăşit hotărârea sa, au fost de acord cu ea”.

Se distinge o anumită preocupare a ministrului Thompson faţă de implicaţiile „cazului Carol”, în legătură, cu cave el ar dori să ştie ce se crede în realitate despre fostul rege. Constantin Bursan i-a comunicat că „această problemă a provocat o adversitate unanimă”[55].

Constantin Bursan este solicitat de către Leonard Kirschen să se întâlnească şi cu unii dintre conducătorii Secţiei S.O.E. pentru România din Istanbul. Revenit în acest oraş se întâlneşte cu Archibald Gibson, care fusese prevenit între timp de Kirschen. Servesc masa la un restaurant în cartierul Pera, iar Constantin Bursan este îndelung chestionat de fostul „ataşat de presă” asupra

---

55 în această privinţă, Thompson a împărtăşit destul de contradictoria presei engleze spusele lui C. Bursan, rezultînd că fostul rege ar putea inspira o viitoare aliniere in opinia publică romă' aească, motiv ce a determinat agenţia Reuter să dezmintă „zvonurile relative la o pretinsă acţiune în favoarea lui Carol susţinută de Londra". Ştirea a apărut şi într-un ziar turc, pe care Leonard Kirschen ••l-a arătat lui Constantin Bursan.

situaţiei din ţară. Îi comunică acestuia informaţii importante despre starea de spirit încordată, imensele greutăţi, sacrificii şi lipsuri, îndeosebi alimentare, datorate războiului. Pe Gibson pare să-l intereseze în mod special efectele războiului psihologic dus de Anglia, dacă emisiunile radiofonice sunt ascultate cu interes şi dacă recepţia este suficient de clară. Rezidentul serviciului secret englez pare satisfăcut. Va continua discuţia pe această temă şi în localul ambasadei engleze unde Constantin Bursan a fost invitat în mod special. I se înmânează broşuri de propagandă privind acţiunile desfăşurate ţie Royal Air Force pentru a fi aduse în ţară şi difuzate prietenilor. Urmează o nouă întâlnire cu Littman care îi cere şi el detalii de ordin politic în legătură cu situaţia din ţară.

6. Recrutarea

După întoarcerea în ţară, Constantin Bursan i! anunţă cu promptitudine pe Arthur Tester, iar acesta îi invită neîntârziat la domiciliul său. Acolo, în afară de colonelul Emanoil Lupaşcu – nelipsit oaspete al lui Tester şi un l din principalii săi colaboratori – se mai află de această dată şi un german, cu ţinută distinsă, care s-a recomandr-l scurt: „Paul”. Era căpitanul Alfred Peterman. subşef. l Secţiei germane de contrainformaţii a Abwehr-ului din România[56], denumită în termeni tehnici „Secţia a III-a F”, şi adjunct al maiorului Waldemar von Gregory. şeful Secţiei de contrainformaţii a Abwehr-ului din România.

În acea după amiază de sfârşit de noiembrie, căpitanul Peterman urma să completeze „studiul” posibilităţilor informative ale viitorului agent. Discuţiile se

56 Căpitanul Alfred Peterman a acţionat în România din octombrie 1941 pînă în august 1941, cînd a fost luat prizonier de război la Bucureşti.

poartă; n limba franceză, într-o atmosferă destinsă… Pau» cunoscând foarte bine mai multe limbi străine. El fusese, până la declanşarea războiului cadru acoperit al Atr. vehr-ulv. i pentru ţările din spaţiul sud-vestic, lucrând ca profesor de limbi occidentale la un liceu din Tzitau…

La discuţii nu iau parte decât Constantin Bursan, Tester şi Peterman, colonelul Emanoil Lupaşcu înţelegând că este cazul să se retragă.

Convorbirea s-a dovedit foarte importantă. Căpitanul Peterman avea să declare el însuşi după război: „… Datorită unei agenturi în toate straturile sociale din România, serviciul german de contrainformaţii a aflat multe secrete ce priveau fruntaşii politici din România. Rezultatul cel mai însemnat al activităţii noastre contrainformative pe această linie a fost stabilirea faptului că… preşedintele P.N.Ţ., Iuliu Maniu, este agentul secret al serviciului britanic în decembrie 1941, (noiembrie – n.n.) maiorul von Gregory, subşeful Secţiei Abwehr a discutat cu mine în biroul nostru din Aleea Alexandru nr. 23, despre necesitatea intensificării activităţii împotriva serviciului secret britanic. Astfel, el mi-a spus că agentul nostru. vâeddy” – avocatul şi marele bancher Arthur Tester –, a făcut cunoştinţă cu industriaşul român Constantin Bursan. Acesta ne-a adus mai târziu mari servicii «pentru

---

*. Se impune prccizarea că spionajul german, care a reuşit să stabilească unele din legăturile lui Iuliu Maniu cu reprezentanţii S.O.E., cărora le-a transmis anumite date şi informaţii secrete privind situaţia din România, intrate şi în posesia Abwehr-ului, după cum vom constata pe parcursul lucrării noastre, s-a folosit de aceste împrejurări pentru a cere Serviciului Special de Informaţii arestarea omului politic român, pentru motivul a fi un ..spion în slujba serviciului secret'englez (!) O asemenea măsură s-a încercat a fi impusă şi lui Ion Antonescu de către Hitler şi Ribbentrop, cu prilejul convorbirilor care au avut loc în aprilie
la castelul Klessheim, dar mareşalul a respins asemenea cereri.

demascarea activităţii de spionaj a lui Maniu, dusă în folosul englezilor».

…Von Gregory l-a caracterizat pe Bursan ca fiind un µm cu bune legături, care pot fi utilizate cu succes în acţiunea contra englezilor. Deosebit de preţios era faptul (A Bursan, ocupând un post important în direcţia firmei metalurgice, Laromet" din Bucureşti, a avut posibilitatea şi, călătorească în Turcia, unde, conform informaţiilor cintralei „Abwehr1 din Berlin şi a Secţiei „Ab\vehr" din Bucureşti, se aflau colaboratorii serviciului secret britanic: De Chastelain, Gibson, Kirschen şi Littman. care au lucrat până la începutul anului 1941 în România. Pe aceştia, Bursan îi cunoştea, foarte bine din Bucureşti. Mai îndeaproape el îl cunoştea pe englezul de Chastelain. cu care se întâlnea adeseori la Autoclubul din Bucureşti, unde amândoi erau membri.

…Din materialul pe care l-am cercetat, ştiam că de Chastelain este unul din conducătorii serviciului secret englez din Balcani şi Orientul Apropiat, şi a locuit în România timp de 13 ani, în calitate de director al unei rafinării de petrol.

…Gibson, Kirschen şi Littman au fost, de asemenea, informatori însemnaţi, activând în România ca ziarişti. Toţi aceştia, după ruperea relaţiilor diplomatice dintre Anglia şi România, au plecat în Turcia de unde continuau activitatea lor informativă contra României41.

Discuţiile celor doi reprezentanţi ai serviciului de spionaj german cu Constantin Bursan au decurs conform pianului stabilit. La început, Arthur Tester i-a informat pe „domnul Paul", lăsând a înţelege cu prefăcută modestie că îl situa în postura unui cadru de conducere în ierarhia organelor germane de spionaj din România, că domnul Constantin Bursan, o persoană de vază în lumea industrială a României, a răspuns cu o deosebită

amabilitate invitaţiei de a informa asupra impresiilor Domniei Sale culese cu ocazia ultimei vizite de afaceri efectuată în Turcia.

Evident flatat, Constantin Bursan a relatat amănunţit modul cum a decurs vizita, persoanele cu care s-a întâlnit şi discuţiile purtate. Interlocutorii lui au ascultat cu deosebită atenţie. Căpitanul Alfred Peterman, având aerul că îi cunoaşte foarte bine pe cei cu care se întâlnise Bursan în Turcia, nota totul într-un carnet accentuând astfel caracterul solemn al întâlnirii. Arthur Tester, care este familiarizat cu procedeul, surâde din când în când, cu deferenţă spre ofiţerul german, apoi îl priveşte complice pe Bursan, care îşi continuă expunerea, dovedind o memorie ieşită din comun.

Totuşi, „Paul; se păstrează circumspect. Îl studiază cu o privire rea pe român, întrebându-se parcă dacă acesta poate prezenta vreo garanţie. Tester se străduieşte să-l îmbuneze. îl gratulează în răstimpuri cu apelativul „dragă Paul”, pentru a-i sugera totuşi lui Bursan raporturile apropiate pe care le are cu Abwehr-ul, şi adaugă, pe tonul cel mai rafinat: „Domnul Bursan, pe care am avut plăcerea să vi-l prezint, este o persoană de toată încrederea şi respectabilitatea. Spun foarte rar asemenea vorbe, dar de data aceasta le şi garantez cu propria mea persoană! * Abia atunci Peterman, care îşi împreună adesea pleoapele, gest reflex enervant, îl priveşte fix pe Tester, şi figura lui pare să spună: „Da, aşa mai merge”. Reia apoi cu meticulozitate nemţească fiecare pasaj din relatările industriaşului român, cerând nesfârşite precizări. Este interesat în modul cel mai evident să fixeze problemele ridicate de către ministrul englez Thompson şi de Archibald Cibson. Marchează cu o anumită grimasă preocuparea celor doi englezi cu privire la cunoaşterea stărilor negative de lucruri din ţară, îndeosebi cele vizând

alianţa militară cu Germania nazistă, dusă dincolo de mobilurile proprii României-şi, mai ales, sacrificiile inutile şi nelimitate impuse acesteia. Bursan îi va recunoaşte şi lui Peter ftâan ce spusese englezilor: „Depăşirea Nistrului era totalmente dezaprobată (în România – n.n.) iar pierderile suferite în rândurile armatei române, îndeosebi cele prilejuite de atacul Odessei, cu tot mutismul comunicatelor oficiale, erau totuşi cunoscute şi comentate negativ de către publicul românesc”.

Peterman devine perplex: dacă Bursan spusese asemenea lucruri şi lui Thompson, iar acum i le repeta şi lui, cu un calm imperturbabil şi deplin convins, se dovedea Un tip de o blazare vecină cu imprudenţa, dacă aceasta nu era chiar expresia unei totale naivităţi! Şi dacă totuşi, tiu e niciuna, nici alta, iar rotofeiul om de afaceri ascunde sub întreaga sa înfăţişare bonomă afabilitatea agentului englez pe deplin versat? Oricum, va continua să-l verifice cu atenţie. Până una alta, Constantin Bursan, pare totuşi sincer, enervant de sincer!

Căpitanul Peterman se decide să continue studiul lui Bursan, tentat mai ales de posibilităţile reale ale industriaşului român de a penetra cercurile engleze din Turcia. Va propune astfel conducerii Abwehr-ului din România să intervină la Berlin pentru aprobarea de atragere oficială a lui Constantin Bursan ca agent secret al serviciului de informaţii al armatei germane. Omul lui Tester sugerează de altfel, prin întreaga sa comportare, un spirit concesiv suficient de larg, pentru a nu refuza eventualele propuneri viitoare de colaborare secretă.

„I-am arătat impresiile mele maiorului Waldemar von Gregory – va relata mai târziu Alfred Peterman – şi acesta a ajuns la concluffi că Bursan poate fi util Abwehrului”. Modul degajat în care se comporta, calitatea absolut justificată în care se putea deplasa în străinătate, sub

acoperirea afacerilor, deşi îl conving pe adjunctul şefului S.I.A.G., nu sunt acceptate în aceeaşi măsură şi de colonelul Rodler care întoarce pe toate feţele un alt semn de întrebare: Constantin Bursan nu a venit de fapt la Arthur Tester când acesta l-a convocat prin avocat, ci, mult mai târziu, aparent din proprie iniţiativă, iar explicaţiile cerute atunci de el despre grijile călătoriei în Turcia nu se dovedeau suficient de verosimile pentru un om care voiajase în străinătate foarte mult. Nu este oare acest important membru al partidului liberal, legat de capitalu? occidental, un agent al serviciilor engleze dirijat anume spre Abwehr? Şi apoi larga sa predispoziţie de a se supune, aparent docil, tuturor sugestiilor, nu indică oare o dorinţă suspectă de a face pe placul germanilor mai mult decât ar fi fost cazul?

Verificările ce vor fi efectuate asupra viitorului agent la Istanbul şi Ankara, vor scoate adevărul la iveală. Acum însă timpul presează şi, formal, mai trebuie biruit un singur obstacol: fiind un om bogat, Constantin Bursan nu se va lăsa atras pentru remuneraţii materiale, deşi facilitarea călătoriilor de afaceri în Turcia. În condiţiile restricţiilor impuse de război, putea reprezenta o formă de a-l îndatora. Nu însă şi suficientă. La sugestia lui Tester, care pretinde a-i cunoaşte foarte bine slăbiciunile. Abwehr-ul decide că Bursan poate fi recrutat „folosind tendinţa accentuată a acestuia de a ocupa un post înalt în cercurile guvernamentale româneşti, care… vor veni la putere cu ajutorul nemţilor după terminarea războiului4. De la absurd până la ridicol…

Peste două zile i se fixează o nouă întâlnire, tot la locuinţa lui Arthur Tester. De data aceasta va fi prezent maiorul Waldemar von Gregory, adjunctul şefului Abwehr-ului din România, pentru definitivarea „studiului”.

„Maiorul von Gregory şi cu mine, îmbrăcaţi civili – va

relata căpitanul Peterman – l-am vizitat pe Tester în strada Aurel Cosma. În timpul mesei de seară, aranjată de Tester, von Gregory l-a cunoscut pe Constantin Bursan. Un bărbat prezentabil, de 50 de ani, statură mijlocie, brun, puţin cărunt, vorbind bine limba franceză pe care am întrebuinţat-o în convorbirea noastră. El a povestit despre călătoriile sale în Turcia făcute în interesul firmei Laromet, care furniza piese metalice căilor ferate din Turcia. Discuţiile-au lăsat impresia că Bursan este un om inteligent şi spiritual, cunoscător al problemelor economice din România, având în acelaşi timp idei despre artă şi sport.

Am ajuns la concluzia că el corespunde întru totul scopurilor noastre, atât din punct de vedere al calităţilor sale, cât şi pentru faptul că are legături importante în rândul englezilor din Turcia care ne interesau.

Toate acestea au fost raportate Berlinului, care şi-a dat acordul. *A urmat o nouă întâlnire, de data aceasta, cea decisivă. Peste câteva zile, maiorul von Gregory a avut o discuţie confidenţială cu Bursan în casa lui Tester*, convenind *asupra colaborării. Din acel moment, adică de la sfârşitul anului 1941, industriaşul român Constantin Bursan a devenit agentul Secţiei germane „*ABWEHR*”, cu numele conspirative „DOCTOR ECKO” şi „BRUNO”*.

În legătură cu recrutarea sa de către Abwehr. Însuşi Constantin Bursan va mărturisi mai târziu, cu un accent de scuză neizbutită:

„Intrasem în horă şi-mi era teamă să ies. Mi se spusese le către Titeanu (director general în cadrul Siguranţei Statului – n.n.), *care-l cunoştea mai de* mult *pe Tester, că e rău şi ranghenator, apucasem să mă ofer* 1 *ui Gregory iupă conversaţia cu Paul* (Peterman – n.n.). Gestapo-ul *era* pe *toate buzele, m-am supus în tăcere primei erori şi am* continuat…” (s.n… H.B.).

7. Serviciul special de informaţii f descifrează…

Eugen Cristescu îl cunoştea foarte bine pe Constantin Bursan, arivistul ce întruchipa în societatea bucureşteană tipul „omului de lumje bună”, care îşi croise drum spre marea finanţă cu ajutorul a nenumărate combinaţii oculte, aeezitând să-şi rezolve interesele proprii chiar şi prin intermediul sau influenţa unor factori de conducere din cadrul Siguranţei Statului şi ai Serviciului Special de Informaţii, cu o dezinvoltură care nu mai lăsa loc unor eventuale mustrări de conştiinţă, fapt ce explica în mare măsură? i apropierea lui de colaborarea secretă cu Abwehr-ul.

În aceste circumstanţe, şeful Serviciului Special de Informaţii intrase în posesia unor date, potrivit cărora, Constantin Bursan începuse să viziteze în ultima vreme eleganta vilă a agentului nazist Arthur Tester, din strada A.urii Cosma. Coincidenţa făcea ca ultima plecare în Turâia a industriaşului român, să fie precedată de o suspectă invitaţie la amintita adresă. Ar fi putut crede că la mijloc erau afaceri valutare, ambele personaje fiind într-o permanentă căutare de asemenea mijloace. Natura suspectă a acestor vizite a fost pusă însă în evidenţă şi de un alt fapt rezultat din supravegherea secretă a locuinţei lui Tester: sosirea lui Bursan fusese precedată de cea a maiorului von Gregory şi a căpitanului Alfred Peterman. Ce puneau oare la cale cei doi emisari ai Abwehr-ului?

Analiza tuturor datelor de care dispunea, i-a permis lui, Eugen Cristescu să emită ipoteza că Bursan se afla în atenţia spionajului german. Un fapt apăruse chiar în cadrul „afacerii Zăgănescu”, despre care am amintit anterior, şi care îndeplinise rolul de curier secret între conducerea P.N.Ţ. şi Centrul III S.O.E.

— Istanbul, respectiv între Iuliu Maniu şi Gardyne de Chastelain. Încă în a doua parte a anului 1941, Eugen

Cristescu dispunea deja de unele fotocopii ale documentelor pe care Mircea Zăgănescu le-a adus din Turcia şi i le-a predat lui Mircea Dobrescu, şi anume, manifestele antigerrrrane ale Biroului Liber Român din Ierusalim condus de George Beza. De asemenea. Mircea Zăgănescu adusese pentru Aurel Dobrescu o sumă de dolari. În această etapă, august-noiembrie 1941, Mircea Zăgănescu şi-a continuat misiunile fără dificultăţi, deşi S.S.I.-ul reuşise să intercepteze şi să fotocopieze aceste documente. Cine anume facilitase accesul

S.Ş.I.-ului la ele rămâne încă o problemă neelucidată. Fapt este că organul românesc, aşa cum am mai precizat, desfăşura o acţiune cu caracter preventiv diametral opusă spionajului nazist şi cu care nu efectua decât un schimb foarte general de informaţii. Ca şi în cazul în discuţie, atunci când sursele proprii i-au permis lui Eugen Cristescu să distingă apropierea-Abwehr-ului de legăturile pe care liderul P.N.Ţ. le întreţinea cu organele engleze din Turcia, şeful S.S.L. a devenit foarte atent, cunoscând gravele implicaţii care se creau. În aceste circumstanţe este lesne de înţeles îngrijorarea ivită faţă de „defecţiunea” la care ne vom referi în continuare.

În luna noiembrie 1941, Mircea Zăgănescu ducea la Istanbul documente de o”. importanţă deosebită pentru

S.O.E. Între altele, însăşi copiile de pe actele de instrucţie judiciară întocmite în cazul grupului de arestaţi Râca Georgescu-Ion Popovici, procurate prin intermediul unui grefier al Senatului… Cu prilejul acestui voiaj, S.S.I.-ul descoperă cu stupoare că Zăgănescu fusese însoţit în Turcia de un om aflat în slujba lui Tester… Cei doi, ajunşi la graniţa dintre Bulgaria şi Turcia, sunt opriţi de organele germane, evident avizate, care efectuează un control riguros, soldat cu descoperirea şi coafiscarca documentelor aflate asupra lui Zăgănescu. Acesta reuşeşte

să scape numai printr-o „minune” (ce se datora tot „combinaţiei[57] lui Tester, care dorea să vadă ce va face acesta în continuare – n.n.) şi ajunge la Istanbul, evident, şi acolo însoţit de agentul lui Tester.

În acel timp se afla la Istanbul şi Constantin Bursan. O anumită „coincidenţă” face ca acesta să fie întâlnit în faţa hotelului „Park” de Zăgănescu şi însoţitorul său. După ce s-au salutat, Zăgănescu a început să-i relateze fără nicio reticenţă, că „lucrează pentru englezi, că face legătura între aceştia şi naţional-ţărănişti, că avea legături cu Tom Masterson, fostul director general al societăţii de petrol „Unirea”, care s-a stabilit la Cairo, acum-lucrează cu de Chastelain, fost director în petrol, rămas la Istanbul în locul lui Tom Masterson. La Bucureşti – se lăuda el mai departe – mergeam la Aurel Dobrescu şi îi transmiteam. comunicările englezilor precum şi bani din partea acestora

Negreşit, Mircea Zăgănescu făcea parte din categoria indivizilor incapabili să menţină chiar şi cel mai elementar secret, deşi relatările lui prezentau o deosebită importanţă. Constantin Bursan asculta, vizibil stânjenit, mai ales că această sporovăială avea loc în faţa unui străin. „Era o persoană înaltă, mi-a recomandat-o, numele ei îmi scapă. *Am revăzut însă acea persoană la Bucureşti, la dr. Tester, în 1942, se ocupa cu caii de curse* ai *acestuia* împrejurarea permite să se ia în consideraţie posibilitatea ca această întâlnire să fi fost anume organizată de către

---

57 Arthur Tester pusese, intr-adevăr, la cale. răpirea lui Mircea Zăgănescu, dar acţiunea nu a reuşit. A fost organizată cu sprijinul lui Deiius, şeful serviciului nazist de contraspionaj din Bulgaria şi al unui agent al lui Tester, Ceo Heck. care făcuse mai multe voiajuri La Istanbul, „însoţindu-l“ pe Zăgănescu.
Pentru acţiunea de capturare, Geo Heck s-a deplasat la Sofia, de unde a căutat să-l atragă în Bulgaria sub pretextul unor comunicări importante asupra legăturilor lui Iuliu Maniu şi englezii din Turcia. Zăgănescu a sesizat cursa ce i se întinde şi a refuzat să vină la Sofia. .

spionajul nazist şi pentru verificarea comportării lui Constantin Bursan în Turcia.

Documentele descoperite de germani la Mircea Zăgănescu le dau posibilitatea să reia agitaţia în jurul grupului de arestaţi Georgescu-Popovici al cărui proces era amânat la nesfârşit. Serviciul Special nu poate evita unele măsuri de rigoare. Sunt arestaţi, Aurel Dobrescu, soţia lui Mircea Zăgănescu, grefierul Senatului. Ancheta se desfăşoară de către Secţia juridică a S.S.l. Eugen Cristescu are posibilitatea să-şi clarifice suspiciunile în legătură cu Bursan. Printre martorii invitaţi la *Malmaison de* către *căpitanul Tulitis Goruneanu*, *este şi Bursan*. I se cere să relateze despre întâlnirea avută cu Zăgănescu la Istanbul (despre acesta magistratul pretinzând în mod nereal că ar fi fost arestat), dar Bursan se arată destul de reticent, întărind bănuielile şefului S.S.I. asupra jocului duplicitar al Abwehr-ului, în ciuda convenţiei de colaborare pe care *o* avea cu organul român. Se aşteaptă acum la noi presiuni naziste pentru măsuri radicale împotriva liderilor politici.

Convins că Bursan a îndeplinit o misiune pentru Abwehr despre care refuză să facă declaraţii sincere, Eugen Cristescu se gândeşte deja să riposteze. El nu va accepta un joc dublu în spatele S.S.I.-ului. Prilejul se iveşte chiar foarte curând, în legătură cu o nouă misiune pe care Bursan trebuia să o execute în Turcia la cererea Abwehr-ului. t

8. La Istanbul, ca agent nazist

După ce a fost recrutat de către Abwehr, lui Bursan i s-a fixat ca principală misiune, infiltrarea în cadrul S.O.E.

— Istanbul. „În acest scop – arată căpitanul Alfred Peterman în declaraţia sa – el trebuia să plece cât mai curând în Turcia. împreună cu maiorul von Gregory am formulat misiunea pentru agentul „Doctor Ecko”, care consta în a pleca cât mai urgent în Turcia, camuflând

această călătorie ca fiind făcută în interesul firmei „Laromet 1. pentru a se întâlni cu agenţii britanici cunoscuţi de el. Întâlnindu-se cu ofiţerii englezi, şi în special cu de Chastelain. el trebuia, cu prudenţă să se lase atras. *În cazul că urma a i se oferi colaborarea cu serviciul secret englez, el trebuia să consimtă numai după câteva zile de gândire. Calculele noastre au fost bazate pe faptul că Bursan, desigur, prezenta interes pentru englezi, care, probabil, vor încerca să-l recruteze. I-am dat* lui Bursan *explicaţiile necesare relativ* la *misiunea lui, în casa lui Tester. Bursan a înţeles bine misiunea sa, interesându-se de scopul principal al actimtofii sale în obiectivul englez, l-am explicat că mi3 siunea lui constă în lămurirea activităţii contra României şi a informatorilor englezi din Turcia, în a demasca legăfturile folosite de serviciul englez pentru obţinerea infor1 moţiunilor, îl privi aceasta, a contribui la descoperirea agenţilor englezi din România*" (*s.n., H. B.*).

Întrucât călătoria trebuia făcută foarte curând, „Dr. Ecko" a cerut sprijin bănesc, fiindu-i foarte greu a primi dolari prin intermediul băncilor româneşti. Maiorul von Gregory i-a oferit... 200 dolari pentru cheltuieli, dar acesta a protestat, spunând că nu cere bani de buzunar, ci facilitarea unui schimb de câteva mii de dolari. În consecinţă, maiorul von Gregory i-a efectuat preschimbarea în dolari a sumelor primite de la firma... Laromet" pentru noua deplasare în Turcia. De fapt, la acea dată contractul firmei „Laromet" era perfectat, implicând numai aranjamente de detaliu, şi obţinerea unei garanţii din partea Băncii Naţionale a României, cerută de căile ferate turce.

„Înainte de plecare, von Gregory i-a dat noi instrucţiuni de a adânci cât mai mult posibilităţile sale de culegere a informaţiilor. Trebuia să-l revadă neapărat pe ministrul Thompson şi să afle cât mai multe de la el,

lărgind, totodată, cercul relaţiilor, iar ca linie de conduită să câştige încrederea englezilor.

Controlul german la frontiera germano-turcă se înăsprise între timp foarte mult. „Maiorul von Gregory mi-a precizat – va relata Constantin Bursan – că nu am motive să mă tem, deoarece a semnalat trecerea mea organelor respective”.

A fost condus la Giurgiu personal de către Arthur Tester cu maşina sa. Întrucât au ajuns mai târziu, iar vaporul plecase, cu sprijinul Comandamentului german, „Doctor Ecko” a fost transportat cu o barcă cu motor la Rusciuc unde s-a îmbarcat spre Istanbul.

A ajuns acolo în Ajunul Crăciunului 1941 dar a fost nevoit să constate că în graba cu care fusese retrimis, nu se luase în calcul faptul că în acest anotimp în Turcia se desfăşurau din plin sărbătorile bairamului, atât de respectate de musulmani încât aproape nimeni r. a-i putea sta la dispoziţie pentru cel mai mic serviciu. Abandonează pentru moment orice acţiune a firmei Laromet şi începe să-i caute pe englezi, mai întâi la Istanbul, unde nu reuşeşte aproape nimic şi pleacă apoi spre Ankara. Primul cunoscut pe care îl întâlneşte este Leonard Kirschen la care se interesează febril de ministrul Thompson. Află însă că acesta fusese mutat între timp în Siria şi se pare că unul din motivele mutării, care fusese de ordin disciplinar, se datora şi faptului că se întâlnise cu Bursan, deci cu un „supus al unui stat inamic”.

Întâlnirea cu Leonard Kirschen îi permite lui Bursan să-şi completeze datele despre activitatea acestuia ca rezident al serviciului secret englez, şi pe care o desfăşura sub acoperirea de corespondent de presă al ziarului „Financial Ne\vs”, având totodată importante legături la agenţia turcă... Anatolu”. Constantin Bursan îi prezintă situaţia din ţară şi moralul scăzut al populaţiei faţă de

problemele cu care este confruntată, pierderile de vieţi omeneşti de pe front. Leonard Kirschen opinează că „partida germană este pierdută şi că se impune o dezmeticire a opiniei publice până nu va fi prea târziu”.

Află, cu o anumită surprindere, că Leonard Kirschen manifestă o rezervă marcată faţă de G. de Chastelain. Deduce că nu mai au legături informative, mai ales atunci când acesta îi recomandă a se întâlni la Istansbul doar cu Archibald Gibson.

Revine la Islanbul şi, în conformitate cu indicaţiile Abwehr-ului, reuşeşte să stabilească legături importante cu rezidenţii serviciului secret englez, şi să obţină informaţii deosebite. Frecventează, totodată, un larg cerc de persoane prin care îşi completează fondul de dale cu care se va întoarce în ţară. Iarna grea din acol an, care se abătuse şi asupra Turciei, blocase traficul feroviar, încât posibilităţile unei reîntoarceri apropiate în ţară nu se întrevedeau, el rămânând la Istanbul până spre jumătatea lunii ianuarie 1942.

Primul dintre englezii cu care se întâlneşte aşadar la Istanbul este Archibald Gibson. fără îndoială unul dintre rezidenţii cei mai importanţi ai serviciului secret englez, însărcinat cu o largă sferă de atribuţiuni în domeniul culegerii informaţiilor secrete din România[58]. Îl interesează aspectele de ordin politic şi ale războiului de propagandă, manifestând un interes aparte şi pentru problemele care privesc sfera răsăriteană. Judecând după datele personale – născut şi crescut în Rusia, mama rusoaică, el vorbind curent limba rusă – cât şi după faptul

58 Este important de precizat, pentru evitarea unor posibile confuzii, că la Istanbul desfăşura activitate pe linia serviciului secret englez şi colonelul Harold Gibson, care era şeful serviciului militar de informaţii. In mod evident, cei doi fraţi colaborau foarte strîns — n.n., H.B.

că cea mai mare parte a activităţii sale informative a desfăşurat-o în România şi în state limitrofe Uniunii Sovietice, el părea a fi specializat în problemele ruse.

Pe Constantin Bursan îl invită la locuinţa lui, aflată nu departe de Park Hotel, unde îl chestionează îndelung asupra situaţiei din ţară. Pretinde date foarte precise asupra fenomenului de criză alimentară, manifestărilor reale ale opiniei publice, modului de acţiune al partidelor politice. Îndeosebi al lui Iuliu Maniu şi Brătianu, opoziţia lor faţă de Ion Antonescu.

Stăvilirea ofensivei germane în faţa Moscovei, şi mai apoi, intrarea în război a Statelor Unite ale Americii, produseseră o puternică impresie în România – îl informează, între altele, Constantin Bursan. Archibald Gibson, satisfăcut, îi vorbeşte despre imensul potenţial în război al acestei mari puteri care este America. Sunt cântărite apoi şansele victoriei Aliaţilor. Victoria Uniunii Sovietice alături de Anglia şi America, va ridica negreşit prestigiul sovietelor şi Armatei Roşii, remarcă Gibson, dar este vizibil regretul său că cei doi mari parteneri occidentali luptă alături de U.R.S.S. Se observă uşor faptul că el nu se gândeşte decât la averea de care familia lui a fost deposedată de către revoluţia rusă.

Se discută despre efectele bombardamentelor germane asupra Londrei şi a altor mari oraşe ale Angliei. Gibson le califică serioase dar, precizează el, englezii au suportat cu bărbăţie această „debarcare fără platălere detalii lui Bursan asupra exploziei de la Cartierul militar al Comandamentului român din Odessa[59].

---

59 Ir» luna octombrie 1941, după ocuparea Odessei, Comandamentul Diviziei 10 infanterie s-a instalat în clădirea N.K_V.D.-ului ta securităţii publice, n.n.) ţi pe care sovieticii « minaseră ia cursul retragerii. S-a produs apoi explozia, soldată cu numeroşi morţi şi răniţi. Ion Antonescu a ordonat represalii, executate de amiralul lâacici.

În problema emisiunilor engleze de radio, Archibald Gibson îl informează pe Bursan asupra unor importante îmbunătăţiri ce urmează a fi aduse atât în ce priveşte programele propriu-zise – comunicatele şi propaganda – cât şi sub raport tehnic. Dezvăluie că în Egipt, la Cairo, se instalează un post emiţător foarte puternic, destinat ţărilor din bazinul Dunării şi Europei sud-estice. De asemenea îi face cunoscut despre postul clandestin, în limba. română ce emite pe lungimea de undă de 42 m. la care puteau îi ascultate îndemnuri la acte de sabotaj, la nesupunere faţă de războiul antisovietic, atacuri la adresa politicii antonesciene şi mai ales contra nemţilor, consideraţi ocupanţii României şi nu aliaţii ei. Potrivit cererii lui Archibald Gibson, Constantin Bursan urma să asculte emisiunile acestui post. să le popularizeze, iar la prima întâlnire să-i comunice păreri din ţară despre această activitate[60].

Constantin Bursan aşteaptă cu nerăbdare posibilitatea de a intra în legătură cu G. de Chastelain, el neavând mandat să ia nicio iniţiativă în această privinţă. Întâlnirea îl va fi facilitată însă de Mircea Zăgănescu care, aflând de revenirea lui în Turcia, îl caută… M-am pomenit cu Zagănescu la hotel. I-am spus că am avut neplăceri din cauza lui, că am fost citat la magistratul militar şi că am făcut o declaraţie în legătură cu întâlnirea noastră precedentă. *Mi-a spus că era la curent cu cele ce se petrecuseră la Bucureşti*, că soţia lui fusese arestată şi apoi eliberată peste câteva zile. Mi-a *spus că asociatul şi amicul său* ea *care era* în *noiembrie*, *l-a trădat cu Tester şi Lupaşcu* (care sunt – n.n.) oamenii *Gestapo-ului şi ca acela* (Geo Heck

— N.n., H.B.) a *încercat să-l convingă la telefon de la*

60 Era postul pe care ii conducea George Beza şi despre care s-a tratat in prezenta lucrare. A se vedea capitolul „Români ia Orient*.

Sofia să se ducă acolo spre a-l pune în curent cu *cele întâmplate şi cu alte chestiuni care-l vor interesa*... A proferat o serie de ameninţări... Mi-a propus să-mi facă legătura cu G. de Chastelain care îşi exprimase dorinţa de a se întâlni cu mine".

O zi mai târziu. Constantin Bursan se întâlnea, în sfârşit, şi cu G. de Chastelain. Acesta îi spune că ştia de sosirea lui în Turcia... Sunt informat în mod regulat de cineva de la Consulatul român despre românii care sosesc din ţară". De fapt... studiul" făcut de G. de Chastelain asupra lui Constantin Bursan începuse încă de la călătoria anterioară, când aflase că afacerile sale îi vor permite să revină în Turcia.

— M

Primele discuţii au un caracter de sondaj. Se informează reciproc în legătură cu diferite evenimente. Englezul îl chestionează în legătură cu afacerile firme! „Laro* (met" în Turcia şi perspectivele acestora. Primeşte asigurări că sunt de durată.

Întrucât se contura şansa unor legături de perspectivă.

G. de Chastelain cere şi Londrei date suplimentare despre Constantin Bursan. „Mi-a spus că a vorbit la Londra cu Boxshall despre prezenţa mea la Istanbul. Acesta i-a spus că se bucură foarte mult şi că l-a însărcinat să-mi ceară ştiri despre Max Auschnitt, cu care Boxshall era prieten, colaborase la Reşiţa unde a reprezentat interesele firmei Wickers... – va declara Bursan. îi cere, dacă revine în Turcia, să-i aducă volume româneşti de istorieşi literatură, fiindu-le necesare pentru propagandă. De asemenea, să-l aboneze la ziarele româneşti pe numele proprietarului său.

Timpul le îngăduie să se vadă de mai multe ori la următoarele întâlniri, G. de Chastelain îi mărturiseşte

surprinzător de degajat că are prieteni la Consulatul român, între aceştia se bucură şi de concursul consulului general al României la Istanbul, Lucassievici. îi relatează, în aceiaşi manieră, despre organizarea acţiunilor engleze de propagandă de la Cairo „unde este de fapt centrul de conducere al englezilor…” I-a dat o scrisoare pentru a o preda unui cetăţean sârb din România şi diferite broşuri de propagandă engleză.

Constantin Bursan îl chestionează în legătură cu raporturile dintre rezidenţii englezi din Turcia. Îi aminteşte în treacăt de Littman, în legătură cu unele afaceri sugerate de acesta pentru Laromet. „La auzul numelui aces = – tuia, G. de Chastelain a avut o violentă ieşire contra lui, spunându-mi că ştie că l-am văzut aproape zilnic cu prilejul vizitei mele din octombrie, că era la curent cu toate activităţile acestui domn, care a avut îndrăzneala şi inconştienţa să facă un raport autorităţilor engleze competente, prin care critica acţiunea englezilor (a S.O.E.

— III – Istanbul – n.n., H.B.), ca una ce ar fi lipsită de eficienţă, prin metoda de lucru, prin lipsa de organizare şi de legături, propunându-le ca el, Littman, să fie însărcinat cu organizarea şi conducerea acestor acţiuni pentru România.

Că bineînţeles autorităţile superioare nici nu au luat în consideraţie o asemenea stupidă propunere şi că greşeşte Littman dacă îşi închipuie că un fost antreprenor de cazinou de jocuri de noroc îi poate conduce pe britanici într-un serviciu de-al lor şi în timp de război[61].

---

61 în pofida acestor animozităţi, G. de Chastelain — considerat principalul rezident în România al I.S. pînă la ruperea relaţiilor diplomatice de către Marea Britanie în februarie 1941 —, a continuat. să îndeplinească un rol de conducere în activitatea S.O.E. din Turcia. în primăvara anului 1943 el a părăsit Istanbulul şi timp de cîteva luni a îndeplinit o misiune în Statele Unite şi Canada legată, între altele, de recrutarea şi pregătirea de agenţi pentru România în cadrul „Forţei

Dezvăluirea acestor stări de lucruri îi *va permite lui Constantin Bursan să adopte cea mai potrivită conduită de viitor*, *pentru a reuşi să se infiltreze treptat ca agent german în cadrul Secţiei a III-a S.O.E. din Istanbul*, mai ales că până acum datorită relaţiilor sale cu Littman, De Chastelain evitase să intre în legătură cu el. Acum este convins că penetrarea de către el a serviciului secret englez va depinde de modul cum va reuşi să cultive aceste relaţii, depăşind rivalităţile existente. Constantin Bursan va declara ulterior: „*Voiam să-i câştig deplina încredere* (lui G. de Chastelain n.n.) într-una din conversaţiile cu el asupra organizării propagandei, a culegerii informaţiilor şi a întocmirii liniilor mari de program, mi-a spus că au la îndemână pe cineva documentat şi competent (pe George Beza – n.n., H.B.) şi că se gândeşte la o eventuală posibilitate de a merge chiar cu el (cu Bursan – n.n., H.B.) la Cairo în acest scop. Este vorba de o idee care cere multă reflecţiune şi speră să o reluăm la primul meu voiaj, care va avea loc, după cum îi spusesem deja că sper, întrucât voi continua să încerc realizarea unor afaceri de conjunctură.cu Turcia

Deşi nu i se formulase încă propuneri de a lucra pentru S.O.E., relaţiile stabilite de Constantin Bursan cu englezii în Turcia şi, îndeosebi cu G. de Chastelain *se apropiau în mod sigur şi progresiv de scopul propus*. Nu părăseşte Turcia înainte de a se „documenta” asupra poziţiei consulului general Lucassievici. Prin ataşatul român de presă, Hrişcu, ajunge să fie invitat de consulul general la el acasă cu prilejul unui dejun. „Conversaţiile au avut loc în jurul situaţiei create prin intrarea Americii în război şi a sorţii războiului, şi am tras concluzia că mă găseam în compania unor adversari ai nemţilor şi că la consulat, „guvernul din Bucureşti nu are funcţionari fideli

---

133“.

acţiunii de război întreprinsă de Antonescu, şi că dacă Hrişcu se mulţumea să emită numai câteva păreri asupra rezultatului final favorabil aliaţilor, apoi Lucassievici mi-a vorbit fără I reticente în această privinţă... De la Consulat mi s-a pre1 dat atunci o scrisoare pentru Bucureşti şi din care reieşea atitudinea infidelă faţă de guvern. Nu-mi pot aminti cine mi-a dat-o. nici cui era destinată, ceea ce pot afirma însă. este că era compromiţătoare şi *că am predat-o lui von Gregory spre luare la cunoştinţă şi a uza de ea cum va crede de cuviinţă*!" (s.n., H. B.).

9. Surprizele de la Sofia

La întoarcerea din această călătorie prelungită. Constantin Bursan este însoţit de un cetăţean turc ce preluase, din însărcinarea Secţiei a III-a S.O.E., rolul de curier secret în locul lui Mircea Zăgănescu. Călătorea, cu documente de curier diplomatic turc şi aducea materiale pentru opoziţia din România pe filiera Legaţiei Turciei la Bucureşti. Ajuns la Bucureşti, Constantin Brussn urma să preia de la acesta un plic privind rezolvarea unor probleme băneşti ale lui Zăgănescu.

„Mi-am dat seama că mă aflam în compania unui colaborator al de telligence-Service-uluU care îl înlocuia pe Zăgănescu în călătoriile pe care acesta nu le mai putea face. El m-a considerat poate la fel, întrucât mă văzuse cu G. de Chastelain, şi mai ales, ştia că trebuia să-n-i remită la Bucureşti plicul lui Zăgănescu. A tăcut şi ar. t tăcut în această privinţă, lucru ce era firesc de altfel".

La Sofia, Constantin Bursan este nevoit să rămână încă două săptămâni, liniile ferate fiind înzăpezite. Nerăbdarea Abwehr-ului este însă prea greu pusă la încercare*, încât se decide deplasarea în Bulgaria a lui A. Tester*, care urma să-şi încaseze şi banii de pe urma unor afaceri cu marina germană. Îl însoţea, ca de obicei, Emanoil Lupaşcu.

„Doctor Ecko” îi prezintă lui Tester primul său bilanţ informativ ca agent al Abwehr-ului. Satisfăcut de rezultat, Tester a redactat împreună cu Bursan şi raportul informativ asupra activităţii serviciului secret englez în Turcia, schema persoanelor aflate în legătură rezidenţilor şi pozi

— G. de Chastelain i-a comunicat lui C. Bursan că s-3 ho arit retragerea lui Mircea Zăgănescu într-una din posesiunile africane din Sud întrucât nu se mai putea întoarce în ţară unu> c-i; \ urmărit de Gestapo, iar în Turcia atrăsese atenţia polii. iei turce datorită vieţii zgomotoase pe care o ducea la Istan oul.

ţi-a acestora *faţă de problemele româneşti, anexându-se toate materialele de propagandă primite pentru a fi aduse şi difuzate în ţară.*

Întrucât la Sofia, cetăţeanul turc este supus unei urmăriri sâcâitoare de către Gestapo, în conformitate cu consemnul primit pentru situaţii extreme, renunţă să continue călătoria spre Bucureşti şi îi înmânează plicul aparţinând lui Zăgănescu. Toate documente aduse de Bursan au fost preluate de către Arthur Tester care le-a trecut peste frontieră în România, *iar la Bucureşti, d-ra Gotlicher, agentă a Gestapo-ului şi secretara personală a* lui *Tester, a dactilografiat raportul informativ.*

10. Perspective sigure

Studiul atent al raportului informativ privind îndeplinirea misiunii în Turcia şi o discuţie amănunţită cu „Doctorul Ecko” purtată cu acesta de către maiorul von Gregory şi căpitanul Peterman a permis degajarea concluziei că proaspătul agent nazist reuşise să câştige încrederea rezidenţilor S.O.E. din Turcia, şi în special a lui G. de Chastelain. S-a estimat că s-au creat condiţiile necesare ca în perioada următoare, S.O.E. să-i formuleze propuneri de colaborare secretă.

„*Comunicarea* «*Doctorului* Ecfco» *ne-a satisjăcut pe deplin* – va declara căpitanul Alfred Peterman. *Atât eu, cât şi maiorul von Gregory am înţeles că după verificarea necesară, G. de Chastelain va încerca desigur să-l recruteze ca agent*. Acesta s-a interesat mult de afacerile din Bucureşti şi mai ales de chestiunile industriei petroliere cunoscute de el foarte bine. Într-adevăr, G. de Chastelain s-a bucurat mult de revederea cu Bursan. Ei s-au întâlnit la „Taxim" unde au petrecut o seară în condiţii animate. Ei şi-au amintit de cunoştinţele comune din Bucureşti, de lunile de vară de la Sinaia, unde petreceau vacanţa aproape în fiecare an... La despărţire, G de *Chastelain l-a rugat pe Bursan să-i dea neapărat un telefon când va veni din nou la Istanbul, ca să se mai întâlnească...*"

Acum lucrurile încep să se limpezească şi în ce priveşte modul în care spionajul nazist avea intenţia să-l răsplă-itească în viitor pe „Doctorul Ecko" pentru serviciile sale. „*Tester mi-a spus că ei mă vor recomanda ca ministru al Economiei Naţionale, iar Gregory* (întărind cele de mai sus – s.n., H.B.) *a adăugat că este regretabil că un om ca mine nu este în guvern, ceea ce am considerat* ca o *aluzie la preţuirea faţă de mine şi am legat-o de cele spuse de* Tester" (s.n., H.B.).

Partea a XII-a-Penetrarea dispozitivului secret al S.O.E.

— Istanbul

În raporturile bilaterale româno-germane se instalează o încordare vizibilă pe măsură ce guvernul român se vede tot mai mult constrâns să accepte noi tratative pentru extinderea cadrului „colaborării economice 1. Potrivit unui raport oficial al experţilor români, în septembrie 1941 daunele României se ridicau la sume exorbitante. Cu toate acestea, Hermann Göring

cerea vicepreşedintelui român la convorbirile din 26 – 28 ianuarie 1941, „intensificarea producţiei de petrol a României, până la nivelul cel mai mare posibil, prin toate măsurile ce se pot concepe... Producţia – preciza el – trebuie *să fie mărită chiar cu riscul de a pompa sondele petrolifere române până la completa secătuire*" *l*.

Pe front, în perspectiva ofensivei de primăvară, pregătirile germane se desfăşoară cu o rară înverşunare, anunţând disputele cu caracter decisiv ale anului 1942. Pentru cel de-al III-lea Reich confruntarea devine mai mult ca oricând o *problemă.de timp*, fiindcă orice prelungire infructuoasă a războiului în Răsărit care absoarbe şi cea mai mare parte a resurselor, anulează şansele celorlalte etape planificate pentru dominaţia mondială; ea este în acelaşi timp *o problemă de orgoliu*, fiindcă alte bătălii pierdute vor discredita în mare măsură capacitatea de ansamblu a Wehrmachtului. În consecinţă, Germania nazistă este hotărâtă să arunce în luptă toate forţele disponibile, atât pe cele proprii, cât şi pe cele ale aliaţilor ci, pentru a demonstra că marile nereuşite, Moscova – Leningrad – Caucaz au avut doar un caracter episodic.

Problematica unor noi sacrificii repune în cauză divergenţele de fond ale României faţă de pretenţiile celui de-al III-lea Reich, cu atât mai mult cu cât, perspectiva prelungirii războiului şi antrenarea ţării într-un duel de uzură, nu intraseră în calculele dictaturii antonesciene. Cererile nemăsurate ale Germaniei se izbesc acum de o opoziţie românească generală. Prevalează convingerea asupra lipsei de raţiune şi de justificare faţă de hoile concesii care implică ţara până la consecinţe greu de imaginat, într-o confruntare care a lăsat mult în urmă chiar şi circumstanţele de ordin naţional invocate în vara anului 1941.

În condiţiile în care mareşalul Ion Antonescu dispune

discreţionar asupra a noi sacrificii umane, se adâncesc tot mai mult contradicţiile dintre el şi principalii comandanţi rfiilitari. Şeful Marelui Stat Major, generalul Iosif Iacobici, după ce mai întâi obiectează împotriva angajării masive a armatei române în campania din primăvara anului 1942, protestează în scris la 3 ianuarie 1942, împotriva hotărârii dictatorului român, punând în discuţie însăşi bazele poli – tică externe militare promovată de Antonescu2, iar la – 17 ianuarie cere să fie desărcinat din funcţie.

În februarie 1942, la Wolfschanze, Ion Antonescu îi atrage el însuşi atenţia cancelarului nazist asupra situaţiei dificile în care fusese pus ca urmare a faptului că explicaţiile pe care el le dăduse poporului român pentru justificarea politicii de alianţă cu Axa, fuseseră contrazise de conducătorii germani, respectiv de von Ribbentrop care, în timpul vizitei din ianuarie la Budapesta, „s-a exprimat îngrijorător în problema Ardealului”. Într-adevăr, ministrul de externe german declarase că „toate forţele Axei (deci inclusiv ale României – n.n., H.B.) ar lupta împotriva Angliei şi Americii *şi pentru revizuirea tratatelor* (!)”. Aceasta însemna că se afla în luptă... pentru revizuirea tratatului de pace din 1919/1920 de la Paris, adică *renunţa la drepturile ei fireşti dobândite la Trianon şi Neuilly*! În consecinţă, Dictatul de la Viena va fi atacat şi pe mai departe cu o rară insistenţă, Hitler fiind pus din nou în situaţia să constate că România nu este dispusă să admită niciun fel de concesie în această privinţă.

Cancelarul nazist, care preluase încă de la 19 decembrie 1941 şi funcţia de comandant suprem, cu gândul că se va afla mai aproape de petrolul arab acordă în Hăsărit prioritate frontului sudic în vederea cuceririi Caucazului. Confirmând premisele concepţiei sale tactice, el emite la 15 aprilie 1942 Directiva operativă nr. 41 privind reluarea ofensivei de primăvară pe întregul front

sovieto-german, cu efortul principal în sud, pentru cucerirea bazinului Doneţ, a Stalingradului şi Caucazului, cu ieşirea concomitentă pe Volga.

La 3 mai 1942, Armata 11 germană, comandată de feldmareşalul von Manstein dezlănţuie ofensiva pentru cucerirea Crimeii, la 22 mai se încheie bătălia pentru peninsula Kerci, Armata a II-a ameninţând Caucazul. La 29 mai 1942, Sevastopolul este cucerit în întregime de armata germană. Efortul defensiv sovietic se află însă axat îndeosebi pe direcţia „Centru", ceea ce facilitează înaintarea germană spre Caucaz. Wehrmachtul se concentrează acum asupra Operaţiei „Edelweiss", concepută în vederea unei triple cuceriri petroliere: zăcămintele de la Maikop, Groznîi şi Baku. „Dacă nu pot obţine zăcăminte de la Maikop şi de la Groznîi, îi spune Hitler la 1 aprilie lui von Kleist – care va comanda sectorul –, nu am altceva de făcut decât să pun capăt războiului – Asemenea declaraţii erau menite mai ales, să stimuleze eforturile generalilor germani în cadrul apropiatei ofensive de vară. Gândurile sale se concentrau deja spre perspectiva reuşitei, mai ales că la 27 mai Rommel declanşase cu succes ofensiva în Africa. El reuşeşte să captureze Tobrukul, la 21 iunie. După alte două zile pătrunde în Egipt, şi până la sfârşitul lunii ajunge la El Alamein, la mai puţin de 100 km de Alexandria şi Delta Nilului, ameninţând întreaga poziţie britanică din Orientul Mijlociu. Se conturează din nou posibilitatea înaintării germane spre Golful Persic, şi chiar a unei joncţiuni cu trupele Wehrmachtului care, la 28 iunie, începuseră ofensiva în Caucaz.

În toiul acestor succese, Hitler este îngrijorat: la 12 iunie, aviaţia americană a executat prima sa misiune strategică în Europa, lovind zona petroliferă Ploieşti. Acţiunea nu putea rămâne izolată, fiind de presupus că pe

măsura încingerii confruntării din Orientul Mijlociu, şi în faţa ofensivei lui Rommel, Aliaţii vor executa noi raiduri asupra României, pentru diminuarea potenţialului de război al Germaniei. De notat că încă la 15 mai 1942. O.K.W.-ul comunicase forurilor militare din România, pe bază de informaţii de încredere", că Statele Unite intenţionează să atace terenuri, rafinării, rezervoare de petrol, podul de peste Dunăre şi portul Constanţa. Datele fuseseră obţinute de către serviciile germane de informaţii prin descriptarea codului ataşaţilor militari americani, bombardarea regiunii petrolifere Ploieşti rezutyând din „citirea" rapoartelor ataşatului militar de la Cairo, Bonner Fellers.

„Doctorul Ecko" trebuie să devină agent englez

În aceste circumstanţe, „Doctorul Ecko" este pregătit cu atenţie de către spionajul german din România pentru penetrarea dispozitivului secret al S.O.E. din Turcia. Maiorul von Gregory îl instruieşte neîncetat în cadrul unor întâlniri organizate la locuinţa ofiţerului german din strada Frumoasă, la care participă şi căpitanul Alfred Peterman. Întrucât tinde să devină un agent important, este prezentat şi şefului S. IA. G. (Serviciul de Informaţii al Armatei Germane din România), colonelul Rodler.

În luna mai 1942, conform ordinului maiorului von Gregory, „Doctorul Ecko" trece la organizarea unui nou voiaj în Turcia, sub acoperirea intereselor firmei „Laromet".

Misiunea sa este acum foarte precisă; *el trebuie să devină agent secret englez*! în centrala Ăbwehrului. acţiunea este cotată a fi de interes special. Colonelul de stat-major von Bentivegni, adjunctul amiralului Canaris, aprobă personal executarea acţiunii de infiltrare. a agentului în cadrul dispozitivului englez al „Special

Operations Executive”.

În preajma plecării, „Doctor Ecko” constată însă cu stupoare că organele române… îi interzic deplasarea în Turcia! *Atent la mişcările spionajului nazist Eugen Cristescu descifrase rolul pe care acesta urma să-l joace în angrenajul măsurilor germane de contraspionaj şi nu admitea să fie luat prin surprindere*. Planul său viza punerea Ăbwehrului în situaţia de a-şi descoperi faţă de el agentul şi de a putea intra astfel în mod oficial în posesia informaţiilor şi documentelor aduse de către… Doctorul Ecko”.

din Turcia. În aşteptarea presupusei oferte germane, el cere Siguranţei Genprale să opună un refuz ferm în legătură cu eliberarea paşaportului cerut de Constantin Bur – san în vederea „unor afaceri personale în Turcia”. i

Maiorul (von Gregory sesizează manevra şi este conştient că orice aminare îl poate pune într-o lumină nefavorabilă la Tirpitzuffer. Soluţia de a apela la Eugen Cristescu îi apare totuşi nepotrivită întrucât echivalează cu dezvăluirea unei acţiuni în spatele Serviciului Special d «Informaţii şi duce în mod inevitabil la deconspinuea importantului agent.

Soluţia de a ieşi din această situaţie „dezagreabilă” pare a se afla tot la îndemâna abilului Tester, mai ales că şansele lui Constantin Bursan de a răzbi singur fuseseră de acum epuizate. O ultimă cerereadresată de el între timp Siguranţei generale fusese respinsă fără echivoc. Timpul presa, în condiţiile în care şi din Turcia, Littman îi recomandase o deplasare urgentă pentru perfectarea unor noi afaceri care nu suportă amânare. i

Arthur Tester „preia cazul” şi speră să evite implicarea Abwehr-ului. Metoda este cea clasică: Eugen Cristoscu primeşte invitaţia de a participa la un prânz organizat da cunoscutul său, Puiu Dumitrescu. Printre

invitaţi, dr. A: Tester, Constantin Bursan, doamna Angela Maria Zisu; prietena lui Littman, cu care Eugen Cristescu se afla de altfel în relaţii destul de cordiale…

Se fac dese aluzii la interesele firmei „Laromet" şi ur- l genţa unei noi plecări în Turcia a lui Bursan. Eugen Cri» * tescu; se arată vădit deranjat de modul în care se încearcă a i se câştiga bunăvoinţa. După masă, Constantin Bursan, retras doar cu Eugen Cristescu în biroul lui Puiu Dumi-l trescu, intervine stăruitor să-i aprobe paşaportul. Invoci mai întâi afacerile, îi arată şi scrisoarea prin care Littman îl cheamă la Istanbul. Eugen Cristescu refuză cu toată fermitatea şi până la urmă, Bursan este nevoit să-i dezvăluia, „toată chestiunea".

Şeful S.S.I. poate dirija acum partida, elegant şi ferm: >… *Ştiam* – îi răspunde el – *dar aceasta nu poate îi doar o problemă a nemţilor*, *deoarece sunt în joc interese naţio* –, *nale româneşti*. *Von Gregory* a *încălcat uzanţele*. *Acum să- mi ceară el paşaportul dumitale*. *Şi*, *nu* uifa, *ocolirea*, *Serviciului Special o socotesc inadmisibilă*!

Constantin Bursa sperase să obţină acordul lui Eugen C i ist eseu chiar cu preţul unei confidenţe pentrr care n-a avusese acordul nemţilor. Dar şeful Serviciului Special de Informaţii se dovedea hotărât să se opună… /Rămâne astfel neînduplecat, spre disperarea lui Bursan. „De altfel nu ştiu ce importanţă au afacerile Dv. pentru „Laromet", dar vă comunic în mod oficial că generalul Dobre (ministrul înzestrării Armatei şi Producţiei de Război – nji.) mi-a cerut prin adresă scrisă *să nu* vi *se permită ieşirea din ţară*. Cine credeţi, aşadar că va interveni pentru Dv., şi, mă rog, pentru care motive?"

Abwehr-ul realizează că în aceste împrejurări, Eugen Cristescu nu mai putea fi ocolit. În ziua următoare, din ordinul colonelului Rodler, care evită pentru moment o întrevedere delicată cu Eugen Cristescu, se prezintă la

şeful S.S.I., maiorul Waldemar von Gregory, care primeşte morala de rigoare şi consimte fără echivoc să pună la dispoziţie toate informaţiile aduse din Turcia de Constantin Bursan, acestea urmând a fi exploatate în comun, având în vedere implicaţiile ce pot apare în legătură cu unele personalităţi române.

Infiltrarea a reuşit!

Maiorul von Gregory poate relua abia acum instructajul final al agentului înaintea plecării, potrivit ultimelor indicaţii sosite din Germania. Trebuie să aducă informaţii precise asupra efectelor ofensivei germane, îndeosebi a celei declanşate de Rommel, şi în legătură cu poziţia personalităţilor turce despre şansele menţinerii în continuare a neutralităţii ţării.

Ajuns la Istanbul, Constantin Bursan a intrat de îndată în legătură cu G. de Chastelain. Acesta fusese deja informat despre sosirea lui. S-a bucurat mult, l-a invitat la domiciliul lui, unde au avut discuţii îndelungate.

„Doctor Ecko” a adus de acasă mai multe volume de istorie şi literatură română, lucrări de Torga, Xenopol, Eminescu, Alecsandri, Vlahuţă, Coşbuc, iar G. de Chastelain rămâne pentru moment surprins. El întreabă cum a putut trece peste frontieră atâtea cărţi. „Doctor Ecko” răspunde pe tonul cel mai firesc: „Nimeni n-a da atenţie geamantanului, şi dacă l-ar fi cercetat nu ar fi găsit decât cărţi care nu puteau trezi nicio suspiciune. G. de Chastelain a fost de acord cu argumentarea şi i-a mulţumit pentru serviciul făcut, rugându-l ca la viitoarea călătorie să-i aducă şi o carte de telefoane a Bucureştilor.

Englezul a fost pus la curent cu toate problemele din ţară care îl interesau, în primul rând cu starea de spirit şi situaţia alimentară. I-a mulţumit pentru abonamentele făcute la ziarele româneşti şi i-a arătat chiar ziarele primite prin poştă pe adresa proprietarului său care locuia

la parterul aceluiaşi imobil. L-a chestionat în legătură cu scopul pentru care venise în Turcia. Răspunsul a fost prompt: urma a oferta o comandă de degetare şi pahare de obuze guvernului turc, în plată prin aramă, aşa cum făcuse şi cu cazanele „Laromet”. Pare convingător. L-a întrebat din nou ce se petrece în ţară, ce se mai crede despre război, de „intrarea americanilor în arenă”, de situaţia lui Antonescu şi de partidele politice, în special de cel al domnului Maniu. Bursan dă explicaţii largi, comentate adecvat. „Situaţia este resemnată – spune el – în faţa atitudinii unilaterale a lui Ion Antonescu, care a trimis armata română să lupte departe, deşi românii nu au veleităţi asupra unor teritorii care nu le-au aparţinut. De fapt Antonescu se sprijină pe nemţi, pe disciplina impusă de stările de război, pe legile excepţionale şi cu caracter r epresiv contra oricărei agitaţii ori nesupuneri. Deşi formal aliaţi, nemţii sunt priviţi ca o forţă ostilă. Îndeosebi în Transilvania, unde nu se uită că Reichul hitlerist şi Italia fascistă au impus în mod brutal sfârtecarea ţării. Cât priveşte pe Maniu şi Brătianu, aceştia continuă să comunice cu Ion Antonescu, direct ori prin amici comuni, întocmesc şi unele memorii. Maniu se agită mult pentru o temă importantă tuturor – Transilvania, condamnând crimele comise de unguri în această regiune”. i

G. de Chastelain era la curent cu problema memoriilor, le cunoştea foarte exact conţinutul. *În legătură cu răpirea nordului Transilvaniei el a împărtăşit întru totul poziţia României, fiind convins că această măsură a fost mai ales soluţia impusă de militarii germani care aveau nevoie şi se afle în apropierea regiunilor petrolifere româneşti*.

Fondul discuţiilor reflectă poziţii comune. Constantin Bursan inspiră încredere. *Având aprobarea oficiului de la Cairo, G. de Chastelain se apropie treptat de formularea*

propunerilor de colaborare secretă. După mai multe runde de discuţii, *îi solicită să colaboreze cu serviciul secret englez*. *Constantin Bursan se arată impresionat de încredere dar este atât de… surprins de această propunere, care desigur, îl onorează, încât cere un anumit răgaz pentru a reflecta*. *El este, neîndoielnic, un mare prieten al englezilor, dar trebuie înţeles, nu se aştepta*. *Nici nu-şi dă seama ce va trebui să facă, şi oricum, pentru o asemenea treabă se cer anumite înclinaţii*. *El este un om obişnuit, afacerile îl absorb total, în sfârşit, pentru un asemenea, acord este necesar să reflecteze* serios, oricum îi va da un *răspuns*…

— *G. de Chastelain găseşte firească frământarea lui Constantin Bursan în faţa unei asemenea propuneri*. *Se întâlnesc pestfi câteva zile, tot la el acasă, şi îi obţine acordul de colaborare secretă*. *Rezidentul englez transmite apoi* lo *Cairo oficiului S.O.E*. *reuşita acţiunii de recrutare şi modul cum intenţionează să-l folosească pe noul şi importantul său agent secret*.

Infiltrarea lui Constantin Bursan se produce într-un moment deosebit de important, în care serviciile secrete britanice îşi extind activitatea. Pe lângă servirile de informaţii din Orientul Mijlociu, aflate în subordinea înaltului Comandament Englez de la Cairo, se înfiinţează şi un vast serviciu politic, având mişunea de a se ocupa de toate ţările din Balcani.

Cererile de informaţii din România devin acum tot mai mari, ţinând seama şi de misiunile ordonate acestui Serviciu politic şi care privesc trei direcţii pl incipale:

— Să fie la curent cu situaţia politică, economică şi militară din România;

— Să ţină contact cu personalităţile politice din România, ataşate Angliei;

— Să facă legătura între Londi a şi aceste

personalităţi pentru lămurirea problemelor interesând România, şi pentru stabilirea unor aranjamente de ordin politic şi militar ce ar putea să intre în funcţiune în momentul când situaţia ar fi favorabilă.

Serviciul politic avea trei secţiuni: la Istanbul, la legaţia britanică din Ankara şi la Cairo unde se centraliza întregul material înainte de a fi expediat la Londra.

La Departamentul sud-estic din Foreign-Office exista, de asemenea, o subsecţie românească alcătuită din experţi, care ţineau la curent guvernul britanic cu situaţia din România.

Cu tot efortul deosebit depus de oficiile din Orientul Mijlociu, această filieră era destul de lungă şi greoaie. Legăturile dintre Istanbul şi România prezentau, de asemenea, mari dificultăţi; ele se făceau de obicei prin Legaţia turcă şi prin diverşi curieri diplomlici, neutri sau beligeranţi.

Informaţii cu valoare maximă

Este sigur că „Doctorul Ecko" a inspirat o (deplină garanţie reprezentantului serviciului secret englez, de vreme ce imediat după recrutare acesta i-a încredinţat probleme de cea mai mare importanţă. EU a scontat nu numai pe loialitatea omului de afaceri cu educaţie, convingeri şi profunde interese economice în sfera occidentală, dar şi pe omul politic situat în mod natural în tabăra engleză prin apartenenţa sa la partidul liberal. El a fost pe deplin convins că prin Constantin Bursan va reuşi să menţină o legătură sigură cu „şeful opoziţiei democrate", în jurul căruia pivotau cele mai multe dintre obiectivele politicii engleze.

Misiunea de a asigura o legătură cu Iuliu Maniu era nu numai o acută necesitate, dar şi un important test asupra capacităţii noului agent. „Mi-a dat să predau în ţară lui Maniu, şi chiar lui Stelian Popescu, un număr al ziarului

«Universul» –, dar de fapt era o copie *fidelă a înfăţişării acelui ziar*, care era imprimată la Cairo. Conţinea articole de propagandă contra războiului dus de Antonescu alături de germani şi instiga la nesupunere faţă de războiul dezlănţuit de Germania nazistă. Asemenea exemplare – precizase G. de Chastelain – erau destinate a fi aruncate din avioane deasupra teritoriului tării, în diferite puncte, fără să indice unde anume"[62].

Constantin Bursan a studiat cu atenţie acest ziar pentru a putea formula eventuale recomandări ori sugestii cerute de către G. de Chastelaine. „Am găsit că ziarul era alcătuit excelent – şi mi-am amintit atunci de vechea propunere a lui G. de Chastelain de a fi angrenat în activitatea engleză de propagandă. Am reluat cu el discuţia pe această temă în scopul obţinerii unor date noi despre preocupările engleze. Prilejul mi-a fost oferit de faptul că la un dejun la domiciliul lui G. de Chastelain, unde am cunoscut un coleg de-al acestuia care venise de la Cairo. Era un englez, fost director al unei fabrici de aţă de pe lângă Sibiu. Mi-a spus că la Cairo lucrează la Secţiunea privind România, a cărei organizare face progrese. Ziarul „Universul" era doar o primă publicaţie – mi-a spus el. Am aşteptat cu acest prilej ca G. de Chastelain să revină asupra chestiunii întrevăzută în ianuarie, în legătură cu o eventuală chemare a mea la Cairo, sau în altă parte, în

---

62 Constantin Bursan a transmis lui Iuliu Maniu aceste informaţii. Faptul este confirmat de un document al SJ5.I., care precizează : „Maniu a mai fost anunţat că în curînd englezii vor incepe o acţiune de propagandă cu ajutorul aviaţiei".
Royal Air Force va răspindi milioane de manifeste pc teritoriul român. Intre aceste manifeste exista şi o tipăritură sub formă de ziar cu antetul „Universul" şi avind ca subtitlu : „Redacţia şi administraţia ; Marele Comandament «Royal Force» şl inscripţia „Necenzurat".
Acelaşi organ constata mai tîrziu : ..Asemenea exemplare au fost deja găsite pe teritoriile judeţelor Muscel. Argeş §i Vîlcea1*

Orientul Mijlociu. Nu mi-a pomenit nimic, deşi l-am *provocat, spunându-i că ce le lipseşte lor este un gazetar român cu* specialitate *politică, care să cunoască oamenii, situaţiile politice, tendinţele de tot felul, năzuinţele personale, relaţiile lor, în sfârşit, cineva competent în toată accepţiunea cuvântului* (s.n., H. B.).

În cadrul întâlnirilor cu G. de Chastelain, Constantin Bursan a avut posibilitatea să cunoască treptat unele din principalele acţiuni privind România, preconizate de oficiile engleze pentru viitorul apropiat.

...Într-una din întâlniri am abordat chestiunea situaţiei României în urma angajării ei în război alături de germani, la care Gv de Chastelain mi-a răspuns că, într-adevăr, România şi-a creat o situaţie extrem de grea şi că nu va putea conta pe niciun sprijin atâta timp cât se menţine pe poziţia adoptată. La întrebarea mea, ce se înţelege prin sprijin şi din partea cui, mi-a răspuns că din *partea lor, dar cu îndeplinirea unor conăiţiuni indispensabile* şi *că în orice caz, noi va trebui să contăm pe bunăvoinţa* ruşilor *pe care i-am atacat*.

După această conversaţie mi-a predat o notă bătută la maşină în care figurau CONDIŢIILE MINIMALE ce s-ar cere pentru o ameliorare a situaţiei României – notd *Comunicată lui G. de Chastelain de către Ministerul de externe englez, spunându-mi că emană de la Sir Alexander Cadogan – secretar de stat permanent la acel minister*"[63]. Mi-a *cerut să o prezint* la Bucureşti lui *Maniu* şi *Brătianu, şi dacă am* posibilitatea, să fac să-i *parvină* şi *lui Mihai*

63 Formula ..condiţiilor minimale" ne reţine atenţia deoarece ea apare pentru prima dată atît de devreme. Aşa cum se ştie, ea a fost consacrată in documentele referitoare la tratativele în vederea ieşirii României din război abia în aprilie 1944, fiind prezentată de către U.R.S.S. diplomaţilor americani şi britanici spre avizare apoi transmisă delegatului ţării noastre la Cairo, Barbu Ştirbey pentru Iuliu Maniu şi Ion Antonescu.

Antonescu. Era o notă scurtă, cu câteva puncte, din care reţin pe cel dintâi, care spunea, imediata ieşire din război şi eventual întoarcerea armelor contra Germaniei.

O a doua notă, *similară, dar care emana de la Comandamentul din Cairo, unde era generalul englez Alexander, era mai categorică la acest* punct, *cerând pur* şi *simplu ieşirea imediată a României din război* şi *întoarcerea armelor contra Germaniei*.

...i-am spus că le voi preda aşa după cuiii mi-a cerut.

Vorbind despre românii din Anglia, G. de Chastelain l-a rugat să-l întrebe pe Iului Maniu şi să-i comunice cine anume sunt cei autorizaţi să vorbească în numele lui. Cu acest prilej mi-a vorbit de lipsa unui personaj politic ele mare autoritate şi necontestat de nimeni în străinătate, şi că după părerea lui, *prezenţa lui Maniu în străinătate ar fi de cel mai mare sprijin pentru cauza românească* } *el fiind bine văzut şi de ruşi*. În acest sens mi-a spus că Sir Stalferd Cripps, venind de la Moscova s-a oprit în drum

---

Examinînd suita notelor secrete schimbate intre Iuliu Maniu $i englezi în această perioadă, rezultă că acesta a trimis Londrei două memorii (în noiembrie şi decembrie 1942) şi unul lui Eduard Eeneş (în ianuarie 1943) asupra situaţiei României. După ce a primit de la Eduard Beneş mesajul de răspuns (la 14 ianuarie 1943), Comandamentul englez din Cairo, la TÎndul sau, printr-o IVotâ transmisă prin oficiile britanice din Istanbul, făcea cunoscut lui Maniu că „situaţia din România ar putea fi luată în considerare, numai dacă s-ar ridica cu armele împotrira Germaniei

Pornind de la conţinutul celor două documente încredinţată lui Constantin Bursan, se poate emite ipoteza că ele au anticipat comunicarea Comandamentului englez din 14 ianuarie 1943, fiind făcute in spiritul cuvîntării pe care Eden urma să o ţină in Camera Comunelor la 5 iulie — deci la puţine zile de la întîlnirea Iul Constantin Bursan cu G. de Chastelain —, cînd a apreciat, între altele, că „situaţia României nu poate fi decisă decit de o acţiune propriu-zisă, ce ar desfăşura-o, Ia un moment potrivit, alffturi d§ Anglia ţi America“ (s.n., H.B.).

spre Anglia pentru puţin timp. şi în Turcia. G. de Chastelain 11 întâlnise şi, vorbind despre România, Stafferd Cripps i-ar fi spus că Stalin îl consideră pe Maniu singurul democrat adevărat dintre oamenii poliţiei români. G. de Chastelain m-a rugat să-i comunic lui Maniu relatarea lui Stafford Cripps.

Trebuia, de asemenea, să discut cu Iuliu Maniu asupra eventualităţii venirii acestuia în străinătate, „pentru a putea apăra cauza românească printr-un guvern sau un comitet naţional român1.

În cadrul problemelor cu caracter deosebit pe care G. de Chastelain le-a abordat cu Constantin Bursan, deşi acesta nu era un agent temeinic verificat din punctul de vedere al încrederii pe care o putea prezenta pentru serviciul secret englez, s-a aflat şi aceea *privind intenţia*

S.O.E. de *a paraşuta echipe de agenţi în România pentru a stabili legătura cu Iuliu Maniu*... G. de Chastelain m-a mai întrebat *pe cine cunosc având moşie în sudul Dunării, l-am* răspuns că *cel mai indicat este amicul meu Sandu Racola. M-a chestionat îndelung asupra modului în care s-ar comporta populaţia faţă de un ofiţer englez care ar fi paraşutat în ţară şi ar fi* semnalat de cinet? a *din rândul populaţiei*”[64] (s.n., H. B.).

s-a cerut totodată să obţină date asupra „producţiei de petrol, prospecţiuni, exploatări, foraje, extracţii, consumul intern şi exportul”, să se intereseze de situaţia grupului de arestaţi în frunte cu Râca Georgescu şi Ion Popovici şi să intervină ca procesul acestora să nu aibă loc.

Într-adevăr, după întoarcerea sa în ţară. „Doctorul Ecko” a comunicat Abwehr-ului problemele abordate cu

---

64 Dezvăluirea unor asemenea intenţii, foarte certe ale S.O.E. ne apare deosebit de dăunătoare pe fondul luptei tot ir.ai ascuţite care avea loc între spionajul nazist şi serviciile secrete aliate şi îa care pregătirea acestor acţiuni constituia o realitate apropiată.

reprezentanţii S.O.E., *furnizându-le astfel informaţii de maximă importanţă*. *„Am comunicat nemţilor toiul, inclusiv notele şi informaţiile primite, eu toate amănuntele posibile*, în afară de chestiunea privind intervenţia solicitată în favoarea lui Râca Georgescu. Notele le-am arătat în original şi după ce aceştia şi-au luat copii, mi le-au restituit. Celelalte informaţii le-am transmis verbal şi reprezentantul Abwehr-ului şi-a luat note, ca de obicei”.

Activitatea în Turcia a lui Constantin Bursan a fost integral confirmată de căpitanul Alfred Peterman. Iată ce a declarat el în acest sens: „Întorcându-se.

— Doctorul Ecko» a raportat-detaliat rezultatele călătoriei. El se întâlnise de câteva ori cu G. de Chastelain care, aflând că acesta dezaprobă politica mareşalului Antorjescu, i-a *oferit ca unei cunoştinţe vechi să servească cauza Angliei, dând informaţii corespunzătoare*. *Acţionând* conform instrucţiunilor *noastre*, «*Dr. Ecko*» *a consimţit numai după câteva zile de gândire*. *Pentru’început, a primit misiunea de a procura informaţii despre* producţia *petrolului* din *Ploieşti*, *în special din regiunea Ţintea*. *În acelaşi timp*, *De Chastelain i-a recomandat «Dr. -ului Ecko>*. *a memora informatrunea şi a nota în bloc-notes mimai* cifre *izolate sub formă de preţuri a unor mărfuri şi*

De reţinut că în vara anului 11943 a fost paraşutată în Iugoslavia Misiunea „Rânji- compusă din maiorul David Russell alias Thomas şi radiotelegrafistul Nîcolae Ţurcanu alias. Li. Vella Nicolo Antonio, cu sarcina de a trece în România şi a stabili legătura cu Iuliu Maniu. După ce au trecut Dunărea pe la Moldova Veche, s-au ascuns în pădurile Vîrciorovei. Nicolae Ţurcanu a plecat spre Bucureşti reuşind să se pună la dispoziţia grupului Maniu. tn timp ce acesta era plecat, maiorul Russell a fost asasinat şi jefuit în împrejurări încă neelucidate.

La 22 decembrie 1943 a fost paraşutat un alt grup secret englez condus de însuşi colonelul G. de Chastelain. Misiunea a purtat numele de cod „AUTONOMOUS".

numere de telefon.

Interesul deosebit al lui G. de Chastelain faţă de exploatarea petrolului de la Ploieşti, a fost pentru noi, care eram în slujba contrainformaţiei, pe deplin clar, pentru că în urmă cu câteva luni, o mare rezidentă britanică din acea regiune, în frunte cu inginerii Râca Georgescu şi Popovici, a fost lichidată de Abwehr-ul german, întrerupându-se informaţiile pe care le primeau englezii prin postul secret de radio-cmisiune. *Şeful Secţiei a III-a din Centrala Abwehr*, *colonelul Bentivegni*, *a fost informat despre recrutarea* «*Doctorului Ecko*», *aprobând planul de a-l folosi în obiectivul englez*".

Într-adevăr. „Doctorul Ecko" a acţionat pentru stabilirea contactelor şi transmiterea materialelor primite de la G. de Chastelain. Întâlnirea cu Iuliu Maniu a avut loc la domiciliul lui Ghiţă Pop din strada Dionisie Lupu, prilej cu care l-a informat asupra discuţiilor avute de G. de Chastelain *şi i-a înmânat documentele primite de la acesta*. Iuliu Maniu s-a referit pe larg la desfăşurarea războiului şi la dificultăţile ce întâmpina în a-l convinge pe Ion Antonescu să nu mai trimită trupe româneşti pe frontul de Răsărit. A insistat asupra ştirilor ce-i soseau din Ardealul de nord în legătură cu excesele autorităţilor ungare faţă de fruntaşii români şi românii, în general.

În legătură cu oportunitatea prezenţei sale în străinătate pentru a susţine cauza românească, Iuliu Maniu i-a cerut lui Constantin Bursan să-i transmită lui G. de Chastelain că a luat act cu plăcere de comunicările sale şi că „elte foarte măgulit de aprecierile transmise de Stafford Cripps, dar el veghează aici întrucât are ţara lângă el"...Când i-am predat cele două. mesaje de la Londra (Cadogan) şi de la Cairo încredinţate mie la Istanbul de către G. de Chastelaine, şi în care se arătau condiţiile minimale penint salvarea situaţiei României,

între care figura, în primul rând, ieşirea din război şi eventuala întoarcere a armelor împotriva Germaniei, o cerut *timp de reflectare, spunându-mi că va comunica răspunsul său pe altă cale*[65].

După ce l-a acuzat pe Ion Antonescu că a refuzat paşaport lui Ion Mihalache şi dr. Nicolae Lupu să meargă la înmormântarea lui Nicolae Titulescu (decedat în martie

---

65 Surprins de poziţia adoptată de Comandamentul englez din Cairo, Maniu a revenit cu un nou memoriu transmis printr-unul din canalele diplomatice pe care'le avea la Indemină, şi în care explica „imposibilitatea momentană a unei acţiuni militare contra Axei în vreme ce trupele române se află la mari depărtări pe frontul de răsărit, iar germanii dispuneau de suficiente forţe să înlăture guvernul A.ntonescu, să readucă pe legionari la putere, ori să instituie un protectorat german în România". Şeful „opoziţiei burghezo-democratice" arăta că „regimul mareşalului Antonescu era preferabil unui regim legionar, care ar ameninţa însăşi viaţa fruntaşilor opoziţiei şi ar distruge mişcarea naţională a României, în jurul căreia se va ralia mîine întreaga naţiune română, pentru a schimba politica externă şi militară şi a readuce tara în tabăra aliată". Simion, Preliminarii..., p. 274.

Apreciind că „problema României" era mult mai complicată decît socoteau militarii, şi că ea nu putea fi soluţionată decît de factorii politici, care erau mai în măsură să examineze şi să aprecieze toate elementele situaţiei, Maniu a cerut oficiilor britanice din Istanbul să sesizeze direct Foreign Office-ul. In acest sens el a întocmit o Notă detaliată in care arăta că :

Spiritul public din România este pregătit în vederea unei acţiuni efective, favorabile cauzei Aliaţilor ;

Problema graniţelor constituie un obstacol ce trebuie înlăturat cu sprijinul guvernelor englez şi american ;

Armata română va putea fi cîştigată pentru o acţiune favorabilă aliaţilor numai dacă se vor obţine garanţii anglo-americane privitoare ia statutul teritorial al României;

O acţiune efectivă e condiţionată de definirea punctului de vedere britanic faţă de teritoriile româneşti.

1941 în Elveţia – n.n.), ceea ce le-ar fi dat posibilitatea să rămână peste fruntarii, Iuliu Maniu i-a dat mandat să comunice lui G. de Chastelain că singurii lui reprezentanţi autorizaţi în străinătate sunt Cornel Bianu la Londra şi Carol (Città) Davilla la New York.

Constantin Bursan s-a întâlnit apoi cu Constantin (Bebe) Brătianu şi i-a expus problemele discutate la Istanbul cu englezii arătându-i şi documentele primite de la aceştia. „Bebe Brătianu mi-a spus că, desigur, sunt interesante, şi ele confirmă oficial unele sugestii radiofonice dar, în mod practic, nu vede cum se poate realiza aşa ceva, cu armata germană în ţară". La sugestia lui Constantin Brătianu, Bursan a prezentat notele engleze şi lui Ghewrghe Brăitanu, cu convingerea că astfel va afla şi Mihai Antonescu, cu care Gheorghe Brăitanu era în relaţii bune.

Întrucât la plecarea din Istanbul, Constantin Bursan fusese insistent rugat de către G. de Chestelain să se intereseze de situaţia procesului lui Râca Georgescu, lăsând a înţelege că „condamnarea sau predarea lui Râca Georgescu nemţilor ar fi de natură să aducă consecinţe extrem de grave pentru un viitor nu prea îndepărtat11,

---

Răspunsul Foreign Office-ului, care nu s-a lăsat prea mult aşteptat, era departe însă de ceea ce sperase Maniu şi apropiaţii săi. .Frontierele României vor fi trasate conform Chartei Atlanticului şi tratatului anglo-rus de către Naţiunile Unite, de comun acord — preciza o Notă expediată de la Londra pentru Maniu. Aceasta înseamnă că in ce priveşte frontierele răsăritene «interesele securităţii sovietice-, recunoscute de tratatul anglo-rus, vor avea un rol primordial; astfel, viitoarea atitudine a României poate avea o influenţă precisă asupra atitudinii Rusiei în ce priveşte frontierele răsăritene" ; referitor la frontierele apusene ale României, Foreign Office-ul arăta că întrucît Dictatul de la Viena era potrivnic principiilor Chartei Atlanticului, România putea spera in anularea acestei sentinţe odată cu infringerea autorilor ei — Germania şi Italia — şi în revenirea în cadrul hotarelor sale a nord-estului Transilvaniei. Ibidem.

acesta a făcut mai întâi unele sondaje asupra stării de spirit din tabăra germană cu privire la această problemă. Arthur Tester l-a informat că „Gregory era enervat că nu se termina odată cu amânarea judecăţii pl ocesului şi ca germanii au cerut deja să se fixeze termenul de judecată”. Acesta pare să fie şi motivul pentru care el a evitat să-i informeze pe reprezentanţii Abwehr-ului în legătură cu solicitarea lui G. de Chastelain, care ar fi fost de natură să suplimenteze presiunile germane. El s-a adresat însă direct lui Eugen Cristescu cerându-i „să fie atent pe chestiunea lui Râca Georgescu, căruia i-am expus în bună măsură conversaţia de la Istanbul”. Eugen Cristescu i-a precizat că se va ocupa şi, într-adevăr, la intervenţia acestuia, *Constantin Bursan a fost primit în audienţă de Mihai Antonescu* căruia i-a relatat solicitarea englezilor. În faţa sa, Mihai Antonescu a chemat la telefon pe generalul Tomiţă, şeful Parchetului Militar şi i-a dat dispoziţie *să nu fixeze termen de judecată şi să nu ia* nicio *măsură fără ca în prealabil să fie* pus la curent – nerăbdarea Abwehr-ului

„Doctorul Ecko” prezenta perspective importante pentru spionajul german dovedind îndeosebi posibilităţi reale de a aborda personalităţi române şi străine. Abwehrul se arată însă deosebit de grăbit să exploateze canalul creat în cadrul S.O.E.

— Istanbul şi, la cererea maiorului von Gregory, Constantin Bursan este solicitat să-şi pregătească o nouă plecare în Turcia… în cel *mult o lună de zile*! În acest timp, căpitanul. Alfred Peterman s-a ocupat de „latura tehnică” a misiunii, pregătind datele de ordin petrolier cerute de G. de Chastelain. Pentru înşelarea S.O.E.-ului, datele reale privind producţia petrolieră au fost micşorate de Abwehr cu 30 – 40%. În conformitate cu instrucţiunile Abwehr-ului referitoare la dezinformare, documentul pregătit de ofiţerul german a fost trimis prin curier special la Berlin

pentru aprobare. După câteva zile, el a fost reprimit cu noi rectificări operate de către locţiitorul şefului Secţiei a III-a din Abwehr, colonelul Schiefer.

„Doctorul Ecko", care avea o memorie foarte bună, a învăţat pe dinafară cifrele din acest document, notându-şi numai unele date în carnetul lui sub forma numerelor de telefon.

În acelaşi timp, Abwehr-ul a decis ca prin acelaşi agent să avanseze serviciilor secrete engleze şi alte date cu caracter dezinformativ. „Intoxicareaurma să apară drept rezultatul unei iniţiative personale a „Doctorului Ecko". „Trebuia să-i comunic lui G. de Chastelain şi unele date despre importante unităţi militare germane ce ar fi venit în ţară. Maiorul von Gregory mi-a dat câteva numere de divizii, pe care le-am notat. Urma, totodată, să culeg informaţii asupra impresiilor produse de ofensiva germană spre Caucaz şi de cea a lui Rommel din Africa de nord, date asupra stării de spirit din Turcia, dacă s-au făcut demersuri engleze pentru angrenarea ei în război. Aceste informaţii trebuia să le culeg de la G. de Chastelain, Archibald Gibson, Kirschen sau oricare alte persoane în măsură să mă informeze în această privinţă-l.

În a doua parte a lunii iulie 1942, *„Doctorul Ecko"* se *întoarce la Istanbul*. Încă de la prima lor întâlnire, G. de Chastelain l-a întrebat, oarecum surprins, *cum a reuşit să se întoarcă atât de curând şi*, *mai ales*, *cum poate părăsi* atât *de des ţara*, *fiind cunoscut ca o* persoună *care nu agreează* politica antonesciană.

„Doctorul Ecko" era însă pregătit pentru această eventualitate. „I-am răspuns că raporturile personale cu generalul Dobre îmi facilitează călătoriile deoarece afacerile ce le tratez în Turcia interesează şi economia de război a ţării. Am primit mandatul de a trata achiziţionarea de bumbac şi, din proprie iniţiativă, voi negocia şi alte

afaceri – sii Tnă şi cabluri de aramă pentru funicularul şi tramvaiele din Istanbul. Nu ştiu în ce măsură l-a convins răspunsul meu, dar întrebarea era firească.

Proaspătul „agent englez „adusese însă în Turcia informaţii deosebit de importante pentru ca rezidentul

S.O.E. să mai chibzuiască prea mult asupra grabei, cu adevărat suspecte, cu care Bursan revenise în Turcia

— Nicio lună de la vizita anterioară –, şi mai ales cu informaţii care depăşeau cadrul fixat, lucru care impunea cu atât mai mult verificări dintre cele mai riguroase. „L-am informat asupra situaţiei din ţară, stăruind asupra stării de spirit care tinde spre o adevărată psihoză. I-am *strecurat apoi informaţiile petroliere şi cele cu caracter militar despre «unităţile germane» care mi le dăduseră pentru dezinformarea englezilor*" (*s.n., H. B.*).

G. de Chastelain a primit cu reală satisfacţie intervenţia făcută de Constantin Bursan în favoarea grupului de arestaţi Râca Georgescu-Ion Popovici. „Mi-a cerut să mă ocup în continuare de această chestiune, să fac toate diligenţele pentru amânarea fără termen a procesului, şi să caut prin orice mijloc, chiar bănesc dacă este nevoie, *ca să intru în* posesia dosarului de *anchetă, deoarece era o chestiune de prestigiu pentru ei* (*Intelligence Service*) *şi nu se dorea ca un asemenea dosar să devină public*. I-ară răspuns că nici vorbă nu poate fi de a se pune mina pe dosarul cauzei, şi în ce mă priveşte, nu mă pot ocupa de o asemenea chestiune".

Ţinând seama de interesul special al englezilor pentru para. piiarea unor *echipe de agenţi secreţi în România, „Doctorul Ecko" l-a informat pe G. de Chastelain că „i-a transmis lui Racotă amiciile lui G. de Chastelain şi că acesta a fost foarte bucuros că a putut primi ştiri de la el"*.

Întâlniiile lui Constantin Bursan cu Archibald Gibson

i-au dat posibilitatea să intre în posesia unor informaţii importante privitoare la lucrările de construire a liniei ferate de-a lungul Eufratului prin care urma a fi asigurată aprovizionarea armatei sovietice, construirea cheiurilor de abordaj pentru vasele de mare tonaj din Golful Persic, despre producţia avioanelor americane de vânătoare şi a celor de bombardament cu rază foarte mare de zbor (fortăreţe zburătoare), a unor terenuri de aterizare în Turcia, a vaselor de tip Keiser şi altele.

Constantin Bursan *a fost primit împreună cu Leonard Kirschen de către ambasadorul Statelor Unite ale America în Turcia*, *Stenhard*, cu care a făcut un tur de orizont asupra evenimentelor politice la ordinea zilei. Despre ofensiva lui Rommel ambasadorul american a făcut un pronostic foarte riguros: „Această ofensivă are doar un caracter episodic. Ea va pierde treptat din putere *din cauza lipsei de resurse petroliere*

Numărul persoanelor întâlnite de „Doctorul Ecko" a fost neobişnuit de mare, asigurându-i posibilitatea de a obţine numeroase informaţii pentru germani. Întors la Bucureşti, el a pus la dispoziţia reprezentanţilor Abwehr-ului toate datele, informaţiile şi materialele obţinute.

La rândul său, Abwehr-ul a informat oficial Serviciul Special de Informaţii asupra rezultatelor obţinute cu acest prilej. O confirmă un document oficial, şi anume, un „Extras" din „NOTA *din 27 septembrie 1942*" a. Secţiei a III-a – Legături din S.S. Iântocmită şi prezentată lui Ion Antonescu. Ţinând seama de interesul special pa care acest document îl prezintă, vom reproduce cele mai importante pasaje din conţinutul său:

„Secţiunea din România a Serviciului de Informaţii al Armatei Germane, cu notele nr. 7956 din 8 septembrie 1942 şi nr. 8315 din 11 septembrie 1942, *ne-a făcut cunoscute rezultatele obţinute de informatorul B.* * *Doctor*

Ecko» *alias* «*Bruno*» pe care l-a trimis la Istanbul în luna august 1942, şi anume:

În chestiunea „României Libere11, De Chastelain a dat informatorului un exemplar al „Free Roumanian New Agency Bulletin", care cuprinde:

— Un program – cu execuţie postbelică – asupra problemei ţărăneşti din sud-estul Europei, elaborat de reprezentanţii din Londra ai Bulgariei, Ungariei, «Iugoslaviei şi României (Pavel Pavel);

— O serie de informaţiuni diverse din România (Noua lege a serviciului militar; Instrucţiuni pentru sabotaj; Prinţul Nicolae reia numele de Hohenzollern; Politica ex – temă a României, Planuri postbelice; însărcinat cu afaceri căzut pe frontul de Est; Comunicatele româneşti nu sunt permise; Transnistria slăbeşte pretenţiile României în Vest; despre Nicolae Titiflescu).

De Chastelain a rugat pe informatorul B. Ag. I.S., să predea lui *Maniu*:

— Pamfletul „Carol în pelerinaj deghizat";

— Un exemplar din „Free Roumanian News Agency BuHetin".

Cu nota nr. 8793 din 26 septembrie 1942, Secţiunea din România a S.I.A.G. ne-a făcut cunoscut următoarele:

n ziua de 23 septembrie 1942, informatorul „B", (Bursan – n. n,), prin intermediul lui Vişoianu, a primit invitaţia expresă din partea lui Maniu de a-l vizita, deoarece acesta (Maniu)

— Între timp – luase cunoştinţă pe altă cale[66] *de*

66 La această dată, Iuliu Maniu se folosea pentru comunicările sale secrete cu străinătatea de canalele oferite de reprezentanţele diplomatice ale Elveţiei, Turciei, Franţei, Suediei şi Vaticanului. începînd din primăvara anului 1942 sînt reluate legăturile cu Comandamentul britanic din Orientul Mijlociu care fuseseră întrerupte după căderea grupului Rică Georgescu—Ion Popovici, în august 1941. Comandamentul britanic din Orientul Mijlociu transmitea mesajele

misiunea încredinţată la Istanbul informatorului „B”.

Pentru a nu da naştere la suspiciuni, „Ba, cu aprobarea şefului său din S.I.A.G., a răspuns invitaţiei.

În întrevederea avută, Maniu a declarat că:

A primit pe *altă cale* anumite comunicări din partea englezilor;

A trimis de curând englezilor un memoriu prin intermediul unei puteri străine;

Oamenii săi de încredere la Londra şi-New-York sunt Cornel Bianu, respectiv Città Davilla;

Anglia şi Rusia nu pot pretinde mai mult înainte ca să dea asigurări formale că Bucovina şi Basarabia nu vor fi reocupate de sovietici după retragerea trupelor române

de pe front.

Ar fi însă un rău patriot dacă ar alunga pe germani pentru a aduce pe ruşi;

Activitatea întregului său aparat de sabotaj şi a oamenilor săi de legătură a fost zădărnicită din cauza indiscreţiilor lui Zâgănescu;

6 – Convipgerea sa este că Germania va pierde războiul, întrucât a intrat în acţiune şi Ame\ rica, al cărei potenţial de război este prea ridicat. Din această cauză România trebuie să se orienteze în altă direcţiune;

7. Activitatea de propagandă ce se desfăşoară în prezent este opera sa.

Maniu a rugat pe „B” să-l mai viziteze înaintea călăto

«ale cifrate prin B.B.C. — postul Radio Londra — la «misiunile de seară în limba germană, acestea fiind recepţionate şi apoi decodificate de persoane apropiate lui Iuliu Maniu cu ajutorul „codului nr. 3“ ţecuperat de la Rică Georgescu în împrejurări asupra cărora vom revent cu alt prilej. Cu ajutorul aceluiaşi cod erau cifrate şi mesajele lui Iuliu Maniu care ajungeau apoi în străinătate prin curierii oficiilor diplomatice menţionate. Ulterior, vor fi reluate şi transmisiile cu ajutorul aparaturii t-f.f.

–, riilor sale în Elveţia şi Turcia[67].

Partea a Xlll-e

Misiune decisivă

Marea contraofensivă sovietică începută la 19 noiembrie 1942 de către fronturile de Sud-Vest şi Don, urmată 24 ore mai târziu, de cea a frontului Stalingrad au lovit cu toată puterea Armatele 3 şi 4 române, amplasate anume de Comandamentul german pe direcţiile principale de străpungere. Toate unităţile româneşti aveau efective incomplete şi capacitatea de luptă redusă, fiind dispuse, chiar în aceste grave condiţii, pe fronturi mult prea largi, cu lucrări genistice şi cu posibilităţi limitate de aprovizionare. Pierderile suferite au fost deosebit de mari, cele două armate române fiind efectiv decimate, iar „Grupul General Lascăr", alcătuit din 5 divizii, a fost împiedicat să se retragă din încercuire, fiind capturat Împreună cu Armata a 6-a a feldmareşalului von Paulus, la Stalingrad.

În aceste împrejurări, criza existentă s-a agravat în mod deosebit, prin dezvăluirea stărilor de lucruri cu totul inadmisibile ce dominau relaţiile româno-gerjnane, inclusiv în domeniul militar.

La aceeaşi dată, pierderile înregistrate de România prin comenzile de armament în Germania, în condiţiile menţinerii preţului plafon la produsele petroliere exportate

---

67 Deşi problematica misiunilor secrcte ale lui Constantin Bursan a fost redată de către acesta în general, fără reticenţe, existenţa a două documente oficiale ale Abwehr-ului şl S.S.I.-ului, na oferă posibilitatea de a confrunta şl înlătura eventualele necon* cordanţe. In acest scop am apelat şl la reproducerea acestor documente. Dincolo de interesul pe care il prezintă pentru lectură, ele arată că tn declaraţiile fostului agent al Abwehr-ului unele acţiuni nu respectă uneori cronologia faptelor. In cazul de faţă, rezultă că misiunea pe care C. Bursan a indicat-o in iulie 1942, a avut loc o lună mal tîrziu, respectiv in luna august, iar în septembrie 1942 l-a vizitat pe Iuliu Maniu.

în schimb, se ridicau la 36 760 778.000 lei, iar bilanţul finanţării trupelor militare germane în anii 1940 – 1942 însuma peste 35 miliarde lei suportate de statul român, fără acoperire sau garanţii, constituind principala cauză a inflaţiei, în afară de emisiunile pentru finanţarea exportului german.

Împotriva monopolizării de către Reich a comerţului exterior, Banca Naţională a României a suspendat plăţile provenite din clearing. ceea ce a determinat Legaţia germană să califice atitudinea României drept „război economic11…e.

La 10 ianuarie 1943, la Cartierul general al Führerului de lângă Rastenburg încep convorbirile care au în centrul lor problemele relaţiilor economice româno-germane şi pe cele referitoare la refacerea armatei române după catastrofele militare de la Stalingrad şi Cotul Donului. Convorbirile au dovedit, şi de data aceasta, că relaţiile româno-germane erau şi continuau să rămână grevate de numeroase contradicţii, care au ieşit cu putere în evidenţă.

Odată cu Stalingradul, Comandamentul sovietic a. obândit iniţiativa strategică. În primele luni ale anului 1943 s-au creat condiţii pentru generalizarea ofensivei sovietice şi dezvoltarea ei spre vest, pentru eliberarea unor întinse teritorii.

Operaţiunile armatelor americano-engleză în Egipt şi în nord-vestul Africii au suplimentat la Bucureşti calculele asupra şanselor privind debarcarea Aliaţilor în Peninsula Balcanică, fapt considerat esenţial pentru tatonările secrete pe care guvernul român le angajase cu occidentul, în condiţiile în care victoria Germaniei în război părea compromisă. În convorbirile avute la 19 ianuarie 1943 cu ministrul Italiei la Bucureşti, Bova-Scoppa, Mihai Antonescu îi declară: „Convingerea mea este că Anglia şi

America nu au interes să facă să intre ruşii în Europa şi am informaţii precise în acest sens. Lucrul principal este să sondăm pe adversarii noştri, ţinând seama de acest element dominant de preocupare a lor, *care în faza informaţiilor mele este foarte viu în Anglia*" l. În continuare, Mihai Antonescu expune miniştrilor Portugaliei şi Turciei „perspectivele europene constatate după 11 şi 12 ianuarie", iar după convorbirile de la Adana dintre Churchill şi Inönü, deşi rezulta clar că Turcia nu s-a angajat să intre în război, iluziile despre o apropiată debarcare anglo-americană în Balcani, ajung la paroxism.

În cursul lunii februarie, conform unor rapoarte un gare, diplomatul român V. Pella a avut convorbiri „cu un funcţionar al ambasadei americane la Berna, pe nume Dulles, cu privire la problema ruperii României de Axă... Domnul Dulles i-a spus să se adreseze Moscovei". În cursul lunii martie, *regimul trece la primele demersuri secrete întreprinse de persoane oficiale*. La Lisabona, V. Cădere contactează pe ambasadorul britanic, iar la Madrid, ministrul român Dimitrescu, ia legătura, la 20 martie, cu ambasadorul Argentinei, Costa, şi cu ambasadorul Portugaliei, Pereirea, solicitându-le să fie intermediari în a comunica ambasadorului american Hayes, „dorinţa României de a face pace cu Naţiunile Unite la cel mai apropiat moment posibil – În cadrul consultărilor care au loc între Departamentul de Stat şi Foreign Office, acesta din urmă, deşi nu dorea să renunţe la manevrarea cercurilor politice conducătoare din România, a rămas prudent: „.

— Guvernul Majestăţii Sale consideră că guvernul sovietic este într-o poziţie mai bună decât a ea de a furniza stimulente românilor de a abandona Axa".

În ceea ce privea poziţia liderilor partidelor naţional-ţărăntâsc şi liberal aceştia considerau, în primele luni ale

anului 1943, că obţinerea sprijinului anglo-american, şi, în primul. rând, al Marii Britanii, va fi hotărâtoare în rezolvarea problemelor României, deşi din Londra. Cornel Bianu îi comunică faptul că „în momentul de faţă, guvernul britanic n-ar putea să înlesnească intrarea lui Maniu în Anglia, pentru a alcătui acolo un guvern liber românesc. Întrucât aceasta ar indispune guvernul sovietic".

În legătură cu această problemă, este de menţionat că liderul Partidului Naţional-Ţărănesc, deşi nu avea intenţia fermă de a părăsi ţara, a solicitat lămuriri asupra oportunităţii sau inoportunităţii formării la Londra a unui „guvern român în exil" sau a unui „comitet naţional" sau măcar a unui „comitet al emigranţilor politici români. În *ceea ce privea plecarea lui în străinătate, Maniu preciza că aceasta depinde de o serie de factori interni şi externi şi că* nu *s-ar putea da un* răspuns *definitiv înainte de a se cunoaşte atitudinea guvernelor american şi englez faţă de România*.

În martie 1943, serviciile britanice *din Istanbul au comunicat poziţia guvernelor Statelor Unite ale Americii şi Marii Britanii faţă de România*, în esenţă, acestea declarau că sunt hotărâte „în principiu" să sprijine o acţiune a „Mişcării libere româneşti11, în condiţiile ce se vor conveni; înţelegând situaţia specială a României ţi imposibilitatea în care se găsesc forţele de opoziţie să desfăşoare o acţiune Imediată, guvernele american şi englez nu-şi pot lua nicio obligaţie specială, înainte de a stabili o înţelegere în privinţa României cu guvernul sovietic; ambasadorii Marii Britanii şi Statelor Unite ale Americii de la Moscova au primit însărcinarea să

J. O preocupare esenţială: dezinformarea adversarului

Acum, o nouă călătorie în Turcia a lui Constantin Bursan apare mai mult decât necesară, inclusiv pentru

Serviciul Special de Informaţii, care speră să obţină prin intermediul importantului agent clarificări aşteptate de cei doi Antoneşti, aflaţi în stadiul de debut al amintitelor contacte secrete cu Aliştii. De altfel preocuparea este sesizabilă din chiar schimbarea de ton pe care conducerea S.S.L. Înţelege să o adopte în modul de redactare a rapoartelor pentru mareşalul Ion Antonescu după întoarcerea „Doctorului Ecko" din ultima sa misiune în Turcia.

În ce-i priveşte pe reprezentanţii Abwehr-ului, ei sunt foarte atenţi la evoluţia căutărilor şi tentativelor româneşti pentru contacte secrete şi negocieri cu Aliaţii, în condiţiile de după Stalingrad, motiv pentru care vizează extinderea cât mai substanţială a breşei realizate de „Doctorul Ecko" în cadrul Secţiei a III-a S.O.E.

— Istanbul.

Având în vedere cererile deosebite de date şi informaţii pe care Serviciul secret englez le-a formulat agentului, această misiune comporta o pregătire cu totul specială. Intrat în alertă pentru supervizarea laturii docu – mentar-dezinformative, Abwehr-ul este conştient de miza jocului. Problema principală rezidă în descifrarea exactă a intenţiilor engleze. În centrala de la Berlin – care a preluat acţiunea, întrucât ea depăşeşte deja condiţiile obişnuite –, analiza arată că solicitarea de date secrete în asemenea proporţii, reflectă atât nevoia acută a cunoaşterii situaţiei din România în contextul evenimentelor de război, dar foarte sigur ea dezvăluie şi metoda clasică utilizată de serviciile speciale engleze cu privire la verificarea sincerităţii şi capacităţii reale a agenţilor importanţi. Iar „Doctorul Ecko" este deja clasificat în această categorie în fişierele secrete ale ambelor servicii speciale combatante 1

discute problema românească, şi, de îndată ce se va ajunge la un rezultat, se vor face comunicări lui Iuliu

Maniu.

Se poate conchide că în perspectiva definirii acestei linii comune a Aliaţilor faţă de România, Iuliu Maniu, deşi fusese invitat la Londra la sfârşitul anului 1942, a apreciat în primele luni ale anului 1943 că încă nu este momentul suplece în străinătate, poziţie pe care se va Cixa delinitiv.

Aşadar, ce date secrete poate să ducă „Doctorul Ecko" în Turcia, fără a prejudicia interesele germane, dar ţinând seama şi de faptul că adversarul dispune în mod sigur şi de alte surse pentru a intra în posesia aceloraşi date, având astfel posibilitatea de a face comparaţii şi a trage concluzii în legătură cu poziţia agentului? Arta deformării datelor ce îi vor fi înmânate pentru S.O.E.

— Istanbul este acum decisivă pentru gradul de credibilitate al acestuia în tabăra engleză.

Potrivit sistemului lor excesiv de pedant, serviciile germane întârzie însă aprobarea soluţiilor, iar propria lor meticulozitate, lăudabilă de altfel în alte ocazii, se dovedeşte mai puţin operantă în utilizaroa legii dezinformării. Desigur, sistemul ca atare poate fi pe deplin „sănătos [68], dar în practică el a condus uneori la

---

68 Sub acest raport, serviciile engleze s-au dovedit mai „rapide " şl deci, mai eficiente, reuşind să realizeze măsurile de înşelare strategică a Germaniei naziste prin intermediul unor organisme anume specializate. La Londra, în cadrul MI.-6 (Intelligence-Ser- vice sau S.IS.) a funcţionat un asemenea organism, Secţiunea B.I.-A, numită şi Sistemul de mistificare (Double-Cross System). Potrivit istoricului Stephen E. Ambrose, „BJ.-A a riscat să furnizeze informaţii autentice Abwehr-ului prin intermediul spionilor, informaţii care nu mai pe această cale ar fi putut parveni inamicului. Elaborarea şi coordonarea acoperirii strategice şi a schemelor de intoxicare intrau în sarcina Secţiei de control Londra (L.CJS.), sucursală a Statului Major comun de planificare a şefilor de Stat major britanici. Ea lua hotăririle asupra conţinutului informaţiilor ce urmau a fi livrate germanilor.
Jocul era complex. Informaţiile pe care britanicii le dădeau germanilor prin agenţii deturnaţi trebuiau să fie autentice, noi şi interesante, tnsi

compromiterea „jocurilor operative11 şi la sacrificarea unor agenţi.

Exista totuşi o cale pentru evitarea suspiciunii datorată datelor „prelucrate”: agentul să intre în posesia acestora de la o sursă potenţială şi de mare încredere pentru S.O.E., încât englezii să le accepte ca atare şi să nu mai ordone verificarea exactităţii lor prin obţinerea „în dublu” pe o altă cale. În această idee, Abwehr-ul ajunge la concluzia că omul cel mai indicat a fi angrenat într-un asemenea „joc operativ”, trebuie să fie... însuşi liderul Partidului Naţional Ţărănesc, Iuliu Maniu. Se sconta că în acest fel exista şansa de a fi realizate, evident, nu numai unul, ci chiar două obiective: datele obţinu te de la el, dar „aranjate” de către specialiştii Abwehr-ului, puteau fi acceptate fără dubii la Istanbul. În cazul descoperirii eventualelor diferenţe, acestea puteau fi atribuite erorilor de informare ale însuşi liderului politic român. Îndată însă ce S.O.E. se va conecta la acest canal, ar fi fost mai greu de presupus că, deşi ros de anumite îndoieli, va repeta unei alte surse ordinul de a-i furniza datele privind aceeaşi perioadă. Era exact situaţia în care englezii acceptau să rişte: când adversarul avea posibilitatea obţinerii aceloraşi date prin alte canalfe, optau pentru furnizarea datelor reale, deşi nici ei nu se dovedeau prea „darnici 1 când era vorba de date foarte importante.

Decizia fiind astfel luată. „Doctorul Ecko” l-a contactat pe Iuliu Maniu din ordinul Abwehr-ului. Pentru aceasta, el s-a folosit şi de împrejurarea că, într-adevăr, primise anterior din partea acestuia, invitaţia de a-l vizita, înainte de a face o nouă deplasare în Turcia. Un timp. nu reuşeşte să se anunţe şi atunci apelează la ziaristul

---

să fie relativ lipsite de importanţă, fie con Uni ud lucruri pe care germanii tot le-ar fi aflat, intr-un fel sau altul...". Stephen E. Ambrose, Ike’s Spies. Eisenhower and the Espionage Establishment.

Soreanu, despre care am amintit deja, abilul intermediar din societatea bucureşteană a acelor ani. omul care putea furniza oricând dar contra cost oamenilor de „încredere” precum Bursan, orice fel de informaţii, inclusiv din domenii mai secrete. Soreanu, nelipsit din compania oamenilor politici ai timpului, îl vizita şi pe Iuliu Maniu pentru a-l pune la curent cu diferite veşti ori zvonuri. El i-a vorbit lui Iuliu Maniu despre interesantele călătorii ale lui Bursan în Turcia şi. mai ales, despre apropiatul voiaj la Istanbul. Iuliu Maniu şi-a reamintit de vechea invitaţie, şi l-a poftit de grabă pe agentul Abwehr-ului în noua sa locuinţă din strada Sfinţilor nr. 10.

Discuţiile s-au concentrat asupra problemelor pe care Bursan urma să le abordeze cu englezii. El l-a informat că aceştia îl aşteaptă cu datele secrete privind producţia naţională de petrol, că viitoarea sa călătorie este deja perfectată pentru tranzacţii de bumbac ce nu suferă amânare, dar nu dispune încă de cifrele cerute de către G. de Chastelain. Lucrează în acest sens şi Miţita Constantinescu, pe care l-a rugat, dar timpul presează.

Bătrânul politician nu stă prea mult pe gânduri. Se oferă să i le procure el şi să i le pună la dispoziţie în câteva zile. „*Mi-a spus* – a relatat după război Constantin Bursan – cd *posedă date în privinţa producţiei pe*

trolieve care trebuie aduse Fa *cunoştinţa englezilor*, *ca* să i *vadă situaţia şi să ştie că el urmăreşte îndeaproape* modul *cum este înfeudată* (*ara faţă de nemţi*. *În acest sens mi-a predat pentru de Chastelain o serie de date bătute la maşină*... * (s.n., H.B.).

Constantin Bursan s-a prezentat eu aceste date la maiorul von Gregory, care a organizat o analiză de urgenţă într-una din casele conspirative ale lui Arthur Tester, din strada Ştirbey Vodă. Luau parte, von Gregory, Alfred Peterman, Arthur Tester şi Constantin Bursan.

Acţiunea derula conform scenariului stabilit. Bătrânul lider politic îşi vârâse capul în capcana Abwehr-ului, care putea demonstra acum la Berlin că Iuliu Maniu este spion englez, întrucât este fapt dovedit, că el a furnizat

S.O.E.-ului Istanbul date secrete deosebit de importante din domeniul petrolului, date care privesc în mod esenţial capacitatea de luptă a armatei germane, lucrarea acestuia indicând şi cifrele de export în Reich! în această idee, Serviciul de Informaţii al Armatei Germane din România (S.I.A.G.), a şi informat la Berlin*, cerând totodată aprobarea ca „Doctorul Ecko" să ducă datele în Turcia şi să le predea lui G. de Chastelain.

Rezerva germană nu s-a dezminţit. Apreciind că volumul informaţiilor era deosebit de mare, iar valoarea acestora aducea daune intereselor naziste, s-a interzis colonelului Rodler să permită agentului a le duce în Turcia

— Într-adevăr, numai o lună mai târziu, dovedind înfrigurarea cu care aşteptase acest inorrient, Hitler îi va cere lui Ion Antonescu să treacă la măsuri împotriva lui Iuliu Maniu. În cadrul rundei de convorbiri de la castelul Klessheim, din zilele de 12 şi 13 aprilie 1943, examinându-se „dosarul Maniu", Hitler i-a prezentat lui Ion Antonescu copia unui memorandum pe care Maniu îl trimisese guvernului englez. Prezent la întâlnire, Ribbentrop ar fi intervenit în discuţie, afirmând. pe un ton foarte aspru, că „o asemenea trădare nu poate Îi pedepsită decât cu moartea. În Germania s-ar fi spâueurat de mult un om ca Maniu'. Cf. Ion Gheorghe, Ru*maniens Weg zum Satelliienstataat,* Kurt Wowinckel Verlag, p. 239 – 290. În mod evident, Htiler a evitat să facă referiri la documentul cu datele petroliere, pentru a nu deconspira agentul Abwehr-ului. El a amintit însă de un mesaj al lui Ţâlea de la Londra, prin care Maniu era chemat în străinătate, dar

în acea perioadă, mesajele lui Maniu către Londra au fost destul de numeroase. Ion Antonescu, le-a răspuns pe un toij calm ca el avea cunoştinţă de mesaj şi ştia şi prin cine a fost trimis în Turcia. Era vorba despre un anume Bursan, care lucra pentru germani… Această dezvăluire a uimit şi a temperat într-o anumită măsură zelul lui Hitler şi Ribbentrop.

Cum nici timpul nu mai permitea „prelucrarea" lor, iar englezii intrând în posesia lor pe o altă cale, ar fi bănuit duplicitatea „Doctorului Ecko"[69], s-a decis ca acesta să plece în Turcia fără aceste date secrete, motivând că i-a fost teamă să nu fie descoperite la el, întrucât observase că este urmărit… Alfred Peterman va relata în legătură cu acest episod: „Întâlnindu-se, ca de obicei, cu maiorul von Gregory, la Tester, Bursan i-a comunicat despre convorbirea cu Iuliu Maniu. Cu *câteva ore înainta de plecare*, *primise de la acesta un caiet conţinând 70 de pagini bătute la maşină, fără semnătură*. *Acesta a fost materialul informativ despre producţia sondelor petrolifere din Ploieşti*, *pe care* Bursan trebuia să-l *predea* «*Conform rugăminţii*» *lui Mâniu*, *lui G*. *de Chastelain la Istanbul*. Cer cetind împreună cu maiorul von Gregory caietul transmis de Maniu lui Bursan – pe vremea aceea eu învăţasem destul de bine limba română şi traduceam conţinutul în germană –, noi am stabilit că este vorba dospic *ştiri foarte importante relative la producţia*

---

69 Acest lucru s-a şl întîmplat. Intr-o comunicare socretă transmisă In „Codul nr. 3 B.B.C.", Serviciul secret englez a cerut surselor sale sâ-i furnizeze datele privind producţia de petrol a României din anul 1942 şi primele patru luni ale anului 1943. în scopul de a se putea cunoaşte cantităţile de produse petroliere ce ar Ci putut £i primite de Reich din România. Datele au fost transmise prin curierul diplomatic al Legaţiei Franţei, condusă la acea vreme de Roger Sarret, ataşat comercial, adept convins al ..Franţei Libere'1 şi un consecvent prieten al poporului român.

petrolului, care nu puteau fi transmise inamicului. «*Maniu comunicaserviciului englez datele precise despre producţia petrolului din* Ploieşti înregistrată în *ultimele luni, şi care era de 3*0 – 40% *peste datele transmise de* noi *englezilor ceum câteva luni prin agentul nostru „doctor* Ecr. o”. *Transmiterea acestor informaţii englezilor, le-ar fi dat posibilitatea să aprecieze exact potenţialul de război cernan, relativ la sursele petroliere, şi totodată, putea* să *provoace suspiciunile agenţilor englezi faţă de Bursan, care* anterior *le-a prezentat material dezinforviativ. Neavând suficient timp pentru compunerea unui material d-rinfonnativ şi trimiterea lui la Berlin pentru încheiere noi am hotărât să reţinem materialul pe care Bursan* – conform *instrucţiunilor lui Maniu*» *trebuia să-l prezinte lui de Chastelain.*

Agentul a fost învăţat să-i spună lui de Chastelain la Istanbul că el a fost nevoit să distrugă materialul de la

Maniu, fiindcă după întâlnirea cu acesta, el a observat că 1 e urmărit, şi i-a fost teamă să nu fie arestat”. În schimb, 1 Abwehr-ul dispunea acum de o nouă piesă acuzatoare la 1 dosarul de „spion” al lui Iuliu Maniu.

2. În perspectiva lansării unor comandouri engleze

Chiar şi fără aceasta, misiunea încredinţată de către 1 Abwehr agentului său se dovedea, din nou, destul de im1 portantă. Pe *prim plan se situează acum angajarea unor* 1 *discuţii menite să reactiveze intenţia vag exprimată* a I *serviciilor engleze privind lansarea unor comandouri. În* 1 *acest scop, maiorul von Gregory i-a dat „Doctorului* EcfcoK 1 un ghid *turistic anume pregătit. El conţinea harta ţării,* 1 *îm părţită pe sectoare, cu semne discrete care indicau în* 1 *regiunea Piteşti un loc potrivit pentru o eventuală* para1 *şutare*” (s.n., H.B.).

Constantin Bursan a primit şi alte misiuni din partea Abwehr-ului, impuse de evoluţia nefavorabilă a

evenijmentelor după înfrângerea de la Stalingrad. Încă de pe atunci Germania nazistă începe să resimtă efectele activităţii de înşelare strategică pe care Aliaţii o vor perfecţiona neîncetat. *„Întrucât se vorbea despre o debarcare în sud cu obiectivul Balcani* – a *precizat Bursan* – că *ar intra şi Turcia în război alături de anglo-americani* şi că *România va fi ocupată, von Gregory m-a rugat să caut a afla cât mai multe în legătură cu aceste zvonuri*, spunin du-mi chiar că este un principiu în materie informativă, că orice zvon trebuie luat în seamă şi cercetat spre a nu avea surpriza tocmai de unde te aştepţi mai puţin. Să aflu, de asemenea, unde este instalat postul clandestin care emite în româneşte, şi orice ar mai cădea sub «conştiinţa** mea".

La Istanbul ei s-a întâlnit cu G. de Chastelain şi, prima lui întrebare a fost legată de procesul dosarului Râca Georgescu – Ion Popovici, despre care (englezul) auzise că urma totuşi să aibă loc. I s-au dat depline asigurări că nu exista niciun pericol în acest sens, iar informaţiile obţinute de el nu corespundeau realităţii.

I-a *predat harta Automobil-Club-ului cu zona de paraşutare de pe Valea Argeşului şi G. de Chastelain a acceptat acest loc. Agentul Abwehr-ului a putut afla astfel ca S. OJE. intenţiona să paraşuteze echipe de agenţi englezi* în *ţar*ă. *JJu am bănuit însă – va* relata Bursan mai *târziu* – că *ar putea fi vorba chiar de el, care s-a paraşutat* în *direcţia moşiei lui Racotă, în chiar vara sau toamna aceluiaşi* an".

de Chastdain ştia că Bursan are relaţii la poliţie, în consecinţă, i-a *predai* şi *fotografia unui bărbat pentru* a-i *procura un buletin de populaţie, fără* însă a-i indicat numele, care *urma a fi completat ulterior*[70]. *Totodată i-a propus să aducă la Bucureşti un aparat de radio emisie-*

---

70 Era fotografia tui Nîcolae Ţurcanu, nume de cod ‚Regiaaki'*. paraşutat trei luni mai tirzlu, in iunie 1943.

recepţie, cu ajutorul căruia să ţină legătura cu *S.O.E.*

— Istanbul de două ori pe săptămână, folosind şi o cheie de siguranţă pentru verificarea de către englezi a autenticităţii prezenţei sale la aparat în momentul emisiei. I-a arătat şi aparatul, era de dimensiuni reduse — 60/40 cm –, precizându-*i* că era *uşor de manipulat*. Deşi s-a declarat, în principiu, de acord să menţină legătura prin radio cu G. de Chastelain, Constantin Bursan a ezitat să transporte el aparatul, cerând rezidentului englez să-i fie predat la Bucureşti, el urmând până la acea dată să asigure un loc pentru instalarea postului. Totul trebuia perfectat la prima întâlnire…

În legătură cu noile emisiuni de culegere a informaţiilor secrete din ţară, G. de Chastelain i-a predat „Doctorului Ecko" mai multe chestionare. „Mi se cereau date statistice pe ramuri de activitate care puteau orienta asupra situaţiei cu caracter economic. Le-am luat şi a rămas să le lucrez la Bucureşti, urmind să le aduc la un viitor voiaj. La despărţire, De Chastelain mi-a dăruit o foarte frumoasă biblie în limba engleză, tipărită pe hârtie lucioasă, de lux, şi cu ilustraţii în culori 1.

„Doctorul Ecko" a intrat astfel în posesia unor importante informaţii pentru serviciile germane. Problema menţinerii neutralităţii Turciei, indicată în mod expres de către von Gregory, a verificat-o pe mai multe căi. Leonard Kirschen, pe care l-a întâlnit la Ankara, i-a menţionat în modul cel mai categoric neparticiparea Turciei la război, cu excepţia cazului în care ar fi atacată. „Întrucât voiam să verific siguranţa cu care Leonard Kirschen îmi vorbise despre neutralitatea turcească, am abordat chestiune cu Selamy Bey (director la Sumer-Bank – n.n.) spunându-i de zvonurile care circulau, şi «dacă şi-au luat măsuri în

consecinţă[71], ştiam că era interesat în nişte aşa* 1 ceri de petrol cu România, importa petrol lampant perj. 1 tru Turcia. Selamy Bey mi-a răspuns net: „Nici vorbă să i ne amestecăm în conflict, ne-am mai amestecat odată, fârj] niciun motiv serios, şi amicii noştri englezi ne oferiseră Rusiei ţariste, prin faptul încuviinţării controlului strâna1 torilor, iar dacă nu survenea revoluţia rusă, faptul ar fi I fost consumat. Iar la sfârşitul războiului, dacă nu era şi 1 geniul creator al lui Atatürk, nu se ştie ce se alegea de I noi... Noi, oricare ne-ar fi părerile ori simpatiile, suntem] cu toţii de acord pe o singură chestiune: neutralitatea* Una din constatările importante ale „Doctorului Ecko8 era legată de afirmarea independentă a serviciului de inj formaţii american, în raporturile sale cu cel englez *] Leonard Kirschen şi Littman depuneau un zel deosebit pentru Oficiul Serviciilor Strategice (O.S.S.), îndeosebi i după instalarea în Turcia a noului ambasador american, i Steinhard, care funcţionase înainte la Moscova, şi cu care Constantin Bursan reuşise să aibă anterior o întrevedere.

---

71 Pînă în 1943, organismele de informaţii americane erau complot dependente de serviciile speciale britanice care le furnizau datele asupra situaţiei din Europa occidentală şl Germania, (Cf. E. Hymoff, The OS.S. in World War 11, Ballantine Books New York, 1972, pp. 61—68). Ia mijlocul anului 1943 intre OSS şi SOE au survenit numeroase conflicte, unele fiind aplanate personal de F.D. Roosevclt şl W. Churchill. Cînd în oct. 1943, Roosevelt i-a cerut lui Churchill ca toate operaţiunile secrete în Balcani să fie dependente de Donovan — şeful OSS —, premierul englez a refuzat, Reacţia americană, stimulată şi de fricţiuni tot mai Intense, a constat în transferarea activităţilor OSS privind Bulgaria şi România la Istanbul, col. Jadvvin preluînd conduccrea misiunilor OSS în Turcia. O lună mai tîrziu, la 2 nov. 1943, Statul-Major american a transmis OSS-ului instrucţiuni, „de a face tot ce este posibil pentru a desprinde imediat de Axă (orile satelite Bulgaria, Ungaria ii România“. Cf. Eugen Preda, Miza petrolului, Ed. Mii., Buc. 1983
55-56.

Prin Littman, Constantin Bursan l-a cunoscut şi pe Gali Lehrman acreditat pe lângă Serviciul presei americane de război din Turcia şi apoi la Oficiul de radio-informaţiuni. „Am discutat chestiuni privind ţara şi situaţia generală. Lehrman dorea să asculte impresiile mele… I-am spus că după Stalingrad, îngrijorarea lumii româneşti s-a transformat într-o adevărată teamă exprimata de data aceasta în termeni foarte clari. M-a întrebat ce cred despre Maniu. I-am spus că se bucură de autoritate dar că este departe de a fi un om de acţiune, este permanent reticent… Lehrman era primul din cei cu care vorbeam de când călătoream în Turcia şi care lua note, după ce în prealabil mă întrebase dacă mă supără acest lucru. Am avut cu el mai multe convorbiri. Mi-a spus că este foarte interesant ce îi spuneam, am constatat că în unele privinţe avea alte informaţiuni. Littman a ţinut să adauge: „Ştiam eu că nu ţi s-a dat o imagine exactă a lucrurilor de către englezi care nu respiră decât prin Maniu”.

„Am tras concluzia firească: *americanii înfiinţau un serviciu al lor de informaţiuni, independent de al englezilor*[72]. Lehrman mi-a spus că la New York s-a creat uti mare oficiu de presă şi propagandă aflat sub conducerea lui Elmer Davis şi că au înfiinţat un important centru la Istanbul, unde închiriaseră un local spaţios, pe Pera, cu personal de specialitate, că se ascultă zi şi noapte

---

72 Eşecul înregistrat la Pearl Harbour a evidenţiat, între altele, că oficialităţile americane au fost lipsite de un organism care să centralizeze şi să evalueze informaţiile privind intenţiile inamicului. Ca urmare, în vara anului 1942 s-a creat Comitetul mixt al şefilor de stat major ai armatei, marinei şi aviaţiei SUA (Joint Chiefs of Slaff — J.C.S.). Noul organism şi-a asumat, între altele, şl sarcinile coordonării spionajului militar şi a propagandei de război, în acest context, la 13 iunie 1942 din agenţia COI au luat naştere două organisme cu profil militar plasate sub îndrumarea JCS-ului:

Oficiul informaţiilor de război (Office of War Information —

emisiunile radiofonice din toate ţările dunărene şi sud-est europene, că aceste emisiuni se înregistrează şi se iau apoi măsuri de contrapropagandă. Littman mi-a spus că lucrează şi el la acest mare oficiu american.

În prima jumătate a lunii martie 1943, „Doctor Ecko" se întoarce la Bucureşti şi se întâlneşte cu maiorul von Gregory şi căpitanul Alfred Peterman, pe care îi informează în detaliu asupra modului în care şi-a îndeplinit misiunea, evitând totuşi, şi de data aceasta, să le vorbească despre interesul cu totul deosebit al englezilor pentru securitatea grupului Georgescu-Popovici.

„I-am confirmat lui von Gregory că om *predat* lui de *Chastelain ghidul turistic, cu harta regiunii Piteşti, conformându-mă instrucţiunilor primite, de a indica acea* regiune ca pretabilă *pentru o eventuală paraşutate. Că mi s-a înmânat un chestionar* – pe care l-am *predat lui von Gregory. Am raportat chestiunea postului de radio-emisie ce mi se propusese. Gândul meu era, în cazul* când Gregory *se declara de acord* cu instalarea *unui asemenea post, să fac astfel încât să mi se dea două aparate, din care, unul să-l instalez unde se va hotărî de comun acord*

O.W.I.), condus de un foarte cunoscut scriitor şi radiocomentator, F.lmt-r Davis, care se îndeletnicea în principal cu adunarea informaţiilor şi dirijarea întregii activităţi de propagandă. O secţie se oc'.'pa de propaganda în S.U.A., iar cealaltă, FiS. (Foreign Information Service), condusă de nobert Sherv.ood, dirija „propaganda neagră" în spatele frontului inamic precum şi întregul război psihologic în afara graniţelor americane ;

Oficiul serviciilor strategice (Office of Strategic Services — O.S.S.). încredinţat generalului William Donovan. Sarcina acestei ..organizaţii nr. 1 a Statelor Unite din vremea ultimului conflict mondial, a fost definită prin ordonanţa preşedintelui Roosevelt c!i;i !3 iunie 1942, şi consta în „adunarea şi analizarea informaţiilor strategice", precum şi în „adunarea şi executarea misiunilor speciale". Cf. Gh. Buzatu, Războiul sccret. Iaşi, 1973, filele 50—5#.

cu *von Gregory, şi celălalt în vila* soţiei *mele de la Sinaia*. În general însă, chestiunea îmi era «antipatică», era plină de riscuri, *mă încadram aproape complet într-un serviciu de spionaj…14*.

La rândul lui, căpitanul Alfred Peterman a notat scrupulos, în legătură cu această misiune în Turcia a „Doctorului Ecko”: „De Chastelain, cu care Dr. Ecko 8-a întâlnit la Istanbul, la hotelul Pera Pallace, (discuţiile respective au avut loc de fapt la domiciliul lui G. de Chastelain, în Inkilap Appartiman 6, Cumhuriyet Caddesi 33 Taxim – (n.n., H. B.), l-a rugat pe *agentul nostru să ia un aparat portativ de radio-emisiune, pentru o legătură regulată între ei*, însă Bursan, invocând nepriceperea folosirii aparatului de radio-emisiune şi temându-se de insucces, a refuzat. *Atunci* de *Chastelain l-a rugat insistent pe Bursan să caute la Bucureşti o* casă, unde se *va* putea plasa *un radiotelegrafist, care peste vreo două luni va fi expediat în România, ceea ce agentul a* şi *promis. Aflând că Bursan are cunoştinţe la poliţia din Bucureşti, De Chastelain i-a înmânat o fotografie, pentru ca să procure pe nume fals un carnet de identitate, având fotografia căpătată. Această fotografie ne-a fost* remisă *de Doctor Ecko şi a fost anexată la dosarul lui*. Le *începutul lut iunie 1944 organele cântrainformaţiei germane, prin radio,* şi *împreună* cu *S.S.I., au reţinut în Bucureşti un agent radiotelegrafist al serviciului englez. Cercetările au* stabilit *că acest radiotelegrafist a fost aceeaşi persoană cu cea din fotografia adusă de Dr. Ecko de la Istanbul de la* de *Chastelain*” (s.n., H.B.).

Rezultatele acestei misiuni secrete a „Doctorului Ecko* au fost, de asemenea, consemnate în documentele oficiale ale Abwehr-ului şi Serviciului Special de Inforjmaţii, după cum urmează: J

„Serviciul Special de Informaţii”.

„STRICT SECRET

NOTĂ 26 Martie 1943

Secţiunea din România a Serviciului de Informaţii al Armatei Germane, cu Nota nr. 2 341/43 g din 23 Martie 1943, ne-a făcut cunoscut raportul Lnţocmit de informatorul nostru care a fost trimis în Turcia, în prima jumătate a lunii martie, pentru a lua contact cu reprezentanţii Serviciilor de Informaţii englez şi american.

Raportul se referă la următoarele chestiuni:

I

Instalarea anul post de radio-emisiune pe teritoriul României

De Chastelain – şeful Secţiunei pentru ţările balcanice a Serviciului de Informaţii englez – a acceptat locul de lansare cu paraşuta (fixat de Serviciul Special de Informaţii şi Serviciul de Informaţii al Armatei Germane la Sud de Piteşti) a operatorului postului de radio-emisiune.

I-a predat informatorului 3 fotografii ale radiotelegrafistului, urmând ca să i se procure actele de legitimare necesare, pentru a avea posibilitatea să circule pe teritoriul ţării, după ce va fi lansat din avion.

Aceste acte vor fi duse de informator la Istanbul, cu ocazia următoarei călătorii în *Turcia. Pentru instalarea unui post de radio-emisiune în România a intenţionat chiar să predea informatorului aparatul de radio în chestiune, deoarece se temea că fiind foarte greu, ar putea suferi deranjamente dacă ar fi lansat cu paraşuta...* S-*a ajuns la înţelegerea ca aparatul să fie adus* cu *ocazia primei întrevederi, până la care dată să se studieze modalităţile de trecere clandestină a aparatului.*

Urmează deci, ca de acord cu Serviciul German, să se stabilească:

— Modalitatea procurării actelor de *legitimare ale radiotelegrafistului*;

— *Modalitatea de aducere a aparatului de radio-emisiune, astfel ca* de *Chastelain să nu observe că s-au făcut înlesniri de către autorităţile române şi bulgare*;

4. I

Cenzura corespondentei externe în România

În legătură cu cererea sa insistentă de instalare a postului de radio-emisiune în România, De Chastelain s-a exprimat faţă de informator, că aplicarea ultimelor măsuri în ceea ce priveşte corespondenţa cu străinătatea, *l-au privat de una din posibilităţile cele* mai *importante de transmitere* a *informaţiunilor din România*...

Hi

Propaganda englezi şi americană în Balcani şi România

De Chastelain a prezentat informatorului nostru pe un oarecare Mundi, noul trimis special de la Londra pentru propaganda în Balcani Mundi a predat informatorului nostru un chestionar (Anexă) *pentru a i se procura informaţiuni cât mai neîntârziat*, asupra unor chestiuni referitoare la situaţia internă din România, şi anume: aprovizionarea populaţiei cu alimente şi articole de îmbrăcăminte, oscilaţiile preţurilor, măsuri de raţionalizare, restricţiuni de ordin poliţienesc, starea morală a populaţiei, starea morală a trupelor Axei aflate în România, raporturile acestora cu populaţia etc.[73]

Muncii a explicat informatorului că aceste date îi

---

73 In chestionarul amintit, accste întrebări erau formulate in modul următor : autorităţile de ocupaţie sau guvernul dau sc-rrme <ie nelinişte ? Au luat ele măsuri practice pentru îmbunătăţirea situaţiei ? Funcţionează Gcstapo-ul ? Se teme lumea de el ?

Care sunt măsurile de poliţie în timp de război ? Care sunt sancţiunile ?

Ce părere aveţi despre starea morală a forţelor ocupante ? îşi dau aere ?

sunt necesare deoarece, după informaţiunile pe care le are. România – deşi este supusă restricţiunilor germane – ar mai *dispune încă* de *multe rezerve – alimentare* şi *materii prime – ceea ce este de însemnătate hotărâtoare pentru englezi în cazul unei debarcări pe litoralul românesc al Mărci Negre...*[74]

Pentru intensificarea propagandei engleze în România, De Chastelain a comunicat informatorului nostru că în prezent se pregăteşte un nou ziar de propagandă, care va fi intitulat „Porunca Vremii" sau „România Liberă".

Se ceartă între ele ? Dar cu populaţia locală ? Dau într-ade- vffr impresia că vor să placă sau îşi arată dispreţul lor ?

Cred că Axa va cîştiga războiul ?
Dau ei impresia de a fi capabili să renunţe la luptă şi de a se întoarce la căminele lor ? Puteţi să daţi exemple pentru a ilustra aceasta ?

74 Planul englez al unei debarcări în Balcani a fost examinat în numeroaso lucrări. Unul din factorii care au provocat, în ultimă instanţă, eşecul acestei strategii în Europa a fost că Marea Britanie nu a putut dispune singură de posibilitatea de a-şi putea desfăşura afectivele militare în bazinul meditoraneean, Statele Unite, singura putere pe care s-ar fi putut sprijini, intenţionînd să acţioneze numai pentru scopurile proprii. Churchill s-a folosit însă de ea şi ca o manevră politică şi diplomatică pentru a anihila posibilităţile post-bolicc deschise U.R.S.S. prin contribuţia hotăritoare la înfrîn- gerea fascismului. ..Churchill nu dorea să vadă instalîndu-se în Europa o nouă ordine, întemeiată pe mişcările de rezistenţă, ci o revenire la vechiul regim asigurat de monarhi, Industriaşi şi militari, fie că au colaborat sau nu cu inamicul'*. E. Preda, op. cit., p. 275, cf. A. Calder, L'Anglcterre en guerre (The People's War Britain, 1939—1945), Gallimard, Paris, 1972, p. 103. Deşi „Varianta Balcanică" se afla în contradicţie cu natura conflictului în Europa după 1943, Marea Britanie trebuind s& accepte renunţarea la ca şi înfăptuirea invaziei in vestul continentului, aceasta a fost utilizată în procesul elaborării planului secret aliat de Intoxicare :i Axei („Body guard") în legătură cu debarcarea în Normandia
Overlord"), lansîndu-se permanent idei despre o plănuită debarcare in Balcani ce s-au dovedit utile pentru derutarea Axei.

Acest ziar, ca şi *ediţiile din ziarul „Universul”, tipărit la Cairo*, va fi răspândit în România pria lansarea din avioane…

Tot în timpul acestei vizite la Istanbul, i-a mai fost prezentat informatorului nostru, evreul american Harold Lehrman, care este „Director of informations” în Serviciul de informaţii american. Acesta a predat informatorului nostru material de propagandă…

Urmează a se stabili, de acord cu Serviciul de Informaţii al Armatei Germane *răspunsurile cele mai nimerite la chestionarul încredinţat informatorului de Mundi*.

Pozi (la lui Iuliu Maniu şi Dinu Br & ttanu

În ceea ce priveşte pe Iuliu Maniu, De Chastelain a rugat pe informator să comunice acestuia:

— *Cercurile autorizate engleze de la Istanbul sunt de părere că Maniu trebuie să rămână deocamdată în România, unde are de îndeplinit un rol mult mai mare* decât la *Londra*.

— *Formarea, la Londra, a unui Guvern* al *„României* Libere” *sub conducerea lui Iuliu Maniu ar fi inoportună, deoarece un astfel de guvern ar nemulţumi pe conducătorii sovietici*.

— *Foreign Office a intenţionat ca dezideratele lui Iuliu Maniu (în legătură cu asigurările privitoare la integritatea teritorială a României*: Basarabia şi Bucovina de *Nord) să fie predate direct lui Stalin şi Molotov, prin* ambasadorul *sovietic la Londra (Maiski), sub forma unui memorandum, oferimdu-şi, în acelaşi timp, serviciile pentru o acţiune de înţelegere între Maniu şi Stalin*.

Deoarece ambasadorul englez de la Moscova (Sir Clark Kerr) s-a reîntors la Moscova la 22 ianuarie 1943, s-a hotărât însă ca memorandum-ul să fie trimis de acesta direct lui Molotov, fără ca Maisky să mai fie informat.

— Cercurile oficialităţii britanice sunt foarte mulţumite de succesele propagandei întreprinsă de Maniu în România.

În ceea ce priveşte pe Dinu Brătianu, De Chastelain şi-a exprimat satisfacţia asupra rezultatelor colaborării – şi pe teren economic – între Maniu şi Dinu Brăitanu.

De Chastelain a comunicat informatorului că Archibald Gibson – membru *marcant în Serviciul de informaţii englez, fost timp îndelungat corespondent de presă în România, este în posesia întregii corespondenţe dintre Maniu, Dinu Brătianu şi Domnul Mareşal Antonescu, corespondenţă pe care a primit-o din România şi care conţine lucruri foarte edificatoare.*

În această corespondenţă se află şi răspunsul Conducătorului Statului către Dinu Brătianu, din decembrie 1942 (29 octombrie 1942, n.n., H.B.) care *conţine 125 de pagini.*

V

Poziţia ex-regelui Carol

De Chastelain a adus la cunoştinţa informatorului nostru că englezii nu se gândesc să-l ajute pe fostul rege Carol şi i-a predat un raport al Serviciului de informaţii englez din México privitor la felul de viaţă şi la relaţiunile ex-regelui cu oficialitatea mexicană şi ambasadorul american, din care reiese tendinţa de a-şi procura viza de intrare în Statele Unite.

vi

Părerea diferitelor persoane din cercurile informative anglo-americane din Turcia, asupra chestiunilor ruse

De Chastelain a declarat informatorului ca Sovietele dispun încă de mijloace imense şi de aceea Anglia caută să împiedice trupele sovietice de a ajunge la frontierele cu România înainte ca trupele anglo-americane să fi fost acolo.

Această acţiune socotită ca posibilă, deoarece de Chastelain consideră că puterea anglo-americană este atât de mare, încât poate înfrâna expansiunea sovietică.

De Chastelain a declarat că, în problema rusă, există o diferenţă categorică între declaraţiile oficiale ale presei engleze şi convingerile cercurilor conducătoare engleze[75].

Anglia şi America sunt pe deplin conştiente că o *victorie sovietică ar aduce cu sine o extraordinară ridicare a proletariatului european*, care ar considera *această victorie ca o lomtură dată plutocraţiei şi claselor stăpânitoare...*

Littman a polemizat contra Angliei şi a calificat ca o perfidie englezească faptul că, la presiunea rusească, guvernul englez a consimţit la dizolvarea «Comitetului Ilomăniei Libere» de la Londra

3. „Englandspierul a fost ratat...

Misiunea din martie a „Doctorului Ecko" oferea premise deosebit de importante pentru spionajul german de a trece la preluarea sistemului de comunicări secrete în eter şi la organizarea, sub control, a „dialogului41 cu

S.O.E., domeniu în care Abwehr-ul dispunea de o bogată experienţă.[76]

---

75 Este cit se poate de evidentă acţiunea de „intoxicare" pe care serviciul englez o desfăşura asupra liderilor politici şi guvernului antonescian pentru ca aceştia să evite orice contacte ori negocieri cu Uniunea Sovietică în dauna intereselor engleze.

76 A intrat în Istoria celui de-al doilea război mondial aşa-nu- mitul „Joc englez" (,,Englandspiel") menit să ducă la înşelarea serviciilor secrete adverse şi la determinarea lor să-şi dezvăluie planurile şi agenţii prin utilizarea operatorilor radio deturnaţi Acest „dialog" dintre S.O.E. şi Abwehr a constituit o încleştare dintre cele mai dure. A devenit cunoscută în acest sens ..Acţiune;) Polul Nord-', petrecută în Olanda, dar trucată cu oameni ai Secţiii olandeze a S.O.E. şi soldată cu un grav eşec ce a format după război obiectul unei anchete parlamentare olandeze, fără a s>e putea da răspuns întrebărilor esenţiale : cadrele olandeze au fost premeditat sacrificate ? A

Să recapitulăm: aparatul urma să fie adus în ţară de agentul german „Dr. Ecko" şi instalat într-un loc sigur, stabilit de comun acord între Abwehr şi S.S.I.; locul paraşutării fusese principial acceptat; actele operatorului radio trebuiau emise şi predate acestuia prin intermediul agentului german. În aceste circumstanţe, de îndată ce era lansat în România, agentul englez trebuia „întors de către specialiştii Abwehr-ului, prin determinarea acestuia să recepţioneze şi să transmită sub control...

Aşadar, următoarea călătorie la Istanbul a „Doctorului Ecko" era în mod expres consacrată îndeplinirii acestei misiuni. Potrivit înţelegerilor stabilite deja cu G. de

Chastelain, misiunea putea fi considerată în faza operaţională!

Ajuns în Turcia, în martie, se produce însă un incident cu urmări dintre cele mai puţin prevăzute: „Doctorul Ecko" va primi o veste cu efect atât de surprinzător şi... dezagreabil, încât rămâne foarte descumpănit: Archibald Gibson îl informează că fusese nominalizat într-un mod deloc măgulitor în memoriul de răspuns al lui Ion Antonescu adresat lui Dinu Brătianu. Iar despre acest fapt, care avusese loc la 29 octombrie anul trecut (!) el nu aflase încă nimic. Cei doi au lecturat

---

constituit oare aceasta o victorie a serviciilor engleze sau un succes al serviciului dc informaţii german ? în timp ce maiorul Giskes din Abwehr, „creierul" acelui „Englandspiei", a susţinut că arestatul H. I^auwers din S.O.E. a predat după capturare „Security Check-ul" şi a emis sub contm! german, comisia de anchetă a reţinut că Lauwers nu a trădat : cl nu a predat „Security Check-ul" şi a semnalat londrei că se află în mîini duşmane. Dacă primii agenţi fuseseră capturaţi şi „întorşi", de cc totuşi a mai sacrificat S.O.E. riofa altor patrioţi olandezi, lansaţi ulterior in Olanda, unde ii aştepta teroarea, no- levfn şi cruzimea ? Întrebarea a rămas fără răspuns, dar a aruncat o serioasă umbră asupra serviciului sccret englez. Cf. Philippe Ga- nier-Raymond. Reţeaua sugrumată, Bucureşti, 1969.

memoriul cu pricina: erau acuzaţii fulminante la adresa sa…

Un timp cade pradă desperării… îl bate gândul să nu se mai întoarcă, dar ştie că Eugen Cristescu abia astfel ar avea prilejul să-l demaşte în ochii englezilor ca agent nazist. Şi atunci? începe să întrevadă în faptul că însuşi Euge-n Cristescu i-a ascuns acest lucru o intenţie vicleană de a compromite acţiunea germană cu radiotelegrafistul aşteptat în România. Decide să evite a se mai implica în aducerea aparatului ori în procurarea actelor false…

Profund vexat, rumegă însă ideea unei răzbunări pe mareşal. Simplu de zis, dar cum? După o îndelungată chibzuială, conchide că se poate folosi chiar de serviciile germane. În definitiv, scrisoarea lui Ion Antonescu abundă în date importante cu caracter secret care au ajuns în mina duşmanului. Poate fi cel puţin, o dovadă de uşurinţă…

Nu este necesar ca Bursan să depună prea multe eforturi pentru a-l convinge pe Archibald Gibson să-i pună la dispoziţie pentru câteva ore scrisoarea mareşalului. Evident amuzat, rezidentul englez a consimţit cu plăcere, continulnd a se întreba în sinea lui cum anume îşi va ticlui acesta răzbunarea pe care i-o citeşte în privirea ameninţătoare, dar şi speriată totodată? în definitiv, la cine anume vrea el să-l „pârască” pe „conducătorul statului11?

Odată ajuns la Bucureşti, această problemă a figurat în primul plan al discuţiilor lui Bursan cu maiorul von Gregory. Va recunoaşte singur, mai târziu: „În intenţia de a face o intrigă contra lui Antonescu şi a-i slăbi poziţia i-am predat lui Gregory copia memoriului lui Ion Antonescu, insistând pe faptul că impulsurile temperamentale ale acestuia fac să ajungă în mina inamicului date privitoare la efortul de război al României, dale ce purtau semnătura, şi deci certificarea Conducătorului Statului, şi care nu puteau

fi puse la îndoială ca orice date culese prin informatori sau chiar coroborate din ceea ce scăpa în mod voit sau nevoit cenzurii presei cotidiene”.

Reacţia Abwehr-ului s-a dovedit a fi, într-adevăr, cea scontată de Constantin Bursan. Să-l ascultăm pe căpitanul Alfred Peterman: „După cum a declarat agentul nostru, la Cafeneaua „Taxfrn” el s-a înâtinit cu Kirschen care ştia de colaborarea lui cu de Chastelain. Având deplină încredere în el, Kirschen, care primise de la englezul Archibald Gibson un act pentru a aprecia cât de important este conţinutul lui, i l-a arătat lui Bursan. Au mers apoi amândoi în camera sa de la hotelul Tocatlian, unde Kirschen i-a arătat copia tradusă în franţuzeşte de pe o scrisoare a mareşalului Antonescu. În această scrisoare, Antonescu încerca să-şi justifice politica şi să arate meritele sale de a fi dezvoltat forţa militară şi economică a României. El înşira amănunţit în cifre, datele precise! relativ la liniile ferate, şoselele, uzinele şi fabricile construite din nou, maşini agricole şi altele.

Pe baza notelor sale, *Bursan*, *fiind* în *casa lui Tester*, *a* făcut un *raport amănunţit*, reproducând ceea ce Antonescu îi scria lui Maniu (în realitate el îi adresase răspunsul lui Brătianu dar în scrisoare se referea deopotrivă la scrisorile celor doi lideri politici – s.n., H. B.). *Cerceiind minuţios* acest *referat* împreună cu *maiorul von Gregory* şi *cu şeful* Scciiei *economice Abwerstelle*, *căpitanul Montfort*, *am stabilit că informaţiile transmise* (!) *de Antonescu lui Maniu* (*lui Brătianu*) şi *de acesta Serviciului* secret britanic, *constituiau un important secret de stat*, *care* a *avut pentru adversar* o mare *însemnătate*.

Despre aceasta noi am comunicat imediat la Berlin şefului Secţiei a III-a din Abwehr, colonelului Bentivegni. Prin agentul Abwehr-ului din cadrul S.S.I. „Titus” (neidentificat de noi, H. B.) am primit peste câteva zile

memorandumul lui Ion Antonescu, care a fost trimis tot aşa de urgent la Secţia a m-a din Abwehr. În acelaşi timp, i s-a comunicat lui von Killinger despre scrisoai ea lui Antonescu şi memorandumul lui Maniu (Peterman face taci o greşită alăturare între cele două documente, ştiind că la întâlnirea din 12 – 13 aprilie de la castelul Klessheim, Hitler a adus acuzaţii la adresa lui Maniu pe baza unui memorandum pe care Maniu îl adresase guvernului englez – n.n., H. B.). Conform celor comunicate peste puţin timp de către von Killinger maiorului von Gregory, memorandumul lui Maniu şi răspunsul lui Antonescu *au fost trimise de către şeful Abwehr-ului, amiralul Canaris la Marele Cartier al lui Hitler şi* când *peste puţin timp a* sosit *acolo mareşalul Antonescu, Ribbentrop i-a reproşat referitor la scrisoarea sa*. După spusele lui Killinger, care a fost de faţă la convorbirea dintre Ribbentrop şi Antonescu, aceasta din urmă a replicat revoltat: „Eu n-am ştiut că şeful partidului istoric din România, Maniu, este agentul serviciului englez!”

Stenograma convorbirilor de la Cartierul general al führerului din 12 şi 13 aprilie 1943 nu reţine însă că Hitler, şi cu atât mai puţin Ribbentrop i-ar fi adresat reproşuri lui Ion Antonescu în legătură cu datele cuprinse în scrisoarea adresată de el lui C.I.C. Brătianu. Întrucât nici alte surse nu atestă susţinerea căpitanului Alfred Peterman, se poate conchide că Hitler, deşi informat de către Canaris a preferat să examineze cu Ion Antonescu doar „dosarele” pregătite de serviciile secrete naziste pentru Mihai Antonescu şi Iuliu Maniu, care alcătuiau şi aşa un contencios destul de încărcat, care nu mai lăsa loc, în condiţiile politice şi militare date, pentru a aduce acuzaţii la însăşi adresa mareşalului, singurul de altfel pe care cancelarul german se mai putea sprijini în România.

Oricum, circumstanţele create de convorbirile de la

Klessheim l-au umplut pe Ion Antonescu de un nou val de mânie deoarece, datorită imprudenţelor lui Mihai Antonescu şi Iuliu Maniu, serviciile secrete naziste au reconstituit demersurile secrete ale acestora iar el a fost nevoit să depună eforturi deosebite pentru a aplana lucrurile.

Ajuns la Bucureşti se informează asupra modului în care au ajuns serviciile naziste în posesia acestor informaţii. *Află că scrisoarea adresată de el lui* C.I.C. Brătianu *fusese predată Abwehr-ului de către… Constantin Bursan, motiv pentru care îi ordonă lui Eugen Cristescu ca acesta să fie imediat arestat* şi să *se instituie o riguroasă anchetă*.

„… Chestiunea memoriului lui Antonescu a fost cu urmări pentru mine. Probabil că în urma raportului lui Gregory, şi cu argumentele „furnizate de mine cu prilejul remiterii lui, înaintate forurilor superioare, problema, fiind vorba de Antonescu, a ajuns până la Ribbentrop sau Hitler, fapt este că după o călătorie a lui Antonescu din acea primăvară la cartierul lui Hitler, am fost arestat (le Cristescu. Mi-a cerut atunci să fac un memoriu asupra acestei chestiuni şi am fost condus în Aleea Sfântul Ştefan, unde S.S.l. -ul avea un imobil (Malmaison – n.n.). În după amiaza aceleiaşi zile am fost cercetat de Eugen Cristescu, în legătură cu obiectul călătoriilor mele la Istanbul şi cu cine am stat de vorbă… Mi-a adăugat că Antonescu era furios contra subsemnatului şi în primul moment intenţiona *să mă trimită în judecată ca agent provocator*, dar că finalmente a renunţat, dându-şi seama că nu t-ra cazul să difuzeze cele petrecute la Cartierul lui Hitler.

Prin iunie 1943, când Ion Antonescu era la Odessa, Cristescu mi-a comunicat să cer de acasă haine închise deoarece va veni în după amiaza aceleaşi zile să mă conducă la Mihai Antonescu. A venit către ora 17 şi m-a

condus la Preşedinţie unde am fost primit de Mihai An «tonescu. Fără să-mi pomenească de chestiunea memoriului predat de mine lui von Gregory, mi-a spus că regreta că o *gravă* indiscreţie a putut la un moment dat să-mi pună viuţa în primejdie şi că speră cape viitor să mă poată considera un binevoitor al regimului, întrucât el mi-a dat dovada bunăvoinţei sale telefor. Ind generalului Tomiţă de la Parchetul Militar pentru Râca Georgoscu, care era vinovat de înţelegere cu inamicul. După a în i-a vorbit de activitatea lui în apărarea drepturilor lor: i. r. ii-a spus că profită de faptul că ţine locul lui Antonescu. cu depline puteri[77], acesta fiind la Odessa, şi că a hotărât elibt rărea mea.

În timp ce eram închis, von Gregory a primit cutorisă mă viziteze, exprimându-şi regretul şi compătimirea lui".

Eliberarea lui Constantin Bursan nu fusese totuşi rodul unei mărinimii. Căpitanul Peterman va preciza în acest sens: „Numai în urma intervenţiei colonelului Rodler, şeful Abwehr-ului din România, Bursan a fost eliberat peste trei săptămâni..."

...Aici se încheia „cariera" de agent secret în slujba spionajului nazist a lui Constantin Bursan... Când mai

---

77 Intrarea României în război şi plecarea generalului Antonicii pe front in calitatc de „comandant de căpetenie ui s.iEstei romăr.e" $1 comandant al grupării româno-germane o o ia aripa dc sud a frontului au făcut din Mihai Antonescu principala personalitate a guvernului, in miinile lui concentrîndu-se — in absenta conducătorului statului — toate pîrghiile puterii. Prlntr-un De- crct-lege semnat de generalul Antonescu la 21 iunie 1941 Mihai An!onescu a fost numit vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri. Decretul-lege preciza că în această calitate, pe timpul absenţei generalului din ţară „atributele conducerii guvernului vor fi exer- ci'ale în locul meu şi pentru mine (generalul Antonescu — n.n.) de dl. profesor Mihai Antonescu, ministru secretar de stat şi al Pro- P«i;-indci Naţionale. O săptămînă mai tîrziu, Mihai Antonescu a preluat şi conducerea Departamentului Afacerilor Străine.

târziu, în toamnă, am cerut să mă duc din nou în Turcia, şi m-am adresat lui Eugen Cristescu pentru reînnoirea paşaportului, mi-a spus că nu se poate, nu mai pot *părăsi ţara*. Am spus aceasta lui Tester, ca să vorbească cu Paul (căpitanul Alfred Peterman – nji.) căci Gregory plecase la acea dată, şi răspunsul a fost că nu se poate face nimic… *.

Într-adevăr, „jocul" stupid şi detestabil în slujba spionajului nazist în care se angrenase Constantin Bursan se încheia cu un an mai devreme decât ar fi putut continuei, dacă împrejurările consemnate, evident salutare pentru S.O.E., nu ar fi decis ele însele contrariul. „Englandspiel-ul" fusese ratat, de această dată în dauna Abwehr-ului…

Partea a XIV-a

Cercul se închide

10. Suspectat de a fi cadru al Serviciului secret englez începând din a doua parte a anului 1943, legăturile lui Arthur Tester cu persoane cunoscute ca anglofile ori suspectate pentru legături cu serviciile secrete britanice au repus în mod treptat pe tapet versiunea că acesta acţionează din ordinul Intelligence Service-ului în mijlocul serviciilor naziste de spionaj.

Fapte aflate" cândva în atenţie dar neelucidate în mod temeinic din lipsă de suport real sau posibilităţi practice de verificare, revin acum la suprafaţă deşi Tester nu mai putea fi abordat cu uşurinţă întrucât îndatorase într-o măsură deloc neglijabilă spionajul nazist şi, îndeosebi, Abwehr-ul.

Potrivit practicii sale, Serviciul Special de Informaţii înregistrase consecvent toate datele care erau demne de luat în considerare. De pildă, pentru motive foarte întemeiate, Secţia de contrainformaţii a manifestat o atenţie cu totul specială faţă de mişcările lui Arthur Tester, îndeosebi după ce descoperise că efectuează schimb de

informaţii cu Torday de la Legaţia ungară din Bucureşti.

Suspiciunile nu puteau cădea din senin. Nu erau nici puţine şi mai ales, proveneau de la surse dintre cele mai diferite. Chiar şi Serviciul Italian de Informaţii Militare considerase de datoria lui să semnaleze Serviciului Special de Informaţii că Arthur Tester „este suspectat a face parte din Intelligence Service", cerând organului român date lămuritoare despre acesta. Deşi nu cunoaştem modul în care Serviciul Special de Informaţii şi-a formulat răspunsul, în aceeaşi perioadă, într-un document al Secţiei de contrainformaţii se reţinea cu semnificaţie: „Dl. Tester, deşi german, este văzut la Legaţia Americană, fiind supus englez, iar Holban (cu care Tester avea legături apropiate – n.n., H. B.) a fost ataşat comercial la Londra…"

În august 1942 încep să apară primele date despre o posibilă îndepărtare a lui Tester din serviciul de informaţii german, iar suspiciunile naziste devirf şi ele tot mai mari. La 7 iunie 1943 se semnalează fără echivoc: pe

Serviciul secret german a primit dispoziţii de la Berlin ca Arthur Tester să fie ţinut sub supraveghere, fiindcă s-ar fi interceptat unele legături foarte suspecte ale acestuia în străinătate cu anglo-americanii" (s.n., H. B.).

Bănuielile germane sunt atrase şi de faptul, menţionat deja, că în iulie 1943 Tester c-a dovedit foarte grăbit să efectueze o dublă operaţiune de plasare la bursa neagră a unor importante valori monetare engleze.

Cercul se închide tot mai mult în jurul său. În primele luni ale anului 1944, Berlinul pare să fi luat deja o anumită decizie în legătură cu el. Într-o notă obţinută de Direcţia generală a poliţiei şi trimisă lui Eugen Cristescu la 15 februarie 1944, se precizează: „În cercurile germane se afirmă că d-rul Tester care lucrează în cadrul lui Abwehrstelle" (Serviciul Special de Informaţii german), şi care se află la Deva, găzduit de amicul său Kulke, *face*

mari sforţări pentru a rămâne în *România şi a na pleca* în *Spania unde ar fi fost* detaşai împotriva lui Tester, „Feldpolizei" din Bucureşti a întocmit un întreg dosar cu toate afacerile veroase făcute în calitatea sa de membru al serviciilor informative germane. Dosarul cuprinde şi numele tuturor informatorilor evrei care lucrau „în dublu" (pentru dr. Tester şi pentru legaţiile suedeză, turcă şi elveţiană). *Se spune că acest dosar a fost trimis domnului Himmler în Germania*" (s.n., H. B.).

Şeful Serviciului special du informaţii a apreciat în mod deosebit această lucrare, ordonând în scris colonelului Ionescu-Mieandru: „*Instrucţii*", ceea ce însemna ca şeful Secţiei „G să se prezinte la Eugen Cristescu pentru în? clicaţii speciale.

O deosebită importanţă pentru cunoaşterea în acel moment a situaţiei lui Arthur Tester o prezintă rezoluţia colonelului Lissievici, şeful Secţiei I Informaţii din cadrul

S S.I., pusă chiar pe această lucrare:

„Tester – *cu Abwekr-ul a terminat complet*; *e aşteptat* lt. *col. Fre und ca să lichideze*;

— Nici *Legaţia nu mai are* nimic cu *el*; *din contră L Legaţia doreşte să plece imediat*;

— *Abwehr-ul. fiindcă i-a fost informator, a rugat Legaţia ca* la *plecare să să nu se facă scandal*;

S-au cerut vizele de plecare pentru toată familia. Va mai rămâne el pentru lichidare.

Richter (Hauptsturmführer S.S., se – ful Gestapo-ului din România – n.n.

B.) *e un mare adversar* al lut *Tester*

Se poate aprecia, pe baza acestui document, că Arthur Tester ajunsese un element total compromis în faţa tuturor serviciilor germane pentru afacerile scandaloase pe care le-a făcut în România, majoritatea sub apanajul acestora. Declinul său chiar şi în faţa Abwehr-ului pare să

fi apărut odată cu eşecul „afacerii Doctor Ecko”, prilej suficient de puternic şi pentru mutarea din România a maiorului Waldemar von Gregory, principalul său şef pe linie informativă. În acelaşi context trebuie înscrisă şi trimiterea la Bucureşti a lolotenent-colonelului S.S. Karl Freiherr von Gregory, cadru al. Gestapo-ului, care îl va înlocui pe colonelul Hofmayer, preluând importante misiuni în conducerea Gestapo-ului din România, alături de Hauptsturm – uhrerul S.S. Gustav Richter.

11. Manevre de ultimă oră

Arthur Tester a încercat să exploateze în favoarea lui chiar şi această împrejurare: el s-a pus de îndată la dispoziţia influentului reprezentant al Gestapo-ului numit în România, mai ales că, potrivit informaţiilor de care dispunea, acesta avea în principal misiunea de a restabili în secret legăturile cu conducătorii legionari din ţară în vederea pregătirii aducerii organizaţiei legionare la cârma statului, în cazul în care mareşalul Antonescu nu se va dovedi consecvent angajamentelor asumate faţă de Berlin. Datele obţinute de organele de informaţii şi contrainformaţii româneşti semnalau, mai ales din toamna anului 1943, sosirea în ţară a unor elemente legionare din Germania, deghizate în uniformele S.S.-ului, ţi pregătirea unor baze clandestine de acţiune.

Aşa cum se ştie, la acea dată. situaţia frontului devenise de-a dreptul dezastruoasă şi lipsită de orice perspectivă. După bătălia de la Kursk – Orei, trupele Wehrmachtului recurg la o permanentă retragere. În Crimeea, unde legăturile pe uscat fuseseră tăiate, soarta a şapte divizii româneşti, aflate împreună cu unităţile germane, era ca şi pecetluită. Marea ofensivă sovietică începută la 23 octombrie în regiunea Melitopol, ajunge la 1 noiembrie Istmul Perecop, zdrobind alte două divizii româneşti. Până la 1 noiembrie 1943, numărul militarilor

români căzuţi pe frontul de Est se ridică la peste 250.000.

Apropierea trupelor sovietice de graniţele României, rezultatul infructuos al tratativelor duse cu Aliaţii, demiterea şi arestarea lui Mussolini, suspiciunea tot mai accentuată a Reichului nazist faţă de România, ale cărei tentative de pace nu mai constituiau un secret la Berlin, conturau tabloul unei profunde crize.

Întrucât la 30 septembrie 1943 expirau acordurile economice româno-germane, negocierile pentru reînnoirea lor, purtate la Bucureşti, au devenit foarte dificile, mareşalul Ion Antonescu pretinzând că Reichul să achite în aur-sau în valută convertibilă mărfurile achiziţionate şi să livreze produsele necesare economiei româneşti. În faţa acestei atitudini intransigente, Karl Clodius a cerut Berlinului să se recurgă la măsuri de constrângere împotriva României.

La 23 octombrie 1943, dictatorul german a solicitat lui Ion Antonescu, ca fiecare unitate militară românească să fie pusă la dispoziţia frontului, dar mareşalul, la 15 noiembrie, a respins cererile formulate de Führer, ceea ce a încordat şi mai mult relaţiile dintre Berlin şi Bucureşti. Killintger raporta Berlinului: „*... Trebuie să ne aşteptăm* le dificultăţi cu *România*”.

Pe fondul accentuăm momentelor de încordare din cadrul raporturilor româno-germane, S.S.I.-ul raporta că „germanii presupun o schimbare de orientare în România, asemănătoare celei determinate de mareşalul Badoglio în Italia. Pentru a se face faţă unei asemenea eventualităţi „conducerea Reichului a luat măsuri pentru concentrarea organelor sale camuflate”.

Direcţia Generală a Siguranţei stabilea la începutul anului 1944 că „serviciile germane de informaţii şi-au intensificat reţeau informativă în toate direcţiile iar elementele legionare încadrate în aceste servicii au primit

instrucţiuni de a se informa despre situaţia internă, activitatea membrilor guvernului şi a persoanelor cunoscute ca ostile Germaniei”.

Sunt semnalaţi tot mai mulţi agenţi hitlerişti care au întărit serviciile Gestapo-ului de pe Valea Prahovei şi din Bucureşti. Din Ploieşti se raporta despre o afluenţă neobişnuită de autovehicule militare germane1 şi se aflase că mulţi dintre legionarii fugiţi în Germania intraseră în ţară cu aceste autovehicule, întrucât urmau să participe la „o nouă echipă guvernamentală”.

Sesizând aceste stări de lucruri, Artiur Tester s-a oferit să contribuie la restabilirea legăturilor cu elementele legionare din România. La 15 februarie 1944 el era deja semnalat de către Direcţia Generală a Poliţiei că acţionează pe această linie. „D-rul Tester ia contact cu şefii legionari dn Ardeal cărora le transmite anumite instrucţiuni în vederea evenimentelor viitoare14.

12. Somat să se retragă în Germania

Cu toate eforturile sale de a încerca să rămână în România organele germane rămân decise: A. Tester urma să părâewtscă România împreună cu toată familia. Neavând de ales, Arttour Textier se pregăteşte de plecare. La 30 martie, în rubrica de publicitate a ziarelur bucureştene erau – anunţate spre vânzare lucrări de mare valoare în strada Aurel Cosma 15, din Parcul Jiami.

1[78] 5 mai. 1 oce>t enenix okmelu]. Tnaian Borcescu

---

78 O notă din iulie 1944 indică laconic .: „Von Ritşen, faet la Legaţia germană, a fost ridicat peste.noapte din România". Despre acest fapt mai aflăm că s-au prezentat la Bucureşti ,doi funcţionari superiori, Ioseph Stadbuchler şi Konrad Schmldt de la „Praesidium Berliner Kriminal Polizel", care aveau iasupra lor mandat de aducere „sub pază sigură" a domnului consilier Herman von Ritgen. Adus intr-o stare de totală inconştienţă prin administrarea unei puternice doze de narcotioe, a fost intrados ixitr-an» sicriu şi transportat cu o maşină a legaţiei Ja aeroport de unde a lest îmbarcat i>e un avion cu destinaţia

ordonă în scris: „Chiar azi viză de ieşire dio ţară. După masă la ora 17 să am paşaportul cu viza făcută11. În aceeaşi zi Serviciul Special «le Informaţii comunică Direcţiei Generale a Poliţiei – serviciul poliţiei administrative, avizul favorabil pentru acordarea vizei de ieşire din ţară lui Arthur Tester, anexând totodată paşaportul acestuia.

Arthur Tester nu părăseşte însă ţara. O notă din 17 iunie 1944 arată: „În unele cercuri germane se semnalează că lui Tester i s-a încredinţat o foarte importantă misiune şi că datorită acestei situaţii se caută acoperirea lui prin trit Celui de versiuni1. Pe marginea notei în cauză este – şi următoarea adnotare: „Dl. Micandru, Tog la mine.

— Ceea ce implica o nouă arra JÂKĂ a cazului la conducerea Serviciului Special de Informaţii. Urmare «oesteia, un cadru de candocere al S. ŞI.-ului notează pe aceeaşi lucrare: *„într-iodevăr*, *germanii l-au suspectat – datorită frictmtsilor dintre Gesttrpeu şi S.S.*, *dar* nu *l-au putut găsi* ca *cev4 ţ concret" isM.*, H.B.).

Precizarea are un caracter esenţial, <teiaar>eee dezvăluie şi conflictul dintre Gestapou şi S.D. – Extern, disputat făţiş între Hauptsturmführerul S.S. Gustav Richter şi Herman von Ritgen, unul din conducătorii S.D.-ului în România şi al serviciului de informaţii al Legaţiei germane, conflict care s-a soldat în cele din urmă eu demiterea şi arestarea lui Ritgen, suspectat, între altele, de a fi întreţinut legături cu gruptfl care a pus la cale atentatul împotriva lia Hitler la 20 iulie 1544.

La Tândorl său, Arthur Tester avusese legături strârse cu Herman von Ritgen şi se pare ca ele depăşiseră cadrul oficial, transformându-se în raporturi amicale. În acest context, la 16 iulie 1944, S.S.I.-ul primea o informaţie provenită din cercurile Comandamentului

---

Bcrttn. Cf. 'Magazt^ Istoric, mai 1987,, p. 24.

german din Bușteni, pe lângă care funcţiona camuflat o secţie a Gestapo-ului, şi care preciza: „dr. *Tester, unul din membrii de marcă* ai *Gestapo-ului, care este acuzat* că *ar avea legături, cu serviciile informative engleze, urmează a fi chemat pentru cercetări, cu care ocazie, urmează a da socoteală şi de legăturile ce le-a avut în acelaşi scop cu von Ritgen*.

Dr. Tester, care imediat după arestarea lui von Ritgen s-a îmbolnăvii grav încât nu mai poate părăsi patul, mai este acuzat şi de legături de afaceri pe care le-ar fi avut cu numeroşi evrei din România 4.

Cu toate acestea, rămâne să constatăm că până în vara anului 1944, asumându-şi noi şi grave răspunderi împotriva României, Arthur Tester, împreună cu familia (sosise între timp şi Violet din Germania unde urmaşe o şcoală de balet) s-a retras la o proprietate a sa din judeţul Hunedoara, în comuna Mintia. Fiind şi coproprietarul fabricii de mezeluri „Kulke” din Deva, el avea – relaţii cu diferiţi afacerişti din judeţul Hunedoara, iar în comuna Mintia domicilia şi secretara lui, Ianina Ştefańska Prokopieni, căsătorită Moldovan.

Odată stabilit l-Mintia, Tester se întâlnea foarte des cu coproprietarul Kulke, cu care era prieten foarte apropiat, precum şi cu colonelul Dumitrescu, prefectul judeţului Hunedoara. În aceste împrejurări soseşte însă de la Berlin colonelul S.S. Walter Weiholble, împreună cu soţia, oaspete insolit, care se ataşează anturajului amintit. S-a emis părerea că Weinholble venise anume să-l „ridice” pe Tester pentru a-l duce în Germania… Oricum, filmul celor patru ani încărcaţi de activitate secretă în România, iţii derula ultimele secvenţe… v

13. Ultima cursă?

…Mer-cedus-Benz-ul goneşte cu toată viteza spre frontiera de vest. Nunărul său reţine atenţia de la prima

privire: 1 A 100 – 400. Iniţiaţii pot desluşi fără dificultăţi că este o maşină a Abwehr-ului, înmatriculată în Reich şi aflată în folosinţa unei persoane ce ocupă o funcţie importantă.

Este 25 august 1944, după amiaza, şi cei din maşină, cinci la număr, speră încă să poată trece frontiera în Ungaria, scăpând din cleştele puternic al revoluţiei naţionale româneşti declanşată cu numai două zile în urmă.

Penetrarea dispozitivului militar al armatei române. instaurat ferm la graniţa cu Ungaria, în perspectiva foarte apropiată a unei riposte armate nazisto-horthyste, constituie acum o încercare cel puţin, temerară. Militarii români au executat blocarea circulaţiei în toată zona şi îşi concentrau atenţia asupra tentativelor de forţare a frontierei. În ambele direcţii.

Mercedesul înaintează decis. În maşină se află un important personaj: doctorul Arthur Tester. Duce cu el, cinci mape cu documente de o mare valoare asupra activităţii secrete desfăşurate în România. Beneficiază de o escortă nu mai puţin importantă: colonelul S.S. Walter Weiholble şi subofiţerii S.S. Reinhardt Hann şi Buhler Ernest:

Acţiunea de desprindere de sub imperiul evenimentelor se dovedeşte încărcată de numeroase riscuri. După ce a reuşit, printr-un adevărat miracol, să treacă de Arad automobilul se îndreaptă spre Curtici. Dar, ajuns în zona apărată de regimentul 38 Artilerie Arad. când mai cran doar câţiva kilometri până la frontieră, se produce un incident cu importante urmări.

…Automobilul este reperat şi somat să oprească. De-a lungul şoselei îi iese în întâmpinare o patrulă a armatei române. Subofiţerul S.S. Reinhardt Hann, aflat la volan micşorează viteza, simulând intenţia de a opri. Când

ajunge însă în dreptul militarilor români, din maşină se trage asupra acestora. Cei atacaţi ripostează împuşcând mortal o persoană din maşină şi rănind uşor alle două. În sfârşit, Mercedesul este oprii. Toţi componenţii valizi sunt daţi jos.

Incidentul pare închis. Pentru militarii prezenţi... întâmplarea nu prezintă o semnificaţie aparte. Era doar un eveniment pe fundalul războiului care bântuia cu furie

Se pregăteşte conducerea celor valizi la sediul legi meniului. Subofiţerul S.S. Reinhardt Hann şi soţia colo.

nelului german, Lovise Weinholbile, uşor răniţi, sunt transportaţi la spital, iar colonelul WeinhoTWE ca subofiţerul jb. S. Buhler Ernest urmează a fi trimişi sub escortă, în acest moment, colonelul german, furios, scoate co armă şi trage asupra – unui sublocotenent român – care sosise între timp la faţa locului. Acesta scapă num» printr-o minune: glonţul îi perforează cascheta ţi i-o zboară din cap 1 Militarul român aflat în garda ofiţerului au ripostează cu foc, şi colonelul nazist, secerat de gloanţe, se prăbuşeşte pe loc.

În primele zile care au urmat acestui incident, nimic mi părea neobişnuit Cei doi decedaţi au fost înhumaţi în cimitirul „Pomenirea* din Arad. Pe morxnântul ofiţerului german se pune o cruce cu numele său, dar pe celălalt, niciuna! Oamenii însărcinaţi cu înhumarea, vor declara mai tăi ziu că nu au ştiut ce să serie pe cruee, prefaţând astfel beria unor mari întrebări şi dileme ale cazului Avthur Tester...

Primul care sesizează faptul că s-a produs im eveniment mai deosebit este şeful Biroului U al Diviziei 1 Cavalerie, la care ajung peste câteva zile importantele <dosape găsite în maşină. El raportează: „... *Se poate constată* o *bogată corespondenţă cu foştii – guvernanţi* în *legătura* cât *afacerile sale*, *pentru* a *obţine diverse*

hăesniri. Având în vedere că aceste cinci dosare prezintă o valoare şofetică mare, şi că *moartea dr-uliti Tester* s-a *trroăuM* în *împrejurăril-e consemnate în Procesul Verbal întocmit de Poliţia Judiciară, am onoarea* ea *vă ruga să bine voiţi a* aproba *trimiterea* lor *la* un *tribunal militar pentru ancheta re*".

La (i septembrie 1944, în conformitate cu ordinul Marelui Stat Major, comandantul diviziei dispune înaintarea dosarelor la Biroului juridic al S.S.I., pentru a *îi* predate ministrului de Interne. La 13 septembrie dosarde în predate generalului Aldea, care ordonă studierea lor de către directorul general al poliţiei, colonelul magistrat Ttadu Ionescu. Nouă zile mai târziu, respectiv Ui 22 septembrie, acesta prezintă un raport scris, la care am făcut deja unele referiri.

Ministrul de Interne, generalul Aldea, ordonă însă ulterior cercetări minuţioase. Ce se întâmplase?

La Bucureşti, Acest dosar preocupa *în – modul cel* mai *trăruitor organefo Misiunii militare engleze sosite între* timp *în România*. Întrebarea englezilor părea a avea a anumită semnificaţie: persoana despre care se spune că ar fi decedat lângă Arad era într-adevăr doctorul Arthur Tester? Dilema sporeşte foarte curând, atunci când se constată că identitatea decedatului Arthur Tester, deşi consemnată în procesul verbal întocmit de Poliţia judi; clară şi întărită de documentele descoperite la faţa locului, nu poate fi totuşi atestată ere cefe *mai sigwre* cond! *–ţiuni*, ca urmare a unui lanţ întreg de erori şi neglijenţe cu caracter procedural, adunate parcă amâne pentru 3 încurca lucrurile.

Pe bună dreptate s-a pus întrebarea dacă în aceste împrejurări nu s-a consumat de fapt o secvenţă trucată abil de către serviciile secrete engleze pentru a permitplasarea spionului într-un centru de mare interes şi pentru obiective

viitoare? La acea dată războiul mondial era departe de a fi încheiat iar pe planul activităţilor în formative şi contxainformative. serviciile speciale ale marilor puteri aflate în conflict, corrtinuau să-şi plasc% agenţii în punctele nevralgice ale inamicului…

Indiscutabil, interesul reprezentanţilor Angliei faţă de acest caz a constituit fundalul care a atras de la început atenţia, alimentând până în zilele noastre ipoteze voit şocante şi seducătoare pentru literatura de gen. Faptul a *fost interpretat ca o expresie a preocupării engleze pentru soarta agentului* propriu *infiltrat în tabăra germană, întărind supoziţiile anterioare* (s.n., H. B.).

Treptat această ipoteză a căpătat şi mai mult suport prin atenţia specială pe care forurile engleze au manifestat-o faţă de familia lui A. Tester. Într-o notă din 18 ianuarie 1945 în legătură cu această problemă se arăta; „… Imediat după instalarea organelor I.S. în România, conducerea acestora, şi în special colonelul Kind, *s-au interesat îndeaproape de soarta lui Tester şi* a familiei sale. De asemenea, colonelul Kind s-a deplasat personal la Prefectura Poliţiei Capitalei, intervenind pentru prelungirea şederii în ţară a uneia dintre fiicele sale, Mary, cetăţeancă engleză”.

Cercetările efectuate de organele româneşti ne permit să formulăm anumite judecăţi

Potrivit raportului întocmit de comisarul Nedelca Ştefan – cel care a cercetat timp îndelungat şi cu deplină competenţă acest caz –, în ziua de 23 August 1944 Tester se afla la Mintia unde oferise un banchet în cinstea zilei sale de naştere. Participa şi colonelul Dumitrescu care între timp, „a fost chemat la prefectură şi anunţat de schimbarea regimului din Bucureşti. DL colonel se reîntoarce la petrecere şi anunţă evenimentul din acea zi Tester, avizat, pleacă imediat, după ce trece pe la prietena

lui, Ianina Moldovan de la care ia o importantă stună de bani”. Anchetată ulterior, ea va declara că Tester se afla într-o stare de surescitare cum du-l mai văzuse niciodată.

Să consemnăm faptul că Actul politic de la 23 August şi apropierea deznodământului războiului trebuiau să echivaleze pentru un „agent englez” surprins de evenimente „la datorie”, cu un final îndelung aşteptat, pentru dobândirea statutului legal şi a gloriei meritate. El continuă însă în mod paradoxal să fugă de englezi, potrivit unui scenariu dintre cele mai lipsite de logică, cel puţin în mod aparent

„A părăsit acea comună (Mintia n.n.) în dimineaţa zilei de 24 august – va raporta comisarul Nedelcu Ştefan –, cu autoturismul german nr. 1 A 100 – 400 marca Mercedes-Benz[79], însoţit de colonelul german Weihholble Walter, soţia acestuia, Louise, şi subofiţerii germani Reinhardt Hann şi Buhler Ernest. În ziua de 25 august, în timp ce se îndreptau spre şoseaua Arad – Curtici, pentru a trece în Ungaria, un soldat dintr-o patrulă românească însărcinat cu paza şoselei, a somat maşina să oprească. Drept răspuns, din maşină au fost trase focuri de armă.

---

79 Unii autort prezintă versiuni diferite în legătură cu'maşina cu care a călătorit Tester spre frontieră : maşina aparţinea Gestapo-ului (Do Launay şi Gheysens) ; maşina fusese pusă la dispoziţia lui Tester de colonelul Dumitrescu, prefectul judeţului Hunedoara (Paul Ştefănescu). In realitate, maşina aparţinea Abwehr-ului — a$a cum indica şi numărul el de înmatriculare — şr îi fusese încredinţaţi spre folosire lui Tester. Faptul este dovedit, între altele, de adresa Politiei Giurgiu nr. 3711/1942 prin care se raporta despre Călătoria lui Tester la Rusciuk, precizîndu-se, între altele, că aceasta a venit la Giurgiu cu maşinile 1 A 100—100 şi 2708 B. în ce-priveşte ultima maşină, era chior proprietatea lui Tester Iar numărul de înmatriculare îl fusese aprobat de S.S.I., lucru pe care îl aflăm dintr-un alt raport al SSJ.-ului, care fusese întrebat cine a dat un număr atît de mic unui străin ce atrăsese atenţia in mod ostentativ Ui cursele de cal de la Hipodromul B&neasa.

Restul patrulei a deschis foc împotriva maşinii, zmpuşcând *mortal pe d-rul Arthur Tester* şi rănind pe Louise Weinholble şi subofiţerul. Reinhardt Hann. Răniţii au fost înaintaţi în aceeaşi noapte la Spitalul Central Arad „iar cei neatinşi au fost înaintaţi la Regimentul 38 Artilerie Arad. Arthur Tester şi colonelul german S.S. Walter Weinholble *au fost înmormântaţi în ziua de 29 august* în *cimitirul* «*Pomenirea*». *din Arad*. Subofiţerul Reinhardt Hann şi Louise Weinholble, internaţi la Spitalul Central din Arad, au fost «eliberaţi» de trupele germano-ungare la 13 septembrie cu prilejul ocupării oraşului Celălalt subofiţer german. Buhler Ernest, a fost înaintat în ziua de 2 septembrie la Divizia 1 Cavalerie11, raporta la 28 decembrie comisarul Nedelcu Ştefan.

Este de menţionat că uncie semne de întrebare au apărut şi ca urmare a doua erori strecurate în raportul colonelului magistrat Radu Ionescu, erori greu de explicat pentru experienţa hâi. Astfel, el precizează că „din conţinutul actelor găsite asupra drului Tester, în momentul când acesta încerca să treacă frontiera în apropierea comunei… Pecica (!?), dr. A. Tester a fost împuşcat de grănicerii români la… 28 august (!?) … Din cercetata' documentelor rezultă că cele două precizări erau complet greşite dar tocmai şi astfel de erori au fost exploatate în unele lucrări pentru a mări doza de mister a acestui caz. Orice examinare coroborată cu existenţa documentelor probatorii în sine, arată că după depăşirea Aradului, fugarii nu s-au îndreptat spre punctul de frontieră Nădlac – care era mai îndepărtat – iar conţuna Pecica se găseşte tocmai pe acest traseu! în realitate, ei s-au îndreptat spre nord, pe direcţia localităţii Curtici – unde s-a şi petrecut evenimentul – pentru a trece în Ungaria. Cât priveşte data producerii acestuia, 25 august, orice dubiu este din capul locului exclus…

O împrejurare ce confirmă decesul lui Arthur Tester rezultă de la însăşi soţia sa. Ea este anunţată în scris în comuna Mintia de un martor ocular la cele mtineplate şi se deplasează de îndată la Bucureşti, unde face relatări oficiale. Serviciul de informaţii al armatei a consemnat declaraţia ei: „a primit o scrisoare de la un anume Reinhardt Ham (în realitate subofiţerul Reinhardt Hann, care se afla internat în spitalul din Arad, n.n., H. B.) prin care o înştiinţează că soţul ei a fost împuşcat între Arad şi Curtici. A fost înmormântat la cimitirul din Arad. Doamna Weinholble care a fost cu ei este numai rănită. Actele care au fost găsite asupra sa (asupra lui Tester, n.n.) au fost luate de autorităţile militare din Arad. S-a dispus internarea ei (a soţiei lui Tester, n.n.) în sanatoriul Saint Vincent de Paul din Bucureşti”. Este demn de reţinut că acest mijloc de probă, deşi indirect, este important mai ales pentru faptul că provine de la unul din martorii oculari care nici nu ar mai fi putut fi ascultat, la data în discuţie el fiind „recuperat” de trupele germane.

Când lucrurile păreau să intre într-un făgaş mai liniştit, locotenent-colonelul Traian Borceacu întocmeşte o notă cu caracter confidenţial, care va constitui fundalul unor noi cercetări febrile şi stăruitoare. El raporta:

„Asupra împuşcării lui Tester de către grănicerii români există o *versiune că* totul *este un trucaj, iar Tester trăieşte*.

Din primele informaţiuni nu rezultă:

— Cine a scăpat;

— Cine *l-a identificat pe Tester*.

Se impune ca serviciul să trimită un agent destoinic la Arad pentru clarificare”.

Desigur, perseverenţa şefului Secţiei de contrainformaţii a S.S.I. părea demnă de toată lauda iar faptul că îndoiala cuprindea acum şi astfel de sfere,

trebuia să dea cu adevărat de gândit în conformitate cu această propunere, agentul Radu Pănoiu, care îl cunoscuse personal pe Arthur Tester, este trimis la 25 septembrie la Arad pentru a face cuvenita identificare. Pentru aceasta, Parchetul Curţii Marţiale a Comandamentului, Militar Timişoara deleagă la rândul său pe căpitanul magistrat Ionescu Ştefan şi aprobă exhumarea cadavrului. Aceasta are loc la 6 octombrie 1944, deci la peste 60 de zile de la deces. Citim însă în procesul verbal: „La deshumare s-a constatat că nu *s-a putut identifica* cu preciziune întrucât cadavrul era descompus, neputând a fi recunoscut după faţă. *Oarecari indicii arătau. că ar putea fi numitul Tester Arthur*, *referind. u-ne* la *înălţime şi volum*” (s.n., H.B.).

În raportul său de misiune, agentul Radu Pănoiu menţiona însă un lucru important. El indica cine anume făcuse identificarea lui Tester la faţa locului, chiar după producerea evenimentului: comisarul Muratza de la Chestura Arad, precizând că identificarea se făcuse după *actele ce se aflau asupra cadavrului*. În mod inexplicabil, acest comisar nu este însă găsit şi ascultat, după cum nici medicul care a constatat la faţa locului moartea lui Tester, sit. dr. Alexandru Montengna nu este nici el ascultat, cercetările fiind lipsite de mărturii cu forţă probantă.

Suficient pentru ca „versiunea Borcescu” să se strecoare între timp şi în cadrul Misiunii militare britanice din România care se adresează din nou, de data aceasta oficial, Ministerului afacerilor străine. La 8 decembrie;

V. Brabetzianu, în numele ministrului român al afacerilor străine, solicită, pentru Misiunea politică britanică din România, o nouă examinare a cazului pentru a se cunoaşte *„împrejurările exacte ale decesului*, în *baza rezuitatului autopsiei legale*, precum şi înaintarea listei cu efectele şi documtentele găsite fie asupra cadavrului, fie la locuinţa decedatului la Mintia, precum şi toate

informaţiunile ce vor putea fi obţinute cu privire la proprietatea mobilă şi imobilă aparţinând sus-numitului, inclusiv depozitele ce ar fi avut la bănci în România*.

Parcă pentru a turna gaz peste foc, într-o notă întocmită după indicii la fel de nesigure de acelaşi (Traian Borcescu – n.n., H. B.), la 21 ianuarie 1954, într-un capitol intitulat sugestiv „Indicii că Tester trăieşte”, autorul susţine:

„Prezenţa colonelului Weinholble în Bucureşti – Doamna X (relaţii Dl. colonel Borcescu) a vorbit la telefon cu acest colonel în cursul… lunii noiembrie şi l-a văzut într-o maşină a Legaţiei Elveţiei.

Cercetarea dovedeşte însă că şi aceste afirmaţii erau în întregime inventate, şi că lucrurile tindeau să fie împinse pe făgaşul improvizaţiilor, mai ales ca urmare a implicării presei de scandal a Capitalei, neîntrecută în fabulaţii, şi care „dezvăluia” la nesfârşit „descoperiri senzaţionale” cu privire la „cazul Tester”.

În faţa acestei turnuri a situaţiei, organele de stat procedează în chipul cel mai radical: sunt identificate, urmărite şi cercetate toate legăturile posibile ale lui Tester, inclusiv femeile de raport, gazdele de chefuri şi orgii, într-un cuvânt orice persoană de sprijin ori găzduire, dar nu rezultă niciun indiciu serios de natură să acrediteze versiunea că Tester ar fi reuşit să se salveze şi să regizeze un periplu înşelător în vederea unei viitoare reapariţii.

Oricum, cazul a rămas timp îndelungat pe agenda; preocupărilor S.S.I.-ului, care a supravegheat îndeosebi agentura utilizată de Tester. Versiuni „la modă” ţineau şi de această dată să acrediteze, cum aflăm dintr-o informaţie a S.S.I. din 18 ianuarie 1945, că „Tester a avut din partea I.S.-ului o misiune bine determinată în România, care a constat în a… lua contact direct şi a activa alături de Gestapo, efectuând astfel o colaborare (?!) între

organele informative germane şi engleze cu privire la problemele sud-est europene”. Pe drumul improvizat al presupunerilor, fantezia de gang ajungea să depăşească şi cele mai neaşteptate fabulaţii

Surprinzător (şi vom vedea de ce), reprezentanţii serviciilor engleze îşi menţin cererile de verificări. La 11 ianuarie 1945, Misiunea militară britanică solicită Direcţiei Generale a Poliţiei să-i fie prezentate în mod confidenţial „informaţiuni complete asupra activităţii *politice* a lui Tester în România în legătură cu autorităţile germane, italiene şi române, legăturile şi colaborarea acestuia cu poliţia română, *activitatea sa qntibritanică* şi numele colaboratorilor care l-au asistat în aceste îndeletnicirii Răspunsul organelor române a fost axat pe datele cunoscute în legătură cu activitatea progermană a lui A. Tester, iar faptele acestuia nu puteau în niciun caz măguli servicile engleze în ipoteza că acesta ar fi putut fi cu adevărat agent englez.

În condiţiile accentuării, „versiunii engleze” a agentului Tester pe piaţa de zvonuri a Bucureştilor, reprezentanţii I.S.-ului decid să ceară elucidarea până la capăt a linei posibile existenţe a spionului. La cererea acestor organe, la data de 8 februarie 1945 se procedează la o nouă exhumare a cadavrului în prezenţa unei comisii alcătuită din reprezentanţi ai Procuraturii Militare, Ministerului justiţiei, Ministerului de război, Poliţiei Arad, din partea Misiunii militare britanice fiind prezenţilocotenent.

colonelul Carter şi sergentul Berger. Ca elemente de noutate, englezii precizează şi ce anume ar fi putut indica faptul că ar putea fi vorba de Arthur Tester: două plăcuţe metalice implantate cu prilejul unor intervenţii chirurgicale.

Concluziile *examinării au rămas însă* şi *de data*

aceasta needificatoare. Cadavrul intrase într-o stare avansată de putrefacţie, iar semnele de identificare căutate (o placă de metal pe una din oasele gambelor, şi o altă placă de metal pe unul din oasele degetului mic de la mina dreaptă), nu au fost găsite. În faţa acestei situaţii, „Misiunea britanică, prin reprezentanţii ci – au lăsat să se înţeleagă că aceste două indicii nu *ar fi atât de sigure* în ce priveşte existenţa lor" – după cum rezultă şi din raportul generalului Săvoiu în legătură cu această ultimă examinare a cadavrului. De altfel, după terminarea acestei examinări, locotenentul-colonel Carter, fiind întrebat asupra părerii sale, a răspuns că, „*după convingerea* sa *personală*, *cadavrul este într-adevăr al decedatului A.A. Tester*".

Încheiem aici cercetarea noastră, care a fost însoţită de evaluarea împrejurărilor şi documentelor timpului, fără a considera că am exprimat totuşi opinii absolut definitive. Ne îngăduim să apreciem că „dosarul Tester –, deşi rămâne încă obscur sub anumite aspecte, întruneşte cele mai multe date pentru a i se atribui *calitatea de agent dublu*. Argumentele expuse au ilustrat împrejurările favorabile pentru ca Tester să-şi poată oferi serviciile ambelor tabere. *În vreme ce activitatea sa în favoarea oficinelor naziste este un fapt pe deplin demonstrat*, *angajarea sa în slujba Marii Britanii rămâne doar o supoziţie*, întărită de împrejurări ce nu pot fi excluse din discuţie. Oricum, în lipsa unor revendicări explicite – lucru de altfel firesc în practica organelor de spionaj în cazurile compromiţătoare –, documentele de arhivă din ţara noastră ni-l *înfăţişează fără dubii* ca *pe un individ avid să-şi împlinească lăcomia* din *şarjele unor nesfârşite afaceri murdare*, *inclusiv pe seama împrejurărilor de război* fi a neuoii *permanente de informaţii a serviciilor secrete*.

Atunci când timpul părea să se fi aşternut implacabil

peşte acest caz, certifidind el însuşi că decesul lui Arthur Tester cortstituise o realitate, a trebuit să survină o nouă şi ultimă „lovitură de teatru”, asigurând astfel şi – un „happyend” pe măsura cazului însuşi. Reputaţii istorici Jacques de Launay şi Roger Gheysens, care au călătorit neobosiţi pe urmele unor enigme ale frontului secret al celui de-al doilea război mondial, inclusiv pe cele ale lui Arthur Tester, s-au adresat, în anul 1945, Interpol-ului, care le-a dat un răspuns de-a dreptul stupefiant: „Tester *Arthur Albert, naturalizat englez, presupus decedat, figurează pe lista traficanţilor de arme destinate unei ţări din Orientul* Mijlociu!” (s.n., H.B.).

Din păcate, acest temei de natură arhivistică impunea continuarea investigaţiilor pentru a se stabili în ce măsură informaţia ar fi putut avea un suport real. Se ştie că şi în evidenţele cele mai sofisticate se produc erori de înmagazinare a fişierelor, esenţială dovedindu-se până la urmă verificarea veracităţii sursei care a furnizat informaţia respectivă.

Pornind însă de la datele existente în documentele româneşti de arhivă, ne îngăduim, la sfârşitul acestui meurs, derulat meticulos, chiar cu riscul unor lungi enunţuri probatorii, să exprimăm îndoieli în legătură cu faptul că o simplă informaţie strecurată în fişierele Interpolului (nici el scutit de posibile erori!) dar necercetată chiar nici de către cei doi istorici, recunoscuţi pentru sagacitatea lor în răscolirea enigmelor trecutului, ar putea modifica opinii de fond asupra acestui caz pe alocuri prezentat în mod voit ca tenebros. Nici chiar serviciile speciale engleze, în ciuda faimei lor pentru arta enigmisticii nu ne pot lămuri de ce *dacă vusteriorul Tester a fost şi agentul lor*, nu *a dezvăluit celor în drept intenţiile sale de viitor la 23 August 1944, fiind necesare două exhumări una mai penibilă decât alta*.

Firește, lumea spionajului poate fi inepuizabilă. Dar nu şi imposibil de înţeles în faptele ei cele mai complicate. Viaţa îşi impune până la urmă legile ei fireşti, logica şi bunul simţ, care nu pot fi minţite la nesfârşit. În consecinţă, pentru a accepta versiuni potrivit cărora Tester n-a murit lângă Arad. că totul ar fi fost doar o înscenare în maniera cunoscută a romanelor de aventuri, că a reuşit să treacă frontiera, fuga lui fiind facilitată de substituirea printr-un alt cadavru, şi că apoi a reuşit să-şi continue activitatea de spion (în slujba cui?), după cum au dictat noile ordine, avem nevoie de dovizi şi fapte, care, dacă există, se cer dezvăluite! Altfel...

Problematica frontului secret din România anilor celui de-al doilea război mondial rămâne, într-adevăr, deosebit de complexă. Multe alte fapte, la fel de reale ca cele expuse în acest modest volum aşteaptă lumina tiparului. Ele vor demonstra că ţara noastră s-a aflat în atenţia cancelariilor europene prin întregul dramatism al împrejurărilor în care a fost târâtă, şi pe care s-a străduit să le repudieze în conformitate cu idealurile şi năzuinţele ei nepieritoare.

Note

Partea I: ÎNCERCUIREA

— Circumstanţele unul orizont întunecat

9. Jacques de Launay, *Istoria secretă*, Bucureşti. 1970. p. 164.

10. D. Melnicov, Complot împotrira lui *Hitler*, Bucureşti, 1963, p. 67.

11. Angus Calder, L'Angleterre *en guerre*, 1939 – 1945, P. Gallimard, 1972, p. 21 – 22.

12. Ibidem, p. 22.

13. Grigore Gafencu, *Preliminaires de* la *guerre a VEst*. Fiibourg, W. Egloff, 1944.

14. Eugen Preda, Miza petrolului. Bucureşti, 1983, p.

25, cf. F.R. US. (Colecţie de documente americane), vol. I, p. 672 – 673.

— România a fost pusă la Index

— Grigore Gafencu, op. cit., *p*. 26.

— Horia Brestoiu, Acţiuni *secrete* în România, Bucureşti, 1973, p. 20 – 27.

— Arhiva M.F.A., M.St.M., mapa 51, p. 757

— E. Preda, op. cit., p. 31.

— Ibidem, p. 32.

Documents of German Foreign Policy (D.G.F.P.), Series D, vol. IV, doc. nr. 273.

15. Ibidem.

16. Documents on British Foreign Policy, Third Series, vol. III, London, H.M5.O., 19, doc. no. 262 (scrisoarea lordului Halifax

către. M. Palalret, Bucureşti, 17 noiembrie 1938>.

9. Phillipe Marguerat, Le *Iile* Reică et le *petrole roumain*.

„Mă-*1940*, Geneva, 1977, p. 210.

Îi. I. Mocsony-Styrcea, Memorii, A.I.S.I.S.P., fondul nr. 2, dos. nr. 192, vol. III, fila 1001.

la. Grigore Gafencu, op. cit.

lui. *Ibidem*.

liv. Akten zur deutschen Auswărtigen Politik, vol. V. doc. nr. 264!

lv. Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (AM. A.E.), fondul nr.

71 G., vol. 76 bis, p. 26.

lvi. Lss archives secr-les de la Wllhelmstrasse* Paris, 1956, vov 1, p. 3G3.

lvii. Arhivele Statului – Bucureşti (A.S.B.) – fond Microfilme RD. G. „voi. 4, c. 509, 570, 573.

— În jungla spionajului total lviii. General-maior Mihai Ilie, Geblen, *do to F.H.O*. la D.N.D., Bucureşti, 1974,

vol. I, p. 42.

lix. Ibidem.

lx. Gh. Buzatu, RfeboiuZ *secret*, Iaşi, 1973, p. 29.

lxi. Ibidem.

lxii. C. Keagu, D. Marinescu, *Fapte din* umbrd, 1983, vol. IV, p. 23.

lxiii. Gh. Buzatu, op. cit., p. 13.

lxiv. Ibidem.

— Serviciile aliate şi «regula Jocului".

8. Kurt Riess, Spionajul total, Bucureşti, 1950, p. 23.

9. Winston Churchill, *The Second World* War, vol. I, London, 1967, p. 200

10. John-Baker White, *The Big* Lie, London, 1962, p. 44 – 45.

11. Public Record Office (London), fondul nr. 11/1938, dos. 9 H, p. 44 – 15.

12. W. Churchill, op. cit., p. 333.

13. Leonard Kirkpatrik, *Spics* and *spying* în *England*, London, 1955, p. 162.

14. W. Shirer, The rise *and Fau of the Third Reich*, vol. I, New York, 1960. p. 503 – 504.

15. L. Kirkpatrik, op. cit., p. 196 – 201.

16. F. Halder, Hitler *als Feldherr*, München, ed. a VI-a, 1959, însemnarea din 14 octombrie 1939.

17. Bernard Newmab, *Le monde secret de Vespionnage*. Paris, 1963, p. 175.

18. H. Bernard, G.A. Chevallaz, R. Gheysens, J. de Launay, Les *dossiers de la seconde guerre mondiale*, Marabout Università, 1964, p. 154 – 160.

19. P. Reynoud, La France a *sauvi l'Europe*, vol. I, Paris, 1951» p. 90 – 91.

— Marasmul

— Procesul marii trădări naţionale, Bucureşti, p. 156

– 157.

— General-maior Mihai Ilie, op. cit., p. 45.

— A. Simioil., Organizaţiile fascisto-hitleriste din România, factor de subminare a independenţei şi suveranităţii naţionale, în „Anale de istorie”, anul XXXI, 4, 1989, p. 55.

— *Ibidem*.

— *Ibidem*.

— Jbidem.

— Cosma Neagu, D. Marinescu, op. cit., p. 24.

— A.I.S.I.S.P., fond Armand Călinescu, notele din 9 şi 27 mai

1938.

Partea a I I-a: SPRE MATCA MARILOR PRIMEJDII

— Presiuni şi riposte

Grigore Gafencu, op. cit., p. 310.

A.M.A.E., fond 71/G, vol. 76 bis, p. 21.

Ibidem, p. 97 – 98.

Ibidem, p. 106.

A.M.A.E., fondul nr. 71 România, anul 1940, ianuarie-august, vol. VIII, p. 11.

Grigore Gafencu, op. cit., p. 329.

— În ralca răutăţilor

— „Timpul”, 3 mai 1939.

— Horia Brestoiu, op. cit., p. 78.

— Byckham Sweet-Escott, *Baker Street Irregular*, London, 1965, p. 27 – 30.

— Alexandru Cretzianu, *The* Lost *Opportunity*, London, Jonathan Cape, 1957, p. 32.

— O forţă redutabilă

5. Mircea Muşat, Ion Pavelescu, Rădăcinile istorice ale revoluţiei *de eliberare* sociali *şi naţională*, antifascistă fi *antitmperialişti* din *August 1944*, în vol. „23 August în context *internaţional*”.

j Bucureşti, 1384, p. – 17; Gh. Ioniţă P.C.R? i masele populare.

20.1934 – 2938, Bucureşti, 1971, p. 164.

6. M. Muşat, I. Pavelescu, op. cit., p. 61.

Partea a III-a: ZODIA APOCALIPSULUI

— Numărătoarea inversă a agresiunii nazisto-horthyste onpatriva

României a fost declanşată

A.1.S.I.S.P, fond 10, doc. nr. 3*2

I documenti diplomatici iloliunt, li) 39 – 1945", vol. IV, doc. nr. 256.

Gyula Juhâsz, *A Telcki-lzormdny Jzuipdlitikâja*, 1038 – 1941, Budapesta, 1964.

Galeazzo Ciano, *Journal politique*. 2939 – 1943, Editions de la Baconniere-Neuchitel, p. 23 – 1.

5 – Generaloberst Fianz Halder, *Jurnal*, vol. 1. p. 249.

— Ibidem.

— E. Preda, ap. cât., p. 45. ei. Documentele Tribunalului Militar Internaţional de la Nürnberg <T. M.I. N.), vol. t p. H77.

— E. Preda, op. cit., p. 45.

— Grigore Gafencu, op. cir., p 328.

— Ibidem, p. 329.

— Horia Brestoiu, Impact to paratele 45. Iaşi. I9 ÎU», p. 156.

— *Ibidem*, p. 157.

— Telegrama din 14 aprilie a lui von Killinger către ministrul german de externe.

— Ibidem.

— Arhiva Institutului de istorie contemporană. Miineben, Jur naiul Abwehr, 1I/A.154/51, p. 59.

— Andreas Hiligruper, *Hitler*, *König* Karol und Marsch. a/2 *Antonescu*. *Die Deutsche* Rumanteche Bezichungen 1938*7944, Franz Sleiner Verlag, G.M.B.H.,

Wiesbaden. 1965. p. 67.

Dejucarea noilor tentative

5. A.M.A.E., fondul nr. 71 România, anul 1940. voi. 8.

Ibidem, fondul nr. 71, E 9, dos. 60, telegr. nr. 49/22 mai 1940, de la legaţia din Londra, semnată V. Ţâlea.

— A.M.A.E., fondul U.R.S.S., dos. nr. 75, telegr. nr. 1291 din 20 mai 1940, de la legaţia din Moscova, semnată Davidescu.

Paul Ouinlan, Clash *over* Romanţa, *British* trnă American *POU – cies towaixU Romanic*: *I9 â*8 – 1347, Lob Angelea, 1077» p. W*

A.M.A.E., fondul nr. 71 Germania, voi V8, p. W-167...”

17. Eliza Campus. *Din politica externă a* României, 19J3 – 1 Bucureşti, 1980, p. 530.

Francis Trevelyan Miller, *History of World war* II. The J; hn C Winston Company, Philadelphia Toronto, p. 268.

lxv. A.M.A.E., fondul nr. 71 România, anul 1940, ianuarie-august, vol. VIII, p. 7.

lxvi. Ibidem, fondul nr. 71 Germania, vol. 78, p. 480.

lxvii. Gh. Buza tu, Gh. Florescu, Al *doilea război mondial* o bibliografie. Iaşi, 1981, p. 12.

— Armele de bază ale horthysmului-fascist

Telegrama nr. 6153/39 către M.A.E. Berlin, nr. U2.! din 3 nov.

semnată Fabricius.

Partea a IV-a: REPLIEREA

— Daţi foc Europei 1

Angus Calder, op. cit., p. 17.

H. Bernard, G.A. Chevallaz, R. Ghevsens, op. cit., p. 158.

— Omul tuturor speranţelor

E Preda, op. cit., p. 56.

E. Barker, British *Policy în South* Eflit *Europe in the Second* World *War*, London, Macmillan, 1976, p. 72.

3. E. Preda, op. cit., p. 52.
11. Ibidem.
12. Paul Quinlan, op. cit., p. 64.
13. E. Barker. op. cit., p. 74.
14. Ibidem, p. 223.
8 Ibidem, p. 223 – 224; P. Quinlan, op. cit., p. 82-B3.
18. E... Barker, op. cit., p. 237 – 241.
19. Alexandru Cretzianu. op. cit., p. 63.
20. E. Barker *op*. dt., p. 75.
21. Ibidem, p. 76.
22. Bickham Sweet-Escott, op. cit., p. 51.
14 E. Barker, op. cit., p. 76.
B. Sweet-Escott, op. cit., p. 235.
16 General Mihai Ilie, op. cit., p. 45.
— A patra armă
— Charlos Cmickshank, *The Fourth Arm*, Psycholopical *Warfare*, 193*8 – 1945*, London, Pavies-Paynter, 1977.
6. J. de Launay, La guerre psychologique. În voi. Les *dossiers* de la seconde *guerre mondiale*, Marabout Universitu, p. 187 şi urm.
7. Elisabeth Barker, British Anti-Axis Propaganda lo South-East Europe in the Second World War, referat ţinut la colocviul internaţional cu tema „Propaganda de război şi presa ilegală în Sud-Estul Europei în timpul celui de-al doilea război mondial (1941 – 1945), Budapesta, 2 – 4 noiembrie 1978.
8. Ion Popescu-Puţuri, *Propaganda în anii celui* de-al doi! Pa *război mondial*, Anale de istorie, anul XXVI, 1980, p. 84, cf. Charles Robert Agerou, Les *populatums du Maghreb face. à la propagande allemanefe*, în Revue d'histoire de la deuxième guerre mendiale, 29-e année (1979), nr. 114 (avril), p. 39.
9. *Ibidem*, cf. Adoll Hitler, Mein Kompf, München,

1934, p. 194.

10. Winston Churchill, op. cit., p. 353.

11. II. Montgomery Hyde, *Camera 3603*, Bucureşti. 1909. p. 106, cf. Luis de Johg, *The German Fifth Column in the Second World War*, 1956, p. 105.

12. Ion Popescu-Puţuri, op. cit., cf. Danic-l Lemer. Sykewar: *rsychological Warfare Agalnst Germany*, *D-day to* V E *Day*, ÎS ew York. 1949, p. 280.

13. Jacues de Launay, Ultimele *zile ale fascismului*, Bucureşti, 1985, p. 28.

14. Hadley Ganiril, *Opinieni Trends în* World W-ar fi *Some guides lo Interpretation*, în „Public Opinion Quartely, an 12 (194R). Spring, p. 38.

15. Elisabeth Barker, op. cit.

16. George Potra, Ratatul *pseudoprofet din Wilhelmstrasse*. Magazin istoric. Anul XIV, nr. 2 (155), febr. 1980.

17. *Akten zur Deutschen Auswărtigen Politik* (1918 – 1945) Aus derr Archiv des Deutschen Auswărtigen Amtes, 1956, Baden-Baden. telegrama Legaţiei germane din Bucureşti către Ministerul de Externe german, nr. 386/29.8.39.

18. Propaganda inamică în România. 1939 – 1940; Balcani: Abwehr şi O.K.W., Bucureşti, 12 decembrie 1939.

Partea a V-a: SPRE NOILE AVANPOSTURI

— S.O.E. – via Istanbul

1. P. Quinlan, op. cit., p. 64.

B. Sweet-Escott, op. cit., p. 52.

Ibidem. p. 82 – 84.

— „Taxim-Bar**

— Filiera

E. Preda, op. cit., *p*. 53.

hr tea’a VI-a: ÎNCERCAŢII DE JONCŢIUNE

— Caruselul demersurilor secrete

B. Sweet-Escott, op. cit., p. SE.

1. Scurtu, *Poziţia PNŢ şi a PTfL faţă de clic Wtvra mutomtscin nu...* în voi. „23 August în context internaţional, Bucureşti. 1984, p. 112 – 113

Monitorul Oficial nr. 271 din n nov. 1940.

E. Barker, ap. cât. p. 177.

Ibidem.

«B. Swect-Escott, op. cit., *p*. 52.

„Î P. Quinlan. op. cit., p. 70.

K. Barker, op. cit., p. 223.

9 B. Sweet-Escott, op. cit., p. 84.

IU P. Quinlan, op. cit., p. 70.

5. Ibidem.

6. E.

— Barker, op. cit., p 77.

21. Ibidem.

H B. Sweet-Escott, op. cit., p. 52.

19. Ibidem.

— Emisiuni radio în Orient

* l George Beza. Cinci ani *de* exil, în „Era *JUaasĂ*, î) Sprilfe 1ME

Partea a Vil-ar DUEL CU BEGULil TOOP – tai

— Infiltrarea

Surprize în Ian

— De la „Taxâm” la – ... Mabnafaon.

— Apar implicaţiile

1. Alexandru Cretzianu, o). *cât.*, p. 32.

Far te-a a VIII-a: EPILOGUL MARILOR DISPUTE

— După modelul batalioanelor de 90 c

A.I.S. IjbJ., fondul 10. dosar nr. 96, filele 72 – 73.

IIDW...

Platforma C.C. al P.C.R. din 15 ianuarie 1941.

D.G.F. Pl, vol. XI, doc. nr. 445.

A.I.S.I.S.P., fond 10, dosar nr. 4 6.

E. Preda, op. cit., p. 65 – 66.

M. Fătu, I. Spălăţelu, op. cit., p. 354 şi urm.

Ibidem…”

A.I.S.I.S.P., fondul 10, dosar nr. 9 G, fila 58.

A. Simion, Preliminam *politico-diplomatice ale insurecţiei române din August*, Cluj, 1979, p. 13.

*

— Înfrântând teroarea

6. Nicolae Ceauşescu, *România pe drumul* construirii *societăţii socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 5, Bucureşti, 1971, p. 847.

X A se vedea pe larg: Ion Popescu-Puţuri, *Revoluţia de* eliberare socială şi *naţională, antifascistă şi* antiimperialistă, *eveniment de importanţă epocală pentru destinele poporului român*, în „Anale de istorie”, anul XXX, nr. 4/1984 p. 3 – 20. Ion Popescu Puţuri, Mircea Muşat, Lupta P.C.R. pentru unitatea clasei *muncitoare şi coalizarea tuturor forţelor* de stânga, democratice, împotriva *fascismului, pentru preluarea* puterii şi *construirea* socialismului, în „Anale de istorie” anul XXX, nr. 1/1979, p. 130 – 168; *Lupta* P.C.R. În *fruntea forţelor* patrifttice *împotriva dominaţiei* Germaniei naziste *şi a dictaturii antonesciene*. *Insurecţia naţională* armată, *antifascistă şi antiimperialistă din August 1944*, în „Anale de istorie; anul XXIX, nr. 4/1978, p. 112 – 137.

Horia Brestoiu, Din lupta Partidului Comunist Român împotriva *dictaturii legionaro-antonesciene* (*septembrie 1940-ianuarie 1941*) în „Anale de istorie”, anul XXXI, nr. 4/1985, p. 19 – 30.

— Dimensiuni ale rezistenţei naţionale

— Maria Covaci, *Lupta* Partidului Comunist Român pentru organizarea *şi dezvoltarea rezistenţei antifasciste din România* în *Insurecţia din August 1944 şi semnificaţia ei* istorică, pp. 41 – 53.

— A. Simion, P.C.R. – *organizatorul şi* conducătorul luptei împotriva dictaturii *antonesciene*, *pentru eliberarea* şi *independenţa* patriei, în voi. *23*. August *în context internaţional*, p. 72.

— Buletinul informativ al muncii. Buc., nr. 6 – 12, iunie-decembria

1945, p. 133 – 137. În numărul conflictelor colective de muncă nu au fost incluse cete desfăşurate pe cuprinsul Capitalei.

— Arh. M.Ap.N., dosar nr. 1/2 – 1, f. 389 (Raportul confrunformativ nr. 248 din 5 decembrie 1942 al Biroului Statistic Militar Sibiu.

— Arh. C.C. al P.C.R., fond 1, dosar nr. 228 fua 309.

— Arh. M.Ap.N., fond 948, dosar 1490, f. 47 – 40.

— Ibidem, dosar nr. 1490, fila 239.

— A.I.S.I.S.P., cota A. XXVII-17.

— Arh. M.Ap.N. – Marele Stat Major, dos. 300/50, fila 136. Ordinul circular nr. – 74631 din 10 nov. 1943 al Corpului 4 armată, Bucureşti.

— Arh. C.C. al P.C.R, fond 1, dosar nr. 234, f. 403.

Partea a IX-a: PE TAPETUL VECHILOR PRETENŢII

— Obsefita

Juhnsz Gyula. op. rit., p. 214.

D.G.F.P., Series D (1937 – 1945), vol. XI. doc. 41.

Ziarul… Nyirviclek" din 1G septembrie J940, articolul „Săpt & – mina fericirii4.

Andreas Hillgruber, op. ci/., p. 114.

D.G.F.P., Series D (1937 – 1945), vol. XJR doc. 381.

A. Simion, Dicfatul de la *Viena*, Cluj. – 1972, p. 235.

D.G.F.P., Series D (1937 – 1943), vol. XI. d*» c. 41.

— Revizionism integral vA.S.B., fond Preşedinţia Consiliului de – Miniştri, «jos. nr. 1075/1943.

Ibidem.

rbtdem.
Ibidem.
Ibidem, dosar nr. 1046/1943, f. 37.
Ibidem.
Ibidem, filele 44 – 16; 52 – 53.
&, Ibidem, dosar „ni. 1104/1943, filele 96—98; dosar nr. 1077/1943.
Partea a X-a: SPIONUL CARE A FOST NUMIT „INSENSIBILUL”.
— Biografie încărcată
1. Gh. Buzatu, op. cit., p. 102.
— Bancher peste noapte
Paul Ştelănescu, Front *fără tranşee*. Bucureşti, 1965, p. 15.
Ibidem, p. 17.
— Spre o nouă bază
— Implantare dificili.
— Toboganul suspiciunilor
— Punctul critic a fost depăşit
— Misiuni de anvergură
1. Arhives du Ministere des Affaires Étrang-res d’Allemagne, vol.
95”, Note sur l’entrevue du 3 juin entre M. Antonescu el Tester”.
— Cursă de urmărire a şefului S.S.l.
Partea a XI-a: „DOCTORUL ECKO-1 A FOST PROPULSA» ÎN SCENA
— Un personaj fără scrupule
— Atragerea
— Prima călătorie în Turcia
— Serviciul special de informaţii descifrează
— La Istanbul, ca agent nazist
— Surprizele de la Sofia
— Perspective sigure

P ar l e a a XII-a: PENETRAREA DISPOZITIVULUI SECRET? AL S.O.E.

— ISTANBUL

D.G.F.P., Series D, vol. XUI, doc. 503.

„Actul de la *23 August 1944* în context internaţional*, Bucu*reşti, 1964, p. 169.

— „Doctorul Ecko” trebuie să devină agent engles

— Infiltrarea a reuşit I

— Informaţii şti valoare maximi

— Nerăbdarea Abwehr-ului

Partea a XIIJI: MISIUNE DECISIVA

R Bova-Scoppa, Cuoqui *con dim dătători*.

— O preocupare esenţială: dezinformarea adversară! ai

— În perspectiva lansări) onor comandouri enciese

— „Engl & ndspierul o fast ratat Partea a XIV-a CERCUL SE INCHTDE

— Suspectat de a fi cadru al Serviciului secret englez

— Manevre de ultimă ori

Horia BrestoiJ-*Impact*... p 497 – 506

—! o! să se retragă în Germania „Ultima «mi

Pe nota ce! – a fost prezentată în lâg & tură cu ăcest eveniment, Ion Antonescu a pus următoarea rezoluţie: „Incendiile depozitelor alimentare şi militare se înmulţesc.2 Vu mai trebuie *să aşteptăm* să ne *convingem că lucrul este organizat sau* dirijat.